R. İHSAN ELİAÇIK

MÜLK YAZILARI

GÖKLER VE YER ALLAH'TAN BAŞKASINA MI KALACAK?

"Kum tepeleri (ahkâf) eski çağların çöllerinde kalmamıştır. Etrafınıza bakın siyasi, sosyal ve ekonomik manada yığınla "kum tepeleri" göreceksiniz. Bunlar dura dura "muhavvid" olunabilir mi? Yani "mülk tepelerinde" yaşamayı ve oradan topluma bakmayı reddetmeden, bunun için aşağı inmeyi, kumlara karışmayı, "yanındaki ile eşit hale gelmeyi" savunmadan, tepelerin, yığmaların, biriktirmelerin (kenz) "zenginler arasında dönüp dolaşan bir devlet haline gelmesini" reddetmeden, böylece de toplumun birliğini, bütünlüğünü ve herkesin Allah önünde eşitliğini savunmadan birlikçi/bütünlükçü (muvahhid) olunabilir mi? Bir gün "mülk tepelerinin" arasında yığılıp kalınca iş işten geçmiş olacaktır. Üstelik şehrin öbür tarafından gelen haberler yaklaşmakta olan rüzgarı (afeti, krizi, azabı, ölümü) hatırlatıp durduğu halde..."

ISBN 978-605-88003-3-5

MÜLK YAZILARI R. İhsan Eliaçık

R. İHSAN ELİAÇIK

MÜLK YAZILARI

GÖKLER VE YER ALLAH'TAN BAŞKASINA MI KALACAK?

MÜLK YAZILARI
GÖKLER VE YER ALLAH'TAN BAŞKASINA MI KALACAK?

Yazan:
R. İhsan Eliaçık
ihsaneliacik.org

Tashih - Düzeltme:
Atilla Fikri Ergun

Kapak Tasarım
ve İç Düzen:
Yasin Muaz

Baskı:
İstanbul Matbaacılık
0(212) 482 51 66

OCAK | 2011

İNŞAYAYINLARI
insayayinlari.com
KIZTAŞI CAD. 13/4-5 FATIH/İSTANBUL
0(212) 621 24 74

MÜLK YAZILARI

GÖKLER VE YER ALLAH'TAN BAŞKASINA MI KALACAK?
HADİD/10

R. İHSAN ELİAÇIK

R.İHSAN ELİAÇIK

Yazar ve Düşünür. 23 Aralık 1961'de Kayseri'de doğdu. Kayseri ve Kırşehir'deki değişik okullarda ilk, orta ve lise öğrenimi tamamladı (1980).Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde okudu (1985-1990). İlahiyat Fakültesi'nden ayrılarak bağımsız yazarlık hayatına başladı...

Kayseri Gündem, Değişim, Yeryüzü, Bilgi ve Düşünce, Yarın, Özgün İrade, Bilge Adam, Söz ve Adalet, Gerçek Hayat, Doğudan gibi bir çok gazete ve dergide yazıları, Milli Gazete, Star, Tempo, Zaman, Habertürk, Sabah, Birgün, Radikal gibi gazete ve dergilerde söyleşileri yayınlandı.30 yılı aşkın süredir düşünce ve yazı hayatına devam ediyor.

En son Yarın Dergisi'nde kapanana kadar 4 yıl, Genel Yayın Yönetmenliğini yaptığı Söz ve Adalet Dergisi'nde kapanana kadar 8 ay, Gerçek Hayat Dergisi'nde 2 yıl, haber10.com sitesinde 4,5 yıl yazdı. Halen kendi resmi web sitesinde (ihsaneliacik.org) ve adilmedya.com haber sitesinde haftalık yazıları yayınlanıyor.Kitapları İnşa Yayınlarından çıkıyor. Şu ana kadar 20 kitabı yayınlandı. Evli ve beş çocuk babası. Arapça ve İngilizce biliyor, İstanbul'da yaşıyor.

Eserleri;

İtikat Üzerine (1992)
İslam ve Sosyal değişim (1994)
Devrimci İslam (1995)
İslam'ın Yenilikçileri (üç cilt, 2000)
Adalet Devleti; ortak iyinin iktidarı (2003)
İhyadan İnşaya İslam düşüncesi (2003)
İslam'ın üç çağı (2004)
Mehmet Akif (2004)
Muhammed İkbal (2004)
Aliya İzzet Begoviç (2004)
Yaşayan Kur'an; Türkçe Meal (2006)
Yaşayan Kur'an; Türkçe Meal-Tefsir (üç cilt 2006)
Daru's-Selam; Evrensel adalet ve barış yurdu (2006)
Gerçek hayat dini (2006).
Nuzül sırasına göre
Yaşayan Kur'an; Türkçe Meal-Tefsir (tek cilt 2007)
Mülk yazıları (2009)
Hanginiz Muhammed (2010)
Mülk Yazıları 2 (2010)
Bana dinden bahset (2011)
Bu belde (2011)
Kur'an'a giriş (2011)
İlk Mesajlar (2011)

İÇİNDEKİLER

MÜLK YAZILARI -II-

MÜLK YAZILARI -I-

KUM TEPELERİNDEN İN KUMLARA KARIŞ

KUM TEPELERİ

AHKÂF Kur'anda bir surenin ismi. **"Kum tepeleri"** demek...

Hud peygamber'in halkı olan Ad kavmi eski çağlarda yaşamış bir Sami/Arap halkıydı. Arap yarımadasının iç bölgelerindeki **"kum tepeleri"** (ahkâf) ile ünlü bir bölgede yaşayan bu halk "yeryüzünde büyüklük taslamasıyla, yağma, talan ve işgalleriyle" ünlüydü. Günlerden bir gün korkunç bir çöl fırtınasına maruz kalarak **"kum tepelerinin"** arasında yığılıp kaldılar.

Peki kum tepelerinde oturanlar ne yapmıştı?

Kardeşleri Hud kum tepelerinde onları uyanışa çağırdığı zaman – ki ondan önce de sonra da nice uyanışa çağıran gelip geçmişti- demişti ki: "*Allah'tan başkasına tapmayın; çünkü ben size büyük bir günün azabının gelmesinden korkuyorum.*" Onlar: "*Sen bizi tanrılarımızdan döndürmek için mi geldin? Madem öyle, tehdit edip durduğun o azap gelsin de görelim; eğer söylediklerin doğruysa*" dediler. Hud: "*Ona ait bilgi yalnızca Allah katındadır. Ben size gönderildiğim şeyi tebliğ ediyorum. Fakat görüyorum ki siz körü körüne önyargıları olan bir topluluksunuz*" dedi... Derken günlerden bir gün yaşadıkları yere doğru gelen bir bulut gördüler. "*Bu bize yağmur yağdıracak ufukta beliren bir buluttur*" dediler. Hud ise "*Hayır, o, sizin çabuk gelmesini istediğiniz şeydir; içinde acıklı azap bulunan bir rüzgârdır. Rabbinin emriyle her şeyi yerle bir edecek rüzgâr*" dedi. Derken öyle oluverdiler ki evlerinden başka hiç bir şey görünmez oldu. (Ahkaf: 46/21-25)

Kum tepelerinde oturan halkın serancamı böyle anlatıldıktan sonra, sonraki çağlar için Kur'an şu uyarılarda bulunuyor:

"İyi dinleyin! Biz onlara size vermediğimiz güç ve imkânlar vermiştik. Onlara kulaklar, gözler ve gönüller bahşetmiştik. Ama ne kulakları, ne gözleri, ne de gönülleri kendilerine bir fayda sağladı. Çünkü Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlardı. Sonunda işte böyle o alay ettikleri şey kendilerini kuşatıverdi... Açın kulağınızı! Biz civarınızdaki birçok ülkeyi böyle yok etmiştik. Belki dönerler diye her türlü yollardan mesajlarımızı açıklamıştık. Peki o zaman Allah'tan başka O'na yakınlık sağlamak için tanrılaştırdıkları kimseler onları kurtarabildi mi? Hayır! Onları yüzüstü bıraktılar. İşte onların sapkınlıklarının ve uydurup durdukları yalanların özeti budur..." (Ahkaf: 26-28).

Görülüyor ki kum tepelerinde oturanlar bir tanrıya inanmakta ve fakat kendilerini tanrıya yakınlaştırsın (*qurbanen âlihe*) diye Allah'tan başka **"alt tanrılar"** (*min dunillah*) kabul etmekteydiler. Yani Allah'ın **"birliğine"** (*tevhid*) inanıyor ve fakat **"bütünlüğünü"** ihlal ediyorlardı. Yani "**Samed**"i alt tanrılara pay ediyorlardı. Allah ile aralarında hiyerarşi koruyorlar ve o alt tanrıların kendilerini Allah'a ulaştıracaklarına inanıyorlardı.

Oysa Allah'a inanmak yetmezdi. Hatta Allah'ın birliğine inanmak da yetmezdi. Eğer siz Allah'ın tek (*ehad*) olduğuna ve fakat göklerde ebedi sükunete çekildiğine ve de O'nun, tanrılık gücünden karısına, oğullarına, kızlarına veya kimi insanlara; peygamberlere, velilere, azizlere, din ulularına, kullarını kendisini yakınlaştırsın diye pay verdiğine inanırsanız O'nun bütün (*samed*) olduğunu inkar etmiş olursunuz.

Keza siz, insan topluluklarının siyasi, sosyal ve ekonomik olarak bir ve bütün olduğuna inanmazsanız tevhidin siyasi, sosyal ve ekonomik tezahürlerinden bîhabersiniz demektir.

Ne demek tevhidin siyasi, sosyal ve ekonomik tezahürleri?

Şu demek: Bir ve bütün olan insanlıkta/toplumlarda, bütünlükten ayrılarak **"kum tepeleri"** oluşturmamak...

Mesela siyasi olarak toplumdan ayrı ve onların tepesinde güç

tepeleri (odakları) oluşturursunuz. Topluma oradan bakarsınız. Kendinizi toplumla eşit ve aynı hizada görmezsiniz. Daima üstte, tepede olmanız gerektiğine inanırsınız.

Mesela ekonomik olarak altından, gümüşten, paradan, servetten **"mal mülk tepeleri"** oluşturursunuz. Halkla aynı hizada olmayı kabul etmezsiniz. Kat kat binalar, gökdelenler dikersiniz.

İşte bunlar da **"kum tepeleri"**dir.

Tevhid varsa böyle tepeler oluşturulmayacak. İnsanları bir ve bütün göreceksiniz. Bütün içinde tepeler, çıkıntılar, tekeller oluşmayacak. Oluşmuşsa bu tepeler eritilecek, bütüne yayılacak; zekât, infak, sadaka vs. hepsi bunun için vardır.

Dahası ruhunuz kendisini bütünün parçası olarak görecek. Ruhen kum tepelerinde dolanıyorsanız, diğer insanlara **"tepeden"** bakıyorsanız, siz bir kum tepesi sakinisiniz demektir. Oradan inmedikçe insan olmanın ne demek olduğunu anlayamazsınız.

Keza şehrin bir tarafında gökdelenler dikilmiş, öbür tarafında da insanlar çöplüklerden yemek artığı topluyorsa orada tevhid/samed yok demektir. Yani toplumun bir ve bütün oluşu bozulmuştur. Bunun için tevhid/samed insan topluluklarının bir ve bütün oluşu ile ilgilidir. Allah'ın bir (ehad) ve bütün (samed) oluşu, insanlığın (en-Nâs) bir ve bütün oluşu demektir. Çünkü birlik ve bütünlük insanların dünyasında böyle tecelli eder. Allah'ın insanların dünyasında tecelli etmeyen hiçbir ismi ve sıfatı yoktur. Hepsi tarihin, hayatın ve tabiatın içinde zuhur halindedir. Göğü okumak yeri okumakla aynı şeydir.

Bu manada içinde ekonomi-politik yorum olarak **"kum tepeleri"** kavrayışı olmayan, bu tepelerin siyasi, sosyal ve ekonomik olarak ne manaya geldiğini insanların dünyasından gösteremeyen din söylemlerinin içi boştur.

Böyle bir din ölü dindir. Böylesi bir tevhid ölü tevhiddir. Hâlbuki **"Yaşayan Kur'an"** yaşan din ve yaşayan tevhidi anlatır. Bu nedenle Kur'an'daki kıssaların kahramanlarını **"onu okuyan kimse o"** olarak görmek icap eder. Aksi halde eskilerin masalları

(esâtirin evvelîn) olurlar.

"Kum tepeleri" eskiçağların çöllerinde kalmamıştır. Etrafınıza bakın siyasi, sosyal ve ekonomik manada yığınla kum tepeleri göreceksiniz. Bunlar dura 'dura **"muvahhid"** olunabilir mi? Yani **"kum tepelerinde"** yaşamayı ve ora'dan topluma bakmayı reddetmeden, bunun için aşağı inmeyi, kumlara karışmayı, halkla aynı hizada olmayı, tepeleri, yığmaları, biriktirmeleri (kenz) genele yayıp düzleştirmeyi savunmadan, böylece de toplumun birliğini, bütünlüğünü ve herkesin Allah önünde eşitliğini savunmadan birlikçi/bütünlükçü olunabilir mi?

Bir gün **"kum tepelerinin"** arasında yığılıp kalınca iş işten geçmiş olacaktır. Üstelik şehrin öbür tarafından gelen haberler yaklaşmakta olan rüzgarı (afeti, krizi, azabı, ölümü) hatırlatıp durduğu halde...

ZAMANIN RUHU DEĞİŞTİ

ZAMANIN ruhu değişti.

1988'de İran'da Ayetullah Munteziri Evin hapishanesinde olup bitenler için Ayetullah Humeyni'ye **"Senin adamlarının zulmü Şah'ın zulmünü geçti, hani Ali'nin adalet devletini kuracaktık"** dediğinden bu yana...

1987'de Tahran Üniversitesi önünde 7 kişinin öldüğü öğrenci gösterisinde **"Ya adalet devleti ya yeniden devrim"** sloganları atıldığından beri...

1994'den bu yana Türkiye'yi önce yerel sonra merkezi iktidarda olmak üzere 15 yıldır bir zamanlar **"İslam gelecek vahşet bitecek"** sloganları atanların yönetiyor olmasından beri...

2002 yılından sonra yükselen İslamcı partilerin, son yıllarda Kuveyt, Fas, Cezayir, Ürdün, Endonezya, Pakistan ve Yemen'de (en son Türkiye'de) oy kaybetmesinden bu yana...

2008'de Türkiye'de devletin tepesine bu kökten gelen birisinin **"Cumhurbaşkanı"** olmasından beri...

İsmet Özel **"Toparlanın gidiyoruz"** dediğinden bu yana...

2009'da seçimlerde **"Cipli türbanlı, durakta bekleyen türbanlı"** tartışması başladığından bu yana...

Müslüman dünyada **"zamanın ruhu"** değişti.

Üstelik bütün bunların her biri diğerinden **"sinerji"** alarak...

Katlanarak, yayılarak, artarak…

İkbal'in tabiriyle **"göç katarları toplandı."**

İbn Haldun'un tabiriyle **"ümran rüzgarı** döndü."

Zamanın ruhu değişti.

Çünkü mazlumlar zalimleşmeye, ezilenler ezmeye başladı.

Çünkü muhalefetin/devrimin mantığı, devletin/iktidarın mantığına teslim oldu.

Çünkü İslamcılar iktidar işini beceremedi. İktidar felsefesi ve dili üretemedi. İktidara gelince **"700 yıllık eserlerle averelik etmek"** dışında yapabilecekleri bir şey yoktu. Veya o gömleği tümden çıkarıp liberalizme sığınmak ve kapitalistleşmek dışında şansları yoktu…

İran'da Beheşti'nin düşündüğü toprak reformları gerçekleşemedi. En büyük tepki toprak ağalarının desteklediği mollalardan geldi.

Muhalefette Ali, Ebuzer, Hüseyin söylemi, iktidarda Muaviye, Yezid fıkhı…

Artık isyan, fetih, ele geçirme, devrim yapma dönemi bitti.

Ele geçen ele geçti, kaleler fethedildi, devrilen devrildi.

Şimdi abdestli tağutlar, tesbihli monşerler var.

Zamanın ruhu değişti.

Çünkü Begoviç'in dediği gibi acılar ve ızdıraplar içinde doğan dinler ve devrimler rahat ve konfora gömülünce biter. Sahte din statüko için yalan söylemeye, devlet de zalimleşmeye başlayınca yolun sonuna varılmıştır. Geriye kalan onları gerçekleştirme çabasından başka bir şey değildir. Onların gerçekleşmesi ise aynı zamanda ölümleri demektir…

Zamanın ruhu değişti.

Artık Türkiye'nin geleceğinde **"dine karşı din"** var.

Sadece Türkiye'nin değil; İslam dünyasının geleceğinde de

"dine karşı din" var.

Kehanet formunda öngörüyorum:

1- Mülkle ilişkileri bozulup kariyerizmi ve konformizmi din haline getiren **"yeni sınıf"** ile **"yalınayaklılar"** bu kez dini argümanlarla karşı karşıya gelecek. Zengin dindarlar statükoyu, yoksul dindarlar muhalefeti temsil edecek. İktidarlar dinin afyon yüzü ile savunulacak, aynı iktidarlara dinin vicdan yüzü ile karşı çıkılacak.

2- Mucize anlatılarıyla dolu bir din anlayışı Türkiye'nin geleceğine hükmedecek. Mucize, keramet, uçtu kaçtı anlatılarıyla örülü bir din yayılacak. Buna karşı İran'da örneği görüldüğü gibi **"yeşil rasyonalizm"** türünden dini akımlar tepki olarak doğacak.

3- Mevzu (uydurma) rivayetlerle örülü hurafeci bir din anlayışı her yanı saracak. Ortalık mehdi, mesih, cifr, deccal rivayetlerinden geçilmez olacak. İstihare, rabıta ve rüyalarla devlet yönetilmeye kalkılacak. Sorgulanmamış **"eski İslam kültürü"**, üzerinden tozu kalkmamış bir halde **"Risale-i Nur"** veya **"İhya-u Ulumu'd-din"** vb. eserler yoluyla yeniden dirilecek. Laiklik-din, asker-sivil, sağcı-solcu çelişkileri kaybolacak, **"dine karşı din"** sahne alacak.

Bunlar Türkiye'nin geleceği hakkında kehanetlerim (!), yazın bir kenara.

Ben bu sahnede şimdiden safımı belirliyorum: Yeni sınıf'a karşı 'yalınayaklılar'dan, uçtu kaçtı dinine karşı 'yeşil rasyonalizmden, dinin afyon yüzüne karşı 'vicdan yüzü'nden yana tarafım!

Bu saflaşmada her şey birbirine karışıyor, yeniden şekilleniyor. Dünün muhalifleri bugünün statükocuları, dünün mazlumları bugünün zalimleri, dünün yoksulları bugünün zenginleri, dünün muktedirleri bugünün ezilenleri haline geliyor. Dünün merkezi bugünün çevresi, dünün **"yalınayaklısı"** bugünün **"tesbihli monşeri"** oluyor.

Zamanın ruhu değişti.

Artık **"dış güçler"** diye bir şey yok. Varsa bile kendini **"dış güç"** olarak göstermeyecek, **"iç güç"** kılığına bürünecek, **"karşı din"** olarak sahne alacak.

Artık **"Müslüman camia"** diye bir şey yok.

Zenginler ve yoksullar var.

Muaviyeler ve Ebuzerler var.

İktidar yalakaları ile adalet arayanlar var.

Ruhunu kirletenler ile temiz kalanlar var.

Cebini şişirenler ile açlıkla boğuşanlar var.

Kariyeristler/konformistler ile idealistler var.

Asıl mücadele bunlar arasında olacak.

Gerisi sahtedir.

Zamanın ruhu değişti.

Artık dindar burjuvaziler oluştu.

"Burjuvazi" burç kökünden gelir. Burçlarda/şatolarda/villalarda oturanlar demektir. Kum tepelerinde (*ahkâf*) otururlar ve tepelerden inip kumlara karışmak istemezler. Bütüne katılmayıp ayrı durmak isterler. Herkes gibi olmak zorlarına gider. Hep ayrıcalıklı muamele görmek istediklerinden mülke taparlar. Çünkü mülk onlara bu ayrıcalığı sağlar.

Zamanın ruhu değişti.

Yazdığım yazılara *"Böyle insanlar Müslümanlardan çıkmaz, hayal görüyorsun" diyenler, buyursun okusun: "Bir lokma bir hırka felsefesine de inanmam. Bu bize yutturulmuş bir zokadır! Allah verdiği nimetleri kullarının üzerinde görmek ister. Osmanlı padişahının giyimi Karacaoğlan gibi değil. Ölçü minumum giyinmekse İmamı Azam'ın giyimini nasıl izah edeceğiz? Evi Bağdat'ın en güzel eviydi. Zekâtımı veriyorsam İslam'da kimse niye böyle yapıyorsun deme hakkına sahip olmuyor. Malının tümünü infak etmeyi Allah'ın Resulü de izin vermiyor. Zannediyoruz ki adam zenginleştiği halde fakir hayatı yaşayacak. Öyle bir şey yok..." (Erol Yarar, Star, 20.07.2009).*

Dahası var. Asıl burjuvazi kendisiymiş... Allah kendilerini

"zenginlik" ile imtihan ediyormuş... Fakirlikle de imtihan edebilirmiş ama verdiği nimetleri **"onun"** üzerinde görmek istediğinden bol bol vermiş... Yolda yürürken giyiminden kuşamından zengin olduğunun anlaşılması lazımmış çünkü fakirler zengin olduğunu anlayıp gelip isteyebilmesi için bu gerekliymiş. Onun için beyefendi çok fiyakalı ve zengin giyinmeliymiş...

Bir de çok Kur'an okuyormuş, işte buna bittim.

Okuduğun Kur'anda şu ayete hiç rastlamadın mı: ***"Zenginler mallarını "Arada fark kalmaz, eşit hale geliriz" diye yanındakilerle paylaşmıyorlar. Allah'ın nimetini mi inkâr ediyor bunlar?"*** (Nahl: 71)

Eğer imanın varsa, sadece şu ayet üzerine az düşün, geceleri uyuyamazsın. Gerisine girmeyeyim, onlarca sahife yazdım. Bu da arınmayı (*tezkiye*), sub sub vird çekmekten veya jakuzide duş almaktan ibaret sananlardan, belli...

Zamanın ruhu değişti.

İstiyorsunuz ki hep zengin kalalım. İstiyorsunuz ki insanlar bizden istesin, hep istenir durumda olalım, hep kum tepelerinde yaşayalım. Etrafınızda yoksulların utana sıkıla sizden istemesi, güç arayan kadınların baygın bakışları hoşunuza gidiyor. Onlarla eşit hale gelmek istemiyorsunuz, hep bizden istesinler, beklesinler istiyorsunuz. Onun için **'Giyim kuşamımdan zengin olduğum anlaşılmalı ki'gelip benden istesinler"** diyorsunuz.

Eski sufiler kuldan bir şey istemeyi **"şirk"** sayardı. Melâmeti öğretisinde mülkiyet talebi de şirk sayılırdı. Çünkü **'Mülk Allah'ındır, kendisi mülk olanın mülkiyeti olamaz'** derlerdi. Mülkü bütüne (Allah'a) ait görürler, **"benim"** demekten utanırlardı. Tabi siz bunları bilmezsiniz, hiç duymamışsınızdır bile.

Fatihada **"Kendilerine nimet verdiklerinin yoluna bizi ilet"** deyince, sizin gibilere göre **"Kendilerine zenginlik verdiklerinin yoluna ilet"** demiş oluyoruz. Çünkü Allah nimetlerini kullarının üzerinde görmek istiyor ya! Hâlbuki Kur'an'a göre Allah'ın nimeti doğruluk (*sıddık*), iyilik, güzellik (*salih*), şehitlik ve nübüvvettir.

"Bir lokma bir hırka" İslam tarihinde tasavvuf hareketinin Müslüman âlemine öğrettiği en esaslı protestodur. Sizin gibiler ortaya çıkınca kimi sufiler yün giyip yalınayak dolaşarak mala mülke tapmayı böyle protesto ettiler. Sufiler de aynı yola kayınca Melametilik (levm kökünden gelir kınamak, eleştirmek demektir) diye bir akım çıktı. Hırkayı, tacı, suf (yün) elbiseyi yaktılar. Bunlar riyadır diyerek halka karıştılar, her tür gösterişten uzaklaşıp sıradan birisi gibi yaşamaya başladılar. Buna **"fakr"** makamı dediler ki nübüvvet makamına böyle ulaşılırdı.

Sizin suçunuz yok belki. Çünkü zamane sufileri, şeyhleri dahi mülke tapar oldu. Onlar bile böyle olursa **"zamanın ruhu"** yeni bir Melâmeti (*levm* eden, kendini kınayan nefs, eleştiren, kınayıcının kınamasına aldırış etmeyen) çıkışı çağırır hale gelir. Bu işler hep böyledir...

Zamanın ruhu değişti.

Bir Müslüman şöyle düşünmeli değil mi: Eğer maddi zenginlik Allah'ın kulları üzerinde görmek istediği nimet ise, bunu en çok kimin üstünde görmek isterdi? **"Âlemlere rahmet"** olarak gönderilende değil mi? Neden yok peki? Neden? Hz. Ebubekir'de neden görünmedi bu nimet? Varken neden yok oldu? Zenginken Müslüman oldu, fakat sonra neden Müslümanken zengin kalamadı? Neden? Hz. Ömer, Hz. Ali neden tek kuruş miras bırakmadı? Neden? Niçin?

Akılları ermiyordu ha? Belki de ticaretten anlamıyorlardı? Oyun kurmayı, fırıldak çevirmeyi bilmiyorlardı, öyle mi?

Peki, Hz. Peygamber Abdurrahman bin Avf'ın ticaret kervanını neden üç kez sıfırlattı, dağıttırıp infak ettirdi? Hz. Fatıma'nın kolunda altınlar görünce neden koluna vurup **"Ateş bunlar, at"** dedi?

İpek ve altın takmak ümmetimin erkeklerine haram kadınlarına helalmiş!

Hayır! Erkeklerine de kadınlarına da haramdır! Anlamıyorsunuz, zaten neyi anlıyorsunuz ki?

"Sade yaşayın, lüks yaşamayın" demek istiyor. Bunun için altın ve gümüşle gösteriş yapmayın, para bende diye göstere göstere dolaşmayın diyor, anlamıyor musunuz?

Resimli evde namaz olmazmış. Peygamberimiz resimli eve girmemiş. Neden girmemiş? Lüks tablolara çizili resimler olduğu için! Lüks ve pahalı tablolarla bezeli evlere girmiyor, onun için! Anlamıyorsunuz, zaten neyi anladınız ki?

Adam 200 milyarlık cipe biniyor, elinde gümüş yüzük... Ne bu diye soruyorsun erkeklere altın harammış, onun için diyor. Be hey nadan! 200 milyarlık cip helal, parmağına altın yüzük haram öyle mi? Sana helal, hanımının kollarına şıngır şıngır helal öyle mi? Anlamıyorsunuz, zaten neyi anladınız ki?

Zamanın ruhu değişti.

Bu hangi din, bu kimin peygamberi!

Bir din bu kadar mı tahrif olur, bir peygamberin getirdikleri bu kadar mı ters yüz edilir?

Yahudilik tahrif oldu, Hristiyanlık tahrif oldu, seninki dimdik ayakta öyle mi?

İddia ediyorum: Hiçbir din İslam kadar tahrif edilmemiştir?

Tahrif nedir? Kuran'ın harflerinin, cümlelerinin değişmesi mi? Kur'an orada öylece duruyor. Mehcur vaziyette... Kafa değişmiş, bakış açısı değişmiş, zihniyet değişmiş.

Hiç değişmese İslam âlemi bu halde olur muydu?

Müslümanlar kurtulmuşluk vehminden çıkmalı, **"Bizim dinimize bir şey olmadı, öbürleri değişti"** kafa konforundan kurtulmalı. Öbürlerinin tahrifi de aşağı yukarı böyleydi. Bir lütuf varsa, o da, belki ileride dönerler diye Kur'an'ın düz metin olarak elimizde olmasıdır. Ama şu da kesin: Tevrat ve İncil'in metni ile Yahudiler ve Hristiyanların zihniyeti ve yaşantısı arasında pek fark yok. Ama Kur'an'ın metni ile Müslümanların zihniyeti ve yaşantısı arasında uçurumlar var!

Zamanın ruhu değişti.

Onun için **"zamanın ruhu"** dine karşı dini çağırıyor.

Hem Türkiye, hem İslam elemi için aynı anda geçerli bu.

Tahrif olmuş dine karşı, gerçek hayat dinine döneceğiz.

Dine karşı din mücadelesini bir **"iç mücadele"** olarak, Müslümanların birbiriyle uğraşması olarak görmekten vazgeçeceğiz. O artık geçti, öyle bir dünya da, öyle bir camia da yok. Başka bir zamanda yaşıyoruz. Dirlik ve düzen içinde olduğumuz çağlar, Akif'in tabiriyle **"Âlemin günlerine hükmettiğimiz günler"** çok gerilerde kaldı.

Zamanın ruhu değişti.

Ali Şeriati'nin Şii, Cabiri'nin Sünni dünya için dediği gibi düpedüz **"muharref bir din"** var artık; bunu kabulleneceğiz.

Tahrif olmuş **"mülk"** anlayışıyla, dumura uğramış **"masal/mucize"** anlatılarıyla ve uydurulmuş binlerce **"mevzu"** (uydurma) rivayetleri (3M) ile yıkılmış, tarumar olmuş bir dini dünya var; bu zehiri içecek, bunu kabulleneceğiz...

"Bizim dinimiz değişmedi"'ye inanmıyorum artık. Boyuna okumak ve öğrenmek bana bu acıyı tattırdı! Daha da tattıracağa benziyor.

Zamanın ruhu değişti.

En zeki ve akıllı insanlar **"dini moda"** girince aptallaşıyor. Neden?

ODTÜ'ye birincilikle girmiş ümit vadeden zeki, parlak, cıvıl cıvıl çocuklar, dini cemaatlere takılınca **"Mescidde hopörlerle ezan olur mu olmaz mı"**'yı tartışıyor. Dini bir cemaate takılan bir genç gelenin gidenin elini öpmeye başlıyor.

Uydurma rivayetlerden hayatı kayanlar... Dinsel paranoya yaşayanlar... Mehdi, mesih, cifr ile kafayı yiyenler... 2.5 saatte abdest alanlar... "Cinlerim öleceğini söyledi" diyenler... Ve "böyle din olmaz olsun" diyerek kurtuluşu ateist olmakta bulanlar...

Bunların sorumlusu kim? Allah'ın dini mi? Muharref din mi?

Bir yerlerde yanlışlık var; bu kesin!

Zamanın ruhu değişti.

Muharref dinler dünyayı mahvetmiş olabilir, evet.

Ama dünyanın düzelmesinin yolu da yine buradan geçiyor.

Dinin afyon yüzüne karşı dinin vicdan yüzüne sarılacağız.

Ali Şeriati'nin dediği gibi, peygamberler dinsizliğe karşı değil; hep mevcut dinlere karşı çıkmıştır! Onların işi dinsizlikle değil; dinlerledir!

Hiçbir peygamber yoktur ki devrin **"din adamlarınca"** karşı çıkılmamış, yargılanmamış ve öldürülmek istenmemiş olsun!

Bugün de öyle.

İbrahim gibi zamanın putlarından şüphe etmeye, Musa gibi zamanın büyücülerini deşifre etmeye, İsa gibi zamanın tapınak dinlerine isyan etmeye, Muhammed gibi zamanın Kâbe çetelerine başkaldırmaya yeltenin bakalım, neler oluyor.

İbrahim'e dendiği gibi çağın **"dile gelen soylu sesi"** (*lisan-u sıdk*) olun bakalım, neler oluyor.

Size ilk karşı çıkacakların kim olacağını sanıyorsunuz?

Zamanın ruhu değişti.

Eğer bu din Mekke'deki gibi tekrar kölelere özgürlük (*fekku ragabe*) çığlığını yükseltemezse, bunun dile gelen soylu sesi olmayı bırakır, modern **"bahçe sahiplerinin"** sofra duasına dönüşürse zamanın ruhu olamaz, dinler mezarlığına gömülür.

Eğer bu dinin mülk sahiplerine bir diyeceği yoksa; köylerdeki marabalaşmaya, şehirlerdeki köleleşmeye bir diyeceği yoksa zamanın ruhu olamaz, dinler mezarlığına gömülür.

Eğer bu din tevhidi ve şirki, adaleti ve zulmü göklerde ararsa, bir türle yere gelmez; tarihe, hayata ve tabiata dönmezse zamanın ruhu olamaz.

Zamanın ruhu öyle bir şeydir ki kendini tanımayanı tanımaz,

kendini dışlayanı dışlar, kendine bakmayana bakmaz, kendine yüz vermeyene yüz vermez, kendine dönmeyene dönmez, kendine kıymet vermeyene kıymet vermez, kendini yenilemeyeni yenilemez, kendini değiştirmeyeni değiştirmez...

Dönüp gelene o da dönüp gelir...

Her şey biz yaşarken oldu.

Madem zamanın ruhu değişti.

Şimdi artık yeni türküler söylemin zamanıdır.

Çünkü bir tek onlar bitmez; bozlak, uzun hava, acı, feryat, arayış, umut bitmez!

İSLAM'I YIKAN ÜÇ ŞEY (3M)

YERYÜZÜNDE 1 milyar Müslüman...

Mağrip'ten Maşrık'a saraylar, hanlar, hamamlar...

Mavi göğe yükselen minareler...

Susmayan ezanlar, inmeyen bayraklar...

Namazlar, cumalar, bayramlar, kurbanlar...

Kabirler, türbeler, fatihalar, yasinler...

Bütün bunlar İslam'ın yeryüzünde gürül gürül yaşandığı, dimdik ayakta durduğu anlamına mı geliyor?

Eğer öyleyse **"Geçip giden varsa İslam'ın şu çiğnenmiş diyarından"**, **"ümmet-i merhume"** (ölü ümmet) haline gelmiş ve **"felç-i iradiye mübtela olmuş"** hal-i pür melalimize (yerlerde sürünen acınak halimize) ne diyeceğiz?

Akif'in dizeleriyle;

"Zulme tapmak, adaleti tepmek, hakka hiç aldırmamak

Kendi asudeyse, dünya yansa baş kaldırmamak...

Sözünde durmamak, yalan sözden çekinmemek

Kuvvetin meddahı olmak, acizi hiç söyletmemek...

Mübtezel bir çok merasim; eğilip bükülmeler, yatmalar

Şaklabanlıklar, gösterişler, ardı ardına aldatmalar...

Fırka, milliyet, lisan namıyla daim ayrılık

En samimi kimseler arasında ciddi açık...

Enseden arslan kesilmek, cepheden yaltak kedi

Müslümanlık bizden evvel böyle bir zillet görmedi..."

Peki, bu ümmet bu zillete neden düştü?

Müslüman dünya neden **"Ehl-i kitaplaşma süreci"** yaşadı, yaşıyor?

Önceki Ehl-i kitaplaşmalara bakın, hiç ders almadan aynısını neden biz de yaşıyoruz?

Kiliseler, havralar, sinegoglar, camiler, ezanlar, çan sesleri...

Aslında hepsi hayattan çekilmiş.

Şehirlerin meydanlarına yapılmış olmalarına rağmen hayatın atardamarlarında yok bunlar.

Onlar eski dünyanın kalıntıları, anıtları, müzeleri olmuş; hemen yanı başında yeni bir dünya kurulmuş.

İbn Haldun'un tabiriyle "ümran rüzgârı" yön değiştirmiş.

İnsanlık "bir de din olmadan" yükselmenin yollarını aramış.

Böyle bir arayışı yekten suçlamak ne derece doğru?

Her dinin insanlığın yararına olduğunu söyleyebilir miyiz?

Dinler, insanoğlunun bizzat insana, tarihe, hayata ve doğaya yabancılaşmasının nedeni olamaz mı?

"Dinin afyon yüzü" bu yüzden insanlığın gerçekten karanlık tarafı belki de.

"Belki de" diyorum, **"dinin afyon yüzü"** diyorum. Çünkü tam da burada İslam hakkında söyleyeceklerim var.

M. İkbal'in tesbiti ile İslam, aslında eski dünya ile yeni dünya arasında durmaktadır.

Yani insanlık tarihinde yeni (modern) dünya **"bir de din olmadan"** yükselebilmenin yollarını arama ise, İslam aynı yükselme arayışını **"dini dünyanın içinden"** yapmanın adıdır.

İslam'a **"bir insanlık hamlesi olarak"** baktığımızda bu böyledir.

Gerçekten de İslam eski dünyadan yeni dünyaya bir geçiştir.

Kendini din formu içinde ifade etmiş yeni dünyanın adıdır.

"Büsbütün dini dünya" ile **"büsbütün dinden arınmış dünya"** arasında durmaktadır.

Onun için İslam **"dinlerden bir din"** değildir.

Daha doğrusu **"değildi."**

Kanımca aşağıdaki üç şey İslam'ı tekrar o eski **"büsbütün dini dünyaya"** geri döndürdü ve dinlerden bir din haline getirdi.

Bu, aynı zamanda İslam'ın özgün içeriğinin boşaltılması, dinler dünyasına getirdiği re-formun de-forma uğraması; tapınaklarda, minarelerde, ezanlarda, mezarlarda, riüellerde yaşıyor görünmesine rağmen gerçekte kütür kütür yıkılışıydı.

Dinlerden bir dine dönüşerek yaşaması onun gerçekte yaşadığı anlamına gelmiyor. Bilakis **"Ehl-i kitaplaşma sürecine girerek"** ve kendisisine **"büyük saygı duyularak"** hayattan çekildiği anlamına geliyor.

İslam'ı yıkan bu üç şeye akılda kalması için **"3M"** dedim.

Yani **M** harfi ile başlayan üç kelime: **M**ülk, **M**ucize ve **M**evzu...

Bu üç kelimenin İslam'a ettikleri sanıldığından çok fazladır. Bunlar Islam'ın özgün içeriğini boşaltmış, dini dünyaya ve insanlığa getirdiği yenilikleri mahvetmiştir.

Ve bu kendi ellerimizle yaptıklarımız yüzünden olmuştur.

Akif'in dizeleri ile

"Gökten gelen bela sözünün manası yoktur herzedir

En beyinsizler bile istikbali zira kestirir

Gökten inmez bir de hiçbir şey... Bütün yerden taşar

Kendi ahlakıyle bir millet ölür yahut yaşar..."

Bakın nasıl...

1- MÜLK: İslam'ın ilk ve esas mesajı mülk üzerineydi. **"Lehu'l-mülk"** (Mülk Allah/Halk'ındır.) diyerek başlanmıştı. Her şeyden önce Müslümanın mülk ile kurduğu ilişki düzelmeliydi. Mülk yığıcılık ve mülksüzlük daima sorunludur. Yapılan araştırmalarda mülkten şımarmış mühitlerde yaşayanlarla varoşlarda mülksüzlükten/mesleksizlikten sefalet hayatı yaşayanların ahlaki davranışlarının birbirine benzer çıkması boşuna değil. Her ikisinde de ahlaki kayıtsızlık gözlenmiş. Çünkü toplumların temel ahlaki değerlerini koruyan ve sürdürenler genellikle orta sınıflardır. Bu nedenle orta sınıflaşmış bir toplum en iyisidir. Aşırı mülkçülük ve aşırı mülksüzlük daima hastalık üreten bataklık gibidir.

Defalarca söylediğim gibi Kur'an'ın ilk 23 suresini tekrar tekrar okumalıyız. Bu bize neyin ilk ve esas mesele olduğunu, işe nereden başlamak gerektiğini gösterecektir. Baktığımızda 23. sureye kadar putların ismi hiç anılmamakta, daha ilk sure (*Alak*) zenginliği kendine yeterli görme (*istiğna*) ile azgınlık/yabancılaşma (*tuğyan*) arasında ilişki kurarak başlamakta... İlk eleştiriler hep Mekkeli mülk sahiplerine yönelik... İlk kıssa mülk (zenginlik-yoksulluk) meselesinin ele alındığı **"Bahçe sahipleri"** kısası... Allah'ın isim ve sıfatlarından ilk öne çıkarılan daha çok iktisadi yönü ifade eden **"Rabb"** kavramı...

Peki, neden?

Kur'an neden ilk buradan başlıyor?

Çünkü bir yanda tüm toprakların sahibi **"ağalar"**, diğer yanda o topraklarda karın tokluğuna çalışan **"marabalar"...** Ve her geçen gün aralarında büyüyen uçurumlar...

Buradan ne çıkar? "İnsan mı tabut mu?"

Böylesi bir mülk düzeninde Allah'ın **"dini"** tutar mı? **"Tevhid"** olur mu?

Buradan çıksa çıksa efendi-köle ilişkisi çıkar.

Kurulsa kurulsa Firavun-köle düzeni kurulur.

Böylesi bir mülk düzeninden **"insanca, pek insanca"** bir ilişki çıkmaz, çıkamaz, çıkabilemez.

Bu nedenledir ki mülk paylaşım düzenine dokunmayan, en önce buradan başlamayan, tıpkı Kur'an'ın başlayışı gibi işe ilk buradan başlamayan din söylemleri afyondur.

İlk istiğna-tuğyan ilişkisini işlemeyen din dersleri afyondur.

İlk mülk sahibi zümreleri hedef almayan din söylemleri afyondur.

İlk **"bahçe sahiplerini"** anlatmayan din vaazları afyondur.

İlk ekmek verenin, aş verenin, yedirenin, doyuranın **"Rabb"** olduğunu söylemeyen din teolojileri afyondur.

Eğer Kur'an ise elinizdeki kitap bu böyle...

"İlkleri boşver, onlar nesh oldu, sonraya gel" derseniz sonrası da öyle... Sözü uzatmayayım.

İşte İslam'ı içeriden ilk yıkan şey eski cahiliye mülk ilişkilerine geri dönüş (irtica!) olmuştur. İslam ilk buradan yıkıldı. Daha başlamadan otuz yıl içinde bitti...

Dinden dönenler (*mürtedler*) ilk bundan döndü. **"Zekât vermeyeceğiz, böylesi bir mülk düzenini kabul etmiyoruz"** dediler. Bunun için *mürted* aslında yeni mülk düzeninden dönen demektir.

Cahiliye döneminin vahşi kapitalizmi, İslam'ın paylaşımcı mülk düzenini, yeni kardeşlik iktisadını kabullenemedi. Tarihin akışı içinde gayet esastan bir çıkış olduğu için belki de **"içerisi"** dahi bunu benimseyemedi.

Hedeflerini gerçekleştiremeden tarihten çekildi. Hâlbuki peygamber zamanındaki ideallerin hedefine tam ulaşması ve insan-

lıkta kalıcı bir tarihsel dönüşüme neden olması için en az yüz yıla ihtiyaç vardı.

Topu topu otuz yıl kadar sürdü.

"Benden sonra birbirinizin boynunu vurmayın, Müslümana kardeşinin canı, malı, ırzı haramdır" denmesine rağmen canlar heder edildi, mallar yağmalandı, ırzlar çiğnendi.

"Mülk" (mal, iktidar) yüzünden iç savaşlarda dünyanın gözü önünde 90 bin kişi birbirini kesti. **"Muhammed'in adamları birbirini yiyor"** dedirttiler.

İslam o günkü dünya kamuoyunda "Çölde yeni bir din (peygamber) çıkmış kölelere özgürlük (*fekku ragabe*) **diyormuş"** diyerek duyulmuştu... Bu sese kulak kabartan Sasani ve Bizans'ın köleleri, ezilenleri, mahrumları, çaresizleri, İslam'ın içindeki mülk kavgasını görünce **"Bu da diğerleri gibi"** dediler ve umutsuzluğa gark oldular.

İşte o an **"çölde haykıranın sesi"** duyulmaz oldu. Dünya kamuoyunda estirdiği o muazzam rüzgâr hızını kaybetti.

Ebuzer'in çöle gömülmesiyle yıldızı söndü.

Ali'nin yenilmesiyle rüzgârı dindi.

Kanımca sonrası Sasani ve Roma mülk/devlet/imparatorluk düzeninin kılıf değiştirmiş tekrarından başka bir şey değildir...

Tekrar köle ve cariye sahibi olma yarışına girdiler.

Uçsuz bucaksız mal (***mâlen memdûd***) sahibi olma üstünlük ölçüsü ve fütuhat hırsı haline geldi.

Zenginler ile yoksullar arasındaki uçurum büyüdükçe büyüdü. **"Son hak din"** dahi buna engel olamadı...

Peki, dinin teorisinde mi bir sorun vardı yoksa onu anlayan zihin mi sorunluydu?

Tabi ki ikincisi...

Bugün BM verilerine göre yeryüzünde 1 milyar insan sokaklarda aç dolaşıyor. Allah bugün peygamber gönderse ilk ve esas mesele olarak yine buradan başlayacaktı. **"1 milyar insan hangi suçundan dolayı aç?"** diye soracaktı. "*Tevhid* ve şirk bununla ilgili değilse nedir?

Özellikle ilk 23 sure başta olmak üzere tüm Kur'an'ın mülke bakışı bunun apaçık kanıtıdır. Sürekli olarak verme (*infak*) emrediliyor, biriktirme, yığma (*kenz*) yeriliyor. Kur'an'ın tek bir yerinde bile mülk biriktirmenin övüldüğünü görmedim. Dinin teorik içeriğinde bir sorun yok.

Öyleyse hal-i pür melalimiz şu: Bu Kitap ezberlenerek, *ayn*lar patlatılarak mehcur bırakıldı! Duvarlara asılarak, tapınaklarda inletilerek, duvarlara, sütunlara, mezar taşlarına okunarak terk edildi. Kitabın ilk ve esas konusu olan mülk meselesi neredeyse bütün dini guruplar, cemaatler, mezhepler, tarikatlar tarafından unutuldu, yok hükmünde sayıldı. Hala öyle... Onun için ta Ebuzer'den beridir fena bozulmaktalar... Gayet sevimsiz, sıkıcı ve çuvaldız gibi içe batıcı bulmaktalar.

Eh, siz Kitap'ı terk ederseniz o da sizi terk eder!

Bakınız, cennetle müjdelenen on sahabe (*Aşere-i Mubeşşere*) içinde ilk üçü hariç (Ebubekr, Ömer, Ali) hepsi toprak ağası oldu. Öldüklerinde geride en küçüğünün binlerce dinar mülkü vardı. Sadece birisine 700 köyden haraç geliyordu. *Din-u devlet* faaliyetinin sonucu böyle mi olmalıydı? Nasıl Harun gelip Karun oldular? Neden Peygamberimiz olmadı, Ebubekr, Ömer, Ali olmadı da onlar oldu? Öteden beri hep merak ederim neden cennetle müjdelenen on sahabe içinde tek bir yoksul sahabe yok? Ebuzer nerede? Ammar? Bilal nerede? (Çünkü o liste uydurma; "**Mevzu**")

Demek ki, en önce *din-u devlet* tefessüh etti, *mülk-i millet* bozuldu!

İslam işte ilk buradan yıkıldı!

Mülkten kaybettik ilk, mülkten!

2- MUCİZE: Mülkte cahiliye anlayışına geri dönüş Müslümanın eşya ile ilişkisini yani ontolojisini bozduğu gibi, mucize zihni-

yeti de epistemolojisini bozdu. Yani bilgi kaynakları dumura uğradı. Gözler, kulaklar, kalpler mucizeye, kehanete, keramete ve intizara (bekleyişe) alıştırıldı. İnsana, tarihe, hayata ve tabiata yabancılaşıldı. O eski **"büsbütün dini dünyaya"** geri dönüldü. Yahudilerin mucize, Hıristiyanların kehanet, Mecusilerin bekleyiş (*intizar*), Şamanların gök tanrı, ruhlar, mezarlar ve atalar zihniyeti her yanı sardı. Dini dünya bunlardan ibaret hale geldi.

Mucizeleştirmeler aklı örten bir afyona dönüştü. Araştırma ve inceleme gereği duymayan, **"Allah"** deyince her şeye inanan, yaşayan apaçık ayetleri (insan, tarih, hayat ve tabiat) mucize saymayan bir zihniyet sardı her yanı.

Kur'an kutsandı, mucizeler kitabı haline geldi. Esas büyük el-Kitab'ı (Kâinat Kitabı'nı) işaret eden bir işaret parmağı olarak görüleceği yerde bizzat kendisi en büyük kitap haline geldi. Kafasını küçük Kitab'a (Kur'an) sokan ve bir türlü büyük el-Kitab'ı (kâinat, evren) göremeyen zihinler türedi.

Müslüman ümmet elindeki Kitap'ın her şey olduğunu sandı. Bütün her şeyi orada vardı. Çalkaladıkça kendinden yağ çıkan kap gibi sıkışınca çalkalamak yeterliydi. Okuyanlar, üfürenler, muska yapanlar, şifre arayanlar, cifr hesapları gırla gitti, gidiyor.

Elin oğlu el-Kitap'ı (kâinat, evren, doğa) okuyarak bir bilimsel buluş mu yapmış, hiç telaşa gerek yok. Elimizdeki mucizevî kitapta kesin haber verilmiştir!

Denizleri yaran Musa, ölüleri dirilten İsa, ateşte yanmayan İbrahim, kayadan deve çıkaran Salih, üçyüz yıl uykuya dalan Ashab-ı Kehf, karıncayla konuşan Süleyman ve göğe çıkan İsa vs. vaazlarıyla uyuşan kitleler, **"Bunlar bugün niye olmuyor? Filistinli çocuklara, Iraklı annelere neden mucize inmiyor? Kuşlar, karıncalar şimdi neden bizimle konuşmuyor? Yaşayan el-Kitap'da bunlar niye yok?"** sorularıyla karşılaşınca şüphe vadilerinde dolanmaya başladılar. Ya da **"vardır bir hikmeti, töbe töbe"** diyerek içlerine attılar.

Hâlbuki bunları eski dünya dinlerinin etkisinden kurtularak, zaten Kur'anda geçmeyen ve asla bir Kur'an kavramı olmayan

"mucize" kelimesine başvurulmadan açıklamak gayet kolaydır, anlaşılabilirdir, apaçıktır. Biraz karşılaştırmalı dinler tarihi, biraz eski uygarlıklar, Kur'an'ın işaret ettiği gibi biraz yol kenarlarında duran eski çağlara ait kanıtlar, biraz arkeolojik kazılar, biraz tabiat tarihi, biraz bu formda gelen ve bütün kutsal kitaplarda görülen sembolik dil üzerinde çalışılsa gayet güzel anlaşılacak.

Fakat mucizeleştirmeler bütün bunları yok ediyor.

Müslüman zihni tarihe, hayata ve tabiata yabancılaştırıyor.

Kafa konforu rahat, insanlık acısı ve varoluş sancısı çekmeyen, beyninde hiç merak uyanmayan, soru sormayan, sormayı şeytan işi sayan, teslimiyetin sorular sordukça değil; sormadıkça gerçekleşeceğini sanan, akletmeyi, deneyi, gözlemi kör itikatla örten, gayet kolay olup bitenleri, başına **"Allah"**, ortasına **"Kadir-i Mutlak"**, sonuna **"mucize"** getirerek açıklayıveren bir zihnin oluşmasına neden oluyor.

Oysa ne olup bittiğine nüfuz edemiyor. Gerçekliğin içinde değil; gerçekliğe paralel kurgusal bir dünyada yaşıyor. Ali Şeriati'nin dediği gibi alinasyon (yabancılaşma) içinde...

Bu zihnin insanlıkta sıçrama yapması mümkün değildir.

Yeryüzünün öğretmeni, öncüsü, önderi, Kur'an'ın tabiri ile **"şahidi"** olması mümkün değildir.

Gassalın elindeki meyyit gibi Hint gurularının ayağını yalamak ya da şeyhlerinin haremine girmek için sıra bekleyen akılsızlar işte bu narkozlanmış dinî zihnin ürünüdür.

Böyle olunca peygamberler harikalar diyarında dolaştırılır. Gerçek hayata paralel halisinasyonik bir dünya kurulur. Hâlbuki varolan hayat ve yaşayan tabiata paralel cinlerden, meleklerden, şeytanlardan, ruhlardan, ifritlerden, nuranî varlıklardan oluşan ayrıca bir dünya yoktur. Allah melekelerini (gücünü, kudretini) bu paralel ruhani dünyada değil, gözümüzün önünde yaşayan gerçeklikte, yerlerde ve göklerde gösterir. Güneşle, ayla, yıldızlarla, denizlerle, ırmaklarla, geceyle, gündüzle, ağaçlarla, kıtalarla, bitkilerle, 1 milyon canlı türüyle vs. gösterir, gösteriyor. Kur'an işte

buna **"göklerin ve yerin melekûtu"** diyor. Cinler (daha göremediğimiz türler, varlıklar), şeytanlar (kötülük hırsları, dürtüler) ve melekler (tabiat güçleri) hepsi buradadır.

Keza Allah yepyeni âlemler yaratmaya kadir olduğu için ileride ölüleri diriltecek, kıyameti koparacak, cenneti ve cehennemi kuracak, defterler açılacak, hesap günü gelecek ve ahiret hayatı yaşanacaktır. Buna da Kur'an yeniden yaratılış (*halk-ı cedid*) diyor. Biz buna iman ederiz, ispatı ile uğraşmayız, bilimin konusu yapmayız. İslam imanı, maneviyatı ve ruhaniyatı yalnızca bu olmak icap eder.

Bunun dışında Yahudi mucizeleştirmelerinin, Hıristiyan kehanetlerinin, Mecusi bekleyişlerin bu dinde yeri yoktur. Onlar o eski **"büsbütün dini dünyada"** kaldı. İslam'ın dini dünyaya getirdiği reformun ve eski dünya ile yeni dünya arasında duran misyonunun asıl burada ortaya çıktığını artık görmeliyiz...

3- MEVZU: Vazolunmuş/uydurulmuş rivayetler demektir. Bununla şu an tefsir, fıkıh, siyer, tasavvuf, kelam özellikle de hadis kitaplarına sızmış, medreselerde, dergâhlarda, cemaat mahfillerinde, şeyhlerin sohbetinde, vaizlerin dilinde anlatılıp durulan ve asla sorgulanmayan Diyanet'in mevzu hadisler kitabına göre de mevzu (uydurulmuş) 200 bin küsur hadisi kastediyoruz.

Mülk anlayışıyla, eşyayla, mucizeleştirmelerle bilgiyle ilişkisi dumura uğrayan Müslüman'ın, bu uydurmalarla da peygamberle ve sosyal hayatla ilişkisi mahvolmuştur.

İslam üçüncü olarak da buradan yıkılmıştır.

Öyle ki, ***"Nebiye atf ile binlerce herze uydurdun/* Yıktın *da* dini mübini *yeni bir din kurdun"*** diyen Akif bile, görüldüğü gibi bu yolla **"yeni bir din kurulduğundan"** bahsetmektedir.

İş bu kadar vahimdir.

Demek ki **"Gâle Rasulullah"** (Allah'ın elçisi dedi ki) diyerek kurulan bir **"herze-i din"**den rahatlıkla bahsedebiliriz. Farsça'dan dilimize geçen *herze*, "boş laf, lakırdı, saçmalık, saçma söz, uyduruk" manasındadır. Bu durumda **"herze-i din"** peygamberin ağzından uydurulmuş, akıl dışı, absürd, saçmalıklar dini demek oluyor. Bunlarla dinin yüzü **"çehre-i memsuh"** (çirkin bir yüz) halini almıştır.

"200 bin uydurulmuş hadis" fazla abartılı gelmesin. İmam Buhari'nin kitabına aldığı 7145 hadisi 600 bin (tekrarları ile beraber olmalı) hadis arasından seçmiş olması herzeliğin ne boyutlarda olduğunu göstermesi bakımından çarpıcıdır. Demek ki, Buhari söylentiler halinde dolanan 592. 855 hadisi inkâr etmiş! Çok da iyi etmiş. Kanımca Buhari böyle yapmakla kurulmaya çalışılan yeni herze-i dine ağır bir darbe vurmuştur. Ancak yetersizdir, daha fazlasını da yapmalıydı. Çeşitli yollardan kitabına herzelerin girmesine tam da mani olamadığı görülüyor. Şimdi bunu da çağımızın âlimlerinin yapması gerekiyor.

Düşünelim... Buhari'nin inkâr ettiği 592.855 hadis şu an nerede? Toprağa mı gümüldü? Tamam, Buhari'nin kitabına girmedi diyelim ya diğerlerine? Kaldı ki, kitaba girmese bile dillerde dolaşıyor. Bu uydurma hadislerin çoğunu din vaazlarında, yazılarında, söylemlerinde, derslerinde, kurslarında, proğramlarında vs. duyup durmaktasınız. Uydurma (mevzu) rivayetler yaşıyor, aramızda! Hatta öyle ki sırf bu uydurmalar üzerine dini cemaatler kurulmuş, guruplar oluşmuş. (İsa dönecek, mehdi çıkacak, mesih gelecek, deccal zuhur edecek vs.).

Baktığımızda namaz kılmayana sopa, hapis veya ölüm cezasından zina edenin taşlanmasına... Zekâtın kırkta bir olduğundan "Ben Müslüman'ın zengin olanını severim" söylemine... Köle ve cariye edinmenin caiz olduğundan müzik aletlerinin kırılması gerektiğine... İmamların Kureyş'ten olması gerektiğinden mehdinin çıkacağına... İsa'nın kıyamete yakın geri gelip mehdinin arkasında namaz kılacağından zamanın imamına biat etmeden ölenin cahiliye ölümü üzere ölmüş olacağına... Dinden dönenin öldürülmesi gerektiğinden dördüncü kez içki içenlerin öldürülmesi gerektiğine... Peygamberimizin Medine'de Yahudi kabilelerini soykırım uygulayarak katlettiğinden savaşta kadınların ve çocukların öldürülmesine izin verdiğine... 9 yaşındaki Aişe ile evlendiğinden hayızlı iken kadınların namaz kılamayacağı, Kur'an'a do-

kunamayacağı, camiye gelemeyeceğine... Kadınların zekâ ve din bakımından eksik olduğundan önünden eşek, köpek veya kadın geçerse namazın boşa gideceğine... Erkeğin kadını "boş ol" demekle boşayabileceğinden kadının erkeği boşama hakkının olmadığına... Sakalın, çarşafın, sarığın, cübbenin, sünnet olmanın dini vecibe olduğundan hidayete erenlerin Arap isimleri almaları gerektiğine... Altın ve ipek giymenin erkeklere yasak olduğundan resimli eve girmenin haram olduğuna (hâlbuki anlatılmak istenen lüksten kaçınmak sade yaşamaya özendir)... Peygamberimizin okuma yazma bilmediğinden kâinatın onun yüzü suyu hürmetine yaratıldığına... İşaret parmağı ile ayı yardığından def-i hacet yaparken ağaçların koşup gelerek üzerini örttüğüne... Salavat getirmenin dini bir vecibe olduğundan terinden ve idrarından insanların şifa bulduğuna kadar **"binlerce"** rivayet işbu uydurma, yarı uydurma veya ne söylendiğini anlayamama yüzünden, Müslüman dindarın sosyal hayatla ilişkisi, daha önceki Ehl-i kitaplaşmaların (Yahudi/Hristiyan dindarlığı) neredeyse tıpkısını aynısı bir süreçle tuhaf bir dini şizofreni halini almıştır.

Bu, dindarın insana, hayata ve tabiata yabancılaşmasından başka bir şey değildir. Ve bu dinlerin afyon yüzü sayesinde olmuştur.

Bu noktada Akif'in dediği gibi gerçekten de **"yeni bir din"** kurulduğunu söylemek hiç de abartı görünmüyor.

Oysa İslam'da hadisler itikatta delil olmazlar. Amelde ise bir Kur'an ayetine dayanıyor ve onu açıklıyor olmaları gerekir. Bu noktada hadisler dini bir değer ifade etmekten ziyade sosyolojik bir değer ifade ederler. Dönemi anlamamıza, Kur'an'ın nüzul ortamına ve arka planına inmemize, dil, tarih ve kültür evrenini kavramamıza yardımcı olurlar. Şahsen ben uydurma hadisleri bile okurum; Arap zihni nasıl uydurur, uydurma havsalası nereye kadardır, hangi saikle uydurur onu anlamak için!

Esasında en güzel hadis (*ahsenu'l-hadis*) Kur'an'dır. (Zümer: 23) Kur'an'ın **"hadis"** kelimesini kullanışı da ilginçtir. Yusuf suresi şu ayetle biter: ***"Açın kulağınızı! Peygamberlerin yaşam öykülerinde akıl ve vicdan sahipleri içir dersler vardır. Bu uydurma bir söz (hadis) değil. Bilakis önceki çağlardan doğru namına ne kalmışsa sürdüren, her şeyi açık açık dile getiren ve iman edecek halklara yol gösteren sevgi ve merhamet kaynağıdır."*** (Yusuf: 111). Başka bir yerde de sorar: ***"Allah'tan ve ayetlerinden başka hangi söze (hadise) inanıyorlar?"*** (Casiye: 6).

Demek ki, **"Muhammed'in hadisleri"** esasında Kur'an olmaktadır. Çünkü Kur'an, hem **"şerefli bir peygamberin sözü"** (*kavlu resulin kerim*) (Tekvir: 19) hem de **"Âlemlerin Rabbi'nden indirilme"**dir (*Kelamullah'tır*) (Mü'min: 2).

Anlaşılmış oluyor ki, İslam'ın teorik olarak değil; pratik olarak yıkılışı üç yolla olmuştur. Önce eşyayla kurulması gereken ontolojik ilişki mülk anlayışı ile çökmüş, sonra bilgi ile kurulması gereken epistemolojik ilişki mucizeleştirmeler ile dumura uğramış, sonunda da peygamberin örnekliği üzerinden sosyal hayatla kurulması gereken gerçekçi, makul, dengeli ve sürdürülebilir ilişki şizofrenik (gerçeklikle ilişkisi kopmuş, kurgusal paralel bir dünyada yaşayan) ve manik depresif (aşırı iyimser dışavurum ve aşırı kötümser içe kapanma) bir hal almıştır.

Yani bu mevzu (uydurma) rivayetler dindarı hasta etmiştir, hasta!

İşte **Mülk**, **Mucize** ve **Mevzu** sözcüklerinin bende ifade ettiği mana budur.

İslam'ı yıkan üç şey (tersinden) İslam'ı yeniden kuran üç şey de olabilir. İslam'ın misyonu, vizyonu ve orijinalitesinin burada olduğunu düşünüyorum. Aksi halde İslam **"dinlerden bir din"** olarak insanlıkta devam da edebilir, ediyor da zeten.

Mülkle ilişkisi bozulmuş, mucizeleştirilmiş ve mevzu rivayetlere boğulmuş bir sürü din vardı, hala da var.

Düşünün: İslam neden var?

PARA TANRISI MAMON

ARAMİCE DE zenginlik anlamına gelen **"mamon"** sözcüğü, **"para"** ya da **"para kazanma hırsı"** demektir. Oradan Grekçe'ye telaffuzu değişmeden aynı anlamda geçmiş. Oradan da batı dillerine küçük değişiklerle yayılmış: İngilizce (*money*), Almanca (*mammon*), Fransızca (*monnaie*), İspanyolca (*moneta*) hep aynı kökten.

Aramice konuşan Hz. İsa'nın dilinde orijinal haliyle (*mamon*) kullanılmış: ***"Hiç kimse iki efendiye kulluk edemez. Ya birinden nefret edip öbürünü sever ya da birine bağlanıp öbürünü hor görür. Siz hem Tanrı'ya hem de paraya (mamon) kulluk edemezsiniz!"*** (Matta: 6/24, Luka: 12/33-36, 16/13).

Aramice *mamon* kökünden gelen "*menn*" sözcüğü Kur'anda aynı manayı çağrıştırır şekilde kullanılır: ***"Ve sizi bulutla gölgeledik, size kudret helvası (menn) ve bıldırcın (selva) gönderdik; "verdiğimiz güzel nimetlerden yiyiniz."*** (Taha: 80). Fraxinus omus ağacının torba şeklinde ve içi sıvı dolu yerine yapılan kesiklerden çıkan kudret helvasının botanikteki ismi de aynı kökten; *manna*... Yiyen kişiye güç ve kudret verdiği için kökün anlamına uygun olarak *manna* denmiş...

Ayette İsrailoğullarına (ve onlar üzerinden bizlere) eski çağların ve özellikle de Mısır Firavunluğunda gücün ve kudretin sembolü olan **"buzağı/boğa"** (*bakara*) totemine yönelmemeleri, onunla ilişkilerini kesmeleri yani içlerindeki ona yönelik ihtirası söküp atmaları (buzağıyı/boğayı/ineği kesmeleri), bunun yerine Allah'ın

doğal çevrede varolan nimetleri ile yetinmeleri, bitki köklerinin, kuş etlerinin zaten buna yeteceği, bu kadar para şehveti ve güç ihtirası içinde olmamaları öğütleniyor. Buradan Erich Fromm'un tabiri ile **"sahip olmak"** ile **"olmak"** arasındaki farkı da anlıyoruz.

Modern çağda para kazanma hırsının mabedi olan **"borsa"**nın sembolünün **"boğa"** olmasından da anlaşılacağı gibi Kur'an'da geçtiği şekliyle **"bakara"** (boğa/inek/öküz/buzağı) eski çağların mülk (iktidar, mal, para, zenginlik, güç) tanrısının sembolüydü. **"İneği kesmek"** veya **"altından buzağı yapmak"** gibi deyimler hep bununla ilgilidir. Onun için Hz. İsa aynı kandilin ışığından diyor ki: ***"Hem Allah'a hem Mamon'a kulluk edemezsiniz!"*** Birini kabul ediyorsanız diğerini "kesmeniz" gerekir.

Keza para, altın, güç, kudret ve zenginlik hırsını ifade eden **"menn"** kelimesi, daha dördüncü surede (Müddesir: 6) Hz. Peygamber ile ilgili de kullanılır: ***"Servet yığma hayallerine kapılma."*** *(Ve la temnun testeksir).* Yani "*menn*" talebinde bulunma, böyle bir ihtirasın içinde olma, çoğalma, biriktirme, yığma (*tekâsür*) beklentisi içinde peygamberlik (din söylemi) yasaktır!

Buradan, Kur'an'ın 23. sureye kadar putların ismini hiç anmayıp neden mülk meselesi üzerinde durarak, özellikle **"şehre hakim 9 çeteye"** (saydım tam 9 kişi ediyor) sarsıcı eleştiriler yönelttiğini daha bir anlıyoruz.

Bir taraftan peygamberine "*menn*" talebinde bulunmayı yasaklıyor, diger taraftan *menn* muhterislerini yani *mamon*'a tapanları şiddetle eleştiriyor: ***"Bana bırak doğarken yapayalnız olan o adamı... Zenginliğine zenginlik kattığım, etrafında dolanıp duran oğulları/adamları ile önüne alabildiğine geniş imkânlar serdiğim o adamı... Hala gözü doymuyor; ihtirasla verdiğimden daha fazlasını istiyor... Onu dimdik bir yokuşa süreceğim!"*** (Müddesir: 11-15).

Çünkü tarih boyunca **"put"** veya **"totem"** dediğiniz şey insanoğlunun tutku, dürtü ve ihtiraslarının dışavurumudur. Mesela Yunan tanrılarından **"Afrodit"** heykeli, aslında insanın **"şehvet"** dürtüsünün dışsallaşmış, heykel, totem veya put haline gelmiş

şeklidir. Onun için aşk tanrıçası derler. Keza eski Mısır'da "boğa/bakara (*Izıs* ve *Oziris*) da böyledir. Sümer'deki İanna da böyledir. İnsanoğlundaki güç, kudret, şehvet ve zenginlik hırslarının dışavurumlarıdır. Araplardaki *Lat, Menat* ve *Uzza* da öyledir. Bunlar sonuç itibariyle taştan tahtadan bir takım heykellerdi. Şehre (Mekke'ye) hakim 9 çetenin **"mülk hırsını"** ifade etmekteydiler. Her ne kadar dışşallaşıp Kabe'nin içine, sağa sola heykel olarak dikilmişlerse de, esasında onları Ebu Cehil, Ebu Lehep, Velid bin Muğire gibi şehre hakim 9 çete elebaşısının (*Yeda Ebu Lehep'in*) içsel dünyalarında, tutku ve ihtiraslarında arayacaksınız. Önemli olan önce bunların yüreklerden sökülmesiydi. Çünkü insanı dışındaki değil; içindeki kirletir!

Hz. İsa'nın ***"İnsanı ağzından giren değil; ağzından çıkan kirletir"*** demesi gibi, put da insanı dışarıdan değil; içeriden yönetendir. Asıl put insanın içindedir; dıştaki taş ve tahtadan başka nedir ki? Hz. İsa der ki, ***"Ruhta yoksul olanlara ne mutlu!"*** Yani ruhen açgözlülükten ve ihtiraslarından arınmış olanlara, içinden bunları söküp atmış olanlara ne mutlu!

Kur'an onun için işe buradan başlıyor.

Önce içteki putlara; mülk hırsına, para tutkusuna, zenginlik, altın ve mal ihtirasına yöneliyor. Asıl bunlar yıkılınca Mamon (para hırsı, güç tutkusu, bencillik) sökülmüş olacak, **"Allah"** (iyilik, merhamet, kardeşlik, paylaşım) kalplerde kök salmış olacaktır.

İşe buradan başlayan Kur'an'ın, 23 yıl boyunca insanoğlunu bu tutku ve ihtiraslardan kurtarmaya çalıştığını görüyoruz. Bunun için birçok ayet geliyor, kıssalar anlatılıyor, örnekler (meseller) veriliyor, uyarılar yapılıyor.

Bunlardan birisi de **"iki adam örneği"** türünden örneklem (mesel) yöntemidir.

Aşağıda bunlardan iki fragman (parça/bölüm) okuyacaksınız.

İlk fragmanda Mamon'a kulluk edenle Allah'a kulluk eden **"iki adam örneği"** karşılaştırılır. Buradan, her ikisinin de temel özelliklerinin neler olduğu, bunları nasıl tanıyacağımız gösterilir.

İkinci fragmanda ise Mamon'u içinden söküp atmış ve Allah'a kabul etmiş **"iki adam örneği"**ne geçilir. Bunlar arasında da bir ayırım yapılır ve hangisinin makbul olduğu anlatılır.

(Birinci fragman)

Onlara iki adam örneğini anlat:

BİRİNCİ ADAM: ***"Her türlü üzümden ona iki bahçe vermiştik, her ikisini hurmalarla donatmıştık; ikisinin arasına da bir ekinlik yapmıştık. İki bahçenin ikisi de ürünlerini vermiş, hiç bir şeyi noksan bırakmamış ve ikisinin ortasından bir de nehir akıtmıştık. Başka geliri de vardı bu adamın. Bu yüzden arkadaşıyla konuşurken 'Ben senden malca daha zenginim, çevrem daha güçlü' diyordu. İşte böyle kendine yazık eden bu adam bir gün 'Buraların yok olacağını hiç sanmıyorum' diyerek bahçeye girdi. Bir taraftan da 'Kıyametin kopacağını da zannetmiyorum. Şayet Rabbime döndürülürsem, bundan daha fazlasını alırım; bundan hiç şüphem yok' diyordu." (Kehf: 32-37).***

İKİNCİ ADAM: ***"Arkadaşı da ona şöyle karşılık vermişti: 'Seni topraktan, sonra bir damla sudan yaratan, sonra da insan şekline koyan Rabbini inkâr mı ediyorsun? Bak, o Allah benim Rabbim ve ben Rabbime kimseyi ortak koşmam. Bahçene girdiğin zaman 'Maşallah, Allah'ın yardımından başka hiç bir kuvvet yoktur' deseydin olmaz mıydı? Gerçi sen beni kendinden yoksul görüyorsun. Ama bakarsın Rabbim bana senin bahçenden daha hayırlısını verir; seninkinin de üstüne gökten bir afet indiriverir de yerle bir olur. Yahut suyu çekiliverir de yerinde yeller eser.' Nitekim ürünün telef olup bahçesinin yerinde yeller estiğini görünce yaptığı masraflara karşın ellerini döverek 'Ah, keşke Rabbime kimseyi ortak koşmamış olsaydım' diyordu. Çünkü Allah'ın yerine hiç kimse onun yardımına koşmadı. Kendi başının çaresine bile bakamadı." (Kehf: 38-43)***

KISSADAN HİSSE: ***"Mal, mülk ve oğullar dünya hayatının süsüdür. Kalıcı olan iyilik, güzellik ve doğruluk ise Rabbinin katında çok daha değerlidir. Ümitvar olmak için de yeter sebeptir." (Kehf: 46).***

Görüldüğü gibi ilk fragmanda birinci adam **"bahçesini"** Mamon yerine koyarak ona çok güvenmekte, ***"Buranın yıkılacağını sanmam, kıyamet filan da yok"*** demektedir. Üstelik ***"Eğer Rabbime döndürülürsem (kıyamet varsa) orada bana daha da fazlasını verecektir"*** diyerek dindarlığı da kimselere bırakmamaktadır. Yani bu kişi Allah'a inanan bir dindardır.

Allah'a **"itikadı"** vardır ama Mamon'a (bahçesine, bağına, parasına, altınına, sermayesine) iman etmektedir. Bunlara güvenmekte ve sığınmakta bu nedenle de hayatta sahip olduğu şeylere ihtirasla sarılmaktadır. Üstelik bunun **"caiz"** olduğunu, Allah'ın kendisini zenginlikle imtihan ettiğini, zaten bunun böyle olmasını O'nun istediğini, Allah'ın huzuruna vardığında kendisinin taltif edilip daha da fazlasının (cennet, köşk, huri) verileceğine inanmaktadır. Yani hem bu dünyada hem de ahirette **"malı götüreceğine"** ve **"köşeyi döneceğine"** inanmaktadır. Demek ki, bu adam dindarlığı tacir kafasıyla anlamakta ve yaşamaktadır. Bahçesinin yerinde yeller esince (iflas edince, sahip olduklarını kaybedince), ***"Keşke Allah'a ortak koşmasaydım"*** demekte ve fakat hala yaptığı masraflara üzülmektedir!

Böyle inanmakla Mamon'a taptığının farkında olmayan bu kişiye Allah'a inanmanın ne demek olduğu anlatılmaya çalışılıyor. Müslüman zihnin mülk konusunda çöktüğü yer de işte burasıdır. Allah'a inanmayan birisi bu kişiye lisan-ı hal ile adeta şöyle demektedir: ***"Hem Allah'ım var diyorsun hem de parana, malına, mülküne, altınına, bağına, bahçene sarılıyorsun. Hani Allah vardı, kuşlara rızkını verdiği gibi insana da verirdi, bu kadar dünyaya tapmamak gerekirdi. Ben Allah'a inanmayan bir ehl-i dünyayım ama benden daha hırslısın be hacı abi?"***

İkinci adam üzerinden söyletilen **"Allah'ı inkâr mı ediyorsun?"**, **"Keşke Rabbime kimseyi şirk koşmasaydım?"** ifadeleri de ilginçtir. Burada şirk koşulan nedir? Putlardan bahsedilmediğine göre şirk koşulan şey bahçe oluyor. Bunlara ebedi görerek duyulan güven Allah'ı inkâr etmek olarak değerlendiriliyor. Kıyameti inkâr şirk değil ilhaddır. Şirk olması için hem Allah'a inanıp hem de başka bir şeyin ebedi, kalıcı, güven veren, yediren, doyuran, koruyan, yeterli olduğuna inanç gerekir. Bu da meselde açık-

ça görüldüğü gibi **"bahçe"** (para, altın, servet, sermaye) olarak ele alınıyor.

İki adam örneğinden sonra kıssadan hisse de şöyle çıkarılıyor: Demek ki, **"Mal, mülk ve oğullar** (çevre, taraftar gücü) dünya hayatının süsüdür. Kalıcı olan iyilik, güzellik ve doğruluk ise Rabbinin katında çok daha değerlidir. Ümitvar olmak için de yeter sebeptir." Yani asıl güvenilecek (iman edilecek) olan Allah'ın katındakidir. Kalıcı olan iyilik, güzellik ve doğruluk adına yaptıklarındır. Bağına, bahçene, sermayene, parana güvenme. Bir gün hepsi yok alacak, kefeninle huzura geleceksin. Başka hiçbir şeyin olamayacak, olsa bile sana daha da fazlası verilmek bir yana sahip olduklarının hesabı sorulacak!

Onun için Hz. İsa der ki: *"**Yeryüzünde kendinize hazineler biriktirmeyin. Burada güve ve pas onları yiyip bitirir, hırsızlar da girip çalar. Bunun yerine kendinize gökte hazineler biriktirin** (Allah'ın katındaki daha değerlidir). **Orada ne güve ne pas onları yiyip bitirir, ne de hırsızlar girip çalar** (ümitvar olmak için bunlar yeter). **Hazineniz neredeyse, yüreğiniz de orada olacaktır.**"* (Matta: 6/19).

(İkinci fragman)

Onlara iki adam örneğini anlat:

BİRİNCİ ADAM: ***"Kendine bile sahip olamayan zavallı bir kul... Sahibine yük olmaktan başka hiç bir işe yaramayan, bir yere gitse bir hayrı dokunmayan bir dilsiz..."***

İKİNCİ ADAM: ***"Verdiğimiz güzel rızıkları gizli açık infak eden, adaleti emreden ve doğru yolda yürüyen biri... Bunlar hiç aynı olur mu?"*** (Nahl: 75-76).

KISSADAN HİSSE: ***"Şu gökyüzünün boşluğunda Allah'ın doğaya emaneti olarak uçuşan kuşları görmüyorlar mı? Onları boşlukta tutan ancak Allah'tır. Bunlar iman edecek bir halk için birer ayettir."*** (Nahl: 16/79).

Görüldüğü gibi ikinci fragmanda ise Mamon'u yüreğinden söküp atmış, artık Allah'tan başkasına güvenmeyen **"iki adam örneği"** veriliyor.

Bunlardan birinci adam sahip olma hırsını terk etmiş fakat kendisi başkası tarafından sahip olunmuş (*abden memluk*) aciz bir kuldur. Çalışmamakta, sahibine yük olmaktan başka bir işe yaramamakta, kimseye bir hayrı dokunmamaktadır. Bir işe gönderilse eline ayağına bulaştırmakta, elinden bir iş gelmemektedir. Üstelik de dilsizler gibi kimseye bir şey söylememekte, diyeceği bir şey de bulunmamaktadır.

Böyle birisine denilmektedir ki: "Mamon'a kulluktan kurtuldun, güzel... Ama Allah'a değil; bu sefer başkalarına kul oldun. Çalışmıyorsun, başkasına el avuç açıyorsun, kendine mal gibi sahip olunmasına izin veriyorsun. 'Bir baltaya sap olamadın'. Allah bunu da istemiyor!"

Peki, neyi istiyor?

Bu da ikinci adam örneği üzerinden anlatılıyor ve Allah'ın istediği ideal insan tipi çiziliyor: ***"Verdiğimiz güzel rızıkları gizli açık infak eden, adaleti emreden ve doğru yolda yürüyen biri..."***

Burada **"güzel rızık"** emek ve alınteri ile kazanılanlardır... **"Gizli açık infak"** bollukta ve darlıkta sürekli paylaşma ve bölüşme ahlakıdır... **"Adaleti emretmek"** elinden bir iş gelmek, dilsiz olmayıp dünyaya bir diyeceği (çağrısı, söylemi, projesi, kurtuluş teolojisi) olmak, olayların ortasında ve hadiselerin içinde yer almak, hayatın atardamarlarına girmek, bir köşeye çekilmemek, bir baltaya sap olmak demektir... **"Doğru yolda yürümek"** bu karakterini ve davranışını hiç bozmadan yürüyüş halinde olmak, böyle bir hayat sürmek demektir...

Peki, kıssadan hissede kuşların örnek verilmesinin ve onlar üzerinde düşünmemizi istemenin, bağ, bahçe ve Mamon ile ne alakası var?

"Aynı kandilin ışığını" dinleyin: ***"Size şunu söylüyorum: 'Ne yiyip içeceğiz' diye canınız için, 'Ne giyeceğiz' diye bedeniniz için kaygılanmayın. Can yiyecekten, beden de giyecekten önemli değil mi? Gökte uçan kuşlara bakın! Ne eker, ne biçer ne de am-***

barlara yiyecek biriktirirler. Tanrı yine de onları doyurur. Siz onlardan çok daha değerli değil misiniz? Hangi biriniz kaygılanmakla ömrünü bir dakika uzatabilir? Giyecek konusunda neden kaygılanıyorsunuz? Kır zambaklarının nasıl büyüdüğüne bakın! Ne çalışırlar, ne de ipek eğirirler. Size şunu söylüyorum: Bütün görkemine karşın Süleyman bile bunlardan birisi (zenginler/hahamlar) gibi giyinmiş değildi. Öyleyse yarın için kaygılanmayın. Yarının kaygısı yarının olsun. Her günün derdi kendine yeter!" (Matta: 6/25-34, Luka: 12/12-31).

Burada anlatılmak istenen nedir?

İnsanların kuşlar ve kır zambakları gibi **"hırslarından arınmış"** olmaları gerektiği! Görkemli imparatorlukları yönetsen bile Süleyman gibi zengince giyinmemen, yaşamaman, **"ruhta yoksul"** olman; mülk hırsından arınman gerektiği!

Keza Hz. Yusuf, Tevratda "bollukta biriktiren darlıkta bunları insanları köleleştirmek için kullanan" mamoncu bir tiptir. Kur'an'ın Yusuf'u ise "bollukta biriktirdiklerini, darlıkta yoksullara dağıtan" ileriyi düşünen, tedbirli idareci kişilik örneğidir.

Kimi Hristıyanlar yukarıdaki İncil ifadelerini çalışmamak, hiçbir şey yapmamak gerektiği şeklinde anlamışlardır. Hatta çalışmak Hrıstiyanlıkta konsil kararıyla kabul edilmiştir! Bunun doğru yorumu için "kandilin öbür ışığına" tekrar bakın, yukarıda ikinci fragmanda tefsir edilmişti. İdeal örneklik orada anlatılıyordu. Yusuf, Süleyman örnekleri hep o kişiyi anlatır. Bunlar aynı kandilin ışığı olduğu için birbirini tamamlıyor, tam bir uyum var.

İşte bu ideal kişi örneği Kur'an'da iman edenler için **"en güzel örnek"** (*usve-i hasene*) olan Allah'ın elçisi Muhammed'tir. Çünkü o yeni bir meseldeki ikinci adam; Yusuf, Musa, Süleyman, İsa örneğidir... Ne sahip olma hırsı içinde olmuş, ne de kendisine başkası sahip olabilmiştir. Ne servet yığma hayallerine kapılarak "*menn/mamon*" peşinde koşmuş, ne de elinden bir iş gelmeyen, köşesine çekilmiş, aciz, zavallı, eline vur ekmeğine al bir kul (*abden memluk*) olmuştur... Meydana atılmış, olayların içine girmiş, hadiselerin ortasında yer almış, zulme karşı savaşmış, sömürüye karşı vuruşmuş, adaleti emretmiş, yoksulların sesi olmuş, ihtiyaç fazlası her şeyi paylaşmış, bölüşmüş, infak ahlakını karakter haline getirmiştir. Ve bu halde doğru yolda şaşmadan yürümüş, erdemli ve dürüst bir hayat sürmüş ve öldüğünde ne bir dinar, ne bir dirhem, ne bir deve, ne bir altın bırakmadan ve **"bahçe sahibi"** olmadan bu dünyan göçüp gitmiştir.

Komşusu açken (bütün şehir komşundur!) **"bir ev, bir binek ve yıllık dört bin dirhem nafaka"**dan fazlasına **"sahip olmayı"** Mammon karakteri ve **"mülkte şirkleşme"** olarak görmüş olmalı ki sürekli dağıtmış ve dağıttırmıştır!

Mamon'a değil; Allah'a tapanlar için en güzel örnek (*usve hasene*) bu değilse nedir?

Asıl **"Ehl-i Sünnet"** bu değilse hangisidir? "Kabir azabı haktır, mesh üzerine mesh caizdir, iman amelden bir cüz değildir, Kur'an gayr-ı mahlûktur, kırkta bir yeter, sakalı uzatın; bıyığı kısaltın, gümüş yüzük sünnetir, kabak yemeği cennet taamıdır, yemeğin kabını sıyırmak sünnetir" vs. oyunda oynaşta olmalar mı?

Bakınız, İnsanoğlu hayatı boyunca hep bir şeylere sahip olmak ister. Bununla yetinmez daha da fazla, daha da fazla sahip olmak ister. İster ki bin yıl yaşasın. Bunun için yıkılmayacak bir hükümranlığın (*mülki la yebla*) ve sonsuz bir egemenliğin (*şecere-i huld*) peşinden koşar durur. Bu ebediliği sahip olduklarının sağlayacağına inanır. Bunun için içindeki mülk hırsını yüceltir; parayı totemleştirir Mamon yapar; sonra döner ona tapar. Ki, modern çağın tanrısı da bu değil mi?

Ama dikkat ettiniz mi insanoğlu bunca sahip olma hırsına rağmen, tarihte hep sahip olduklarından vazgeçebilenleri kahramanlaştırmıştır. Onun için kahramanlar serden ve yardan vazgeçenler, yurtlarını terk edenler, önüne gelen cazip imkânlara dönüp bakmayanlar, fırsatları elinin tersiyle itenlerdir. Hepsi serdengeçtilerdir! Hangi kahramanı okudumsa böyle: İbrahim babasının sarayını, memleketini terk etmiştir... Budha prensliği terk etmiştir... Musa Firavun sarayını terk etmiştir... İsa, peşinden gelenlere 'sa-

hip olduğunuz her şeyi terk edip öyle gelin yanıma' demiştir... Muhammed evini, ocağını terk edip hicret etmiştir, öldüğünde sahip olduğu hiçbir mülkü yoktur...

Peki, neden?

Neden insanoğlu hayatı boyunca hep sahip olma hırsı ile yanıp tutuşur da, sahip olduklarını terk edebilenleri kahramanlaştırır?

Neden insanoğlu hayatı boyunca Mamon'a tapar da, sonunda sahip olduğu tek şeyle; kefeni ile Allah'ın yanına gider?

Hangisi yalan, hangisi gerçek?

CAHİLİYE DÖNEMİNDE VAHŞİ KAPİTALİZM

LONDRA'DAKİ G-20 zirvesinden **"müdahale"** kararı çıktı.

Birçok iktisat yorumcusu ve gazeteler bunu **"serbest piyasanın sonu", "Kapitalizmin 233 yıllık temelinin çöküşü"** olarak verdi.

Kapitalist teorinin kurucu babası sayılan Adam Smith'in 1775'te söylediği ve serbest piyasa ekonomisinin temel direği olan **"Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler"** sloganının tarihe karıştığı ifade edildi. Küresel krize çözüm arayışlarını tartışmak için G-20 zirvesinden **"krizin tekrarlarını yaşamamak için kapitalizmin üzerindeki denetimlerin artırılması"** çağrıları yapıldı.

"Denetimsiz kapitalizmin sona erdiği" şeklinde yorumlanan önlemlerin yer aldığı bildirgeye göre 2010 sonuna kadar G-20 ülkeleri krizle mücadele için 5 trilyon dolar harcayacak. İMF ve Dünya Bankası'na acil olarak 1 trilyon dolar aktarılacak. Hedge fonları ve kredi derecelendirme kurumları daha sıkı denetlenecek. **"Vergi cenneti merkezleri"** kara listeye alınacak...

1929 bunalımından sonraki Keynesyen teoride olduğu gibi **"233 yıllık tarihi boyunca"** liberal kapitalizme, bu, yeni bir **"ayar çekme"** ve direksiyonu **"sosyal devlete"** doğru zorunlu çark etme girişimi oluyor.

Yani **"müdahale"** olmadan yürümüyor.

Komünizm **"hayal"** ise, al sana serbest piyasa da **"maval"** oluyor.

Liberal düşüncenin **"ulu filozoflarının"** kemikleri sızlıyordur.

Örneğin ultra-liberal Herbert Spencer'in...

Liberal felsefeyi Herbert Spencer (öl. 1903) örneği üzerinden tartışmak sanırım en gerçekçi yol olacaktır. Çünkü Spencer ekonomik liberalizmi mantıkî sonuçlarına dek götürmüş, ivazsız garazsız (eğip bükmeden) dobra bir liberal ekonomizm savunusu yapmıştı. Bu hususta hakkını teslim etmek gerekiyor. Bunun için liberal ekonomi denince ondan başkasını ciddiye almamak gerektiğini düşünüyorum.

Herbert Spencer, **"Devlete Karşı İnsan"** adlı kitabında bakın ne diyor;

"En uygun olanın hayatta kalması sürecine "müdahale" hem boşuna hem de zararlıdır. Tabiî ayıklanmaya müdahale toplumun bütün olarak standartlarının düşmesine sebep olur. Bu açıdan insanın acılarına engel olunmamalıdır. Çünkü acıların çoğu tedavi edicidir; acıyı önlemek aslında şifayı önlemektir. Devletin acıları önleme, yoksullara yardım etme gibi faaliyetleri, günden güne halkta devletin kendilerine nasıl olsa bakacağı düşüncesini doğurur. Böylece girişim ve teşebbüs ruhunu kaybederler... Toplumda kötülük, kurumların şartlara uyum sağlamamasının sonucudur. Bitkilerin verimsiz toprakta çelimsizleşmesi veya soğuk iklimlere taşındığında hepten kuruması, ilke olarak, bir adamın çevreye uyum sağlayamamasından farksızdır. Yaşlanmış ve zayıf düşmüş bir hayvan, haklı olarak avcı hayvanlar tarafından öldürülür. Aslında bu tür bir ölüm üç bakımdan iyidir.

1- Yaşlı hayvan yavaş ve acı veren bir ölüme terk edilmekten kurtulmuş olur.

2- Arkadan gelen daha genç kuşak hayvanların önü açılmış olur.

3- Avcı hayvanlar yaşlı ve sakat hayvanları öldürmekten mutluluk duyarlar...

Şu halde insanlar da tabiattaki bu evrim kanununa tabidirler. Evrim yoluyla ayıklanma iyinin ortaya çıkması için sert, acımasız ve fakat hayırlı bir süreçtir..."

Demek ki, neymiş; Kurtlukta (insanlıkta) kanun "düşeni yemek" miş! Böyle buyurdu liberal ekonomizm.

Bu yazıda amacım, küresel kapitalizmi analiz etmekten ziyade, Spencer örneğinde görüldüğü gibi sistemin dayandığı esas fikriyat olan **"insanın acılarına engel olmama"** ve bunun **"ayıklayıcı ve en iyiyi ortaya çıkarıcı sert, acımasız** ve **fakat hayırlı bir süreç olduğu"** anlayışının hiç de yeni bir şey olmadığını, dünyaya böyle bir sistemin hakim olmasının ilerleme değil gerileme olduğunu, esasında İslam'ın buna tepki olarak doğan **"kamucu"** (tecemmuî) **"toplumcu"**, **"bütüncü"** bir karşı çıkışı, itirazı, öneri ve öngörüyü ifade ettiğini gösterebilmek...

Şöyle ki:

Aşağıdaki üç gerekçe üzerinde düşünelim. Bunlar İslam öncesi **"cahiliye"** döneminde **"vahşi kapitalizmin"** hüküm sürdüğünün kanıtlarıdır. Buradan Kur'an'ın ekonomi-politik bir okumayla aslında neye itiraz ettiğini çıkaracağız...

1- Cahiliye döneminde Spencer'in savunduğu manada sert, acımasız, zayıfı/düşeni ayıklayan bir tür **"liberal"** ekonomi vardı. Mekke'de **"Kâbe çetesi"** dediğimiz 7-8 tefeci bezirgan şehrin kaderine el koymuştu. Bunlar Sümer'in veya Babil'in tapınaklarına getirilen hediye sığır, koyun, deve, altın, gümüş ve malların (en'am) üzerine **"Tanrı malı"** damgası vurarak iç eden din adamlarının misyonunu üstlenmiş tacirlerdi. Kâbe'ye getirilen mallarla zenginliklerine zenginlik katmışlar, büyük sermaye birikimine kavuşmuşlardı. Bununla kervanlar oluşturuyor, Suriye'ye kış Yemen'e yaz yolculukları yapıyorlardı. Buradan kazandıkları paralarla tefecilik yapıyorlar, faizle borç veriyorlar, ödeyemeyenlerin erkeklerini köle kadınlarını ve kızlarını **"sermaye"** olarak açtıkları lüks genelevlerinde çalıştırıyorlardı. Mekkeliler bunların eline düşmesin diye kız çocuklarını daha küçük yaşta diri diri topra-

ğa gömüyordu. Bu düzenin başını da 7-8 tefeci bezirgândan birisi olan Ebu Leheb çekiyordu. Kur'an'ın **"Yeda Ebu Lehep"** (Ebu Leheb düzeni/iktidarı/gücü) dediği şey buydu.

Mekke'de bilinen anlamda bir **"devlet"** yoktu. Borsa, hisse senedi gibi şeyler de yoktu. Tapınağa (Kâbe'ye) getirilen hediyeler (en'am), ondalıklar, kırkta birler, beşte birler vs. vardı. Bunların hepsi Kabe baronlarının cebine gidiyordu. Tüccarlar, tefeciler (bankerler), köle satıcıları, kervan ve panayır mafyası, insan kaçakçıları, fuhuş şebekeleri ve silah (kılıç, deve, at) tacirlerinin hüküm sürdüğü bir kabile oligarşisi vardı. Bu kabilelerden birisine mensup olmayan veya birisinin **"emanına"** girmeyen **"yolda kalmış/düşmüş"** (*ibnu's-sebil*) sayılırdı ve derhal av olurdu. Mekke Suriye ile Yemen arasında uluslararası ticaret merkezi konumundaydı. Ebrehe'nin fil ordusu saldırısı ve Mekke'nin fethinden sonra Bizans'ın saldırıya geçme kararı almasından da anlaşılacağı gibi, devrin süper güçleri tarafından dikkatle izlenen bir yerdi. (İran devriminden sonra Amerika'nın Tahran'a uçak saldırısı ve ardından Irak'ı kışkırtması gibi) Bizanslılar da **"Mekke devrimi"**den sonra Suriye kolonisini Mekke'ye saldırtarak devrimi daha doğduğu yerde boğmak istemişti. 30 bin kişilik Tebuk seferi buna karşı yapılmıştı ve sonuçta muvaffak olamamışlardı.

Mekke'ye tefeci bezirganlar hakim olduğu için geçerli ekonomik anlayış mutlak manada **"ekonomizm"** ve **"tacirizm"** di. 7-8 tefeci bezirgândan birisi olan Ebu Süfyan bunu şöyle ifade etmişti: ***"Şerefim devenin sırtındaki mallardadır..."*** Bu, Adam Smith'in **"Milletlerin Zenginliği"** kitabında savunduğu şeyin aynısıdır. Orada Smith, kültürel meslekleri (öğretmenlik, ressamlık, din, sanat vs.) mal üretmediği için boşuna uğraş olarak görmekte ve bir millet için zaman kaybı saymaktaydı...

Hz. Peygamber'e yönelik itirazlar baktığımızda yoksul olmakla, mala ve mülke sahib olmamakla suçlandığını görüyoruz. ***"Bu Kur'an İki şehirden bir büyük (zengin) adama indirilmeli değil miydi?"*** (Zuhruf: 31) diye peygamberliğine itiraz ediyorlardı. Çünkü temel değerleri zenginlik, mal, mülk, altın ve gümüştü. Eski çağların verimlilik, başarı ve altın tanrısı Mammon'un, çağımızda "Dolar" adı altında hüküm sürmesi gibi, Mekke'de de "Dinar ve Dirhem" adı altında hüküm sürmekteydi.

Mesele sadece insani bir alışveriş ve ticaret meselesi değildi. Mülk ile kurulan ilişki dini, metafizik ve ontolojik boyutlardaydı. Yani onlar dinara ve dirheme **"iman"** ediyorlardı, mal ve mülk onların tanrısıydı. Putlara bunu perdelediği için tapıyor görünüyorlardı. Gerçekte taptıkları perdenin arkasındakilerdi. O olmasa putların hiçbir önemi yoktu.

Mekke'de hüküm süren zenginlik anlayışına göre mal, mutlak manada mal sahibinindi. Mal sahibi, malı üzerinde metafizik ve ontolojik hakka sahipti. Mal üzerinde mal sahibinden başka kimsenin hakkı olamazdı. Malda yoksulların hakkı olduğu fikrine tamamen yabancıydılar. Yoksulu doyurmaya teşvik etmezlerdi (Hakka: 34). En küçük yardımı bile çok görürlerdi (Maun: 7) Şöyle demekteydiler: ***"Allah'ın dilediği takdirde doyuracağı kimseleri biz mi doyuracağız?"*** (Yasin: 47). Hatta onlardan öncekiler de böyle demekteydi: ***"Ey Şuayb! Mallarımız hususunda dilediğimiz gibi hareket edemeyeceğimizi sana namazın mı emrediyor?"*** (Hud: 87).

İşte bu Spencer'ci manada mutlak liberal ekonomizmdir: Mal, tanrısal bir hakla sahibinindir ve mal sahibi istediğini yapar, özgürdür. **"Nereden buldun?"** diye sorulamaz (Sermayeyi ürkütmemek lazım!) **"Paylaş, bölüş, ver"** denemez. Allah nasıl yaptığından sual olunamaz ise, mal sahibi de malından sual olunamaz. İnsanın (yoksulun, açın) acılarına engel olmaya çalışmak boşunadır! (Allah'ı varmış madem; doyursun onu, bana ne!).

2- Kur'an'ın ilk mesajları böylesine sert, acımasız, vahşi ve küstah zenginlik anlayışına itiraz ve isyanla başlar. Hatta **"ilk surenin"** konusu bile budur: ***"Hayır! İnsanoğlu zenginliğini kendine yeterli görmekle tuğyan eder."*** (Alak: 6-7).

Dikkat ediniz: Kur'an'ın sosyal içerikli ilk mesajı, daha ilk surede taşkınlık, azgınlık (tağutlaşma) ile zenginliğini kendine yeterli görme (istiğna) arasında bağ kurarak başlıyor!

Sonraki sureler aynı şekilde Mekke'nin 7-8 tefeci bezirgânını

hedef alan sert eleştirilerle devam eder. İlk mesajlar bunlardır. Öyle ki, 23. Necm suresine kadar putların adı bile geçmez. Sürekli olarak putların gölgesinde rant devşiren bu asalak zenginler/tefeci bezirganlar hedef tahtasındadır;

Ebu Cehil'e: ***"İnsan küstahça azgınlık eder. Zenginliğini kendine yeterli sanır** (kendini dev aynasında görür). **Oysa sonunda Rabbinedir** dönüş. Bak şu kulunu içtenlikle yönelirken engellemeye kalkana..."* (Alak: 6-10).

Velid bin Muğire'ye: ***"Çokça yemin eden aşağılık âdi, küçük gören, dedikoducu, iyiliği engelleyen, günahkâr zorba, kaba saba ve asalak (itaat etme bunlara)... Zenginliğine zenginlik katmış da ne olmuş? Karşısında ayetlerimiz okunurken "Eskilerin masalları" diyor. Yakında onun burnunu yere sürteceğiz." (Kalem: 10-16)***

Velid bin Muğire'ye (başka bir ayette/en zenginleri buydu): **"Bana *bırak doğarken yapayalnız olan o adamı. Zenginliğine zenginlik kattığım, etrafında dolanıp duran oğullarıyla önüne alabildiğine geniş imkânlar serdiğim o adamı... Hala gözü doymuyor; verdiğimden daha fazlasını istiyor."*** (Müddesir: 11-15).

Ebu Leheb'e: ***"Kahrolsun Ebu Leheb iktidarı; kahrolsun! Zenginlik ve iktidar onu kurtaramayacak. O kıpkızıl bir ateşe atılacak. Çenesi düşük karısı da yanında olacak. Gerdanında fitillisinden bir de ip olacak."*** (Leheb: 1-5).

Umeyye bin Halef'e: ***"Dedikodu yaparak insanlarla alay edenin vay haline! Vay haline o boyuna mal istif ederek sayıp durana! Sanır ki malı kendisini sonsuza dek yaşatacak. Fakat Hayır! O yalayıp yutan bir vakuma atılacak!"*** (Humeze: 1-4).

Ebu'l-Eşed bin Kelde'ye: ***"İnsan kendisine hiç kimse güç yetiremez mi sanıyor?***

'Sadece harcadıklarım yedi sülâleme yeter' diye böbürleniyor. Kimsenin kendini görmediğini mi sanıyor? Biz insana iki göz vermedik mi?" (Beled: 5-8).

Ebu Süfyan'a: **"Kim cimrilik eder, zenginliğini kendisine yeterli görür ve güzellik namına ne varsa hoyratça reddederse ona da cehennemi kolaylaştırırız. Mezara yuvarlandığı zaman da onu malı kurtaramaz."** ***(Leyl: 8-11).***

Görüldüğü gibi bunlar peş peşe inen ilk surelerdir. Daha arada yoksullar ile ilgili yığınla ayet var. Filmlerdeki geri dönüşler gibi aralara yerleştirilen Bahçe sahipleri, Salih'in devesi, Firavun'un zenginliği gibi aynı temayı işleyen kıssalar var. Lafı uzatmamak için onlara girmiyorum. Kur'an'ın ilk 23 suresini bu gözle lütfen tekrar okuyun. Aradaki bağlantılara, ısrarla vurgulanan aynı kavram ve temalara şaşırmamak elde değil. (Ayrıca bkz. "Mekke ve Medine'nin ilkleri" başlıklı makale).

Ayetlerin başına konu iyi anlaşılsın diye kaynaklardan yararlanarak koyduğum devrin tefeci bezirgânlarının ismine bakarak ayetlerin sadece onlarla ilgili olduğu sanılmasın. Yaşayan Kur'an perspektifinden bakarsak tabiî ki günümüzü anlatıyor hepsi; anlayana sivrisinek saz!

3- Sadece Mekke'deki ilk mesajlar değil; Medine'de inen ayetler de mülk üzerinde ontolojik sahiplik iddiasındaki liberal ekonomizm anlayışını reddeden ayetlerle doludur. Bu ayetlerin özü ve ruhu şudur: Lehu'l-mülk (Mülk Allah'ındır). Bu anlayışı Hz. Ali şöyle açıklamıştır; ***"Kişinin malı, dört bin dirheme kadar nafakası olup kendinindir. Bundan fazlası kenzdir (biriktirme/yığma/kapital)."*** (Taberî, *Camiul-Beyân*, c. X, s. 73.). Yani nafakadan (yıllık asgari geçim miktarı) fazlası kendine ait değildir, dilediği gibi tasarruf edemez. Çünkü hibe değil; Allah'ın (toplumun) emaneti hükmündedir. Topluma dolaylı (iş edindirme) veya dolaysız (mülk edindirme) yoluyla döndürmesi (infak etmesi) gerekir. Aksi halde *kenz* kapsamına girer ve Tevbe Suresi 34. ayetteki azap tehdidine muhatap olmuş olur.

Kur'an'ın getirdiği **"lehu'l-mülk"** anlayışı bu şekilde olunca, cahiliye döneminin "vahşi kapitalizmi" ve "mutlak liberal ekonomizmi" ile bağdaşması mümkün değildi. Müstağni bedeviler mülklerinde böylesi bir **"ötekicilik"** tahayyül edemezlerdi. Nitekim edemediklerini gösterir en önemli gelişme Hz. Peygamber vefat ettiğinde yaşandı: İrtidad!

Hz. Peygamber'in bırakın vefatını, hastalanıp yatağa düştüğü duyulur duyulmaz dinden dönme (irtidad) hareketleri baş gösterdi. Vefat ettiğinde ise Mekke'deki Kureyş ile Medine'deki Evs ve Hazreç kabileleri hariç tüm Arap yarımadası dinden döndü yani irtidad etti. Öyle ki, Arabistan başta aşağı Daru'r-ridde (Dinden dönenler yurdu) haline geldi. Vakidi'nin kitabı sırf bu konuyu anlatır: *Gazavâtu'r-ridde* (Dinden dönme savaşları).

"Dinden dönme" denilen şey, aslında Allah'ı, ahiret gününü, peygamberi, Kur'an'ı, namazı, orucu, haccı inkâr etmek demek değildi. Tek bir şey söylüyorlardı: **Zekât vermeyiz!**

Peki, neden?

Neden her şeye evet ama zekâta hayır!

Bu bağlantıyı kurarsanız, neden **"cahiliye döneminde vahşi kapitalizm ve liberal ekonomizm vardı"** ne demek anlarsınız. Tabii buradaki zekât "kırkta birci zekât" değil. Zenginlerin malları üzerinde toplumun/kamunun (yoksulların, muhtaçların) hakkı olduğunu kabul etme, bu mülk anlayışını benimse anlamında zekât... Nafakadan (temel ihtiyaçtan) fazlasının *kenz* olduğunu kabul anlamında zekat... Liberal ekonomizm eğer tutarlı olmak istiyorsa bunu kabul edemez. Nitekim Arap toprak ağaları ve kervan tacirleri kabul etmedi ve irtidad etti.

İrtidad edenlerin kimler olduğuna baktığımızda bunların, ***"Allah dilerse doyurur, bize ne"*** (Yasin: 47) diyen, ***"Mallarımız hususunda istediğimizi yapamayacağımızı sana namazın mı emrediyor"*** (Hud: 87) anlayışındaki, ***"Yanlarındaki ile eşit hale geliriz korkusuyla malından vermek istemeyenler"*** (Nahl: 71), mal ve mülk sahipleri, devrin toprak ağaları ve köle tacirleri olduğunu görüyoruz: Yemen'de Esved el-Ansi... Yemame'de Museyleme... Tuleyha el-Esedi... Seccah et-Temimi...Ve daha niceleri...

Bunların çoğu aynı zamanda kâhin, sihirbaz, cinci, falcı tiplerdi. Peygamberlik de iddia ediyorlardı. Bunun daha fazla mal, mülk ve iktidar getirdiğini görerek güya peygamberimizi taklit etmeye kalkışmaktaydılar. Taklit etmeye yanaşmadıkları tek şey vardı: **"Bana ve Haşimoğullarına zekât haramdır!"** anlayışı...

Çünkü Hz. Peygamber değil kendisine sülalesine bile zekât, mal, mülk verilmesini yasaklamıştı. **"Ceketi ile gelip ceketi ile gitmeyi"** peygamberliğin alameti olarak görüyordu. Bütün zekât, sadaka ve infakları yoksullara dağıtmaktaydı. Peygamber taslakları işte buna yanaşmıyor, hep kendilerine istiyorlardı.

Örneğin Museylime peygamberimize yazdığı mektupta şöyle demişti: ***"Allah'ın Resulü Musyelime'den Allah'ın (öteki) Resulü Muhammed'e... Yeryüzünün (Arabistan'ın) yarısı Kureyş'in yarısı benim. Bu işte sana ortak oldum. Cebrail bana da geliyor..."*** (Ibn Hişam, *Sîre*, c. 4, s. 247)

Esved el-Ansi de irtidad ettiğinde şöyle demişti: ***"Topraklarımızdan artık alamayacaksınız, toplamakta olduklarınızı vermeyeceğiz."*** (Taberi, *Tarih*, c.3, s. 214).

Dinden (zekâttan) dönenlerin isyan ettikleri yerlerde valilere, kadılara, mescid ve cami görevlerine değil de; **"zekât tahsildarlarına"** saldırı düzenlemeleri ve birçoğunu öldürmeleri asıl amaçlarının ne olduğunu gösteriyor...

Bunu nasıl yorumlamalıyız?

Kanımca bu Sami/Arab muhayyilesinde zaten varolan basit bir "eskisi ölünce yeni peygamberlik ilanı" vakası değildir.

Bu, esas itibariyle yeni toprak düzenine, mal bölüşümüne ve mülk anlayışına itirazdır!

Mülkte şirkin ortadan kaldırılışını ve mülkün Bire/Bütene iadesini (tevhid) kabullenememedir.

Ve tabii Arap/Bedevi vahşi kapitalizminin can çekişmesidir.

İsyan edenlerin her şeyi kabul edip, yalnızca zekâta/infaka/tasadduka itiraz etmeleri apaçık bunu göstermiyor mu?

Ancak ne var ki, bu yeni düzenin Hz. Ebubekir'in gayretlerine rağmen fazla sürmediğini görüyoruz. Hz. Ömer'in ve Hz. Ali'nin akıbetine baktığımızda can çekişmenin kendine dâhili bir damar bularak yeniden hortladığı ortada. Fazla değil 20-30 yıl sonra tekrar eski düzene dönülmüş, cahiliye dönemi tüccar zihniyeti diyar-

lara hakim olarak Ebuzer'in şahsında **"yeni çıkışı"** ıssız çöllere gömülmüş. O gün bugündür de dirilebilmiş değil.

Onunla birlikte gömülen o kadar çok şey var ki.

Bakıyorsunuz ***"Rızkın onda dokuzu ticarettir"*** sözü dillere pelesenk olmuş, hadis diye dolanıyor. Hâlbuki mal yığma hırslısı tefeci bezirgânların lafı olduğu besbelli. Hadis değil; Kütüb-ü Sittede (Buhari, Muslim, Tırmizi, Nesai, İbn Mace, Ebu Davud) aradım taradım, yok! Şiî hadis kitaplarında var mıdır bilmiyorum. Gazali'nin ihyasında kaynak verilmeden geçiyor, eh bunun üstüne söz olmaz, değil mi(!).

Üstüne üstlük ***"Ben müslümanın zengin olanını severim"*** gibisinden tamamen uydurma olanları da cabası...

Oysa doğrusu şu: ***"Allah alım-satımı (bey'a) helal, faizi haram kılmıştır."*** (Bakara: 275). Bu ise, insanların insani ihtiyaçlarını aldatma, sahtekârlık, yolsuzluk, sömürmeye kalkma olmadan birbirlerinin farklı yeteneklerinden yararlanarak dürüstçe karşılasınlar diyedir... Böyle olmalı ki, mal yığmak (*kenz*) aramızdan birkaç zenginin arasında dönüp dolanan bir devlet olmasın yani imtiyaz ve sınıf farklılığı yaratarak otorite aracı haline gelmesin... İlki ekonomi, ikincisi ekonomizmdir.

Öte yandan Kütüb-i Sitte'de geçmesine rağmen örneğin şu hadis unutulmuş: ***"Üç şey ortaktır; su, ateş ve mera."*** (Ebu Davud, *Buyu*, 3016; İbn Mace, *Ahkâm*, 2463). Bunlar Kur'an'ın **"lehu'l-mülk"** şiarına tamamen uygundur, onu tefsir etmektedir...

Velhasıl, ekonomi iyidir, **"ekonomizm"** değil!

Kapitalizme çoktan abdest aldırmışız da haberimiz yok.

Cahiliye ekonomizm ve kapitalizminin modern ekonomizm ve kapitalizmle ele ele vererek (neredeyse komplo teorisi kuracağım) İslam'ı şahdamarından teslim alması ne hazin!

Yeni bir kardeşlik iktisadı, üretim ve paylaşım düzeni lazım.

Yeni bir çıkış lazım, kesinlikle!

EN BÜYÜK KAMU

KAMU sözcüğü eski (11. yy) Türkçe'deki **"kamug"**dan geliyor. Dil devriminden sonra Arapça **"amme"**nin yerine kullanılmaya başlanmış. Arapça'da **"amme"** deniyor; herkese, genele ait olan (*amme*), genel (*umumî*), genellikle (*umumiyetle*), millet, topluluk (*ummet*), genelin içinden çıkan (*ummî*), genel, tüm (âm), genelin konuştuğu Arapça (âmmice) vs...

Batı dillerinde **"pan"** eki bu manayı veriyor; herkesin toplandığı yer (*panayır*), herkese açılan (*pankart*), tüm tanrıların tapınağı (*panteon*), genel görünüm (*panorama*), tanrının her varlıkta olması (*panteizm*) vb...

Türkçe dil, tarih ve kültür evreninde **"kamu"** denilmiş;

"İlgerü kurıgaru sülep tirmiş kubratmış

***Kamagı** yiti yüz er bolmış."*

(Doğuya batıya asker sevk edip toplamış,

***Hepsi** yedi yüz er olmuş.)*

(Köl Tigin Abidesi)

*"Türk kara **kamag** budun ança timiş"*

*(Türk **halk kitlesi** şöyle demiş)*

(Köl Tigin Abidesi)

"***Kamug*** **aç yise içse ahır todur**

Közi aç kişi ölse açlık kodur."

(Bütün açlar yer ve içerlerse, nihayet doyarlar,

Açgözlü adamın açlığı ancak ölümle nihayete erer.)

(Yusuf Has Hacip)

"Biz kimseye kin tutmayız

***Kamu** âlem birdir bize"*

(Yunus Emre)

Görüldüğü gibi **"kamu" sözcüğü, Türkçe dil, tarih ve kültür evreninde "hepsi, herkes, bütün, tüm"** anlamında kullanılıyor. Hâlâ da öyle...

"Kâm" kelimesi de bu kökten geliyor. Altay lehçesinde hala Kâm olarak kullanılıyor. Daha sonra Kâm, **"Şaman"** oluyor. Osmanlıca'ya Farsça'dan geçen Kam ise **"zaman, süre, süreç"** (*dehr*) ve onun verdiği **"mutluluk, tat, sevinç"** demek. (*Kâm alalım*). Eski Fars dininde **"Zurvan"** zaman tanrısıydı. Dolayısıyla *Kâmu*, ister eski Türk dininden gidin, ister eski Fars dininden gidin **"herkese ait olanı"** ifade ediyor.

Kur'an'da Salih kıssasında anlatılan **"Allah'ın devesi"** (*Nâgatallah*) da bunu anlatır. **"Allah'ın devesi"** herkese ait olanı, hiç kimsenin özel malı olmayanı yani **"kamuya ait"** olanı ifade için örnek verilir. Malum, Salih kıssası **"Allah'ın devesine dokunmayın"** diye biter. Yani **"kamuya"** dokunmayın, herkese ait olana, ortak alana destursuz girmeyin." denmek istenir. Türkçe'de hala kullandığımız **"Allah'ın dağı, Allah'ın suyu"** deyimleri bu manayı çağrıştırır.

Bu nedenle bir şeyin Allah'a ait olduğunu söylemek, herkese (kamuya) ait olduğunu söylemek demektir.

Bu durumda eski Türk dininden gidersek Şaman, herkese ait olan adına konuşan demek olur. Çünkü Şaman herkese ait olanla ilişki kuran, ondan haberler getiren, onun adına konuşan demektir.

"Kamu"nun zaman içinde istismar edilerek, bütün zamana, türme, herkese ait olana ait (kamu) olmaktan çıkıp, herkes adına konuşanların (Şamanların) alanı haline geldiğini görüyoruz.

Onun için bugün Türkiye'de **"devlet şamanları"** var. Onlar herkese ait olan (kâmu) adına konuşuyorlar ve kamuyu kendi tekellerine alarak Şamanlık yapıyorlar. Kamu'dan zengin oluyorlar. Herkese ait toprakları (kamu arazilerini) ve herkese ait serveti (kamu malını) kendilerine bağışlanmış özel hazine sanıyorlar. Öyle ya **"Kâm"** adına konuşan **"Şaman"** zengin olmayacak da kim zengin olacak? O, O'nun elçisi, habercisi, gölgesi, temsilcisi...

Farsça dil, tarih ve kültür evreninde **"Peyâm-ber"** (*haber-getiren*) ile Arap dil, tarih ve kültür evreninde **"Resul"** (elçi) ve **"Nebi"** (*haberci*) aynı manaları çağrıştırır. Ancak Peygamber ile Şaman arasında çok önemli farklar var fakat bu yazıda konumuz bu değil. Başka bir yazıda buna değineceğim. Şu kadarını söyleyelim ki *ummi* **"Nebi"** veya *aziz* **"Resul"**, esasında dinler tarihinde herkese ait olan (**âm**/*kâm*) ve onun adına konuşan (Şaman, Haman, Brahman, Haham vs.) istismarının sona erdirilmesine dair büyük **"devrimi"** ifade eder...

Buradan gelmek istediğim yer şurası:

"Allah" en büyük kamudur!

Çünkü Allah, dış dünyada görünür bir nesne değildir. Bu nedenle herkese ait olanı, tümü, bütünü ifade eder. Bir şeyi O'na nispet etmek, herkese, tüme, bütüne nispet etmek demektir. Bu nedenle Ali Şeriati'nin dediği gibi Kur'an'da geçen (sosyal **içerikli ayetlerde**) **"Allah"** kelimesinin yerine **"en-nâs"** (herkes, tüm, halk, insanlık) kelimesini koyun mananın pek değişmediğin görürsünüz.

Zira Allah, *herkesin* yaratıcısı, *tüm* evrenle ilişkili olan, *bütün* insanlığın Rabbi (*Rabbi'n-nâs*), *tüm* insanlığın meliki (*Meliki'n-nâs*) ve *tüm* insanlığın tanrısı (**İlahi'n-nâs**) ve Yunus'un tabiri ile **"kamu âlemin"** Rabbi'dir.

Dolayısıyla Allah adına konuşmak, *herkese* ait olan adına, *tüm*

insanlığın Rabbi adına konuşmak demektir. Bu nedenle **"Allah"** gelmiş geçmiş en büyük **"kamu"** iddiası ve davasıdır.

Peygamberler bu nedenle **"ummî"**dirler. Yani kamunun içinden çıkan, **"en büyük kamu"**nun davasını güdenlerdir.

Bu nedenle yaptıkları işlerden dolayı insanlardan hiçbir **"ücret"** istemezler. Zira *kamu* **â***lem* adına söylemler, işler ve eylemler yapmaktadırlar. Bunlar **"özel menfaat"** veya **"kişisel çıkar"** aracı olarak asla kullanılamaz.

Kullanılırsa bunun adı **"istismar"**, bunu yapan da **"simsar"** olur. Yani herkese ait olanı kendine yontan, onu kendi çıkarı için kullanan demek olur. Veya **"baron"** yani herkese ait olanı kendi tekeline alan, ondan kendinden başkasını yararlandırmayan demek olur.

Bu nedenle din simsarı ile devlet simsarı, din baronu ile devlet baronu arasında tutum ve davranışları açısından fark yoktur. Her ikisi de **"herekse ait olanı"** istismar etmekte ve onlar üzerinde kişisel çıkar sağlamaktadır.

Demek ki insanlıkta en büyük kamu dinde, bir millette en büyük kamu da devlette tecelli edendir.

Düşünün...

Bir insan çıkıyor ve **"Allah benimle konuşuyor. Size şunları yapmanızı emrediyor. Bunun için bana itaat edin"** diyor.

"Herkese" ait olanı arkasına alıyor. **"Tüm"** evrenin sahibi, **"bütün"** her şeyi kuşatan adına ortaya çıkıyor. Eğer insanları buna bir inandırırsa yapamayacağı şey yok. Çünkü böyle bir **"karizma"**yı başka hiçbir yerde bulamaz ve düşündüklerini kendi başına asla yapamaz. Çok kuvvetli, herkese ait, genelin saygı duyduğu bir şey adına konuşuyor olması lazım ki herkes dinlesin.

İşte din davası bunun için gelmiş geçmiş en büyük kamu davasıdır.

Fakat bu iki ucu keskin bıçak sırtı bir iddiadır aynı zamanda.

Ya yalan söylüyorsa, ya aldatıyorsa?

Elimizde bunu test edecek bir ölçü, bir kriter olmalı değil mi?

İşte bu ölçü ***"Sizden hiçbir ücret*** *(karşılık/çıkar)* ***istemiyorum"*** dur. (Yunus: 70, En'am: 90, Hud: 51, Yusuf: 104, Furkan: 57, Şuara: 109, 127, 145, 164, 180, Sebe: 47, Yasin: 21, Sad: 86, Şura: 23, Tur: 40)

Bunun için, Peygamberimize, gelmiş geçmiş en büyük kamu davasına daha başlarken ***"Servet yığma hayallerine kapılma"*** (Müddesir: 6) denmiştir.

Öyle ya, bakalım özel hayatına...

"Kamu"dan elde ettiği ne var?

Zimmetinde, özelinde ne var?

Hiçbir şey!

"Geride bir kaç kap ve Kitap"; başka hiçbir şey yok!

Şu halde başta din ve devlet olmak üzere bütün "kamu"lar için ezeli ve ebedi örnek bu olmak icap eder.

"Kamu" bir millet veya ülke hayatında ise **"devlette"** tecelli eder.

Çünkü devlet, herkese ait olanı ifade eder. Onun için kamudur.

Hiçbir **"özel"** (kişi, kurum, kesim, aile, hanedan, mahalle vs.) kamudan menfaat devşiremez, servet yığamaz, zimmetine mal ve para geçiremez. Geçirirse o bir simsardır.

Keza hiç bir özel (kişi, kurum, kesim, gurup, aile, hanedan, mahalle vs.) kamuyu kendi tekeline alamaz. **"Öteki"** olarak gördüğünü kamudan dışlayamaz. **"Burası benim/bizim"** diyemez. Derse o bir barondur.

Bu nedenle herkese ait olanda (kamuda) yalnızca **"ortak iyinin iktidarı"** geçerli olmak icap eder. Bu ise simsar hortumlarının ve baron tekellerinin **"ortak alandan"** temizlenmesi manasına gelir. Esasında siyaset bunun için vardır.

Kamu görevine başlayan herkesin, bu nedenle **"çeketi ile gelip çeketi ile gitmeye"** razı olması gerekir.

Yaptıklarının karşılığında **"Hiçbir ücret istemiyorum"** demesi gerekir. Çünkü aldığı geçimlik maaş dışında hiçbir hakkı yoktur, olamaz. Alırsa herkese ait olandan (kamudan) çalan bir hırsız olur. İyi giyimli, düzgün görünümlü, kravatlı bir hırsız...

Bunun için kamu yetkisini kullandığı için rüşvet alan da, kamu da işini yürütmek için rüşvet veren de mel'undur.

Demek ki, kamu davasına atılanın mal beyanında bulunması boşuna değil.

Aynı şey en büyük kamu olan Allah davasına atılanlar için yüz misli boşuna değil.

Onların da mal beyanında bulunması gerekir.

Malum, Hz. Peygember ölümüne yakın;

"Bilmiyorum, belki çıkamam bir daha buraya

İşte sırtım; hakkı olan gelsin olmaya" demişti...

Bu ne demek?

"Mal beyanında bulunuyorum!" demek...

Yani: İşte geldim, gidiyorum... 23 yıl en büyük kamu (Allah) adına konuştum. Onun adına işler yaptım. Siz, ne Allah'ı, ne de Cebrail'i görmediniz. Fakat bana inandınız. İnancınızı test etmenize imkân veriyorum. İşte sırtım; hakkı olan gelsin almaya! Varsa bir hak yediğimi, zimmetime para geçirdiğimi, simsarlık veya baronluk yaptığımı iddia eden, gelsin, ispatlasın! Allah'tan vahiy alma, onları size iletme ve nasıl yaşanacağını gösterme sürem (kamu görevim) bitti. İşin sonuna geldik. İşte sırtım, işte evim, işte özelim... Hakkı olan, bu işten rant elde ettiğimi, **"Allah"** diye kişisel servet yığdığımı, kendime yonttuğumu düşünen varsa gelsin...

Yok!

"Geride bir kaç kap ve bir Kitap"dan başka hiçbir şey yok!

Kimsenin geri isteyeceği bir şey yok.

Geride yerine tayin ettiği birisi bile yok; ne veliahdı var, ne sülalesi, ne hanedanı, hiçbir şey yok!

"Kuru hurma yiyen bir kadının oğlu" olmaktan ve **"el-emin"** (dürüstlük abidesi) olarak anılmaktan başka bir sermayesi yok. Başlarken böyleydi, giderken de öyle...

"Kim gitti derse vurun!" diye ayağa fırlayanlardan, **"Hayyu la yemuttur yaşayan, yerinize oturun!"** diye teskin edenlerden ve hıçkırıklardan başka ortalıkta hiç bir ses yok!

Ne mal var, ne miras, ne veliaht...

Yaptığı peygamberlikten kaynaklanan hiçbir kişisel malvarlığı yok! Hâlbuki Karun'u bine, onbine katlayabilecek fırsat ve imkânlar önünde seriliydi.

Lekesiz bir ömür, erdemli ve dürüst bir hayat, şerefli bir yaşam, geride bir kaç kap ve bir *Kitap*'dan başka hiçbir şey yok!

Böyle yapmakla ne büyük mesajlar verdiğini ah bir görebilsek, ah!

Bıraktığı o büyük mesajın ruhundan habersiz olanlar bunu anlayamaz.

Bunu anlayacak idraki din ve devlet bezirgânlarında bulamazsınız. Çünkü onlara göre **"Karşılık (*ecr*/ücret) istemiyorum"** demek haybeye **kürek çekmektir, dahası enayiliktir.**

Oysa "**En büyük kamu"** adına söylem ve icraatta bulunmanın **"ne demeye geldiğinin" gösterildiğinden habersizdirler.**

Kamu işlerinde **"çeketi ile gelip çeketi ile gitmenin"** ne demek olduğunu havsalaları almaz.

"En büyük kamunun" bütün kamulara esin kaynağı olduğunu düşünemezler.

Dünyanın direğinin bu olduğunu göremezler.

İnsanlıkta, "adalet" diye tutuşan her devrim ateşinin, kıvılcımını buradan aldığını nereden bilecekler?

MEKKE'NİN VE MEDİNE'NİN İLKLERİ

12 Eylül 1980 darbe yılları bizim fırtınalı gençlik yıllarımızdı. O dönemde **"kurtarılmış bölgeler"** vardı. Her grup "kurtardığı" bölgede "ilklerini" uygulardı. Bölgeye giriş çıkışta bir "militan" kimlik kontrolü yapardı.

Örneğin bizim bölgede oruç yemek yasaklanır, başını açanlar uyarılır, ezan okununca esnafa "Camiye..." denirdi. Duvarlarda "Tek yol İslam", "İslam gelecek vahşet bitecek", "Akıncılar" vs. yazardı...

Yine -bu daha sonraları **ama manzara aynı**- örneğin: Çeçenistanda mücahitler bir bölgeyi ele geçirince "ilk" olarak **"Şeriat mahkemesi"** kurarlar, yargıladıkları garibana 100 kırbaç vururlar, bunu da fotoğraflayıp dünya ajanslarına gönderirler ve böylece Çeçenistan'a şeriatın geldiğini dünyaya duyururlar. Demek böyle oluyor bir beldeye şeriatın gelişi(!).

Yine örneğin, öteki bölgede mehter marşları çalar, her yana Türk bayrakları astırılır, gelene geçene "Türk devletlerini say" vs. diye sorulurdu. Duvarlarında da **"Kanımız aksa da zafer İslam'ın"**, **"Komünistler Moskova'ya"** diye yazardı...

Yine örneğin, beriki bölgede de bankalar kundaklanır, vitrinler indirilir, ilk fırsatta lüks mağazalar basılarak malları halka dağıtılırdı. Devrim mahkemeleri kurulur, duvarlarında da **"Mahir, Hüseyin, Ulaş, Kurtuluşa kadar savaş"** yazardı...

Şehirler, mahalleler parsellenmişti. Her grubun "fırsat eline geçince" ilk ne yapacağını böylece görmüş olurdunuz. **"Eline fırsat geçse ilk ne yapardın"** diye sorulur ya... Veya **"Padişah olsan ilk ne yaparsın"** gibi...

Ama hiç birinin de ne eline fırsat geçti ne de padişah oldular. Tanklar hepsini de ezdi geçti.

"Eline fırsat geçenler" başkası oldu ve sorular, sorgular, mahkemeler değişti. Onlar da ele fırsat geçince ilk ne yapılırsa onu yaptı. Yargıladılar, astılar "Atatürkçülük" ezberlettiler. Çünkü onların "ilkten" anladıkları da buydu. Eline fırsatı geçiren aklında "ilk" ne varsa onu yapıyordu. Aradaki fark tankın, topun kimin elinde olduğuydu.

Bunun için **"ilkler"** önemli...

İnsanların eline fırsat geçince "ilk" ne yaptığına bakın... Bilinçaltını yansıtır ve geleceğine ayna tutar.

Şimdi aradan 30 yıl geçti.

Ben artık 30 yıl önceki gibi düşünmüyorum ama hala öyle düşünenler olduğunu çok iyi biliyorum. Bu yazı biraz da onlara...

Bakın, Kur'an Mekke'de ilk nereden başlamış ve Hz. Peygamber Medine'de **"eline fırsat geçince"** ilk ne yapmış?

Kur'an'dan başlayalım. Şu dört husus önemli:

1- Kur'an "Allah"tan ilk inen sureler'de en çok ne olarak bahsetmiş?

2- Kur'an ilk inen surelerde en çok hangi konu üzerinde durmuş?

3- Kur'an ilk inen surelerde en çok kimi eleştirmiş?

4- Kur'an ilk inen surelerde hangi kıssaları anlatmış?

Bunlar bize çok şey öğretecek...

Baktığımızda, ilk olarak, ilk 20 sure boyunca sürekli "Rabb" sıfatının öne çıkarıldığını görüyoruz. Öyle ki Hira mağarasındaki

ilk ayetler bile onunla başlıyor: ***"Oku yaratan Rabbinin adıyla. İnsanı sevgiden; ilgi ve alâkadan yarattı. Oku! Senin Rabbin çok cömerttir. Kalemi kullanmayı öğretti. İnsana bilmediği şeyleri öğretti."*** (Alak: 1-5)

Tek tek inceledim, ilk sureler boyunca bu hep böyle gidiyor.

Peki, neden?

Çünkü "Rabb" Seyyid Kutup'un yorumladığı gibi itikadi veya Mevdudi'nin yorumladığı gibi siyasi olmaktan ziyade "iktisadi" içeriği olan bir kavram.

Çünkü Mekke'de kurulu **düzenin ekonomi-politiği bunun üzerine kuruluydu... İtikad da siyaset** de buradan çıkmaktaydı. Kâbe'nin içindeki putlara hediyeler getirilmese bu putların kıymet-i harbiyesi yoktu. Nitekim Ebu Cehil, peygamberimizle yalnız kaldıkları bir anda şöyle demişti: ***"Muhammed, söylediklerin aslında doğru şeyler ama bu putlar olmasa Kureyş aç kalır..."***

Rabb, besleyen, büyüten, doyuran, ekmek, su, yiyecek, içecek veren demek... Mekke'ye hükmeden tefeci bezirgânlar Mekke halkını doyuranın, besleyenin, ekmek, iş ve aş verenin kendileri olduğunu iddia ediyor ve bunu başa kakıyorlardı.

Mekkeli bir öksüz çıkıp da **"Rabbimiz Allah'tır!"** deyince beyinlerinden vurulmuşa döndüler. Bunu sarsıcı bir tehdit ve ayaklanma girişimi olarak gördüler ve bu sözü ortaya atanı asla affetmediler.

Buradan, neden sürekli olarak **"Rabbiniz Allah'tır"** vurgusu yapıldığı anlaşılıyor olmalı.

Demek ki, esasında şirk, putların gölgesinde **"mal yığmakla"** ilgilidir. Bu durumda tevhid de bu malları "bire/bütüne" iade etmekle ilgili olmuş olur. İşte bunu yapan şirkten arınmıştır: ***"Arınıp temizlenmek için malını veren (kurtulmuştur)/Ellezî yu'tî mâlehu yetezekkâ"*** (Leyl: 18). Hal böyle olunca taştan tahtadan yontulmuş putlara tapınıp durmanın da bir anlamı kalmıyor, değil mi?

İkinci olarak ilk inen surelerde en çok ne üzerinde durulduğuna baktığımızda, bunun mal yığma (kenz) ve mülk biriktirme, yani zenginlik ve yoksulluk meselesi olduğunu görüyoruz. Bugünkü tabirle **"haksız kazanç ve gelir dağılımındaki eşitsizlik"**... Kur'an, asıl buna şirk diyor.

"Nasıl olur?" diyorsanız, aşağıdaki ayetler ilk inen 20 sureden... Ayet numaralarını vermekle yetinmiyor, nuzül sırasına göre meal metinlerini bizzat aktarıyorum, lütfen dikkatle okuyunuz:

"İnsan küstahça azgınlık eder. Kendini her türlü ihtiyacın üstünde görür. Oysa Rabbinedir dönüş..." (Alak: 6-8)

"Zenginliğine zenginlik katmış da ne olmuş?" (Kalem: 14)

"Karşılıksız harcamada bulunun, böylece Allah'a güzel bir borç (karz-ı hasen) vermiş olursunuz..." (Müzemmil: 20)

"Servet yığma hayallerine kapılma..." (Müddesir: 6)

"Kahrolsun Ebu Lehep iktidarı, kahrolsun! Zenginlik ve iktidar onu kurtaramayacak!" (Lehep: 1-2)

"(Peygamberin) aldığı bilgiler onun geçim kaynağı değildir..." (Tekvir: 24)

"Dünya hayatını tercih ediyorsunuz aysa ahrettir daha hayırlı ve daha kalıcı olan..." (A'la: 16-17)

"Kim malından harcarsa ona cenneti kolaylaştıracağız!" (Leyl: 5-7)

"Öksüze vermiyorsunuz, yoksulu doyurmaya teşvik etmiyorsunuz, her şeye açgözlülükle saldırıyorsunuz, mala mülke gözünüz doymuyor yığdıkça seviyorsunuz..." (Fecr: 17-20)

"Öksüzü hor görme, isteyeni geri çevirme..." (Duha: 9-10)

"İnsanoğlu Rabbine karşı nankördür, ele geçirme hırsı gözünü bürümüştür..." (Adiyat: 6-7)

"Biz sana bol nimetler (doğruluk, dürüstlük, güzel ahlak) verdik. Sana kin besleyendir asıl kökü kuruyacak olan..." (Kevser: /1, 3)

"Bir zenginlik yarışıdır oyalanıp duruyorsunuz, mezarlarınıza girinceye kadar süren bir oyun ve oynaş... Bunun sizi nasıl bir ateş çemberine yuvarlamakta olduğunu çok yakında göreceksiniz..." (Tekasür: 1-6)

"Dini yalanlayan (dinin direğini yıkan) kimdir bilir misin? Öksüzü hor görür, yoksulun halinden anlamaz. Gösteriş için namaz kılar, dua eder, vay onların haline!..." (Maun: 1-6)

"Zenginliğini her şeye yeterli görene bak..." (Abese: 5)

"Boyuna mal istif ederek sayıp duranın vay haline! Sanır ki malı kendisini sonsuza dek yaşatacak..." (Hümeze: 2-3)

"Patlayıncaya kadar yiyin; sefa sürün biraz, siz günaha batmışlar!" (Mürselat: 46)

"Bilir misin nedir zor olan? Bir köleyi özgürleştirmek... Zor zamanda vermek... Öksüzün başını okşamak... Düşmüşün elinden tutmak... İman etmek, güçlüklere göğüs gerip acıları paylaşmak; sevgi ve merhamet yumağı olmak..." (Beled: 12-18)...

Bu böyle uzayıp gidiyor...

Bunlar Mekke'de ilk 3-4 yılda inen ayetler. **"İlk mesajlar"** bunlar... Hemen her inen ilk surede bu meseleye girildiğini, diğer konuların bunun desteklemek için ele alındığını görüyoruz.

"Allah" , "din", "iman" konuları öyle soyut bir teoloji tartışması olsun diye ele alınmıyor. Bunların hepsi içi gayet dolu, ete kemiğe bürünmüş, canlı, diri, yaşayan ifadeler... Sokaktaki bir durumu, tavır alışı, itirazı, isyanı ifade ediyor. **Örneğin**, Allah'a şirk koşmak, **"mal yığmak"** demek. Allah'tan yana olmak da **"vermek, paylaşmak, bölüşmek ve böylece arınmak"** demek, böyle... Kız çocuklarını diri diri gömmek **"Allah'a savaş açmak"** demek. Allah'tan yana olmak da **"o çocukları kurtarmak"**, böyle... Köleleri özgürleştirmek, düşmüşün elinden tutmak, öksüzün başını okşamak, zor zamanda vermek **"Allah'tan yana olmak"** demek. **Allah'ı hiçe saymak ise "bunları görmezden gelmek"** de-

mek, **böyle...**

Felsefenin, kelâmın, teolojinin Allah'ı değil bu!

Üçüncü olarak ilk inen surelerlerde kimlerin eleştirildiğine baktığımızda Mekke'ye egemen olan Kâbe çetesinin yani "Yeda Ebu Lehep'in hedef alındığını görüyoruz. Bunlardan şehrin kaderine hükmeden elebaşı 7-8 tefeci bezirgânın ilk surelerde çok sert bir şekilde eleştirildiğini görüyoruz. Bunların ellerinde Kâbe'ye gelen hediyeleri, sığırları, develeri, altınları, gümüşleri, mücevherleri (en'am) iç etmekten kaynaklanan devasa bir mal ve servet vardı. Bununla tefecilik yapıyorlar, borç veriyorlar, ödeyemeyenlerin kendilerini köleleştiriyorlar, karılarını, kızlarını da genelevlerinde çalıştırıyorlardı. Allah, Kâbe, din ve insan ticareti iğrenç boyutlara ulaşmıştı. "Yeda Ebu Lehep" bu demekti...

Yeterince ayet mealleri verdim, konu uzamasın, ilk surelerde "Mekkeli zengin" eleştirisinin yapıldığı yerler şunlar: Daha ilk surede; Alak 9-19'da Ebu Cehil... Kalem 10-15'de Utbe b. Rebia... Müddesir 11-25 arasında Velid bin Muğire ki, en Karunları buydu... Lehep Suresi'nin tamamında Ebu Lehep ve karısı... Leyl 8-11'de Umeyye bin Halef...

Tabii bunların hiç birisinin ismi verilmiyor, rivayetlerden çıkarıyoruz. Zaten önemli olan da isim değil, "tipoloji"dir. **Çünkü bu tipler her çağda var. Onun için olmalı ki**, hiç birisinin ismi verilmiyor; tavırları, tutumları, hırsları, bencillikleri, cimrilikleri, şımarıklıkları, küstahlıkları vs. öne çıkarılıyor. İlk sureler böyle onlarca örnekle dolu. Birkaç tanesi sanırım yeterli.

Buradan Kur'an'ın "ilk" nereden başladığına dair ipuçları çıkarıyoruz. İpucu eksik oldu; apaçık, ayan beyan ortada olan bir ışık tutma, yol gösterme...

Dördüncü olarak, Kur'an'ın ilkin hangi kıssaları anlatıldığına baktığımızda, Kalem suresi 17-32'de anlatılan "Bahçe sahipleri" kıssasının ilk, Şems 11-15'de anlatılan "Salih'in devesi" kıssasının ikinci kıssa olduğunu görüyoruz.

Daha ilk ayetlerde neden bunlar anlatılıyor? Tevhid çağrısı neden bu kıssalarla başlıyor dersiniz?

Çünkü her ikisi de haksız kazanç, gelir dağılımındaki eşitsizlik yani zenginlik ve yoksulluk meselesi ile ilgili... Paylaşım ve bölüşüm ile ilgili... Mal yığarak değil; vererek arınma ile ilgili...

Bahçe sahipleri kıssası, servetine aşırı güvenen iki zenginin bencilliğini, hırsını, açgözlülüğünü anlatır. Onca servetlerine rağmen yoksulluk meselesine Fransız'dırlar. Öyle ki, bahçelerinden/bağlarından yoksullar gelip de almasın diye sabah erkenden kalkıp gidecek kadar bencil, açgözlü ve Allah'ı (kimsesizi, yalınayaklıyı, yoksulu, öksüzü) hiçe sayar havadalar... Ama sabah geldiklerinde bir afetin çöktüğünü görmüşler ve onca servet yok olup gitmiştir...

Salih'in kavmi Semudlular da açgözlü, saldırgan ve zenginleşmekten daha doğrusu haram yiyicilikten gözü dönmüş bir topluluktur. Öyle ki, en iyi bildikleri sahipsiz buldukları her şeyi talan etmektir. Onlara sahipsizliğin, herkese (kamuya) ait olmanın örneği olarak Allah'ın devesi (Nagatallah) örneği gösterilir ve **"Ona dokunmayın!"** denir. Zira bir şeyin Allah'a ait olması demek hiç kimseye ait olmayıp herkesin ortak malı olması demektir. Öyle ya toprak işleyenin, su içenin, hava soluyanındır! Bunların her biri **"Allah'ın devesi"** olup dokunulmamalıdır. Çünkü lütuf ve nimet; dolayısıyla da herkese ait **"evrensel kamu"**durlar... (bkz. "Allah'ın devesine dokunmayın" başlıklı makale).

Kur'an'ın Mekke'deki "ilkleri" bunlar...

Bu yazıda "ilkleri" işliyoruz, sonrakiler var daha. Mesela Medine'nin ortalarında, sonlarında gelenler. Onları da duysanız feleğiniz şaşar. Örneğin şu: ***"Zenginler mallarını yanlarındaki ile eşit hale geliriz diye paylaşmıyorlar. Allah'ın nimetini mi inkâr ediyor bunlar?"*** (Nahl: 71).

Söylem bu, çağrı bu, ana tema bu...

Rabbi, tevhidi ve şirki bu bağlamda anlamazsanız, teoloji ve kelam vadilerinde dolanır, havanda su döğer, gerçek hayattan kopar;

yapmak söylemine kayarsınız.

Mekke'deki ilklerin boşuna olmadığını, Medine'deki "ilkler"den de anlayabiliriz.

Söylemin icraata, teorinin pratiğine nasıl döküldüğünü görürsünüz.

Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinde "ilk" ne söyledi ve ne yaptı?

Yani "eline fırsat geçince" ilk yaptığı neydi?

Malum, Medineliler onu çoşkuyla karşılayarak, hayli yorucu geçen çöl yolcuğunda beraber hicret ettiği "arkadaşı" Hz. Ebubekir'e yöneldiler. "Hayır" dedi "Allah'ın Resülü odur, ben Ebubekir'im..."

Hz. Peygamber yüksek bir yere çıktı, elinde megafon yoktu tabii, ama o halde yalın ve yüksek bir sesle Medine'nin semalarına "ilk" şunları söyledi: ***"İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olamazsınız. Birbirinizi sevmek için de aranızda selamı yayınız... Kin tutmayın, haset etmeyin, hasımlaşmayın, ey Allah'ın kulları kardeş olun! Bir Müslümana üç günden fazla kardeşi ile dargın durmak yakışmaz..."***

Peki, "ilk" yaptığı neydi?

Mescit açmadan önce, ezan başlamadan önce, oruç, hac başlamadan önce "ilk" yaptığı neydi?

183 aileyi birbiri ile "kardeş" yaptı!

Aileler kardeşlerini alarak evlerine götürdüler.

Ne varsa bölüştüler ekmeği, aşı. Harç yaptılar şehre sevgiyi, barışı...

Öyle ki, on aile bir ineğin sütünden içiyordu.

Kur'an bu durumu şöyle anlatır: ***"Bu şekilde sevgi ve merhamet yumağı haline gelenler artık Allah'ın kitabında birbirlerinin can yoldaşlarıdır!"*** (Enfal: 8/75).

Hani ***"Şeriat, tarikat yoldur varana, hakikat, marifet andan içeru"*** diyor ya Yunus, bunu hep batınilikte kullanıyorlar. Tasavvuf vadilerinde dolanıp gerçek hayattan kopuyorlar. Bu meşhur üçlemeyi de gerçek hayat mecralarına çekerek yorumlayalım, bakalım neymiş?

Şöyle düşünsünler mesela, neden hiç böyle anlamazlar: Peygamberimizin Medine'de yaptığı ilk iş kardeşlik ilanı olup İslam'ı hakikat düzeyinde anlamaydı. İlk, asıl ve esas olan buydu! Burada sen-ben yoktu; biz vardı. Her şey bire/bütüne katılmıştı, gerçek anlamda "sosyal tevhid" buydu!

Sonra sen tarikat düzeyine gerileyince malını kırka bölersin, 1'i benim, 39'u senin dersin.

Sonra şeriat düzeyine inince malını kırka bölersin, 39'u benim, 1'i senin dersin.

Oysa aslolan daima "ilk" olandır; hakikat, gerçek, hedef, gaye, ufuk buradadır.

Peygamberimiz işte bu ufku gösterdi... Hakikat, tarikat ve şeriatı anlayacaksanız böyle anlayın, bir şey kaybetmez, bilakis çok şey kazanırsınız...

"Mekke'nin ve Medine'nin ilkleri" bizimde ilklerimiz olsun, asıl o zaman Kur'an iliklerimize işleyecek, yüreğimize inecek, ete kemiğe bürünecektir...

'YOLSUZLUK YAPAN SAHABE' İÇİN İNEN AYET

BİR memlekette **"yolsuzluğa"** karşı en ciddi itirazlar dindarlardan gelmeli...

Dindarlar yani Allah'a ve ahiret gününe inandıklarını, Kur'an okuduklarını, Peygamberin yolundan gittiklerini söyleyenler ülkelerinin **"derin vicdanı"** olmak durumundadırlar...

Çünkü Kur'an, içinde yoksulun ve açın davası yoksa, böylesi dindarlık iddialarının gösteriş ve sahtekârlık olduğunu söyler (Maun Suresi). Yolsuzluk yapan **"sahabe"** bile olsa deşifre eder. **"Cemaat"** duygusunun **"adalet"** duygusunun önüne geçmesine asla izin vermez.

İşte size bunun en çarpıcı örneklerinden birisi...

Rivayete göre, Tu'me b. Ubeyrik **"zırh yolsuzluğuna"** bulaşmıştı. Bir zırhı zimmetine geçirmiş ve olayı bir Yahudi'nin üzerine atmıştı. Çalıntı zırh kendinden istenince inkâr etti. Hakkında **"soruşturma"** açılınca **Tu'me**'nin yakınları **Hz. Peygambere** gelerek olayı Yahudi'nin yaptığını doğrulamasını, bu yönde hüküm vermesini istediler. **Hz. Peygamber** de **"zahire"** bakıp lehlerinde karar vermeye eğilim gösterince Nisa suresinin aşağıdaki on ayeti (105–115) nazil oldu... Ayetlerle yaptığı hırsızlık ve yolsuzluk ifşa olunca **Tu'me b. Ubeyrik** bunu kendine yediremeyerek **Hz. Peygamber**'in aleyhine döndü ve **"mü'minlerin yolundan"** ayrılarak müşriklerin safına geçti. Mekke'de yine bir hırsızlık olayında

üzerine yıkılan bir duvarın altında kalarak öldü… (Razi, İbn Kesîr, Kurtubi)

İşte sonraki çağlara yol göstermesi için hiç bir isim, yer ve zaman verilmeden olay üzerine inen ayetler;

"Sana gerçeğin ta kendisi olan Kur'an'ı indirdik ki insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği şekilde hükmedesin. Sakın hainlerin savunucusu olma. Allah'tan af dile. Allah çok affedici, sevgi ve merhamet kaynağıdır; bundan hiç şüphen olmasın. Hainler adına mücadeleye kalkışma. Çünkü Allah, fıtratını bozarak günah işleyenleri sevmez. Onlar yaptıklarını insanlardan gizleyebilirler ama Allah'tan gizleyemezler. Hâlbuki O'nun kabul etmeyeceği sözleri sayıp dökerken Allah yanı başlarında! Allah onların yaptıklarını çok iyi biliyor. Diyelim siz bu dünya hayatında onlara arka çıktınız, fakat kıyamet günü onların arkasında kim duracak ve onlara kim vekil olacak? Oysa kim bir kötülük yapar veya fıtratını bozar da sonra Allah'tan af dilerse Allah'ı çok affedici ve merhametli bulur. Çünkü günah işleyen yalnızca kendine zarar verir. Allah her şeyi bilir, çok bilgedir. Kim bir hata yapar ve suç işler de sonra onu masum birinin üzerine atarsa, iftira etmiş ve açık bir günah işlemiş olur. Allah'ın sana cömertliği, sevgisi ve merhameti olmasaydı onlardan bir gurup seni bile şaşırtmaya çalışmışlardı. Oysa onlar yalnız kendilerini şaşırtırlar sana da asla zarar veremezler. Nasıl yapabilirler ki Allah sana kitap ve bilgelik vermiş ve bilmediklerini sana öğretmektedir. Allah'ın sana olan cömertliği gerçekten çok büyüktür. Onların kapalı kapılar ardında çevirdikleri entrikaların çoğunda hayır yoktur. Ancak doğruluk namına karşılıksız vermek, ortak iyi için çalışmak ve insanlık yararına yapılan işlerde hayır vardır. Ve her kim bunu Allah'ın rızasını arayarak yaparsa yarın Biz ona büyük bir ödül vereceğiz. Kim de doğruluk ve dürüstlük yolu apaçık gösterildikten sonra peygamber ile bağını koparır ve müminlerin yolundan başka bir yola girerse onu girdiği o yolda bırakır ve kendisini cehenneme atarız. Ne kötü gidiştir o!" (Nisa: 105-115).

Dikkat ettiniz mi, Kur'an hırsızlık ve yolsuzluk yapan sahabeye

"hain" diyor. İslamdan döndüğü için değil; yolsuzluk yaptığı için hain oluyor. Çünkü **"davadan"** dönüyor. Dava ne? Doğruluk, dürüstlük, hak, adalet, yoksulun, öksüzün davası…

Peygambere, **"sakın hainleri savunma, onlara arka çıkma"** diye tembihliyor. Hatta zahire bakıp lehlerine hüküm vermeye eğilim göstermesini bile çok görerek **"Allah'tan af dile, hainleri savunmaya kalkma"** diyor. Ardından **"Allah'ın sana cömertliği, sevgisi ve merhameti olmasaydı onlardan bir gurup seni bile şaşırtmaya çalışmışlardı"** diyerek bu tür olaylara asla göz yumulamayacağı, işte böyle anında deşifre edilip ifşa edileceği ve **"davanın"** yara almasına asla müsaade edilemeyeceği gösterilmiş oluyor.

Zırhı çalıp suçu Yahudi'nin üzerine atan Tu'me b. Ubeyrik **"din, iman"** perdesi altında yolsuzluğunu örtbas ettireceğini sanıyordu. Ve **"Nasıl olsa bir Müslüman'**ı Yahudi karşısında zor duruma düşürmez, 'bizden' diye göz yumar" düşüncesiyle peygambere gelip cilalı boyalı laflarla kendini suçsuz göstermeye kalktı. Peygamberimiz de **"zahire bakarak"**, lehine hükmedecekken Kur'an otomatikman harekete geçti ve virus programı gibi olayı **"delete"** etti.

Yukarıdaki ayetler işte bunu anlatıyor.

"Ders ve ibret olsun" diye de Nisa 105-115 ayetleri olarak evrenselleştirip kalıcı hale getiriyor. Gördüğünüz gibi bayağı da uzunca bir bölüm. Tam da günümüzü anlatıyor. Demek ki, bu tiplerin hiç biteceği yok.

Peki, **"hortumcu"** Tu'me b. Ubeyrik ne mi yaptı.

"Beni bırakıp Yahudi'yi savunan böyle bir din olmaz olsun" diyerek peygamberle bağını kopardı, **"mü'minlerin yolundan"** ayrıldı ve Mekke'ye gidip müşriklere katıldı.

Dikkat ediniz, bu kişi **"peygambere bağlanmış"** ve **"müminlerin yolunda"** olan birisiydi.

Demek ki **"mü'minlerin yolu"** (*sebilu l-mü'minin*) sadece **"İman ettik"** demekle yürünen bir yol değildir. İman ettik demekle cennete girilebilecek bir yol değildir. Yolsuzluk ve haksız-

lık (adalet-zulüm) meselesinde nerede duruyor, ne yapıyorsunuz, asıl mesele budur.

Kur'an'a dikkat edin bir takım ifşa ve deşifreler görürsünüz. Son günlerin moda tabiriyle **"one minute"** çektiği yerler görürsünüz. Bunların hepsinin doğrudan veya dolaylı olarak mal, mülk, hırsızlık, yolsuzluk, yoksulluk, öksüzlük, gariplik ve kimsesizlik ile ilgili meseleler olduğunu görüyoruz.

Örneğin Peygamberimiz **"yoksul ve kör olan sahabeye surat asan zenginlere"** gereğinden fazla ilgi göstererek yoksulu ve körü ihmal edince derhal uyarılır... Sahabenin birisi yolsuzluğa bulaşınca derhal ifşa edilir... Hatta hanımları arasındaki ifşalar bile bununla ilgilidir. Mısırlı bir çingene olan Maria, diğer hanımları arasında kıskanılıp aşağılanmaya maruz kalınca onu koruyan ayetler gelir... Eski bir köle olan Zeyd, Zeynebe karşı korunur ve onu boşama hakkı savunulur. Yani bir eski kölenin Arap aristokrat kızını boşayabileceği söylenir...

Bunların hepsi Kur'an'ın davasının esas itibariyle yoksulun, öksüzün, mağdurun, mazlumun, kimsesizin davası olması sebebiyledir...

Çünkü Kur'an'ın **"davası"** öyle sanıldığı gibi sırf inanıp inanmama davası değildir. Gerçek hayatta karşılığı olmayan teolojik, felsefi, kelami, ruhani bir tartışma değildir. Gerçek hayatın sorunları ile ilgilenen; yoksulluğu, yolsuzluğu, kimsesizlerin durumunu, aç sabahlayanların halini kendine misyon belleyen bir davadır.

"Rabb" de, **"tevhid"** de, **"şirk"** de bununla ilgilidir...

Kanımca Ebuzer'in açlıktan ölüp çöle gömüldüğünden beridir Müslümanlar bu konularda derin bir aymazlık ve duyarsızlık içine girmişlerdir. Hocaların ve şeyhlerin çoğu hala Ebuzer'in görüşlerini **"aşırılık"** olarak görürler. Hâlbuki aşırı giden Ebuzer değil; Kur'an'ın ruhunu Ebuzer ile birlikte o çöle gömenlerdir. Yoldan çıkanlar, sapanlar, Muhammed'in getirdiği dini ters yüz edenler hala 'ne şiş yansın ne kebap' türünden fetvalar verip duranlardır.

Bunlar kapitalizme boy abdesti aldırırlar. Faizsiz bankacılık do-

lambaçlarına fetva verirler. **"Allah nimetlerini kulları üzerinde görmek ister"** derler, ancak nimetin doğruluk, dürüstlük, infak, güzel ahlak, paylaşım gibi değerler olduğunu bilmezler. Nimetin zenginlik ve cipe binmek olduğunu sanırlar. **"Kırkta bir"** diye bir şey tuttururlar. Hâlbuki **"kırkta bir"** aslında münafıklar için konulmuş bir orandır. Kaçmasınlar diye onlara öyle söylenmiş. Gel gör ki, bu oran **"ortodoks fıkh"**ın temeli olmuş. Oysa gerçek (sıdk/sadık) mü'minler senin-benim davası gütmezler. İhtiyaçtan fazlasını yanlarında tutmazlar. Darlıkta ve bollukta infak ederler, paylaşırlar, bölüşürler. Hem de zor zamanda, darlıkta, hazarda seferde, barışta savaşta, iyi günde kötü günde... Keza nefis tezkiyesinin zikirle, tespih çekmekle olacağını sanırlar oysa adı üzerinde nefis tezkiyesi (kişilik arınması) maldan vererek olur. "Tezkiye" zekât ile aynı köktendir ve zekât **"mal ile arınma"** demektir. Sürekli ve ihtiyaçtan fazlasını tutmayarak, oran yok... Kerpetenle koparır gibi vereceksin, acıtacak, yoksa arınamazsın! ***"Arınıp temizlenmek için malını veren (kurtulmuştur)/Ellezî yu'tî mâlehu yetezekkâ"*** (Leyl: 18).

Peygamberimiz böyle yapmış, Hz. Ebubekr, Hz. Ömer, Hz. Ali, Ebuzer, Ammar hep böyle yapmış...

Hz. Ebubekr'in Mekke'de Müslüman olduğunda 40 bin dirhem (yaklaşık 600 milyar) serveti vardı. Medine'ye geldiğinde ise 4-5 bin dirhem (yaklaşık 60 milyar) kalmıştı (İbn Saad). Halife iken vefat ettiğinde ise sadece beytü'l-maldan aldığı **"kamu maaşı"** dışında mirası bile yoktu... Yani **"Harun gibi gelip Karun gibi"** olmamış; tam tersi **"Karun gibi gelip Harun gibi"** olmuştu! Çünkü Hz. Peygamber etrafındakilere sürekli olarak ***"yıllık ihtiyacınız olan 4 bin dirhemden fazlasını üzerinizde tutmayın"*** diyordu... Keza Hz. Ömer, ***"4 bin dirhemden fazlasını zenginlerden alacağım"*** dediği için, dahası bunu uygulamaya kalktığı için öldürüldü... Hz. Ali ise miras bırakacak tek kuruşu olmamasına rağmen **"infak şampiyonu"** olmuştu... Ebuzer'in ise durumu malum...

Bunların nasıl insanlar olduğunu anlıyor musunuz?

Bunlar işin çekirdeği, özü, sayıları sanıldığından çok az. Oysa peygamberimizi veda hutbesinde 100 bin kişi dinlemişti; **kırkta**

birellerdi çoğu!

Gerçek İslam'ın yolu bu çekirdeğin yoludur ve bu yol, Ebuzer'in çöle gömülmesiyle birlikte doğduğu topraklara gömulüp gıtmiştir!

İşte İslam, o gömüldüğü yerden yeniden dirilecek ve hırsızlık ve yolsuzluk çağına cevap asıl buradan gelecek!

"SANA NEYİ İNFAK EDECEKLERİNİ SORARLAR..."

GÜNÜMÜZDE hidayete eren birisi için **"Bir görsen baştan aşağı değişmiş; sakal bırakmış, cübbe ve sarık giymiş, saçının telini göstermiyor, kadınların elini sıkmıyor, haremlik selamlık uyguluyor"** vs. dendiğini çok duymuş ve görmüşsünüzdür.

Demek **"hiyadet coşkusu"** böyle yaşanıyor.

Vatandaş müzikle uğraşıyorsa muziği, sinemayla uğraşıyorsa sinemayı, tiyatroyla uğraşıyorsa tiyatroyu ve dahi her ne şeyle uğraşıyorsa onu bırakıyor. Bunların hepsini **"cahiliye dönemim"** diyerek kestirip atıyor. İçki, zina, kumar vs.'yi anlarım da bunları niye bırakırlar hâlâ anlayabilmiş değilim. Öteden beri **"bu işte bir terslik var"** diye düşünmüşümdür...

Hatta okulunu bırakıp bir mollanın önünde *emsile bina maksut, avamil* (Arapça) öğrenmeyi hayatının gayesi haline getirenler bile oluyor. Onca eğitimini bir çırpıda sıfırlayıp, bir medrese mollasının önünde hayata yeniden başlayanlar oluyor. Tabii **"Bizim oğlan bina okur döner döner bir daha okur"** hesabı bunun da bir türlü sonu gelmiyor. İlkokul, ortaokul, lise, üniversite yıllarında aldığı eğitimi aşağılamaya başlıyor. Hâlbuki bu yıllar çok önemli... Aksi halde örneğin **"kompozisyon"**, **"anlatım sanatları"**, **"alıntı"**, **"paragraf"** vs. nedir bilmeyen bir adamın, bırakın Kur'an'ı, okuduğu herhangi bir metni bile anlaması zordur. O mol-

ların çoğu bunları bilmez. Döner döner *nasara yensuru* okurlar
Bunu da bir şey zannederler...

İşin bu tarafına fazla girmeden asıl meseleden gidelim. Zaten bu dini dünyanın sorunları neresinden tutsanız elinizde kalır ya, neyse...

"Acaba" diyorum neden?

Hidayet coşkusunu neden onlarda buluyorlar?

Oysa açın **"hayatu's-sahabe"** kitaplarını okuyun. Orada onlarca sahabenin hidayete eriş hikâyesini okuyacaksanız. Oralarda genellikle manzara şudur: **"Hidayete erdi malını dagıttı... Hidayete erdi artık bir daha asla yalnız yemek yemedi... Kapı kapı dolaşıp bütün borçlarını ödedi, helallik diledi... Ömrünün sonuna kadar elinden ve dilinden kimsenin zarar gördüğü görülmedi..."**

Aradaki farkı fark ediyor musunuz?

Şahsen şu ana kadar onca hidayete eren zengin gördüm fakat hidayet coşkusunu **"malını dağıtmada"** gören bir tek **"muhtedi zengin"** görmedim.

Nasıl oluyor?

Bunlar sahabenin girdiği dine girmiyorlar mı?

Sahabenin okuduğu Kur'an'ı okumuyorlar mı?

Yoksa din aynı da din anlayışı mı farklı?

Besbelli ki, din anlayışı farklı.

İslam, sahabenin ilk önce **"eşyaya, varlığa, mala, mülke"** bakışını değiştiriyordu. **"Lehu'l-mülk"** (Mülk Allah'ındır) anlayışına ulaşıyor, kendini mülk karşısında emanetçi olarak görüyor, **"Bu benim"** demekten haya etmeye başlıyordu. Üzerinde fazla mal ve mülk bulundurmayı **"yük"** hatta **"ateş"** olarak görmeye başlıyordu. Bundan bir an önce kurtulması gerektiğini düşünüyor ve ilk iş olarak malını mülkünü dağıtıyordu.

İslam, sahabenin ilk önce **"insana"** bakışını değiştiriyordu.

Tüm insanları erkek olsun kadın olsun kendi hemcinsleri olarak görüyor, aradaki tüm statü farklılıkları gözünde küçülüyordu. **"Üstünlük takva iledir"** anlayışını benimsiyor ve mala ve mülke dayalı üstünlük kasıntılarından kurtuluyordu. Zihninde altın, gümüş, dinar ve dirhem **"değer"** olmaktan çıkıyordu. İnsana başka bir pencereden bakmaya başlıyordu.

İlk ve en önce eşyaya, varlığa ve insana yaklaşımı, perspektifi ve felsefesi değişiyordu. Bu farklı bakış derhal amellerine yansıyor ve başka bir insan ortaya çıkıyordu.

Oysa mevcut din anlayışı yüzünden, zamane hidayete ermelerinde, muhtedinin varlığa, insana ve eşyaya bakışında esastan bir değişiklik olmuyor. Şeklen kimlik ve ritüel değiştiriyor. Bir kamptan öbür kampa, bir mahalleden öbür mahalleye geçiyor. Varlığa ve insana özellikle de eşyaya; altına, gümüşe, toprağa, servete, mala, mülke, dinara, dirheme, dolara, euroya, paraya bakışı aynı...

Sahabenin nasıl olup ta öyle olduğunu anlamak istiyorsak, önce Kur'an'ın onları nereden alıp nereye getirdiğine bakmamız lazım.

Bakın, Kur'an 23 yıllık süreç içinde varlığa, eşyaya, mala ve mülke bakışı nasıl değiştirmiş. Nüzul sırasına göre izini sürelim...

İlk olarak Mekke'ye hükmeden tefeci bezirgânlara zenginlik, mal ve mülk noktasında sarsıcı eleştiriler yöneltildiğini görüyoruz. İlk inen surelerin hepsinde de bu var...

Ebu Cehil'e (karakterine): ***"Küstahça azgınlık ediyor. Kendisini dev aynasında görüyor. Zira Rabbinedir dönüş... Kulunu içtenlikle yönelirken engellemeye kalkıyor. Onu alnından tutup sürükleyeceğiz, o ar damarı çatlamış alnından... O zaman çağırsın meclisini, biz de çağıracağız zebanileri..."*** (Alak: 6-19).

Umeyye bin Halef'e (karakterine): ***"Çokça yemin eden aşağılık adi, küçük gören, dedikoducu, iyiliği engelleyen, günahkar, zorba, kaba saba asalak... Zenginliğine zenginlik katmış da ne olmuş?"*** (Kalem: 10-14).

Velid bin Muğire'ye (karakterine): ***"Bana bırak doğarken yapa-***

yalnız olan o adamı... Zenginliğine zenginlik kattığım, etrafında dolanıp duran oğullarıyla önüne alabildiğine geniş imkânlar serdiğim o adamı... Hala gözü doymuyor; verdiğimden daha fazlasını istiyor..." (Müddesir: 11-14).

Kâbe Çetesi'ne (rolüne/misyonuna): ***"Nimet azgını o inkârcıları bana bırak ve onlara biraz mühlet ver. Biz de onlar için hazırlanmış kelepçeler ve ateş var. Boğaza düğümlenecek bir yiyecek var"*** (Müzzemmil: 11-13)

Ebu Leheb'e (rolüne/misyonuna): ***"Kahrolsun Ebu Lehep iktidarı; kahrolsun!***

Zenginlik ve iktidar onu kurtaramayacak! O kıpkızıl bir ateşe atılacak! Çenesi düşük karısı da yanında olacak! Gerdanında fitillisinden bir de ip olacak!" (Leheb: 1-5)

(Karakter/rol/misyon notu koymamın sebebi, bunların benzerinin bugün de devam ettiğini, ayetlerin yönünün yaşayan karakter, rol ve misyonlara yönelik olduğunu ihsas ettirmek içindir.)

Alak, Kalem, Müddesir, Müzzemmil ve Leheb gibi ilk inen bu beş surede görüldüğü gibi, hareket, **"Kâbe çetesine"** ve Mekke'de kurdukları düzene (*yedâ*) karşı **"öfke patlamasıyla"** ve "**kahrolsun, yıkılsın, kurusun"** haykırışlarıyla başlıyor.

Çünkü bunlar Kâbe'nin etrafında oligarşi (*yeda*) oluşturmuşlar, Allah, Kâbe ve din istismarı yaparak şehri sömürüyorlardı. Kâbe'ye gelen hediyeleri iç ediyorlar, onunla kervanlar kuruyorlar, zenginliklerine zenginlik katıyorlardı. Muhtaç Mekkelilere faizle borç veriyorlar, borçlarını ödeyemeyenlerin erkeklerini köleleştiriyorlar, kadınlarını da açtıkları lüks genelevlerinde çalıştırıyorlardı. Mekkeliler de büyüyünce bunların eline düşmesin diye daha doğar doğmaz kız çocuklarını diri diri toprağa gömüyordu.

Kur'an işe işte buradan başladı. Peygamberimiz yalın kılıç meydana atılarak bu kokuşmuş, iğrenç düzene meydana okudu. Bu ses Mekke'de büyük yankı uyandırdı. Kabilesizler, korumasızlar, kimsesizler, köleler, kadınlar, zayıflar, düşmüşler, özellikle ezilenler bu sesin etrafında hızla toplanmaya başladı.

Bir taraftan da aynı sure içinde peygamberimize şöyle dendiğini görüyoruz: ***"Pisliğe (ahlaksızlığa, hırsızlığa, yolsuzluğa, istismara, kokuşmuşluğa) bulaşma! Servet yığma hayallerine kapılma! Daima Rabbinle birlikte ol ve güçlüklere göğüs ger..."*** (Müddessir: 5-7).

Keza Kur'an'ın iniş sırasına göre ilk anlattığı kıssa ne biliyor musunuz? Bahçe sahipleri kıssası... Hani yoksula vermeyelim diye erkenden bahçelerine/bağlarına ürünü toplamak için giden ve fakat geldiklerinde bahçelerinin afetle yerle bir olduğunu gören iki kişinin kıssası (Kalem: 17-32)... Peki, yine iniş sırasına göre ikinci kıssa ne biliyor musunuz? Salih'in devesi kıssası... Hani herkese (kamuya) ait olmayı ifade eden **"Allah'ın devesine"** (*Nagatallah*) dokunmamayı, bunları talan etmemeyi, bunlar üzerinden mal ve servet yığmamayı ifade eden Salih'in devesi kıssası (Şems: 11-15)...

Kıssa anlatımında bile ilk bu konuya öncelik verilmiş...

Neden?

Çünkü Kur'an ilk olarak muhataplarının eşyaya, mala, mülke bakışını değiştirmek istiyor!

Çünkü Kur'an Rablik, ilahlık, tanrılık meselesini bunlarla ilişkili görüyor. Bu açıdan Kur'an'ın **"Allah"** dediği şey sırf teolojik, zihni, soyut, felsefi bir fenomen değildir. Tamamen **"praxis"** yani pratik, eyleme, amele, hayata, sokağa dönük yüzü vardır. Mü'min insanda hayatın akışı içinde varoluş, oluş, arayış, tavır alış, duruş, cephe açış olarak ifadesini bulur. Bu nedenle içinde tarihin, insanın, hayatın ve tabiatın sesi gelmeyen Allah ve din söylemlerinin içi boş ve koftur.

Çünkü Kur'an Rabbin, tabiatın, yerin, göğün, suyun, toprağın, buralardan rızık çıkaranın, doyuranın, besleyenin, bütün mülkün sahibinin Allah olduğunu ısrarla hatırlatıyor. Kimi insanların kalkıp da bunlardan istif ederek öteki insanlar üzerinde rızık verici konuma gelmelerini, bundan kendilerine pay çıkararak adeta **"Rezzâkcık"** pozlarına bürünmelerini şiddetle reddediyor. Firavun ne diyordu? ***"En büyük Rabbiniz benim!"*** Yani rızık ve-

ren, maaş veren, topraklarımda, sulama kanallarımda, her yana yayılmış mülkümde (ülkemde) sizi çalıştıran, doyuran, besleyen benim... İlginçtir nüzul sırasına göre tarihten ilk örnek verilen kişi de yine Firavun (Müddessir: 15-16)... Bu noktada **"Rabbimiz Allah"** demenin ne demeye geldiğini düşünün artık ...

Yine ilk inen surelerden dördü; Allah (Kâbe) namına toplanan yardımları iç edip insanlara vermemek demek olan *Maun*, şehir demek olan *Beled*, zenginlik yarışı, biriktirme, çoğaltma demek olan *Tekâsür*, tanyeri demek olan *Fecr* sureleridir. Bu surelere **"bu açıdan"** baktığınızda da adeta çarpılır ve sarsılırsınız.

Maun suresinde **"dinin afyon yüzü"** deşifre edilir. Gerçek din ile sahte din, gerçek dindarlıkla sahte dindarlık arasındaki farkın ne olduğu açıklanır. Esas ölçünün yine mala-mülke bakışta toplandığını görürüz. Buna göre dinin afyon yüzü, birkaç şekli ritüel ile insanları aldatır. Hacılara su vermek, Kâbe'nin örtüsünü değiştirmek, namaz (*salât*) kılmak gibi gösterişlerle halkın malını ve mülkünü alır, fakat yetimi, yoksulu gözetmez. Bunları yoksullar ve kimsesizler için değil; kendini zengin etmek için kullanır. İşte bu dinin afyon yüzü olup Ebu Cehil'in veya *Yeda Ebu Leheb*'in dinidir. Bunların yaptığı, dini yalanlamak yani din ile aldatmak, gösteriş, riya ve sahtekârlıktır (Maun; 107/1-7). Oysa gerçek hayat dini olan İslam, işte böylesi halkı afyonlayan tapınak dinlerini deşifre etmek için gelmiştir. Onun için söylemi din formundadır. Gerçekte ise o dinlerden bir din hatta öteki dinlere dendiği anlamda bir din değildir...

Beled suresi, insanlara sarp yokuşa çıkmak gibi zor gelen şeylerin ne olduğunu açıklar. Bunların ne olduğuna baktığımızda yine mal ve mülkün ölçü olarak konduğunu görürüz:

"İnsan kendisine hiç kimse güç yetiremez mi sanıyor?

"Sadece harcadıklarım yedi sülâleme yeter" diye böbürleniyor.

Kimsenin kendini görmediğini mi sanıyor?

Biz insana iki göz vermedik mi?

Bir dili ve iki dudağı yok mu onun?

Ona yürüyeceği iki yol gösterdik.

Fakat o zor olana yanaşmadı.

Bilir misin, nedir zor olan?

Bir köleyi özgürlüğüne kavuşturmak...

Zor zamanda vermek...

Öksüzün başını okşamak...

Düşmüşün elinden tutmak...

Iman etmek, güçlüklere göğüs gerip acıları paylaşmak; sevgi ve merhamet yumağı olmak." (Beled: 5-17)...

Tekâsür suresi ise zenginlik yarışı, biriktirme, mal ve mülk hırsının hayatı nasıl bir cehenneme çevireceğini hatırlatır ve çağları aşıp gelen evrensel mesajlar verir. Sanki bugünkü **"küresel krizi"** haber veriyor sanırsınız. Şifreciler biraz da bunlara kafa yorsalar çok iyi ederler. Dinleyin:

"Bir zenginlik yarışıdır oyalanıp duruyorsunuz.

Mezarlarınıza girinceye kadar süren bir oyun ve oynaş...

Fakat hayır! Yakında bileceksiniz.

Fazla uzak değil; çok yakında bileceksiniz.

Evet, daha derinden bakabilseydiniz,

Ateşe yuvarlanmakta olduğunuzu görürdünüz.

Kendi gözlerinizle onu apaçık göreceksiniz." (Tekâsür; 1-7)

Yani:

1- Uhrevî açıdan: "Bu aç gözlülüğün, zenginlik yarışının, mal mülk hırsının, sizi ateşe (*cahîm*) yuvarlamakta olduğunu bizzat içine girerek "ahirette" göreceksiniz..."

2- Dünyevî açıdan: "Bu aç gözlülüğün, zenginlik yarışının, mal mülk hırsının, hayatı çekilmez hale getiren bir ihtiras yarışına,

çalma, çırpma, alıp satma dışında hiçbir insani değerin kalmadığı vahşi bir pazara dönüştürdüğünü, kendi ellerinizle yarattığınız bir kaosun, krizin ve ateş çemberinin (*cahîm*) içine yuvarlanmakta olduğunuzu bizzat yaşayarak "dünyada" göreceksiniz..."

Öyle ya seyirlik değeriniz yoksa, "**piyasa**"da fiyatınız yoksa, "**para**" dışında hiçbir geçer akçe kalmamışsa, insanlara zengin olup olmadıklarına göre bakılıyorsa, yegane ölçü bu olmuşsa, bilin ki, eski çağların verimlilik, başarı, altın ve gümüş (sahte) tanrısı "**Mammon**" geri gelmiş, dünyaya o hakim olmuş demektir. "Kapitalizm" dediğiniz bundan başka bir şey midir!

"Mammon'dan başta tanrı, paradan başka değer yoktur" diyorsanız kelime-i şehadet getirip bu dine girmişsiniz demektir. Artık her işe onun adıyla başlarsınız. Her şeye ***"Kaç lira, fiyatı ne?"*** diye sorarsınız. ***"Bunun fiyatı yok, bu para ile ölçülmez"*** derseniz Mammon'u inkâr ediyorsunuz demektir. İşte Kur'an önce bunun yapılmasını istiyor. Çünkü satılık meta olmaktan ancak böyle kurtulursunuz. "İnsanlık erdemine" ancak böyle ulaşabilirsiniz. Zira insan diye "**satılık olmayana**" denir, öyle değil mi?

Fecr suresinde ise eşyaya, mala, mülke bakışı değiştirme yönünde şu uyarıları görürüz:

"İnsanoğlu Rabbi onu ne zaman imtihan edip de kendisine cömertçe verse "Rabbim bana cömertçe verdi " der.

Fakat ne zaman da sınayıp rızkını daraltsa "Rabbim bana ihanet etti" der.

Hayır! Bilakis asıl siz öksüze vermiyorsunuz.

Birbirinizi yoksulu doyurmaya teşvik etmiyorsunuz.

Her şeye açgözlülükle saldırıyorsunuz.

Mala mülke gözünüz doymuyor; yığdıkça da seviyorsunuz..." (Fecr: 15-20)

Yani: Şu insanoğlu ne kadar garip? Nimet içinde yüzerken "Allah'ın eli geniş, veriyor işte" diyerek Allah'ı emrine amade bir hazine sanır. Sıkıntıya girince de "Nerede bu Allah? Bu nasıl ilâhî adalet?" diye şikâyetlenmeye başlar... İki durumun da zorluklardan geçerek kendini kanıtlama (imtihan) olduğunu anlamaz. İlk durumda şükredip bu nimeti başkalarıyla paylaşmak yerine, Rabbim beni tercih etti diyerek kendini ayrıcalıklı zanneder. Diğer durumda ise sıkıntıyı ve zorluğu ilahi adaletsizliğin kanıtı olarak görür...

Mekke dönemi ayetlerinin ruhunu yansıtan bu tür örnekler çoktur.

Görüldüğü gibi bu tür ayetlerle Mekke dönemi boyunca mal ve mülk konusunda esaslı bir bilinç aşılanıyor, bakış açısı veriliyor, perspektif oluşturuluyor. Hemen her Mekkî surede buna benzer eşyaya, mala ve mülke bakışı değiştirici, bilinç aşılayıcı ayetler var. Tek tek inceledim. Fazla uzamasın, bu örnekler sanırım yeter...

Öte yandan ilk Mekkî surelerden itibaren giderek artan bir vurguyla Mu'minlere vererek arınma (*tezkiye/zekât*) çağrıları yapılır. Bir taraftan mal ve mülk yığanlar eleştirilir, diğer yandan yeni kurulacak toplumun fertleri olacak olan Mu'minlere sürekli arınma çağrısı yapılır. Yani "**Eleştirdiklerinize dönüşmeyin. Siz biriktirmeyeceksiniz, yığmayacaksınız, vererek arınacaksınız. Sizin farkınız budur...**" denmek istenir.

Böylece Medine'ye gelinir...

Medine'ye gelince, Mekke'den beri süren "**tezkiye/zekât**" çağrıları ile birlikte "**infak**", bazen "**afv**" ve ilerleyen yıllarda da "**sadaka**" kavramının kullanılmaya başlandığını görürüz. Çünkü Mü'minler Medine'de yeni bir şehir kurmuş, artık mala-mülke kavuşmaya başlamıştır.

Bu dört kavram birbirinin yerine kullanılıyor gibi görünmekle birlikte, aralarında ne gibi bir fark olduğunu biraz deştiğimizde şunları söylememiz mümkündür.

Tezkiye/zekât, Mekke ve Medine dönemlerinin tümüne yayılmış, genel anlamda vererek, elinden çıkararak "**arınma çağrısı**" olup daha çok ontolojik/metafizik vurgusu baskındır. Namaz (*salât*) ile beraber sık sık kullanılır. Mü'minler namaz kılarak genel

anlamda kirlerinden arındıkları gibi, zekât ile de özellikle mülk konusundaki kirlerinden arınmalıdırlar. Vermek, paylaşmak, bölüşmek yeni kurulacak toplum fertlerinin olmazsa olmaz özelliklerindendir. Bu yüzden Mekkeden Medine'ye sürekli olarak ve dikkat çekici bir ısrarla tezkiye/zekât çağrıları yapılır...

Yoğunlukla Medine'de görülmek üzere, bu arınmanın, mal ve mülk kalemindeki vurgusu için **"infak"** geçmeye başlar: *"Mallarından infak ederler, verdiğimiz rızıklardan infak edin..."* vb. (Bakara: 3, 267).

"İnfak" kavramının **"nifak"** ile aynı kökten olması nedeniyle, Medine'ye gelindiğinde "infak" ile "münafık"ın birlikte kullanılmaya başlanması bu açıdan manidardır.

Sözlükte N-F-Q kökü mastar olarak "tükenmek, bitmek, kalmamak" demektir. Harcamak, sarf etmek, tüketmek (*infâq*), çok harcayan, çok tüketen (*minfâq*), tünel (*enfâq*), masraf, harcama, gider (*nafaqa*), Arap tavşanı (*jerboa*) veya tarlafaresinin yuvasına girip çıkması (*münâfega*), iki yüzlülük, bir öyle bir böyle görünen (*münâfıq*) kelimeleri bu köktendir...

Medine döneminin ilk yıllarında nazil olan Ankebut suresi, Kur'an'da **"münafık"** teriminin iniş sırasına göre ilk geçtiği yerdir (10-11 ayet). Kur'an bu terimle ele aldığı karakteri Arapların **"jerboa"** dedikleri tavşana veya tarla faresine benzetiyor. Bu tarla faresi kendine iki yuva yapar, birinde tehlikeli bir durum olursa hemen diğerine geçerdi. İşte tarla faresinin bu davranışını iman konusunda da kimi insanlar yapınca onlara **"münafık"** dendi. Bunların da biri içte biri dışta iki yuvaları bulunur. Bakarlar durum hangisinde iyi ise ona girerler. İman yuvası tehlikeye maruz kalır, sıkıntılı olmaya başlarsa hemen orayı terk ederek küfür yuvasına geçiverirler. Duruma göre işlerine hangisi geliyorsa ona giriverirler. Sabit bir yuvada sebat göstermezler. Daima yedekte yuvaları bulunur...

Keza "tükenmek" anlamına gelen *infâq* ile *nifâq* aynı kökten olduğu için, biri iki, diğeri tek yuvası olanların karakterini betimler. İki yuvası olanlar içten tükenmiş, bitmiş, kof veya zayıf inançlı oldukları için sıkıntıyla karşılaşınca hemen yuvayı terk ederler. Onların bu davranışına *nifâq* denir. Tek yuvası olanlar ise içten güçlü, kavi, sağlam inanca sahip oldukları için yuva değiştirmezler. Bulundukları yuvalarında sebat eder, güçlüklere göğüs gererler. Böylece güçlü imanları onların direnmelerini, yuvayı terk etmemelerini sağlar. İçten içe tükenmiş olmadıkları için buna gerek duymazlar. Bilakis ellerindekini başkası için harcayarak tüketirler. Buna da *infaq* denir. Bu harcama aslında maddî veya manevî olarak tükenmiş olanları güçlendireceği için görünüşte malın tükenmesi (*infâq*) gibi görünen, gerçekte ise tükenmişliğin (*nifâq*) ortadan kaldırılmasına dönüşür...

Yoğun tezkiye/arınma ve infak çağrılarından sonra artık sahabeler sormaya başlar: ***"Sana neyi infak edeceklerini sorarlar. De ki: İhtiyaç fazlasını..."*** (Bakara: 219).

Burada da karşımıza **"afv"** kavramı çıkar. "Fazlalığın silinmesi, ortadan kaybolması, kalmaması, zail olması, bağışlanması" demek olan *afv*, affetmek ile aynı köktendir. Artık iyice Türkçeleşmiş olan *affetmek, muaf tutmak, muafiyet, afiyet, affedersiniz* vb. kelimeler bu köktendir. Mesela *affetmek,* fazlalığı (günahı, hatayı) almak, silmek, *afiyet olsun,* fazlalığın (hastalığın) ortadan kalksın, *muafiyet,* fazlalığı (sorumluluğu) ortadan kaldırmak demektir.

Bu durumda ***"De ki: Fazlalığı infak etsinler"*** demek, kişinin geçimini kolayca sağlayabileceği temel ihtiyaçlarından fazla olanı versinler demektir. Çünkü *afv,* fazlalığı almak ve böylece işi kolaylaştırmak anlamına geldiği için, kolay kılmak, kolaylaştırmak, hafifletmek anlamında da kullanılmıştır (Razi). Bu ise bugün adına **"asgari geçim standardı"** dediğimiz şeydir.

Demek ki, ayette neyi infak edeceğiz diye sorulunca, **"Zorunlu temel ihtiyaç maddeleri dışında kalanı, asgari geçim sınırını aşan fazlalığı..."** denmiş oluyor. Yoksa bugün anlaşıldığı şekliyle **"ıskarta"**, **"işe yaramayan"**, **"seri sonu"** veya **"defolu"** malı değil...

Asgari Geçim Sınırı'nın (AGS) ne olduğu, Medine'de ve sahabeler döneminde **"ihtiyaç fazlası"**ndan ne anlaşıldığı ve günümüz-

de (içinde yaşadığımız toplumda, bizim Medine'mizde) Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri baz alınarak nasıl belirleneceğini iyi bilmek ve araştırmak gerekmektedir.

Yaptığım araştırma ve karşılaştırmaya göre 2008 AĞUSTOS ayında 4 kişilik bir ailenin asgari şartlarda geçinebilmesi için harcaması gereken tutar **2.238,52 YTL** olarak belirlenmiş. Asgari Geçim Haddi (Yoksulluk Sınırı) gıda, giyim, sağlık, barınma ve eğitim başta olmak üzere, vazgeçilmesi mümkün olmayan 14 zorunlu harcama kalemi esas alınarak tespit edilmiş.

Hz. Ömer ve Hz. Ali'nin görüşüne göre, ihtiyaç fazlası (*afv*) ortalama asgari ihtiyaç olan yıllık 4 bin dirhemdir. Hesapladığımızda bugün için aşağı yukarı yıllık 55-60 bin YTL oluyor. Biz yıllık değil aylık hesapladığımıza göre bunu aya bölünce aylık 5 bin YTL civarında oluyor. Bunu yukarıdaki asgari geçim sınırı ile kıyasladığımızda demek ki, aylık 5 bin YTLden yukarısı fazlalık oluyor. Bu, normal şartlara, yaşadığınız ülkeye ve kendi halkınızın genel durumuna göredir. Ortalamalar esas alındığında üç aşağı beş yukarı durum budur. Burada amacımın başınıza hesap uzmanı ve ekonomist kesilip kılı kırk yaran hesaplar yapmak değil; Kur'an'da verilmek istenen eşya, mal ve mülke dair bakış açısını günümüze taşıyarak gözler önüne sermek olduğunu lütfen unutmayalım.

Şu halde günümüz şartlarında bir Müslüman'ın, kendi halkı aylık 2.238,52 YTL sınırına bile ulaşamadan yaşarken, komşusu bunu bile bulamadan sabahlarken ve bu milyonları bulmuşken aylık 5 bin YTL'den fazlasını üzerinde tutması, biriktirmesi, fıkıh literatürüyle konuşmayı sevmem ama burada konuşacağım, haramdır, vebaldir, yüktür, ateştir!

Eğer Mü'min imanına, içinde şerefimiz olduğu söylenen Kur'an'a inanıyorsak bu böyle olmalı değil midir? Aksi halde "Dışı Müslüman içi kapitalist de yaşarım, yıllık zekâtımdan **"donmuş"** kırkta biri veririm, gördüğüm dilenciye de sadakamı atarım" diyorsanız, Peygamberimizin Abdurahman b. Avf'a dediği gibi **"Cennete emekleyerek zor girersiniz..."** Bakın bakalım Abdurrahman b. Avf bu sözü duyunca ne yapmış...

Anlı şanlı hocalar **"kâr payı"** adı altında ihlaslı bankacılık oyunlarına fetva vereceklerine bunlar üzerine kafa yormalıdır. Asgari ücret, asgari geçim haddi, yoksulluk sınırı, gayri safi milli hâsıla üzerinden gitmeli, dinamik içtihatlar yapmalıdır. Kırkta bir, onda bir, öşür gibi tarım döneminden kalma oranlarda donup kalmış fıkhı bırakmalı, Akif'in tabiri ile 700 yıllık eserlerle avarelik etmeyi terk etmeli, **"yaşayan fıkıh"** üretmelidir. Örneğin KDV'ye benzer, anlık, üzerinden yıl geçme şartı olmayan, doğrudan alım satıma dayalı **"yaşayan zekât"** türleri üzerinde çalışmalıdır. Artık çalışma hayatı, geçim vasıtaları, alım satım ve üretim araçları değişmiştir. Başka bir dünyada yaşıyoruz. Eski fıkıh kitapları bu dünyayı hiç görmemiştir ve bilemezler. Bu nedenle de oranlar değişebilir.

Bunun için **"yaşayan müçtehidlere"** ihtiyaç vardır. Zaten bana göre ölmüş müçtehid taklit edilemez. Yaşayan müçtehide de taklit için değil; ihtiyaca cevap için soru sorulur. Ve bu soru her defasında bir başkasına yöneltilebilir. Ölmüşün içtihadı bizim için artık sadece bir zenginliktir. Çünkü içtihadı yaşayan yapar. Kur'an der ki, ***"Hiç ölmüşle yaşayan bir olur mu?"*** (Fâtır: 22). Keza yaşayan müçtehid eski görüşlerden yararlanabilir, yararlanmayabilir de. Eski içtihatlar ancak yaşayanın zihninden geçerek yeniden hayata dönebilirler. Sadece müçtehitler yetmez; ekonomist, hukukçu, sosyolog, tarihçi vs. hepsi el ele vermelidir. Gerçi **"devlet düzeyinde"** yaşanmadan bunları konuşmak biraz boşlukta kalıyor ama yine de işin önemini göstermesi bakımından faydalı olabilir...

Her şeyden önce de mal-mülk meselelerine makalenin birinci bölümünde özetini verdiğim Mekke dönemi ayetlerinin ruhunu ve bilincini kuşanarak başlamalıyız. Zira işin kökü orada...

Demek ki, nüzul seyrinde vererek arınma (*tezkiye*) ve maldan mülkten verme (*infak*) çağrılarından sonra, işin, önce asgari geçim standardının (*afv*) belirlenip, sonra da bizzat vergi (*sadaka*) olarak tahakkukuna geldiğini görüyoruz.

Burada da karşımıza bugün adına **"vergi"** dediğimiz **"sadaka"** kavramı çıkıyor. Sanıldığının aksine ne Türkçe'de kullandığımız **"zekât"** ne de **"sadaka"** kavramı Kur'an'da kullanılana pek benze-

mez. Bugün zekât ve sadaka kavramları anlam kaymasına uğramış ve donmuş vaziyettedir.

Malum, zekât denince kırkta bir, sadaka denince de dilenciler akla gelir. Zekâtın sadece zenginlere farz olduğu söylenir. Hâlbuki Kur'an, ***"zor zamanda ekmeğini aşını bölüşmekten"*** (Beled: 14) ve ***"darlıkta ve bollukta infak etmekten"*** (Âl-i İmran: 134) bahsediyor. Kur'an'ın **zekât, infak, afv, sadaka** kavramlarıyla neyi anlatmaya çalıştığını çok iyi kavramalıyız. Bu kavramlar, yoksul için günü kurtarma, zengin için de ucundan vererek meşrulaştırma aracı değildir. Bu açıdan bakarsak sanıldığının aksine bu ayetlerin hiç birisi nesh olmamıştır. Kur'anda nesh diye bir şey yoktur.

Dikkat ediniz! **"Onda yoksa bendeki ateştir"** diyerek komşusu açken yatağında uyuyamayan, kâbuslar geçirerek sabahı bir türlü edemeyen, bambaşka bir **"insan türü"**nden bahsediyoruz.

Bu açıdan kırkta bir, onda bir gibi ölçülerin yıllık ekim ve hasat zamanı gözetilerek belirlenmiş, ağırlıklı olarak tarım toplumunu esas alan oranlar olduğunu ve tarihsel olduklarını bilmek lazımdır. Evrensel olan malı ve mülkü birkaç zengin arasında dolanıp duran bir **"devlet"** (güç, iktidar, otorite, tahakküm, sınıf) aracı olmaktan çıkarmak ve genele yaymaktır (Haşr: 7). Bunun için de arınmak, vermek, **"kenz"**i (biriktirme, yığma) ateş bilmektir. Aksi halde zekât, infak, sadaka vs. zenginler ve yoksullar arasında oynanan terapik (günü kurtarmaya, rahatlamaya yönelik) bir oyunun adı olmaktan öteye geçemez.

Pek tabii ki, bu bir sistem meselesidir.

Böylesi bir sistem zihnimizde olsa bile 14 asır öncesi kurulduğu şekliyle donmuş vaziyette. Bunun için zekât ayrı vergi ayrıdır. Devlet 22 çeşit vergi alır, Müslüman zihin bundan ayrı zekât hesaplar. Toplumsal sistemin mihveri olan vergili yaşam almış başını gitmiş, zekât fıkhı ise 14 asır öncesinin kırkta birinde donmuş kalmıştır. O eski zekât muktesebâtı, bugün sararmış sayfalarda keneler tarafından yenmeyi beklemektedir.

Hâlbuki bunların o sararmış sayfalardan çıkarılıp hayatın içine taşınması gerekir. Seyyid Kutup'un tabiri ile bize artık **"varakatu'l-fıkıh"** yani sayfalarda kalmış, eski kitaplarda gömülü fıkıh değil; **"hareketu'l-fıkıh"** yani yaşayan, canlı, dinamik, hayatın içinde, hareket halinde olan fıkıh lazımdır.

Hareket halinde olma ise, gerçek anlamda devlet ve onun temel hukuk (maliye, vergi) düzeninde gerçekleşir. Gerçek bir Adalet Devleti'nde bunlar, Medine'de peygamberimizin yaptığı gibi devlet düzeyinde yaşanır ve yaşatılır.

Eski müçtehitlere bakın, içtihatlarının çoğu, bir zamanların devlet ve toplum hayatını şekillendiren temel hukuk mevzuatlarıdır. Sadece Abbasi hukuk düzeninde Ebu Hanife'nin talebesi olan 800 kadı görev yapmıştır. O içtihatların ve görüşlerin hiçbiri boşlukta oluşmamıştır. Yaşanmış, canlı ve dinamik bir devlet ve toplum hayatının ürünüdür onlar. Fakat asırlar geçtikçe tarihin gerisinde kaldılar ve giderek hayattan çekilerek sararmış sayfalarda mollanın ezber yapıp durduğu **"varakatu'l-fıkıh"**a dönüştüler. Hâlbuki **"hareketu'l-fıkıh"** sararmış sayfalarda değil; yaşayan toplum ve devlet hayatında olandır. "Böyle bir devlet var mı şu an" derseniz, kurumsal anlamda devlet evet var ama düzen bozuk. Düzenin değişmesi için ise eskinin külüne değil; ateşine talip olarak işe başlamalıyız. Bu ayrı bir konu, yeri şimdi burası değil...

İşte **"sadaka"**, şimdiki anlamın tam tersi bu **"devlet düzeyini"** ifade ediyor. Sadaka kavramının Kur'an'da geçtiği 13 yere baktığımızda hepsinin de Medine'de inen ayetler olduğunu görürüz. Bunların çoğu Bakara ve Tevbe surelerindedir.

Bu, şu demek oluyor: Artık Medine'de devlet kurulmuş, *tekziye*, *infak* ve *afv* doğrultusunda sürekli vererek arınma (*tezkiye*) ve maldan verme (*infak*) çağrıları yapılmış, üstelik verme standardı (*afv*) da belirlenmiş iş bizzat vermeye, vergilendirmeye gelmiştir. Bunun için sadaka ayetlerinin **"otorite katından"** konuştuğunu görürüz: ***"Mallarından sadaka al. Böylece bu kendilerini hem temizlesin, hem de arındırırsın."*** (Tevbe: 103). ***"Sadakalar ancak yoksullar, düşkünler, toplayıcılar, kalpleri ısındırılmak istenenler, köleler, borçlular, Allah yolundakiler ve yolu kesilmişler içindir. Allah böyle farz kıldı. Allah bilendir, bilgedir."*** (Tevbe: 60).

Böylece alınan vergilerin (sadakaların) kamu otoritesince nerelere harcanacağı da beyan edilmiş oluyor. Peki, bunlar devlet olmadan olmaz mı? Olur, neden olmasın. Arınmanın, paylaşmanın, bölüşmenin, vermenin yeri, zamanı, mekânı olmaz, değil mi? Burada devlete adalet, güvenlik, dirlik ve düzen için gerek vardır. Aksi halde mallar kim vurduya gidebilir. Karşılıklı güven ve sadakat tesis edildikten sonra infak her ortamda tabii ki, yerini bulur...

Mekke'den Medine'ye doğru gelişen süreçte, kanımca Kur'an'ın eşya, mal ve mülk konusunda izlemiş olduğu seyir genel hatlarıyla buydu. Zaten burada niyetim bir model önermekten ziyade bu seyri ortaya koymaktı. Sanırım bu az çok anlaşılmış oldu. Buradan nasıl bir model çıkabileceği ise yine ayrı bir konudur.

Demek ki, Kur'an, işe mal-mülk sahiplerini, biriktirenleri, yığanları eleştirerek başlıyor. Biriktirmeyen, dağıtan, paylaşan ve bölüşen bir toplum istiyor. Bunu **"arınma, temizlenme"** olarak görüyor.

Bugünkü tabirlerle söylersek Kur'an'ın istediği aslında **"orta sınıflaşmış"** bir toplum... Böyle bir toplum, ekonomi-politik olarak sağlam durur. Krizlere dayanıklıdır. Boyuna kin ve nefret üreten sınıf çelişkilerinden ve derin uçurumlardan arınmıştır. Sermaye biriktirerek dev yatırımlara dönüştürme meselesi, eşit hakka sahip emek-sermaye ortaklıkları ile sağlanır. Yani bir adam tek başına bütün köyün ağası veya bütün fabrikanın ebediyen patronu olamaz, olmamalıdır. Emeğin değeri sermayeye eşit olmalıdır. Kâr büsbütün tek bir kişiye akmamalı, hakça bölüşülmelidir. **"Adalet Devleti"** bunu denetlemeli ve koordine etmelidir. Burada asıl olan özel veya devlet mülkiyeti değil; toplumsal mülkiyettir...

Anlaşılmış olmalı ki, şahıs veya devlet kapitalizmi öngörmeyen, çalışanların süreç içinde çalıştıkları yerin ortağı olacağı, malın mülkün zenginler arasında dolanıp duran bir devlet olmaktan çıkacağı bir düzenden bahsediyoruz. Yani olacaksa hepimizde olacak, olana kadar da paylaşılacak, bölüşülecek. Öyle tek başına yığmak, biriktirmek yok. Elinde bir tane ekmeğin olsa, olmayana yarısını bölüp vereceksin. Darlıkta ve bollukta infak bu değilse nedir? Olaya buradan bakamayan, Yeşaya'nın tabiri ile **"Rabb'den zevk alamaz..."** Müslümanlığa önce buradan giriş yapacağız. Bütün her şey bundan **sonra** ve bu **"direğin"** etrafında kurulacak. Peygamberimizin Medine'ye geldiğinde ilk diktiği direk buydu. Medine'yi bu direğin etrafında kurdu. Yani genel seferberlik ilan eder gibi kardeşlik ilan ettiği, yüzlerce aileyi birbirine kardeş yaparak yeni toplumsal yapıyı bu sosyoloji üzerine kuruduğu o efsane (imkânsız/hayal gibi görüneni bilfiil yaparak gösterme) yıllardan bahsediyorum. (bkz. "Kardeşlik devrimi" başlıklı makale).

Bakınız, Kapitalizm şöyle der: **"Hepsi bende olsun..."** Komünizm de şöyle: **"Hepsi devlette olsun..."** Bu bakış da ise bu şöyle olur: **"Başkasında yoksa bende de olmasın, olacaksa hepimizde olsun..."** Buna peygamberlerde görülen **"fakr"** makamı denir ki, en büyük insani erdemdir. Sistemi bu felsefe üzerine kurmak lazımdır.

Komunizm, sırf ekonomi-politik mekanizma olarak işlediği ve bu alana hapsolup kaldığı için kapitalizme alternatif olamadı. Oysa bu alanın dışına çıkmak ve mal-mülk konusunda metafizik gerilim ve ontolojik bilinç yaratmak lazımdır. Bunu sağlayacak olan da dindir. Fakat bu dinin de, içinde ekonomi-politik olmayan yani tarih, hayat, tabiat ve insan emeği bulunmayan tapınak dinleri olmaması gerekir...

Kanımca bu konular üzerinde kafa yorulmalı, esasa ilişkin tartışmalar yapılmalıdır...

Sonuç olarak Kur'an, Müslüman'ın paylaşmasını, bölüşmesini istiyor. "**Mülk Allah'ın**" (herkesin), zimmetinize yığma (*tekâsür*) yarışına girmeyin, kasıntıyı bırakın, verin" diyor. "Kul hakkı ile karşıma gelmediğiniz gibi, yığınla malı istif etmiş olarak da karşıma gelmeyin. Zaten bir parça kefenle gelme dışında şansınız da yok. Hele de din ve devlet (kamu) üzerinden yığanların vay haline! O halde o fazlalıklardan kurtulun, hafiflemiş olarak gelin" diyor.

Çünkü fazlalık (*afv*), "ötekinden sana haksızyere geçen şey"dir. Oysa insan için çalıştığından (*sa'y;* emek, alınteri) başkası yoktur (Necm: 39). Bu geçen şeyi iade etmedikçe arınmış olamazsı-

nız. Nefis tezkiyesi (kişiliğin pislikten arındırılması) bu demektir. Başkasından sana haksızlıkla geçen şey pislik oluyor. Yoksa pislik **"dünyaya bulaşmak"** demek değildir. İşte o pislikten, başkasından sana geçmiş olanı dünyada vererek kurtulacaksın; dünyadan el etek çekerek değil... **"Nefis tezkiyesi"** kavramındaki **"tezkiye"** ile **"zekât"**ın neden aynı kökten olduğu anlaşılıyor olmalı...

İşte bunun için olmalı ki, ilk sahabeler hidayete erince ilk olarak üzerindeki mal ve mülkten kurtulmak istemişler. Böylece nefislerini **"tezkiye"** etmişler. İlk hidayet coşkusunu burada bulmuşlar. Demek ki, **"Müslüman olunca ilk malını dağıttı..."** sahneleri her şeyden önce arınma duygusunun, eşyaya yeni bakışın, derin bir bilincin, vicdani uyanışın ve bakış açısı değişiminin sonucu...

Yine bunun için olmalı ki, bizim unuttuğumuz, Emevilerden beri nesh(!) olduğunu iddia edip durduğumuz ***"Sana neyi infak edeceklerini soruyorlar. De ki: İhtiyaç fazlasını..."*** (Bakara: 219) ayeti sahabeleri derinden sarsmış, ömürleri boyunca kulaklarında çınlayıp durmuş...

Önce bu sarsıntıyı ve çınlamayı yakalamalıyız.

Sonraki kimi sahabelerin tekrar eski anlayışa dönüp biriktirme yarışına girmelerini ise ne siz sorun ne ben söyleyeyim. Benim bu konudaki öncülerim en başta tabii peygamberimiz olmak üzere Ebubekir, Ömer, Ali, Ebuzer, Ammar gibi ilk çekirdek sahabelerdir. Örneğin, Ebubekir ve Ömer'in İslam'a girdiklerinde zengin tüccarlar olmasına rağmen öldüklerinde hiçbir şeyleri kalmamıştı. Yani din ve devlet (kamu) üzerinden hiçbir şey biriktirmemiş, yığmamış, **"tekâsür"** yarışına girmemişlerdi. Keza başta peygamberimiz ve damadı Ali olmak üzere diğerleri de **"ceketi ile gelip ceketi ile giderek"** tüm kamu (din ve devlet) davası güdenler için çağlar boyu yankılanacak ölümsüz mesajlar vermişlerdi.

Hepsine selam olsun!

Allah onların yolundan ayırmasın...

MÜNAFIK KİMDİR?

KUR'AN'DA **"mü'minler, müslümanlar, mücâhidler, sadıklar, salihler..."** vb. tabiri caizse **"yağlı ballı"** nitelemeleri üzerimizi almaya pek bayılırız da...

"Yahudiler, Hıristiyanlar, münâfıklar, akılsızlar, fikirsizler, kafasızlar, sefihler (beyinsizler), sağırlar, körler, dilsizler, kitap yüklü eşekler, dilini sarkıtan köpekler, Hamanlar, Karunlar, Hahamlar, Ruhbanlar" vb. sıfat ve nitelemeleri duyunca arkamıza bakınırız...

Kesin bizden bahsetmiyordur!

Bunları Kurtlar Vadisi'nde "Çakır" rolü üzerine yapışıp kalan dizi oyuncusu gibi (ki, kurtulmak için **"Adanalı"** dizisinde nasıl da çırpınıyor) yapanın üzerine yapışıp kalan **"donmuş kimlikler"** olarak algılarız.

Hâlbuki bunlar **"yaşayan kimlikler"**dir.

Bunu anlamak için Kur'an'da bunlardan nerede bahsediliyorsa **"yaptıklarına"** bakacağız. Eğer onları biz de yapıyorsak, arkamıza boşuna bakınmayalım o biziz, biz!

Bu kimliklerden en önemlisi de **"münafık"**...

Peki, kimdir münafık?

Neyin nesi kimin fesidir?

Kime münafık diyor Kur'an?

Baktığımızda, münafık tabirinin ayrıca bir dini kategori olmadığını, **"Müslümanın hali"** olduğunu örüyoruz. Bunun için Kur'an'da "Müslüman" adı "münafık'ı da kapsıyor.

Yani münafıklar Müslümanların içinde...

Şöyle ki: Müslüman iki anlamda kullanılıyor:

1- İçten teslim olan

2- Dıştan teslim olan.

İçten (ğayb ile/ğayben) teslimiyet gösterdikleri için, Hz. İbrahim'e ve onun izinden gidenlere "Müslüman" diyor Kur'an.

Fakat içten teslimiyet göstermedikleri, sadece dıştan İslam'a girmiş göründükleri için bedevilere de ***"Siz iman etmediniz*** *(içten teslim olmadınız)* ***bari dıştan teslim olduk*** *(Müslüman olduk)* ***deyin"*** diyor. (Hucurât: 14). Türkiye AB'ye girerse Batılıların **"Siz Avrupalı olmadınız, bari AB'ye girdik deyin"** demesi gibi...

Demek ki, Müslüman kavramının içine hem Mü'minlik (içten teslimiyet) hem de münafıklık (dıştan teslimiyet) giriyor.

Yani "Müslüman" iki yüzü olan bir kavram. Bir yüzüyle Hz. İbrahim'in içtenliğini, diğer yüzüyle münafıkların dıştanlığını ifade ediyor.

Dıştan teslim olanların kim olduğuna baktığımızda, Medine'de İslam'ın yükselmesi ve güçlenmesi karşısında, Sovyet işgalinden sonra bir gecede komünist olan ülkeler gibi, bir gecede İslam'a giren kimi kabileler olduğunu görüyoruz. Zaten bunların hepsi (bir tek Kureyş hariç) peygamberimizin vefatından sonra irtidat etmişti.

Medine'nin dışında oturan ve güç karşısında dıştan teslimiyet gösterenler olduğu gibi Medine'nin içinde de aynı şeyi yapanlar vardı. Onlar da dıştan teslim olmuş, peygamberin halkasına girmiş, yanına kadar sokulmuş ve hatta savaşlara da katılmışlardı. Bunlara da dıştan teslim olanlar (Müslümanlar) deniyordu. Fakat gerçekte içten teslim olanlar (Mü'minler) değildiler. Dıştan teslim olduk (Müslüman olduk) demeleri bunun için daha uygundu.

Peki, bu iç içe geçmiş durumu nasıl tefrik edeceğiz? Yani ayırıcı ölçü nedir?

Öyle ya, bıçak gibi ikisini birbirinden ayırmamızı sağlayacak farkı fark ettiren (el-fâruk/-el furkan) bir ölçü olmalı, değil mi?

Kur'an'a baktığımızda, 41 yerde **"münafıklar"** tabirinin kullanıldığını görüyoruz.

Bunları dikkatle incelediğimizde farkı fark ettiren ölçünün açıkça verildiğini görüyoruz; **infak ve cihat...**

Ne demek bunlar?

Kur'an'ın mihver kavramı tevhid/samed ile bağım kurarak söylersek (ki, her şey bununla irtibatlıdır); sosyal ve ekonomik birlik ve bütünlükten ayrılarak **"kenz"** yapmamak yani mal ve servet yığmamak, kendine ayrı küçük tepeler oluşturarak bütün içinde çıkıntılar (tekel) oluşturmamak, bunları dağıtmak, bütüne katmak, paylaşmak (infak) ve bütünün mutluluğu, iyiliği, adaleti için çalışmak, ona zarar veren şeylere karşı gerekirse savaşmak, canını ve malını ortaya koymak (cihat)...

Demek ki, **"infak"** ile **"nifak"** sözcüklerinin aynı kökten geliyor olmalarından da anlaşılacağı gibi, *münâfıqûn* (münafıklar) ile *munfiqûn* (infak edenler) arasında çok yakın ve fakat aynı zamanda ters orantı var. Yani bir kişide infak arttıkça nifak azalıyor, nifak artıkça da infak azalıyor demektir. Ateşin odunu yeyip bitirmesi gibi, nifak infakı, infak da nifakı yeyip bitiriyor.

Kelime kökünden de anlaşılacağı gibi münafık, Arap tavşanı (jarboa) gibi **"iki yuvası"** bulunan **"ikiyüzlü"** bir adamdır. Birinde tehlike gördüğü an diğerine geçer.

Bunun o günkü Medine ortamındaki anlamı; münafık o kimsedir ki, rant görünce ön sıralara (protokole) yanaşır, iş infak ve cihada yani maldan ve candan vermeye gelince ortalıktan kaybolur.

Bu nedenle tavşan gibi ürkek ve korkak olurlar. Tehlikeyi gördüklerinde arslan gibi kükreyerek tehlikenin üzerine yürüyemezler, kuyruklarını kıvırıp tavşan gibi sıvışmaya bakarlar.

Siz hiç belgesellerde tavşanların savaştığını gördünüz mü? Endişe dolu gözler... Korkak ve titrek bakışlar... Küçük bir ses duyunca ani bir hareketle çalıların arasından sıvışıp kaçmalar...

Kur'an'da münafık kelimesinin hepsi de Medine ayetlerinde geçiyor. Nüzul sırasına göre infak ile beraber, onunla ters orantılı olarak nifakın da kullanılmaya başlandığını görüyoruz.

Bunun ne anlama geldiğini az önce açıklamaya çalıştım.

Bunun böyle olduğunu münafık kelimesinin ilk kullanılmaya başlandığı yerden itibaren nüzul sürecini izlediğimizde de apaçık görüyoruz...

Münafık, ilk olarak Ankebut suresinde geçiyor. Bu sure Mekke'nin son, Medine'nin de ilk suresidir. Hatta birazı Mekkî, birazı Medenî diyenler bile vardır. Demek ki, Medine'ye gelince (devlete, mala, servete kavuşunca) nifak da başlıyor.

İlginçtir, münafık kelimesinin ilk geçtiği yer olan Ankebut suresi ***"İnsanlar iman ettik demekle bırakılacaklarını mı sanıyorlar"*** diye başlıyor. Yedekteki **"ikinci yuvalar"** da Ankebut (örümcek) yuvasına benzetiliyor. Lütfen düşünerek, üzerinde dura dura (tertil ile) okuyunuz:

"Bazı insanlar "Allah'a iman ettik" der dururlar. Fakat Allah yolunda en küçük bir sıkıntıya gelemez, bir eziyete uğradıklarında insanlardan gelen eziyetleri Allah'ın azabı gibi tutarlar. Böylesi tiplerin Rabbinden yardım gelince hemen "Kesinlikle biz sizinle beraberdik" diyeceklerinden hiç kuşkun olmasın. İyi de, Allah'ın insanların içlerinden ne geçirdiğini en ince ayrıntısına kadar bildiğinden haberleri yok mu bunların? Allah iman edenlerin de münafıkların da kimler olduğunu gösterecek; bundan hiç şüpheniz olmasın..." (Ankebut: 10-11).

Evet, Allah münafıkların kimler olduğunu gösteriyor (farkı farkettiriyor, ayırıcı ölçüyü veriyor). Hem de öyle bir gösteriyor ki, birkaç yıl sonraki **"Muhammed"** suresinde (Bedir savaşı öncesi) deşifre edildiklerini görüyoruz. Ana tema yine aynı **cihat ve infak:**

"İman iddiasında bulunanlar "Savaşa izin veren bir sure neden gelmiyor?" diyorlar. Ancak muhkem bir ayet indirilip savaştan bahsedilince 'kalplerinde hastalık olanların' tıpkı ölüm baygınlığında olan kimsenin bakışı gibi sana bakakaldıklarını görürsün. O da onlara pek yakındır. Oysa itaat etmek ve sözlerinin eri olmaktı yapmaları gereken. Kesin karar gelince Allah'a verdikleri sözün arkasında dursalardı elbette kendileri için daha hayırlı olurdu. Siz Allah'ın emrinden uzaklaşıp tekrar yağma, talan ve birbirinizi boğazlamakla geçen o eski günlere mi dönmek istiyorsunuz?..." (Muhammed: 20-22)

Yani: ***"Savaş için neden ayet gelmiyor"*** deyip duruyordunuz. Şimdi açık ve kesin olarak savaşa izin veren ayet gelince yerinizde çakılıp kaldınız. ***"Ama, fakat..."*** diyerek mazeretler ileri sürüyorsunuz. ***"Onlar bizim yakınlarımız, kendi ırkımız, aynı Arap akrabalarımız"*** diye bahaneler uyduruyorsunuz. Ama o eski günleri unutuyorsunuz. O günlerde ne akraba, ne ırk, ne soydaş dinlemiyordunuz. Yağma, talan, birbirinizi boğazlama ile geçiyordu ömrünüz. O zaman hiç de savaştan kaçmak için bahane aramıyordunuz. Şimdi bu bahaneler de neyin nesi oluyor? Kaldı ki, Allah size "yağmalayın, talan edin, en yakınlarınızı bile kesip doğrayın" demiyor. Tam tersi bunların bir daha olmaması için, bütünün iyiliği, mutluluğu, hak ve adaleti için savaşmak gerektiğinde çıkın ve mertçe savaşın diyor. Bununla onu nasıl aynı kefeye koyuyorsunuz? Bütünü paramparça eden o eski berbat günleri nasıl da unutuyorsunuz? (Razî, Kurtubî, İbn Kesir, Zemahşerî, Beydavî)

"Onlar Allah'ın indirdiklerinden hoşlanmayanlara "Bazı konularda sizinle örtüşüyoruz" diyorlar. Allah ise onların gizli gizli ne konuştuklarını çok iyi biliyor..." (Muhammed: 26)

Yani: Münafıklar, müşriklere el altından şöyle diyorlar: Allah'a, ahirete, kıyamete inanmak gibi konularda sizinle ayrılıyorsak da bu Muhammed'in bütünü bölen, akrabaları birbirine kırdıran, ülkede kargaşa çıkaran, gençlerin aklını çelen ve ihtilâlci fikirleri olan birisi olduğu konusunda sizinle örtüşüyoruz. Çünkü bizi kendi ırkımızla, kendi akrabalarımızla savaşa çağırıyor. Hatta "terörist" eğilimleri olduğu bile söylenebilir. Hiç peygamber böyle

yapar mı? Bir peygamber eline kılıç alıp savaşır mı? Allah'a ve ahirete inanmaya, hayırlı işler yapmaya, iyiliğe, güzelliğe çağırıyor; tamam bunları anladık. Ama bu savaşmak, cihat filan da ne oluyor?

Muhammed Suresi'nin sonu da çok ilginç. Medine'de **"Haydi savaşa!"** sesleri duyulunca **"protokolde"** ön sıralara geçenlerin, peygamberin yanına kadar sokulanların, etrafında pervane olanların birden bire yan çizdiklerini ve **"mırın kırın"** etmeye başladıklarını görüyoruz. Bunlar ayette geçtiği gibi kalpleri hastalıklı **"Müslüman münafıklardan"** başkası değildi. İşte Muhammed suresi bunları anlatıyor... Surenin, baştan sona **"cihat"** temasını işledikten sonra **"infak"** çağrıları ile sonra ermesi de çok manidar:

"Sizler Allah yolunda harcamaya çağrılıyorsunuz, fakat aranızdan kimileri cimrilik yapıyor. Oysa kim cimrilik yaparsa kendine cimrilik yapmış olur. Allah zengindir, yoksul sizsiniz. Eğer yan çizerseniz yerinize sizin gibi olmayan başka bir topluluk getirir..." (Muhammed: 38)...

Keza Kur'an'da **"münafıklar"** (*Münâfiqûn*) diye ayrıca bir sure bile var. Buradaki ana tema da yine çok ilginç **infak...**

Surede münafıkların ***"Allah'ın peygamberinin yanındakilere bir şey vermeyin ki, dağılıp gitsinler"*** dediği söylenir. Oysa göklerin ve yerin hazinelerinin Allah'ın olduğu, şan ve şeref sahibi olduklarını iddia ederek Medine'ye dönünce ayak takımını Medine'den sürüp atacaklarını söyleyerek böbürlenenler olduğu, oysa şan ve şerefin (izzet) Allah'ın, peygamberin ve **"mü'minlerin"** olduğu ve fakat **"münafık"** takımının bu bilinçten yoksun olduğu anlatılır (Münafikun: 7-8). Müminlerin şan ve şeref sahibi olmak istiyorlarsa bu münafıklardan ayrılarak yapmaları gerekenin ne olduğu özetlenerek onbir ayetlik **"Münâfikûn"** suresi şöyle biter:

"Ey iman iddiasında bulununlar! Ne mallarınız, ne de evlâtlarınız sizleri Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Her kim öyle yaparsa kaybeder. Ecel kapıyı çalınca "Rabbim beni kısa bir süre için ertelesen de herkese yardım etsem, iyilik, güzellik, doğruluk için çalışanlardan olsam" demek istemiyorsanız bugünden tezi yok verdiğimiz rızıklardan karşılıksız harcayın. Ecel kapıyı çalınca Allah hiç kimseyi ertelemez. Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır..." (Münâfikûn: 9-11)...

Yine Hicretin 9. yılındaki Tebuk seferi boyunca ve sonrasında nazil olan ve müşriklere ültimatom (beraet) verilmesi ile başlayan **"Tevbe"** suresi, Mescit-Dırar sahibi rahip Ebu Amir'in, Medine'yi işgale çağırdığı dönemin dünya gücü Bizans'a karşı meydan okuma anlamına gelen (50 dereceye varan sıcaklıktaki) otuz bin kişilik "çöl yürüyüşü"nü konu edinir.

Türlü mazeretler ileri sürerek bu seferden geri duran **"münafıklar"** en ağır şekilde burada eleştirilir. 129 ayetlik surenin neredeyse tamamında münafıklığın ve korkaklığın âdeta genetiği çözülür. Sözü namus bilme (sıdk/sadakat) adına cesaret, yiğitlik, bahadırlık, erdem ve dürüstlük temaları işlenir. Özellikle son bölümde münafıkların telkinine kapılarak seferden geri duran bir kaç sahabenin vicdan azabı çekişleri anlatılır.

Sure boyunca cihat ve infak kaçkını münafıklığın ne menem bir şey olduğunu, Müslüman kılıfına nasıl da bürünebileceğini, hatta sahabelerden kimilerini bile nasıl etkileyebileceğini ve nihayet mu'min olmanın ne demeye geldiğini sarsıla sarsıla okursunuz. Müslüman kılığına bürünmüş bir münafık olmakla, gerçek bir mü'min olmak arasında gider gelir, defalarca **"Galiba ben mü'min değilim, aman Allah**'ım!" dersiniz...

Daha fazla uzatmayayım...

Bu verdiğim örneklerden başka Tahrim, Haşr, Fetih, Nisa ve Ahzap surelerinde münafıklar isim verilerek anlatılır. Buraları özellikle nüzül sırasına göre okuyun. Nasıl da deşifre edildiklerini göreceksiniz. Daha isim verilmeyen birçok yer var, ama bunlar Kur'an'ın kime "münafık" dediğini anlamamız için gayet net bölümlerdir.

Bunların hepsinde de ayrıcı özelliğin **"infak ve cihat"** olduğunu, Müslüman kılığına bürünmüş münafık ile gerçek mü'minin arasıdaki asıl farkın bu olduğunu görürsünüz.

Tabiri caizse işin **"nirengi"** noktası ya da **"bam teli"** bu...

Çünkü münafıklar üşenerek de olsa namaz da kılarlar. Allah'a ve ahiret gününe inandıklarını söylerler. Dini ritülleri (nüsukları) aksatmıyor görünürler. Gayet iyi konuşurlar; inşallahı, maşallahı dillerinden eksik etmezler. Kılıf kıyafet de kallavidir. Her halleriyle Müslümanların arasındadırlar. Hatta Müslümanlar deyince ilkten akla onlar gelir. Din iman nutukları atmada onlara yetişemezsiniz.

Fakat iki şeyde onları göremezsiniz: **Cihat** ve özellikle de **infak**...

- Ölçü bu!

Yani can ve maldan verme söz konusu olunca onları ortalıkta göremezsiniz. Oysa Kur'an, canlarıyla ve mallarıyla cihat edenleri anarken bırakın Müslüman'ı **"sâdıkûn"** tabirini kullanır. Yani sadıklar; sözünün eri olanlar, sözün namusu ile yaşayanlar, Allah deyip de can ve mal söz konusu olunca yan çizmeyenler, sadakatlerini canları ve malları pahasına ispat edenler...

Kur'an'da münafığın kim olduğuna dair yüzlerce ayeti okuduğumda zihnimde canlanan, belki biraz ağır gelecek ama söyleyeceğim şu oldu: **Münafık zekât veren, mü'min ise infak edendir!**

Yani **"Müslüman münafıklar"** kırkta birle yetinir, **"Müslüman mü'minler"** ise ihtiyaç fazlasını asla ellerinde tutmazlar...

Müslüman münafıklar (dıştan teslim olmuşlar) yılda bir kez, ıkına sıkıla, o da kırkta birini verirler. Müslüman mü'minler (içten teslim olmuşlar) ise, yılda bir kırkta bir demez, bollukta ve darlıkta, iyi günde kötü günde infak eder, paylaşır, bölüşürler...

Tıpkı Medine'ye gelir gelmez ilk yapılan **"kardeşlik devriminde"** olduğu gibi:

"Bölüştük ne varsa ekmeği aşı

Harç yaptık şehre sevgiyi barışı

Bağrımızdan çıktı Bilal'in haykırışı

Hayyalesselâh, Hayyalelfelâh dedik

Hançereler bile anladı da

Bir insan anlamadı bizi"

Başta Peygamberimiz olmak üzere Ebubekir, Ömer, Ali ve Ebuzer'e bakın böyle olduğunu görürsünüz. Bir gecede Müslüman olmuş bedevi kabilelerine, tulekaya ve münafıklara bakın yılda bir kırkta bir diyerek kılı kırk yaran pazarlıklar yaptıklarını, Peygamberimiz ölür ölmez de **"Bu da yok"** diyerek isyan ettiklerini görürsünüz.

Yani münafık, sosyal ve ekonomik olarak bir ve bütün oluşa (tevhid) yanaşmaz. Kendini diğer insanlardan ayrı görür. Örneğin sevginin ve barışın şehre harç yapıldığı o büyük **"kardeşlik devrimi"**nde aynı inekten süt emen on aileden birisi olmayı asla kabullenemez. Birliğin, bütünlüğün, kaynaşmanın içine girerse kaybolacağını, sıradanlaşacağım düşünür ve bütünlükten sürekli olarak ayrı durmak ister. Bunun için bütünden ayrı yerlerde; saraylarda, köşklerde, burçlarda=burjuvada (aynı kökten!) yaşamak ister. Öyle ki, Allah'ın verdiği rızkı/mülkü **"yanımdaki ile eşit hale gelirim"** diye paylaşmak istemez (Nahl: 71). Bu nedenle infak kaçkınıdır. Bu tipler her yerde, her zaman böyledir. Kur'an da onlara sorar: ***"Allah'ın nimetini inkâr mı ediyor bunlar?"*** (Nahl: 71).

Hani o meşhur bir hadis var ya, ona bir de bu açıdan bakalım.

"Münafığın alameti üçtür:

1- Sözünde durmaz

2- Vaadini yerine getirmez

3- Emanete ihanet eder." (Muslim, 18).

Yani:

1- "Allah ne derse yapacağım" diye söz verdiği halde **"İnfak edin, biriktirmeyin, yığmayın** (kenz haramdır)" emrine uymaz. Alttan alır, yapsa da yapmasa da olabilecek sıradan bir öğüt sayar.

2- Mülkü/rızkı çok olduğu halde, her gün para saydığı, dönüp dönüp tekrar saydığı halde, **"bunları mezara mı götüreceğim, tabii ki, fakirin fukaranın hakkı var"** diye vaatte bulunduğu halde iş vermeye gelince rahatlıkla **"yok"** çeker.

3- Allah'ın kendisine verdiği rızkın/mülkün emanet olduğunu unutur. Karun gibi "üstün deham sayesinde kazandım" der. Böylece hem emanete ihanet eder hem de yanındakiyle eşit hale geleceği (bütünün parçası olacağı) korkusuyla infaktan kaçarak nimeti inkâr eder.

Yine peygamberimiz buyurmuş: ***"Münafığın alâmeti Ensar'a buğzetmesi, mü'minin alâmeti ise Ensar'ı sevmesidir."*** (Muslim, 110)

Yani münafık, kendisi infak kaçkını olduğu gibi, infakı/yardım edeni, paylaşanı, bölüşeni, bütünü gözeteni, bunun için seferber olanı (Ensar'ı) sevmez. Ona kin besler. **"Yardım etmeyin ki dağılıp gitsinler"** der. Bütünlük dağılsın ister. Hep ayrı durayım, özel olayım, bütüne tepeden bakayım ister. Oysa mu'min bütünü gözeten, ona karışan, bundan dolayı da seferber olan, infaka/yardıma koşan ve seferber olup koşanı da (Ensar'ı) sevendir...

Görülüyor ki, münafığın iflah olmaz hastalığı mal mülk hırsıdır. Sevgi ve merhamet yoksunudur. Mal ve mülk hırsı gözünü bürümüştür. Gerçekte Allah'a ve ahiret gününe inanmaz, tûl-u emel (geleceği garantiye almak için hırsla yığma) sahibidir. Yalan konuşması, vaadinde durmaması, emanete ihanet etmesi, yardım edeni sevmemesi bundandır...

Ritüelleri (nüsuk) üşense bile yerine getirir. İçten teslim olduğundan değil; dıştan getirisi olacağından. Ama mal-mülk söz konusu olunca dinle imanla alakası kalmaz. Saçının telini göstereni veya namazı bir vakit kılmayanı din dışında görebilir ama saray yavrusu evinde yünlü seccadeler üzerinde namaz kılar, tesbih çeker, 24 saat LCD ekran televizyonundan Kabe'den canlı yayın izler. Yağlı ballı sohbet toplantılarında **"fahr-i kainât, server-i mevcudât Efendimiz sallallahu aleyhi vesellemin"** açlıktan karnına nasıl taş bağladığını anlatan hocaları ağlamaklı ağlamaklı dinler. Ama o hocalar ***"kenz (yığma/biriktirme) haramdır!"*** (Tevbe; 34-35) diyemezler. Öylelerinden bunları hiç duyamazsınız. Onlara göre Kur'an'da böyle bir ayet yoktur. Hatta varsa bile **"nesh"** olmuştur (silinmiş/yürürlükten kalkmıştır)...

Evet, İslam'a girdiği halde eşyaya, mala ve mülke bakışını değiştirmeyene, cihattan kaçana, infaka yanaşmayana **"münafık"** dememiz gerekiyor. Bu ayırıcı ölçüyü bize Kur'an veriyor.

Münafığı başka yerde aramayın; o Müslümanların içinde...

Bunlar Mekke'de yoktular. Çünkü Mekke muhalefet, eziyet, işkence, fedakârlık ve bedel yıllarıydı. Ama Medine'ye gelince mantar gibi bittiler. Çünkü Medine iktidar, devlet, servet, beytü'l-mal günleri, ikbal yıllarıydı.

Bugün de aynısı. Medine'de, Kuba'da, Tebük'de aramayın onu. Münafık aramızda, yaşıyor.

Onun kim olduğunun kıstası da, tanımı da, farkı fark ettiren (el-fâruk) ayırıcı ölçüsü de gayet net: **Cihat ve infak kaçkını Müslüman'a münafık denir!**

PEYGAMBERİMİZ NEDEN "ZENGİN" DEĞİLDİ?

GÜNÜMÜZ dünyasının kriterlerine göre bakacak olursak Hz. Muhammed (s.a.v) başarısız bir "birey"dir.

Çünkü 23 yıl süren "kariyer" hayatının sonunda neredeyse "beş parasız" bir yoksuldur.

Bu mantığa göre o, hayattaki fırsatları iyi takip edememiş, "köşeyi dönmek" için önüne konan fırsatları değerlendirememiş, aklını iyi kullanıp durumunu düzeltememiştir. Ailesine zenginlik ve refah dolu bir hayat yaşatamamıştır. Eğer akıllı birisi olsaydı, toprak evde oturmaz, kapısına gelen sütannesi için bile karısı Hatice'den "para" isteyecek duruma düşmezdi.

Evet, günümüz kiriterlerine göre Hz. Muhammed, **"zengin"** olamadığı için hayatta başarısız birisi olarak görülmek durumundadır. Öyle ya, toprak evde oturuyor, çardaklı evi (villası) yok, katı yok, yatı yok; bunun neresi özenilecek, örnek alınacak bir hayattır?

Öyle mi?

Zenginlik bu mu acaba?

Tam tersi, belki de Hz. Peygamber çok zengin birisiydi.

Hem de akla hayale sığmayacak kadar büyük servetlerin sahibi...

Bu, zenginlikten ne anladığınıza bağlı.

Görüyoruz ki, o, **"bilinçli bir tercihle"** mal-mülk zenginliğini seçmedi. Elinde imkânı olmasına, fırsatlar önüne serilmesine rağmen böyle bir yolu tercih etmedi.

Neden?

Çünkü Kur'an'da, daha ilk Müddesir suresinde böylesi bir talimat almıştı.

Keza herkesin bir solukta okuyup geçtiği "inna ateyna' diye bilinen Kevser suresinde, mala-mülke sahip olmadığı halde zaten "çok zengin" olduğu ve daha da olacağı beyan edilmişti.

Yurdum insanı, Kur'an'ı teberrüken ve ölülerin arkasından okuyup üfürmeyi bırakıp, düşüne düşüne (tertil ile) kendisi için okumaya bir başlasa, bunun böyle olduğunu görecek....

Bakın nasıl?

"Sen ey yalnızlığa bürünen!
Kalk ve uyanışı başlat!
Haykır: Allahuekber!
Güzel ahlâkı kuşan!
Kötülüğe bulaşma!
Servet yığma hayallerine kapılma!
Daima Rabbinle birlikte ol ve güçlüklere göğüs ger!" (Müddesir: 1-7)

Daha peygamberliğe başladığının ilk yıllarında inen bu sureye ve ***"Servet yığma hayallerine kapılma"*** diye çevirdiğimiz ***"la temnun testeksir"*** ifadesine dikkat ediniz. *La temnun,* temenni etme, hayale kapılma (umniye) demektir. *Testeksir* de *kevser* veya *tekasür* ile aynı kökten olup zenginlik, çoğaltma, biriktirme, yığma demektir. Tekasür suresinde de bu anlamdadır;

"Bir zenginlik yarışıdır oyalanıp duruyorsunuz.
Mezarlarınıza girinceye kadar süren bir oyun ve oynaş..." (Tekasür: 1-2)

Tekâsür/istiksâr, burada mal, makam ve şan-şöhret çokluğu ile övünmek demektir. Araplar karşılıklı zenginlik ve şan şöhret yarışını ifade için *tekâsüra l-qavmu tekâsüran* derlerdi; tabir buradan gelmektedir (Razi).

Bu durumda daha ilk inen ayetlerden olan ve vahyin 11. talimatı manasına gelen Müddesir 7. ayette şunlar denmek istenmiş oluyor: ***"Çoğalma (istiksâr) temenni etme!"***

Yani: Yapacaklarını getiri/rant beklentisiyle yapma. İyiliği yay ve yaşa; ama onu para, makam, mevki elde etmenin aracı olarak görenlerden olma. Yaptığın peygamberlikten dolayı maddî karşılık bekleme. Senin ecrin Allah'tandır. Allah'ın peygamberi olmanın getireceği ayrıcalığı, zengin olmak için atlama tahtası olarak kullanma. Din baronları gibi ayet alıp ayet satma. Din istismarcılığından uzak dur! Sadece Allah rızası için, sırf iyilik için çalış. Peygamberliği getiri/rant temin edilen bir meslek olarak görme. Allah'ın dini üzerinde sektör oluşturulmasına asla izin verme. Şu Kâbe'deki tanrı ve kutsallık istismarına dayalı dini oligarşiyi yık! Bir zamanlar İsa da mabede girerek masaları sandalyeleri din adamlarının başına çalmış ve ***"Allah'ın evini ticarethaneye çevirdiniz, ey engerek soyu!"*** diye haykırmıştı... Çünkü Allah'ın evi getiri/rant kapısı değildir. Din sektör, vahiy meta, peygamber pazarlamacı, sana inananlar da müşterin değildir! Bunlar üzerine kurulmuş her **"örgütlü dini yapıyı"** dağıtmak senin en temel görevlerin arasındadır. Din yalnızca Allah'a has kılınmalı, vicdanın ve merhametin "yalın sesi" olarak kalmalıdır...

Böylesi bir talimat, tabii ki, Hz. Peygamber böyle yapacağından verilmiyor. **"Kızım sana söylüyorum gelinim sen anla"** mesajı var burada; ey din tacirleri, din baronları, ayet alıp ayet satanlar, din üzerinden, Allah, kitap, peygamber diye diye servet yığanlar! İkra suresindeki beş ayetten sonra indiği sanılan ve nuzül sırasına göre peygambere inen vahyin 11. ayeti (talimatı) olan bu ayette ne deniyor, iyi okuyun. Eğer teberrüken okuyup sağa solu üfürüp durmaktan vaktiniz varsa...

Sonra Kevser suresinde devam ediyor uyarılar;

"Biz sana bol nimetler verdik.

Şu halde Rabbine yönel ve göğsünü siper et.

Sana kin besleyendir asıl kökü kuruyacak olan; hiç kuşkusuz." (Kevser: 1-3).

Surede geçen **KEVSER,** Sözlükte **[K-S-R]** kökünden mastar olarak "Çok olmak, çoğalmak" demektir. Malı çok olmak, zengin olmak, maddî durumu iyi olmak (*iksâr*), çoğaltmak, teksir etmek, çokça yapmak, çoklaştırmak (*teksir*), çoğalmak, artmak, üremek, türemek (*tekâsür*), çok olmasını istemek (*istiksâr*), daha çok, en çok (*ekser*), çoğunluk, galibiyet (*ekseriye*), çok (*kesr, kesîr*), çokluk, fazlalık, bolluk (*kesret*), çok konuşan, geveze (*miksâr*) kelimeleri bu köktendir...

Surede geçen **NAHR,** Sözlükte **[N-H-R]** kökünden mastar olarak "Boğazına vurmak, boğazının altından kesmek, sağlam yapmak, tam zamanında yapmak, karşılamak, namazda elini boğaz (göğüs) hizasına götürmek" demektir. Dövüşmek, çekişmek (*munâhara*), intihar etmek, kendini öldürmek (*intihar*), hayvan boğazlayıcısı, cömert (*minhâr*), hayvan kesim yeri, hayvanın boğazı altındaki kesilme yeri (*menhâr*), göğsün üst kısmı, göğüs ile boğaz arası yer (*nahr*), kurban bayramı günü (*yevmu'n-nahr*) kelimeleri bu köktendir...

Ayette geçen "*Nahr yap*" ifadesinin, "Namazda ellerini göğsüne kadar kaldır, göğsünü Kabe'ye yönelt" anlamına geldiği de savunulmuştur (Hz. Ali, Ferra, Esbağ, Ata, Dehhak, Süleyman et-Teymi). Keza ayette geçen "*salât et ve nahr yap*" ifadelerinin, sözlük anlamından hareketle "*İçtenlikle yönel, (saldırılara) göğüs ger, göğüsle, göğsünü siper et*" anlamında olması da muhtemeldir. Fakat namazın ve kurbanın Mekkelilerce zaten biliniyor olması, burada *salât* ve *nahr* kelimelerinin sözlük anlamıyla değil, daha çok Mekke ortamında kazandığı ıstılah anlamıyla kullanıldığını çağrıştırıyor. Bu durumda da ayetin takdiri "Mekkelilerin putlar için yaptığı o namaz ve kurbanı, sen Allah için yap" şeklinde olur. İbare sözlük veya ıstılah anlamıyla her iki şekliyle de anlaşılmaya müsaittir...

Ayette "*Biz sana kevser (bolluk, zenginlik) verdik*" ifadesinin, "*Mal, mülk verdik; zengin yaptık*" anlamında olmadığı anlaşılıyor. Çünkü bu ayet indiğinde Hz. Peygamber öyle malı mülkü çok

olan zengin birisi değildi.

Peki, nedir o halde verilen kevser?

Bunu anlamak için, bu kısa surenin, o dönemde neye cevap olarak indiğine bakılmalıdır.

O dönemde müşrikler Hz. Peygamber'in çıkışı ile birlikte şöyle laflar etmeye başlamışlardı;

"*Muhammed bir maceranın peşine düştü. Tehlikeli sözler söylüyor. Etrafına üç beş genç, kadın, yoksul ve köle toplayarak Mekke'nin kurulu düzenine karşı çıkıyor. Putlara dil uzatıyor. Kendini tehlikeye atıyor. Bu gidişle bir yere gelemez. Bütün saygınlığını kaybedecek. Böyle yapmakla kendini harcıyor. Geleceğinden endişeliyiz, yazık olacak. Başlattığı hareket bir gençlik heyecanı olarak birkaç yıla kalmaz sönüp gidecek. Kendisi mahvolduğu, yokulup gittiği (ebter olduğu) gibi, etrafındakileri de mahvedecek. Ebu Talip gibi yaşını başını almış, aklı başında birilerine gidip bu çılgınlığa bir son vermesini isteyelim.*"

İşte bu tür iddialara karşı deniliyor ki: "*Biz sana kevseri verdik. Sen onlara aldırış etme. Biz sana toplumda saygın bir yer verdik. "El-emin" olarak biliniyorsun. Muazzam bir ahlaka sahipsin. Doğruluk ve dürüstlük abidesi bir yaşantın var. Biz sana bunları zaten vermişiz. Asıl zenginlik budur. O sana karşı çıkanlar, böyle giderse bir yere gelemeyecek, sönüp gidecek diyenler var ya, işte onlardır asıl sönüp gidecek olanlar. Kin ve düşmanlıkla sana saldıranlardır asıl kökü kuruyacak olanlar. Şu halde sen bunlara aldırış etme. Allaha yönel (salât et) ve onların saldırılarına göğsünü siper et (nahr yap); bıkmadan, usanmadan ve asla yılmadan hak bildiğin yolda yürü...*"

Demek ki, ilk inen vahiylerde, önce "***Çoğalma (istiksâr) temenni etme***" diye talimat veriliyor. Sonra "***El-emin olarak anılmanı sağlayarak sana zaten çokluk, bolluk, servet (Kevser) vermişiz ve vereceğiz. Göreceksin asıl onlar yok olup gidecek; fakat senin adını milyonlar ağzından düşürmeyecek. İnsanlığın hayırla, övgüyle andığı bir makama geleceksin (makam-ı mahmud). Sonunda kazanan sen olacaksın, onlar değil***" denilmek suretiy-

le zenginlik ve çoğalmadan ne anlaşılması gerektiği açıklanıyor. Genel olarak da Tekasür suresinde ***"Bir zenginlik ve çoğalma yarışıdır (tekasür) oyalanıp duruyorsunuz. Mezarlarınıza girene kadar süren bir oyun ve oynaş..."*** denilerek, ***"Asıl zenginlik bu değil, bu ırgatlık, kölelik"*** demeye getiriliyor.

Her üç surede de kullanılan kelime (istiksâr, tekâsür, kevser,) aynı kökten geliyor.

Buralardan, zenginlikten ne anlaşılması gerektiğini, Hz. Peygamber'in neden bizim anladığımız anlamda zengin bir hayat sürmediğini, buna niçin hiç tevessül etmediğini anlıyoruz.

Türkçe'de zengin kelimesi Farsça kıymetli, süslü, pahalı, değerli anlamına gelen "seng"den geliyor. Bu anlamda zengin (*sengin*) kıymetli, pahalı eşyaları olan, malı çok olan demektir.

Hz. Peygamber'de bunların hiç birisi yoktu.

Ama onda tertemiz bir vicdan, ruh dinginliği (ruh'l-kuds), erdemli ve dürüst bir hayat, güvenilirlik (el-emin), sağlam bir irade, muazzam bir ahlak (hulg azim), asalet ve cömertlik (kerem), vefa, sevgi ve merhamet (rahmet), korku ve titreme (huşu), saf bir yürek temizliği (ihlas), sözü namus bilme (sıdk) vardı. Dahası sıhhate, sağlığa, işleyen bir akla, arı duru bir zihne, içli bir kalbe sahipti. Cesaret, yiğitlik, bilgelik onun karakteriydi. Bunlar bir insanda varsa, zaten en büyük servete sahip demekti.

Hz. Peygamber ***"Tebessüm sadakadır"*** derdi. Hiçbir savaşta kaçtığı görülmedi. Kendisinden bir şey isteyene hayır dediği vaki olmadı. Arkadaşlarının (sahabe) arasına karışırdı. Hiç arkadaşlarından ayrıca yüksekçe bir yere oturmazdı, kendisine taht yaptırmazdı. Din adamı kisvesine bürünerek kasılmazdı. İnsanları da kasmazdı. Yanına gelen sanki kırk yıllık tanıdığıymış gibi hemen ısınırdı. Gülenle güler, ağlayanla ağlardı. Dışardan bakan onu diğerlerinden ayıramaz, ***"Muhammed hanginiz"*** diye sormak zorunda kalırdı. Arkasından, sağından solundan korumalar gibi gurup halinde kimsenin yürümesini istemezdi. ***"Bizde efendi kavmine hizmet edendir"*** diyerek mecliste su dağıtırdı. Nereyi bulursa oraya, hatta kapının eşiğine bile otururdu. ***"Kuru hurma yiyen bir kadının oğluğum"*** derdi. ***"Ben de sizin gibi bir insanım ancak bana vahyolunuyor"*** derdi. Yani ben de sizin gibi insanım, eleştirilebilirim, yanlış yapabilirim, hata edebilirim derdi. Günde yetmiş kez tevbe ederdi. Birisine bir yanlışı olsa, bir nezaketsizlik yapsa hemen özür dilerdi. Gayet centilmen, son derece kibar, arkadaş canlısı, vefa ve dostluk abidesi, asil bir karaktere sahipti. Yanına gelen ayrılmak istemezdi; hatta ***"fazla oturmayın"*** diye ayet bile geldiği oldu. Gelene yer gösterir, hatta yerine buyur eder, aç mısın tok musun diye sorar, hal hatır sorarak hemen kaynaşırdı. ***"Hırkan çok güzel"*** diyen birisi olsa, ***"Öyle mi, beğendin demek, al sana vereyim"*** deyiverirdi. Öyle ki, her gelen ondan bir şey ister hale gelmişti. Çünkü onun yanında rahattılar, insanları davranışlarıyla rahatlatırdı. İşte hulug-i azim (büyük ahlak) sahibi olmak bu demekti.

Ve fakat böyle birisi öldüğünde bugünkü tabirle **"beş parasız"**dı. ***"Peygamberlere varis olunmaz"*** dedi. Maddi hiçbir şey bırakmadığını söyledi. Eşleri çardaklı ev, hizmetçi vs. isteyince Müddesir 7. talimatı hatırlattı; ***"Ben buyum, yığmak, biriktirmek yok. Eğer istiyorsanız gelin sizi donatayım ve salıvereyim (boşanalım)"*** dedi. ***"Hayır, buna razıyız"*** dediler. 23 yıl süren fırtınalı bir mücadele hayatının ardından, geride maddi hiçbir varlık bırakmadan gitti...

Bugün, milyonlarca insan onun ismi duyulunca elini göğsüne götürerek adını anıyor, salavat getiriyor.

İşte kevser budur.

Ebu Cehil ve Ebu Lehep gibi tefeci bezirgânlar, mül mülk sahibi para babaları, ona kin ve düşmanlık besleyenler ise ya bilinmiyor ya da isimleri duyulduğunda lanetle anılıyor.

İşte soyu kesilmek de budur.

Soyu kesik olmanın (ebter), çocuğu olmamakla, biyolojik soyla ilgili bir durum olmadığı anlaşılmış olmalıdır.

Demek ki, kervanlar, develer, katlar ve yatlar... Bunların hiç birisi mezara sığmaz.

Mezar, bizi ve sarıldığımız kefenden başkasını kabul etmez. Güç sahipleri, yığanlar, biriktirenler, paylaşmayanlar, bölüşmeyenler, şu an egemen görünseler de, kökleri kurumaktan asla kurtulamazlar. Yığdıklarının hiç birisini mezarlarına götüremezler, götüremeyecekler. İçine girdikleri açgözlülük yarışının ve biriktirme hırsının, hayatı nasıl çekilmez hale getirdiğini, giderek nasıl cehenneme (dünyada kendi yarattıkları kaos ortamına) doğru yuvarlanmakta olduklarını kendi gözleriyle görecekler.

Öte yandan el-emin olanlar, erdemliler, dürüstler, hak ve adalet âşıkları, paylaşanlar, bölüşenler, şu an zayıf ve güçsüz görünseler de, **"Bu gidişle bir yere gelemezseniz; sönüp gideceksiniz"** dense de, büyümeye, çoğalmaya devam edecekler. Allah'ın sevgi ve merhameti kevser olup üzerlerine yağacak. Baki kalan şu kubbede kazanan yine onlar olacak. Yeter ki, Allah'a yönelsinler, zorluklara karşı göğüslerini siper etsinler. Allah vaadinden dönmez. Geçmişte olanlar, gelecekte olanların teminatıdır.

Şurası unutulmamalı ki, bütün maddi zenginlikler (istiksar, tekasür) ebterdir; soyu kesiktir, yok olucudur. Gönül, ruh ve ahlak zenginliği (kevser) ise ebedidir, kalıcıdır. Kur'an şöyle der: Baki olan iyilik, güzellik ve doğruluk için çalışmaktır (Amelu's-salihat).

Hz. Süleyman'ın mülk ve ihtişamının anlatılması da bu mesajı verir. Öyle görünüyor ki, orada verilen mesaj da şudur: **Dünyanın başına dünyada gözü olmayanlar getirilmelidir!**

Demek ki, istiksar, kevser ve tekasür kavramlarının birbirine bağlantılı bir şekilde ele alındığı bu surelerde, Hz. Pegambere yönelik "sana, sen" diye hitabedilen yerlere kendi ismimizi koyarak okuyalım; aynı şeylerin bizim için de geçerli olduğunu göreceğiz. Çünkü bu ayetlerin manaları bütün canlılığı ile hayatın içinde yaşıyor.

Sonuç olarak, Hz. Peygamber'in bizzat kendisi zengin değildi ve fakat etrafında zengin sahabeler vardı. Çünkü kendisi "Allah'ın peygamberi" olması sebebiyle, Allah, kitap, din söyleminin merkezindeydi. Bu ona maddi zenginlik getirmemeliydi.

Bunun mesajını verdi ve dedi ki;

"Ey benden sonra benim kürsüme geçerek, insanlara Allah, kitap, din vaazları verenler! Sakın ola ki, bu yüce değerleri kişisel zenginlik için atlama tahtası olarak kullanmayın. Din zengin olma aracı değildir. Bilakis din, iman, erdem, ahlak, vicdan ve merhamet mektebi, ahlak ve maneviyat, doğruluk ve dürüstlük okuludur. Bu okulda insana bunlar öğretilir. İnsana bu değerler aşılanarak hayata hazırlanır. Eğer kişisel servet biriktirmek, zenginlik ve refah dolu bir hayat yaşamak istiyorsanız kürsümden inin. Rızkın onda dokuzu ticarettedir. Çalışın, üretin, alın, satın. Toprağı ekip biçin, insanların barınma, giyinme, yeme içme vb. ihtiyaçlarını giderecek üretim ve hizmet faaliyetleri yapın. Bu yolla zenginleşmek helaldir. Aslında bu da bir tür ibadettir. Bu tür meşru yollarla kazandığınız servetin dahi hesabını vermek ve paylaşmak zorunda olduğunuzu da unutmayın. Ama sakın ola ki, bu işler için benim kürsümü kullanmayın. Bu kürsüden insanlara konuşanlar, hayatta benim gibi yaşamak zorundadırlar. Bu kürsüyü zenginleşme, kişisel mal ve servet yığma aracı olarak kullanamazlar. Bu kürsüye geçen buranın şartlarına katlanmak zorundadır...

Bilmiyorum, belki çıkamam bir daha buraya

İşte sırtım; hakkı olan gelsin almaya

Hazırlan dedi Cibril, karardı mehtap

Geride birkaç kap ve bir Kitap

Hayır! Gidemezsin! Kim gitti derse vurun!

Hayyu la yemuttur yaşayan yerinize oturun!

Refik-i ala... Âlemlere rahmetti, bu ahirdi dedik

Kara toprak bile anladı da

Bir insan anlamadı bizi...

EBUZER: ISSIZ ÇÖLDE YALNIZ MEZAR

Hz. Peygamber'in, getirdiği din için "**Garip geldi garip gidecek**", Ebuzer için de "**Yalnız yaşayacak, yalnız ölecek, yalnız dirilecek**" öngörüsünde bulunduğu malumdur.

Acaba bu öngörüyle dünya tarihinde ezilenlerin bir türlü kırılamayan makûs talihine mi işaret ediliyor? Ya da insanlığı ayakta tutan esas muharrik gücün bu arayış ve mücadele ve olduğu mu anlatılmaya çalışılıyor?

Her ne şekilde olursa olsun, çölün ortasında yapayalnız ancak görkemli mezarında bir başına yatan Ebuzer, bu haliyle, kanımca İslam'ın gelmiş geçmiş bütün imparatorluklarından çok daha büyük mesajlar veriyor.

Öyle ki, Ebuzer'in yalnızlığı bu dinin garip gelmiş garip gidecek olmasıyla da paralel bir tarihe sahiptir. Ebuzer tek başına kalmış, Ammar vurulmuş, Ali yenilmiştir. Bu yalnızlık, vurulmuşluk ve yenilmişlik sanki ezilenlerin (müstazafların) de dili olmuştur. Kermatiler de yenilmiş, Spartaküs de kaybetmişti...

Bu nedenle İslam'ı yenilenlerin, vurulanların ve mağlupların tarihi ile değil; yenenlerin, vuranların ve galiplerin tarihi ile okuyanlar, bu dinin özünden ve mesajından hiçbir şey anlayamazlar.

Çünkü görünüşte yenenler aslında yenilenler, galipler aslında

mağluplardır.

Biliyorum, Ebuzer'den bahis açmak, İslam içinde, gayet rahatsız edici, iğneleyici ve çuvaldız gibi içe batan bir bahistir. Sadece bu bile ne kadar doğru yerde durduğumuzu göstermeye yeter.

Ebuzer'in tabiri caizse **"kapak"** yaptığı ayet şuydu:

"Ey iman edenler! Hahamların ve rahiplerin birçoğu, insanların mallarını hem haksızlıkla yer, hem de Allah yolundan alıkoyarlar. Altını ve gümüşü biriktirip de Allah yolunda harcamayanları acı bir azabın beklediğini haber ver. O gün biriktirip yığdıkları ateşte kızartılacak ve alınları, böğürleri ve sırtları onlarla dağlanacak. 'İşte bu bencilce biriktirip yığdıklarınız; haydi tadın bakalım' denecek." (Tevbe: 34)

Bu ayeti Ebuzer, diğerlerinden farklı olarak sadece **"ahlaki öğüt"** olarak değil; yaptırım gerektiren bir ayet olarak anlıyordu. Öyle ya içki ile ilgili de Kur'an'da üç ayet olmasına rağmen cezai yaptırım gelmemişti.

Burada soru şu: İçki niye sadece ahlaki öğüt olarak alınmadı da 80 sopa gibi ceza tayin edildi de, altın ve gümüş (mal, servet) biriktirmemek sadece ahlaki öğüt olarak alındı ve biriktirmenin/yığmanın alabildiğine önü açıldı? Üstelik ne zekât, ne sadaka, ne infak da buna mani olamadı? Karun gibi Müslüman zenginler türedi?

Ebuzer'in, Muhammed ümmetine, yalnız fakat görkemli mezarından hâlâ çuvaldız gibi batan sorusu budur.

Ayeti çoğu ulema nedense hep ahlaki öğüt olarak anlamış ve Ebuzer'in tefsir ettiği gibi haram (yasak) kapsamında değerlendirmemiştir. Buradan günümüz için çıkan sonuç ise şudur: İslam, kapitalizme sadece ahlaki öğüt verebilir. Muhammed'in getirdiği dinden kapitalizmine alternatif çıkmaz, çıksa çıksa kapitalizmin biraz daha ahlaklısı çıkar. Bu da kapitalizmin insanlıkta açtığı yaraları sarmaya yetmez. Bu yara öyle derin bir yara ki zekatla, sadakayla sarılacak gibi değil...

Çağımız Müslüman aydınının kafa patlatması gereken en

önemli sorununun bu olduğu kanaatindeyim. Ebuzer dilinin bu hususta ufuk açıcı olabileceğini düşünmekteyim.

Ancak bu yazıda amacım, İslam kapitalizm analizi yapmaktan ziyade, Ebuzer'den bahsetmek. Bu konuya başka yazılarda tekrar döneceğiz...

Eh artık **"Ebuzer ayeti"** diye de anabileceğimiz yukarıdaki **"kapak"** ayetin tefsiri kısaca şu olmak icap eder:

Yani: Hahamlar ve rahipler din (en büyük kamu) üzerinden mal yığarlar. Üstelik hem yığarlar hem de Allah yolunda (kamu yararına, insanlık yararına) harcamazlar. Kendilerine yontarlar. Din namına toplanan paraları (altın, gümüş, mal, servet) ulaştırılması gereken yere ulaştırmazlar. Arada tefeci bezirgân sınıf oluşur ve kendi aralarında üleşirler. Bunların o günkü adı haham ve rahipti (din adamı, din simsarı, din baronu). Bugün ise benzer şekilde daha cafcaflı isimlerle anılırlar.

Bunlar insanları din ile aldatanlardır. Dini yalanlayanlar, dinin direğini yıkanlardır. Çünkü dinin direği doğruluk ve dürüstlüktür. Bunlar kimsesizi (yetim) görmeyerek, yoksulları ve ezilenleri (mesâkin) umursamayarak, gelen yardımları (maun) yerine ulaştırmayarak dine en büyük ihaneti yapmaktadırlar.

Bunların piri de Ebu Cehil'dir. Çünkü Ebu Cehil, Kâbe'nin örtüsünü yıkamakla, hacılara su vermekle, Kâbe'ye gelip üstelik putlar aracılığı ile **"salât"** etmekle dindar olduğunu sanıyordu. Hâlbuki yetimi görmüyor, yoksulu ve ezileni umursamıyordu. Birkaç şekli ritüeli (nüsuk) yerine getirmekle dinin bütün gereğini yaptığını sanıyordu.

İşte bu din anlayışı, Maun Suresi'nde Ebu Cehil'in suratına çarpıldı. Bu nedenle Maun Suresi, Ebu Cehil'in şahsında dini böyle algılayanları mahkûm etmek için nazil oldu. Şöyle denmek istendi: Eğer bir din yetimi korumuyor, kimsesize sahip çıkmıyor, ezilenlerin sesi ve soluğu olmuyorsa yalandır, afyondur!

Bunlar olmadan kılınan namaz, tutulan oruç, gidilen hac, kesilen kurban, ihya edilen kandil geceleri, ziyaret edilen türbeler

vs. Ebu Cehil'in hacılara su verip de yetimi ve yoksulu görmemesi gibi yalandır, afyondur!

Yine bunlar olmadan "Camiler ardına kadar açık, ezanlar okunuyor, hacca gidiliyor, oruca karışan mı var, minarelerde mahyalar, buhur kokulu geceler, Fatihalar, Ya-Sinler..." edebiyatı yapılıyorsa Ebu Cehil'in Kâbe'nin örtüsünü yıkayıp, kapısını temizleyip de yetimi ve yoksulu görmemesi gibi yalandır, afyondur!

Çünkü burada gerçek din ve samimi dindarlık yoktur. Riyaizm (gösteriş dindarlığı) vardır.

Vay onların *salât*ına! Yani: Hacılara su vermesine, Kâbe'yi yıkaması yumasına, namaz kılmasına, oruç tutmasına, dana kesmesine, deri toplamasına, kandil gecesine, buhur kokusuna, Fatihasına, Ya-Sin'ine, camiler ardına kadar açık demesine vs. vay!

Hem onların yığdıkları servetler ahirette cehennem azabı olarak karşılarına çıkacak. Fakat bu dünyada da ilahi adalet yakalarına yapışacak! O kamudan (din ve devletten) yığıp da kendilerine yonttukları paralar burunlarından fitil fitil getirilecek! Alınlarına hiç çıkmayan kara bir leke çalınacak, adaletin pençesi altında mahkûm olacaklar (alınları dağlanacak). İçlerine oturacak, hiç dinmeyen bir huzursuzluk yaşayacaklar (böğürleri dağlanacak). Onları arkalarından hayırla anan çıkmayacak (sırtları dağlanacak)...

Bu, onların kendi elleriyle yaptıklarının dünyadaki karşılığıdır. Ahirette ise cehennem azabından kurtulamayacaklar.

"Ebuzer ayetini" Maun Suresi ile birlikte tefsir ettiğimizde ortaya çıkan bundan başka bir şey olabilir mi?

Belki ilk defe duyup da "Kim bu yalnız yaşayacak, yalnız ölecek ve yalnız dirilecek olan adam?" veya "Kim bu Ebuzer" diyenler olabilir...

Kısaca ondan da bahsedelim:

Hz. Peygamber'in saf nübüvvet vicdanı, her tür kabile, ganimet ve iktidar dürtülerini değersiz hale getirmişti. O'nun getirdiği "değerler", ilk dönemlerde bir takım gençler ve zayıflar arasında yankı bulmuştu. Bunların en önemlileri Ali, Ebuzer, Ammar, Mikdad gibi gençlerdi. Kökleşmiş Arap/Kureyş kültürü Hz. Peygamber'in başlattığı yenilikçi/devrimci çağrıya karşı direnmiş, ta Mekke'nin fethedilip affedilen "tulekası" oluncaya kadar bu tutumundan vazgeçmemişti. Hz. Peygamber'in sağlında eski konumlarını geri almak için hiç fırsat bulamamışlar, değerler devrimine teslim olmak zorunda kalmışlardı. Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer döneminde mülkün (ülke ve devlet) eski sahipleri olmanın getirdiği avantajları kullanarak konumlarını "kısmen" geri aldılar. Bu hususta özellikle Hz. Ömer'i kendilerine "can sıkıcı" bir engel olarak gördüler. Hz. Osman döneminde "mülk"ün tekrar başına geçtiler. Muaviye döneminden itibaren ise artık "mülk" tekrar onlarındı...

Esmer, iri cüsseli, uzun boylu ve gür saçlı bir kimse olan Ebuzer, Müslüman olduktan sonra adeta İslam'ın yürek temizliğinin sembolü haline geldi. O daima "değerlerin adamı" oldu. Devlet mantığını bir türlü kabullenemedi, sürekli devrim mantığıyla hareket etti.

Künyesiyle meşhur olduğundan adı adeta unutuldu. Bu sebeple adının *Berir, Bureyr, Yezid, Yureyr*, babasının adının da *Abdullah* veya *Seken* olduğu söylenir. Ebuzer, haram aylarda bile baskın yapmaktan, yağmacılıktan ve yol kesmekten çekinmeyen *Gifar* kabilesine mensuptu. Müslüman olmazdan önce de Ebuzer'in, kabilesinin "en gözde" yol kesicisi ve yağmacısı olduğu nakledilir. Ancak Gifar halkı gibi putlara tapmayan, onlardan nefret eden birisiydi. Kendi naklettiğine göre Ebuzer İslam'a girmeden üç yıl önce Allah'a ibadet etmeye başladı. Haniflerle yakın ilişkiler kurdu. Mekke'de Hz. Peygamber'in çağrısını duyunca yanına gitti. Kureyş'in estirdiği baskı ve korku havası içinde, o dönemde henüz çocuk yaşta olan Hz. Ali'nin yol göstermesiyle Hz. Peygamber'i buldu ve gecikmeden Müslüman oldu. Rivayetlere göre Hz. Peygamber Gifar kabilesinden Ebuzer gibi birisinin çıkmasına hayret etmiş ve Allah'ın dilediğine hidayet vereceğini söylemiştir.

Ebuzer Müslüman olur olmaz Kâbe'nin yanına giderek putlara meydan okudu, Müslüman olduğunu haykırarak ilan etti. Üzerine çullanan müşrikler Ebuzer'i ölesiye dövdüler. Araya Abbas

b. Abdulmuttalib'in girmesiyle ölümden döndü. Ertesi gün aynı şeyi tekrar etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber, kabilesinin yanına gitmesini ve çağrılmadıkça gelmemesini söyledi. O da bunu aynen uyguladı. Yaptığı çalışmalarla Gifar'ın yarıya yakınının Müslüman olmasına vesile oldu. Bu dönemde bir milis güç oluşturarak Kureyş kervanlarına baskınlar düzenledi. Ele geçirdiği ganimetleri kelime-i şehadet getirenlere geri verdi, gerisini kabilesinin Müslüman olanları arasında dağıttı.

Ebuzer, Uhud veya Hendek savaşından sonra Medine'ye hicret etti. Ashab-ı Suffe diye bilinen zayıf Müslümanlarla birlikte Mescid-i Nebi'de yatıp kalktı. Suffe ashabının akşam yemeklerinde sahabilerin evlerine dağıtılmaları esnasında o hep Hz. Peygamber'in evine misafir oldu.

Hz. Peygamber'in ölümünden sonra Ebuzer, hep Hz. Ali etrafında oluşan muhalefet bloğunda yer aldı. Hz. Ebubekir'e Hz. Ali'nin daha layık olduğu düşüncesinde olmakla beraber biat etti. Hz. Ömer'e de Ali yanlısı görüşleri değişmemekle birlikte biat etti. Hz. Ömer'in kurduğu âtâ sisteminde Bedir'e katılmamakla beraber, *Bedri* kabul edilerek maaş tahsis edildi. Muaviye ile birlikte Suriye, Hz. Ömer ile birlikte Kudüs (18/639), Amr b. As ile birlikte Mısır fetihlerine (20/641) katıldı.

Hz. Osman'a ilk biat edenler arasında yer almakla beraber onun yaşlılığı ve yumuşaklığı sebebiyle başarılı olamayacağı konusunda endişe duydu. Bu dönemde de fetih hareketlerinin içinde aktif olarak yer alan Ebuzer Muaviye'nin Suriye'deki yükselişiyle birlikte sesini yükseltmeye başladı. Genel olarak mülkün asıl sahibi olma iddiasıyla Hz. Osman devrinin ikinci yarısından itibaren başlayan Arap/Kureyş asabiyetine dayalı muhafazakâr/devletçi politikayı eleştirmeye başladı. Devlet olmanın ve fetih hareketlerinin getirdiği zenginleşme karşısında Ebuzer "değerler" savunması yapmaya başladı.

Önce Suriye valisi Muaviye ile tersleşti. Muvayie'nin yanına giderek "Eğer bu yaptırdığın Yeşil Saray Allah'ın malındansa hainliktir, kendi malınsa savurganlıktır" dedi. Muaviye'ye Tevbe 34. ayetten kalkarak sarsıcı eleştiriler yöneltti; ***"Ey iman edenler! Haham ve papazların pek çoğu, insanların mallarını haksız yere yerler, Allah yolundan alıkoyarlar. Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda harcamayanlara acıklı bir azabı müjdele"*** ayetini okuyarak Muaviye'ye "Müslümanların haham ve papazı gibisin" demeye getirdi. Muaviye bu ayetin Ehl-i Kitap hakkında indiğini, kendisini bağlamayacağını söyleyince Ebuzer, ayetin her iki kesimi de muhatap aldığını söyledi.

Ebuzer'in eleştirileri halk arasında geniş yankı buldu. Bu dönemde merkeze karşı çevrede yaygın bir muhalefet hareketi oluşmaya başlamıştı. Muhalefetin temel argümanı "Arap/Kureyş/Emevi asabiyetinin giderek devleti ele geçirmesine" duyulan tepkiye dayanıyordu. Çevredeki yeni Müslüman olmuş mevaliler kendilerine ayrıcılıklı muamelede bulunulduğunu iddia ederek, mevali hakları, adalet, eşitlik sloganlarını bayraklaştırmaya başladılar. Kureyş'in tarihi rakipleri de bu gidişten iyiden iyiye rahatsız oldular.

Muaviye, Ebuzer'in eleştirilerinden iyiden iyiye rahatsız olmuştu ve Hz. Osman'a haber göndererek sesinin kesilmesini istedi. Hz. Osman, Ebuzer'i Medine'ye çağırdı. Halife'nin huzuruna çıkan Ebuzer, onu da kıyasıya eleştirmekten hiç çekinmedi: "Yakınlarını tayin ediyorsun, adam kayırıyorsun, Tuleka'ya yakınlık gösteriyorsun..."

Ebuzer'in eleştirileri görmezden gelindi ve Hz. Osman tarafından Rebeze denilen yere sürgün edildi. O'da buna uydu. İki yıl kadar süren bu "yalnız, sürgün ve marjinal" döneminde Ebuzer, sık sık Medine'ye gelerek Hz. Osmanla görüştü. Kendisine gelerek yönetime karşı ayaklanma başlatacaklarını, bu hareketin liderliğini üstlenmesini teklif eden muhaliflere pek yüz vermedi ve eleştirel/pasifist tutumunu sürdürdü.

Ebuzer 32/653 yılında Rebeze'de iken vefat etti. Yanında hanımı, kızı ve bir hizmetçisi vardı. Öldüğünde üzerine sarılacak bir kefen dahi bulunamadı. Hanımı yola çıkarak oradan geçmekte olan bir kafileye şöyle seslendi: ***"Ey Allah'ın kulları, şurada bir adam öldü. Cenazesini kaldıracak kimse ve üzerine sarılacak kefeni yoktur. O, Allah'ın Resulü'nün sahabesi Ebuzer'dir. Allah***

aşkına yardım edin!"

Kafile ile oradan geçmekte olan Abdullah b. Mes'ud idi. Kafiledeki bir gencin bezleriyle kefenlendi. Abdullah bin Mes'ud gözyaşları içinde Ebuzer'in cenaze namazını kıldırdı.

"Yalnız yaşayıp yalnız ölecek ve tek başına diriltilecek" diye hakkında ruvayet bulunan Ebuzer, çölün ortasındaki bu ıssız araziye tek başına gömüldü.

Issız çöldeki yalnız mezarında görkemli yatışı aslında ne kadar çok şey anlatıyor...

KUR'AN KÖLELİĞİ KALDIRDI MI?

KUR'AN'IN, indiği dil, tarih, kültür ve coğrafya evreninde kölelik kurumunu yerleşik bulduğunu görüyoruz. Eski dünyaya paralel seyreden bu yerleşik uygulama, "indiği dil, tarih ve coğrfaya evreninin tozuna toprağına bulanarak oluşan" bir kitabın haliyle bünyesine de yansıdı. Bu nedenle Kur'anda esirlerden, kölelerden, esir kadınlardan vs. bahsedildiğini görürüz.

Fakat bu durum bütün bunların onaylandığı anlamına gelmiyor.

Köleliğin genel olarak insanlıkta, özel olarak da sonraki çağlarda Müslümanlar arasında da sürmüş olması, aslında tam olarak kaldırılmadığı anlamına mı gelir? Bir şey hakkında teorik olarak kaldırma çağrısı yapmakla, o şeyin pratikte kaldırılamamış olması, pratikteki gibi düşünüldüğü manasına mı gelir?

Mesela Kur'an adam öldürmeyi, faizi, hırsızlığı, zinayı kaldırdı; fakat bunlar o gün de devam etti, bugün de hâlâ devam ediyor. Buna bakarak, "Aslında tam olarak kaldırmak istememişti, zamanın akışına bırakmıştı" diyebilir miyiz?

"Onlar hakkında yasaklayıcı açık hükümler var; ama kölelik hakkında yok" denirse, "Bir şeyin kaldırılmak istenmesi illa yasaklayıcı bir hükümden mi çıkar?" sorusunun cevaplandırılması gerekir.

Zira Kur'an'da birçok kaldırılmak istenen hal veya davranış var

ki, yasaklayıcı bir dille gelmediği halde yasaklanmıştır, kaldırılmıştır. Mesela ***"Vay o kaş göz işareti yaparak insanların alay edenlerin (hümezetü'l-lümeze) haline" veya "Onlar ki gözlerini harama bakmaktan çevirirler, ırz ve namuslarını korurlar, namaz kılarlar, zekât verirler, zina etmezler"*** vs. ayetlerine bakarak, "burada emir verilmiyor; tasvir yapılıyor, yani yasaktır, haramdır, caiz değildir denmiyor" diyerek, bunların emredilmediğini veya yasaklanmadığını mı söyleyeceğiz?

Kanaatimce Kur'an, tıpkı içkiyi 23 yıl içinde aşama aşama kaldırdığı gibi kölelik kurumunu da aynı şekilde aşama aşama kaldırmıştır. Bunu kaldırmayan, dahası kaldırmak kendilerine zor gelen o günkü çağ ve iklimdir. Yani Kur'an köleliği kendi sosyal teorisinde kaldırmıştır; kaldırmayan o günkü pratik hayattır. Bu durum, daha sonraki devirlerde aslında tam olarak kaldırmadığı; zamanın akışına bıraktığı şeklinde anlaşılmıştır. Sonraki devirlerde, bu konuda gösterilen ihmal ve başarısızlık sanki Kur'an'ın iradesiymiş gibi algılanmıştır.

Bunu şu gerekçelere dayandırıyorum:

Daha ilk Mekki surelerde Kur'an, köle özgürleştirmekten (*fekku raqabe*) bahsediyor: ***"Biz insana iki göz vermedik mi? Bir dili ve iki dudağı yok mu onun? Ona yürüyeceği iki yol gösterdik. Fakat o zor olana yanaşmadı. Bilir misin, nedir zor olan? Bir kölenin zincirlerini kırmak... Zor zamanda vermek...*** *Öksüzün başını okşamak... Düşmüşün elinden tutmak... İman etmek, güçlüklere göğüs gerip acıları paylaşmak; sevgi ve merhamet yumağı olmak... İşte erdemliler bunlardır.* ***Kâfirlik edenler ise şer odaklarıdır. Onların, ateşe atılıp üzerlerine kilit vurulacak!"*** (Beled: 8-20)

Ayette geçen "*fekku raqabe*", köleyi, kölelik zincirinden çözmek; bu zinciri parçalamak, kırmak, darmadağın etmek" anlamına geliyor. Çünkü "fekk" kelimesi sözlükte "hürr" kelimesinden daha şiddetlidir ve Mekke döneminin ruhuna uygun olarak, bir şeyi parçalamak, söküp atmak, kırmak, darmadağın etmek demektir.

Medine'ye gelince aynı paralelde hürriyet, özgürlük manasına gelen "hürr" kökünden "tahrir" kelimesinin kullanıldığını görüyoruz; "*tahriru raqabe*" (köle özgürleştirmek)...

Böylece, "boyunduruk altına girmiş; köle" anlamına gelen "*raqabe*" veya "*riqab*" kelimesinin Kur'an'da dokuz yerde geçtiğini görüyoruz. İlkini yukarıdaki ayette verdik, diğerleri ise şunlardır:

"Bir muminin diğer mümini öldürmeye hiçbir şekilde hakkı yoktur. Fakat kim bir mu'mini yanlışlıkla öldürürse, mümin bir ***köleyi özgürlüğüne kavuşturması*** *ve ölenin mirasçılarına tatmin edici bir diyet vermesi gerekir. Fakat mirasçılar diyetten vazgeçerlerse gerekmez. Eğer öldürülen -kendi mümin olmakla beraber- size düşman bir kavimden ise, o zaman öldürenin mümin bir* ***köleyi özgürlüğüne kavuşturması*** *gerekir. Şayet antlaşmalı olduğunuz bir kavimden ise, mirasçılarına tatmin edici bir diyet vermek ve mümin bir* ***köleyi özgürlüğüne kavuşturmak*** *icap eder. Bunlara gücü yetmeyen, Allah'a tövbe ederek, peş peşe iki ay oruç tutmalıdır. Allah, her şeyi bilendir, çok bilgedir."* (Nisa: 92)

"Allah düşünmeden etiğiniz yeminlerden sizi sorumlu tutmaz. Ancak bile bile kendinizi bağladığınız yeminlerinizden sizi sorumlu tutar. Bunun kefaret olarak bedeli çoluk çocuğunuza yedirdiğinizin orta derecesinden on fakiri doyurmak yahut giydirmek veya ***bir köleyi özgürlüğüne kavuşturmaktır.*** *Bunlara gücü yetmeyen ise üç gün oruç tutmalıdır. İşte yemin edip de bozmanın cezası budur. Şu halde yeminlerinizi koruyun. Allah size hükümlerini böylece açıklıyor ki, şükretmesini bilesiniz."*(Maide: 89)

"Kadınlarından "Sen artık bana annem gibisin" diyerek ayrılmaya kalkıp da sonra cayanlar tekrar ilişkiye girmeden önce ***bir köleyi özgürlüğüne kavuşturacaklardır.*** *İşte size tavsiye edilen budur. Allah her ne yaparsanız haberdardır."* (Mücadele: 3)

"İyilik, yüzlerinizi doğuya ve batıya çevirmeniz değildir. Asıl iyilik; Allah›a, ahiret gününe, meleklere, kitaba ve peygamberlere inanmanız, o çok sevdiğiniz servetlerinizden akrabalar, öksüzler, ihtiyaç sahipleri, yolda kalmışlar, düşmüşler ve ***kölelikten kurtulmak isteyenler*** *için harcamanız, cân-ı gönülden namaz kılmanız, zekât vermeniz, sözünüzün eri olmanız, zorluklara ve sıkıntılara göğüs germenizdir. İşte bunlardır sözü namus bilenler! İşte bunlardır*

Allah bilinciyle yaşayanlar." (Bakara: 177)

"Sadakalar ancak yoksullar, düşkünler, zekât memurları, kalpleri ısındırılmak istenenler, ***köleler,*** *borçlular, Allah yolundakiler ve yolu kesilmişler içindir. Allah böyle farz kıldı. Allah bilendir, bilgedir."* (Tevbe: 60)

Görüldüğü gibi, Kur'anda, doğrudan doğruya köle anlamına gelen "reqabe" kelimesinin kullanıldığı yaptırım ifade eden ayetler bunlardır.

Demek ki, Mekke'de (Beled Suresi), üstelik insanlara bir yokuşa tırmanma gibi zor geleceği söylene söylene kölelik zincirlerini kırıp atma (*fekku ragabe*) çağrısı ile başlayan süreç, Medine'de köle özgürleştirme (*tahriru ragabe*) operasyonları ile sürdürülüyor. Yani "teori", "pratiğe" dökülüyor.

Şimdi burada, köleliğin tümden kaldırılmadığı; zamanın akışına bırakıldığı sonucu çıkarılabilir mi? Başka bir deyişle köleliğin fiilen, hemen orada kaldırılmamış olması kimin suçudur? "Teoride" mi bir yetersizlik var? Yoksa bunu pratiğe aktaranlar işi yavaşa almış, savsaklamış mıdır? Öyle görünüyor ki, şu ana kadar söylenenler, yeterli, kesin ve emredici bir ayetin gelmemiş olduğu yönündedir. Müslüman dünyada bunun için kölelik açıkça kaldırılmamıştır(!).

Kafası "fıkıh" mantığı ile çalışmaya alıştırılmış Müslüman bilinç, illa "haramdır, yasaktır, caiz değildir" gibi "fetva formatında" ayetlerin gelmesini beklediğinden veya Allah'ın da bir molla gibi konuşacağını sandığından, hâlâ "kölelik kaldırılmadı" denilip duruluyor.

Oysa buradan anlaşılması gereken, tıpkı içki ayetinin aşama aşama kaldırılması ve fakat içene ne ceza verileceğinin söylenmemiş olması gibi, tıpkı aşama aşama namaza alıştırılması ve fakat namazın nasıl kılınacağının söylenmemiş olması gibi, köleliğin de daha ilk Mekki surede (Beled: 13) kaldırılmış olduğu ve bunun peygamber ölene kadar da yürürlüğe konduğudur. İşte bu yaşayan süreç, kaldırma operasyonunun bizzat kendisidir. Bunun illa "fetva formatında" söylenmesi ve yapılması gerekmiyor.

Kur'an, konuyla ilgili en şiddetli kelimeyi kullanıyor; *fekku reqabe;* (köleliği, kölelik zincirini, kölelik kurumunu) sökmek, kırıp atmak, paramparça etmek... Üstelik daha Mekke'nin ilk yıllarında...

Medine'de de modern dünyanın pek sevilen, en popüler kavramını kullanıyor; *tahrir;* hürleştirmek, özgürleştirmek...

Allah aşkına daha ne yapsın? Yok, illa "caiz değildir, haramdır" vs. diyecek(!).

Bunun böyle olduğunu, ne kölesi ne de cariyesi hiçbir zaman olmamış -ki, Maria nikâhlı eşi, Zeyd evlatlığıdır-, kendisine köle gibi hizmet edilmesinden nefret eden, önünden arkasından korumalar gibi yürünmesini istemeyen, bir mecliste kapının yanında oturan, odadakilere su dağıtan, dışarıdan gören birisinin **"Hanginiz Muhammed"** diye soracak kadar topluluğa karışıp giden, birinden bir su isterken bile utanan ve kendini etrafındakilere **"Kuru hurma yiyen bir kadının oğlu"** olarak tanıtan başta Hz. Peygamber olmak üzere, on yıl gibi kısa bir sürede Medine'de kurulan **"Adalet Devleti"**nin insanlığı kölelik kurumundan kurtarmayı amaçladığını, bunun bilfiil adımlarını attığını, operasyonlarını başlattığını İslam'ın büyük yenilikçisi Hz. Ömer görmüştür ve gereğini yapmaktan çekinmemiştir. Fakat o günkü kabile, rant ve ganimet mantığı buna direnmiştir.

Bakın, nasıl?

Hz. Ömer, "Hiçbir Arap köle yapılamaz" diyerek, ordunun (Emevi aşiretleri) savaşlarda esir alıp köle yaptığı insanları özgür bırakmıştır. Bu sözden amacı, **"Arap olmayanlar köle yapılabilir"** diye inandığı için değil, orduyu (kabile, rant ve ganimet mantığı ile direnen Emevi kadrolarını) hiç olmazsa buna ikna etmekti. Nitekim bu konuda başarılı oldu; fakat bunu genele yayamadı. Çünkü karşısında direnen geniş bir kabile, rant ve ganimet bloğu vardı; dahası "silahlı kuvvetler" onların elindeydi.

Mısır'ın fethi sırasında kendileriyle çarpışan birkaç köy halkı ceza olarak köle diye satılıp Arabistan'ın her tarafına dağıtıldığı zaman, **Hz. Ömer** bunları toplayarak Mısır'a geri göndermiş ve

valiye yazdığı mektupta onların köle yapılmasının doğru olmayacağını bildirmiştir. **İbn Haldun'un** (öl. 1408) talebesi olan **el-Makrizi (öl. 1442)** *el-Hıtat* adlı eserinde hadiseyi etraflıca anlatır ve köylerin tek tek isimlerini verir.

Menazir adlı şehrin fethinden sonra, ordunun savaş esirlerini ele geçirip köle edinmesine rağmen **Hz. Ömer**, bunları serbest bırakmış ve bunlara arazi vergisi ile cizye tahakkuk ettirilmesini emretmişti. Keza hiçbir çiftçi ve zanaatkârın köle yapılmamasına dair **Musa el-Eş'ari**'ye mektup göndermişti.

Yine çocuk doğuran köle bir kızın, hâlâ köle olarak alınıp satılmasını yasakladı. Efendisi ile antlaşma yaparak, bilirli bir miktar karşılığı serbest kalmak isteyen kölenin bu talebini **"dikkate alma mecburiyeti"** getirdi. Hâlbuki **"abdest alırken kölesi suyunu, cariyesi havlusunu tutan"** birçok **"fakih"** bunun mecburi olmadığını söylüyordu. **Enes**'in kölesi **Sirin**, efendisi ile böyle bir antlaşma yapmak istemişti. **Enes**'in bunu rededdetmesi üzerine **Sirin** davayı **Hz. Ömer**'e götürdü. Halife, **Enes**'i kamçılatıp Kur'an'ın hükmüne atıf yapıca **Enes** rıza göstermek mecburiyetinde kaldı.

Yine **Hz. Ömer**, Pers impatorluğundan kalma **"devşirme"** sistemini de kaldırdı. Babanın oğlundan, ananın kızından daha küçükken esir alınarak veya köle yapılarak ayrılmasına, aileleri ile bağının kopartılmasına karşı çıkarak, böyle bir uygulamaya yasak getirdi...

(Bu ve buna benzer birçok bilgiyi ayrıntılı bir şekilde **Belazuri**'nin *Futuhu'l-Buldan*, **Makrizi**'nin *el-Hıtat*, **Buhari**'nin *el-Mekatip* babında ve **Şibli Numani**'nin muhteşem eseri *el-Faruk* (Bütün yönleriyle Hz. Ömer ve Devlet İdaresi) adlı eserlerden okuyabilirsiniz. Ayrıca "İslam'ın yenilikçileri" adlı çalışmamızın **Hz. Ömer** bölümüne bakabilirsiniz.)

Şimdi, bütün bu uygulamaların, Kur'an'ın köleliği tam olarak kaldırmamasından ve zamanın akışına bırakmasından kaynaklandığı şeklinde yorumlamak mümkün değildir. Olay, kaldırmayıp iyileştirme veya zamanın insafına bırakma olayı değildir. Bu, daha Mekke'nin ilk yıllarında **"fekku raqabe"** veya **"tahriru raqabe" (kölelere özgürlük)** çağrısıyla başlayan, hükmü verilmiş, kararı çıkmış, kalemi kırılmış bir iradenin, bütün "iç" direnmelere rağmen sürdürülmesi, Mekke'de kaldırılan bayrağın, Medine'nin, oradan da tüm insanlığın burçlarına dikilmesi olayıdır. Fakat bu bayrak ne yazık ki, yere düşmüştür.

Ayette geçtiği gibi "zor gelen, kabullenilemeyen, sarp bir yokuşa sürülmek gibi görülen veya suyu tersine akıtmak gibi algılanan" olaya, en büyük direnç, bizzat İslam'ın içinden, yani Müslümanlardan gelmiştir. Hz. Ömer, en çok bunlara direnmiştir. "İşi yokuşa sürerek", "zor gelse de direterek", "suyu tersine akıtarak" insanlık tarihinde ancak büyük devrimcilerde görülebilen bir şeyi yapmış ve bunu hayatıyla ödemiştir. Kabile, rant ve ganimet mantığı ile hareket eden, eski Pers ve Roma devlet geleneklerine, köleci uygulamalarına kendini kaptıran, o günkü ordu, yani Beni Umeyye "derin devleti" planladığı bir süikast sonucu **Hz. Ömer**'i şehit etmiştir.

Kanaatimce **Hz. Ömer**'in anladığı doğruydu. Kur'an'ın köleliği kaldırmadığına inansaydı, bu kadar diretmez ve hayatına malolan böylesi sert bir politika izlemezdi. Kölelik o günkü kabile mantığında rant devşirme kaynağıydı ve kaldırılmasına iyi gözle bakılamazdı. Fethedilen bir köyün köle statüsüne sokulan ahalisinden sadece bir Emevi aşiret ağasına yüz binlerce dinarlık rant akıyordu.

Şu halde, Kur'an'ın köleliği kaldırdığını değil, asıl kaldırmadığını söylemek mümkün değildir. Kur'an insanlığın başına bela olan bütün kadim suçları; adam öldürme, hırsızlık, zina, faiz vs. hepsini kaldırmış, bütün insanlık dışı uygulamaları; kölelik, işkence, kadını aşağılama, ırkçılık vs. yasaklamıştır. Çünkü Kur'an kendini **"hablun mine'n-nas" (insanlığın ipi; ana yolu, temel değerleri)** olarak takdim etmiş ve buna aynı zamanda **"hablun minellah" (Allah'ın ipi; yolu, temel değerleri)** demiştir. Bu ikisini aynı ayette (Bakara: 112) birbirini tefsir edercesine peşpeşe kullanmıştır.

Kölelik hakkında İlla "yassak" diye emir mi gelmesi lazım? "Zina etmezler, içki içmezler" deyince, "Cümle emir kipinde değil geniş zaman kipinde gelmiş" diye burada bir emir verilmediği

sonucunu mu çıkaracağız? Emir sadece "emir kipinden" çıkmaz. Köleliğin yasaklanmış olduğuna dair açık bir hüküm; "la yecuz (caiz değildur) arayanlar, ilahi hitabın tabiatına dair algılarını gözden geçirmelidirler.

Şu an baktığımızda, Kur'an'ın gerek emir kipiyle, gerek olumsuzlama, gerek tavır alma ve çirkin gösterme, gerekse tehdit ve sakındırma yoluyla yasakladığı birçok suç ve günah insanlıkta hâlâ devam ediyor. Kur'an, çeşitli yollarla yasaklamış olmasına rağmen, o gün tümüyle engel olamadığı gibi bugünde engel olamıyor. Buna bakarak, yani bunların hala sürmesine bakarak Kur'an'ın bunları yasaklamadığı sonucunu mu çıkaracağız?

Kölelik de böyledir; olumsuz tavır takındığı, çirkin bulduğu ve böylece de kaldırdığı, men ettiği halde, kimilerine hala ayette geçen ifadelerle "zor geldiği", "sarp bir yokuşa sürülmek" gibi algılandığı, yani "akıntıya kürek çekmek" olarak görüldüğü anlaşılıyor. Bunun için de tam olarak kaldırmadı; zamana bıraktı diyorlar. Oysa doğru olan şöyle demektir: **"Kaldırdı; fakat zaman ona direndi."**

Bilakis sonraki gelenler uygulamadılar, savsakladılar, sürdürmediler. "Sosyal yapı kölelik üzerine kuruluydu, her şey altüst olurdu" değil; "Siyasal yapı, kabile, devlet ve iktidar hatta giderek imparatorluk düzeni onun üzerine kuruluydu, iktidar ellerinden giderdi, rantın kaynağı kesilirdi..."

Bunun için Pers'in ve Roma'nın köleleri, cariyeleri, odalıkları, devşirmeleri daha kolay, daha tatlı geldi. Kaldırma kararını sürdürmek isteyeni, bunun için çalışanı ise bertaraf ederek, Kur'an'ın başlattığı evrensel özgürlük çağrısını (fekk, tahrir) doğduğu topraklara gömdüler.

Şüphesiz bunu yapanlar sırf Allah'ın kararına karşı gelmek için bunu yapmış değillerdi. Çünkü Allah'ın böyle bir kararı olmadığını düşünüyorlardı. Daha doğrusu işlerine öyle geliyordu. Oysa Allah'ın böyle bir kararı veya iradesi olup olmadığını, sadece köle (raqabe) kelimesinin geçtiği yukarıdaki dokuz ayeti okuyarak bile hemen anlayabilirsiniz. Ama anlamak istemeyince anlaşılmıyor

işte...

Niyet bu olunca tıpkı Yahudilerin "Yok ineğin rengini söylesin, yok açıkça bildirsin, yok tarif etsin" demeleri gibi, "Yok emir kipinde gelsın, yok açık açık emretsin, yasaktır, kaldırılmıştır, caiz değildir kelimelerini bizzat telaffuz etsin" denilir durulur. Öye yandan da, **"Birbirinizi öldürmeyin, boğazına sarılmayın"** apaçık emri olmasına rağmen, mızrakların ucuna mushaf takılıp Müslüman Müslüman'ın kanını döker, boğazına sarılır.

Demek ki, esas sorun bu değil. Türkçe'de bir söz var; leb demeden leblebiyi anlamak deriz. Bir küçük işaret yeter emri almak için; eğer niyetiniz emir almaksa...

Şimdi çağımızın yeni Hz. Ömerlere şiddetle ihtiyacı vardır; aksi halde bayrak burçlara dikilmemiş olacak. Üzerinde **"fekku raqabe" (kölenin zinciri kırılsın) "tahriru reqabe"** (köleye **özgürlük)** yazılı o bayrağı düştüğü yerden kaldırma zamanı çoktan geldi de geçiyor. Asırlar oldu düştüğü yerde duruyor hâlâ.

Neredesin ey kuru hurma yiyen kadının oğlu?

Neredesin ey Faruk?

İSLAM'DA CARİYE VAR MI?

CARİYE, özellikle savaş sonucu esir düşmüş ve bir efendiye köle yapılmış kadın demek.

Bu nedenle yazıya esir almak, köleleştirmek, cariye yapmak ile ilgili bir girişle başlayalım.

"Ölümüne girdiği zorlu bir meydan savaşı sonucu değilse esir almak bir peygambere yakışmaz. Siz geçici dünya malını istiyorsunuz, hâlbuki Allah sizin için ahireti istiyor. Allah çok güçlüdür, çok bilgedir." (Enfal: 67)

Bu ayet, Bedir savaşında ele geçirilen esirlere ne yapılması gerektiği tartışması çıkınca nazil oldu.

Rivayete göre Hz. Peygamber'in (s.a.v) yanına içlerinde kendi amcası Abbas ve amca çocuğu Akil b. Ebi Talip'in de bulunduğu yetmiş esir getirildi. Hz. Ebubekir bunların fidye alınıp serbest bırakılmasını teklif ederken, Hz. Ömer öldürülmelerini, Abdullah b. Revaha da odunu bol bir ateşte yakılmalarını teklif etti. Hz. Peygamber bu teklifler üzerine duygulanarak Ebubekir'i İbrahim ve İsa'ya, Ömer'i Nuh ve Musa'ya benzeten bir konuşma yaptı ve fidye alınarak serbest bırakılmaları yönünde eğilim gösterdi. (Razi, İbn Kesir, Kurtubi).

Dikkat edilirse ayette fidye almanın kınanıp, Hz. Ömer'in görüşü doğrultusunda öldürülmeleri gerektiği yolunda bir görüş belirtilmiyor. Sonuçta esirlerin öldürülmemiş olması, Allah tarafından da Hz. Ömer'in teklifi doğrultusunda öldürülmesinin istendiği

yorumunu geçersiz kılmaktadır. Bilakis, tartışmaya katılan tarafların hepsi birden eleştiriliyor ve bu tartışmanın kendisi mahkûm ediliyor. Kur'an, esirlere ne yapılacağı konusunda taraf olmuyor. Ömer'in teklifi doğru Ebubekir'inki yanlış demiyor.

Kur'an'ın burada odaklandığı şeyin, kendilerinden çok şey beklediği Bedir'e çıkan bu bir avuç insanın "saf bir yürek temizliği içinde" olup olmadıkları olduğunu anlıyoruz. Yani asıl ganimet, ele geçirme, fidye, boyunlarını vurma, ateşte yakma vs. bunlar için tartışıp durmalarına içerliyor.

Âdeta "Siz bunlar için savaşmadınız, sizin davanız esir, köle, fidye, ganimet, öldürme, yok etme vs. değil" demeye getiriyor ve demek istiyor ki: Ölümü göze alarak, yiğitçe ve mertçe giriştiği bir meydan savaşı sonucu olmadıkça bir peygambere esir almak yakışmaz. Savaşta yenilen taraf esir düşer; bu savaşın evrensel bir kuralıdır. Fakat bundan kişisel menfaat temin etmeye kalkmak, insanları köleleştirme amacı için kullanmak doğru değildir. Zafer sarhoşluğu içinde elinize esir düşen insanları öldürmeyi veya onları para karşılığı serbest bırakmayı düşünebiliyorsunuz. Hâlbuki siz saf hürriyet ve adalet savaşçısı olmalısınız. Böyle şeylere tenezzül etmemeniz gerekirdi. Size yakışan budur...

Sonuçta, önceden fidye karşılığı bırakılanların ardından esirlerin her on kişiye okuma yazma öğretme karşılığı serbest bırakıldığını görüyoruz. Bilebildiğim kadarıyla dünya tarihinde bu bir ilktir.

"Kur'an'ın ruhunu" bu olay vesilesi ile çok iyi kavradığı anlaşılan Hz. Ömer'in sonraki icraatlarının hep bu yönde olduğunu görüyoruz. O Hz. Ömer ki, sonraki savaşlarda esir alınıp köle pazarlarında satılmak istenen insanları serbest bırakıp memleketlerine geri göndertmiştir. (bkz. "Kur'an köleliği kaldırdı mı" başlıklı makalemiz).

Hele, Bedir'de ortaya çıkan "Kur'an'ın ruhu"nun, Hz. Ömer'den sonra Hz. Ali'de billurlaşan ifadesini şu olayda daha da net görüyoruz;

Hz. Ömer'in hilafeti sırasında Suriye'nin fethi sebebiyle sayıları

yüz bini bulan erkekli kadınlı esirler ele geçmişti. Bu kadar insana ne yapılacağı sorun olunca Hz. Ömer sahabeleri topladı ve onlara görüşlerini sordu. Yapılan tartışmalar sonucunda hepsi için "idam" kararı çıktı. Fakat bu Hz. Ömer'in içine sinmedi ve kararı kabul etmeyerek, o anda hasta olduğu için toplantıya gelemeyen Hz. Ali'ye haber gönderdi ve görüşünü sordu.

Hz. Ali'nin verdiği cevabı lütfen dikkatle okuyun. "Kur'an'ın ruhu ve vicdanı" derken neyi kastettiğimi mükemmel anlatıyor.

"Ey Ömer! Bunların hepsi Bizans'ın zulmü altında inleyen sefil ve biçare insanlardır. Artık bunlar bizim halkımızdır. Bunların kolları ve cesetleri kazanıldı, şimdi de yüreklerinin kazanılmasına sıra geldi. Görüşüm şudur: Hepsini kayıtsız şartsız serbest bırak! İslam'ın sevgi, merhamet ve adaleti altında saadetle yaşasınlar. Varsınlar çoluk çocuklarına kavuşsunlar." (Filibeli Ahmet Hilmi; İslam Tarihi, s. 287)

Hz. Ali, Hz. Ömer'in şahsında gelecek nesillerin Müslümanlarına çok esaslı bir mesaj veriyor ve adeta şunu demeye getiriyor: "Biz bu dini niçin kabul ettik, bu din neden var? Et kokmuş, tuz da kokarsa halimiz nice olur. Neden, niçin savaşıyoruz ey Ömer!"

Hz. Ömer bu görüşü büyük bir sevinçle kabul etti. Yüz bin esirin serbest bırakılması için derhal bölge komutanı Ebu Ebeyde b. Cerraha emir gönderdi.

O devrin savaşlarında eşi ve benzeri görülmeyen bu âli cenap hareket, o yüz bin esiri, İslam'ın gönüllü savaşçısı haline getirdi. Böylece İslam, fethettiği, o gün için Bizans toprağı olan Suriye'den bir daha çıkmadı...

"Fetih" açmak demek; gönüller açmak, yürekler fethetmek... İşgal ise zorla şekillendirmek... Bugün üzerine yan gelip yattığımız İslam dünyası topraklarının ne ile kazanıldığını sanıyorsunuz? Dünya Bizans'ın ve Sasani'nin zulmü altında ezilirken, İslam'ın, o günkü dünya kamuoyunda estirdiği hürriyet ve adalet rüzgârı ile değil mi?

Şimdi...

Giriş biraz uzun oldu ama lütfen **"kadın köle"** demek olan **cariye** konusunu bu giriş ışığında okuyun.

"Cariye" kelimesi Arapça [**C-R-Y**] kökünden geliyor. Sözlükte "olmak, geçmek, koşmak, akmak" demek. Yapmak, yürütmek, uygulamak (icra), akıcı, akan, geçerli (cârî), kız çocuğu, halayık (câriyeh), su üzerinde akan, gemi (câriyetun), askerin günlük yiyeceği (cerâye), rota, alt yapı, kanal, çığır, akım yeri (mecra), akan, dolanan, elektrik akımı (cereyân) kelimeleri bu kökten...

Şu halde cariye, akan, elden ele dolanan, parayla alınıp satılabilen köle kadın demek.

Kur'an, bir eski dünya alışkanlığı olan esir kadınların elden ele dolaşması, alınıp satılması olayına nasıl bakmaktadır?

Evlilik yetmiyormuş gibi, bir de "cariye" adı altında bir takım kadınlara sahip olunabileceğini, hatta bunun bir sınırının da olmadığını mı söylemektedir? Dahası bunu Müslümanlara tavsiye mi etmektedir?

Kur'an **fekku ragabe (kölelik zincirlerini kırmak, parçalamak)** ve **tahriru regabe (kölelere özgürlük, hürriyet)** diyerek köleliği kaldırma çağrısı yaptı. Aşama aşama kaldırma operasyonlarına girişerek köleliğin olmadığı bir toplum idealini Müslümanların önüne koydu. Bu çağrı o günkü dünyada muazzam bir rüzgâr estirdi. Fakat **köleci dünya** buna direndi. (Bkz. "Kur'an köleliği kaldırdı mı" başlıklı makalemiz).

Hayatın diğer tüm alanlarında olduğu gibi, savaşlardan da en çok zarar gören kadınlar oluyordu. O günkü dünyada savaşta yenilenin, borcunu ödeyemeyenin kendisi köle, karısı veya kızı da cariye olurdu. Kadınlar alınıp satılır, elden ele dolaştırıldı. Bir cariye pazarına gidip kurbanlık hayvan seçer gibi kadının dişlerine, etine, boyuna posuna vs. bakıp satın alarak evinize götürebilirdiniz. (Tayland'da hâlâ bu uygulama devam ediyor. Zengin batılılar parayla kadın ve çocuk satın alıp evlerine/villalarına götürüyorlar).

Her zaman mağdurun, mazlumun, ezilenin yanında olan ve

hatta onların sesi ve soluğu olarak doğan Kur'an'ın böylesi bir uygulamayı onaylaması mümkün müdür?

Kur'an'a baktığımızda kadınların çok kötü olan durumlarını düzeltmeye yönelik ayetlerin geldiğini ve bir dizi reforma giriştiğini görüyoruz. Kadınlarla ilgili bütün ayetleri bu çerçevede anlamak icab eder.

Bu nedenle **Kur'an'da "cariye" kavramı geçmez.**

Kur'an'da geçen **"meleket eymanukum"** kavramını **"cariyeler"** olarak yorumlayanlar yanılıyorlar. Bu kavramın cariye manasına yorulması hem beyhudedir hem de Kur'an'ın ruhundan habersiz olmak manasına gelir. Şu halde birçok meal ve tefsirde **"cariye"** olarak yorumlanan bu kavramı biraz deşelim bakalım ne demekmiş...

MELEKET EYMANUKUM: Harfi harfine **"Sağ ellerinizin sahip olduğu"** demektir. Bu deyimle iki mananın kastedildiği anlaşılıyor:

1- Veli, şahitler vb. meşru şartları yerine getirerek nikâh sahibi olmak.

2- Savaş sonucu esir kadınlara sahip olmak. Yani ister hür ister esir böyle **"meşru nikâh sahibi olmadan"** hiç kimseyle evlilik ilişkisine girilemeyeceği anlatılmak isteniyor. Çünkü **"Sağ elin sahip olduğu"** deyiminden maksat nikâh mülkiyeti veya nikâh sahibi olmaktır. Zira bu tabir, henüz savaş ve esir kadın ele geçirmenin söz konusu olmadığı Mekke dönemi ayetlerinde de geçmektedir (Mearic: 30). Bu kavramın maksadı, insanları zinadan menetmek ve yeni bir nikâh bulunmaksızın veya eğer kadın memluke (esir, köle) ise nikâh sahibi olmaksızın onlarla cinsi temasta bulunmaktan men etmektir. Cenabı-ı Hak bunu **"sağ elin sahip olduğu"** ile ifade etmiştir. Çünkü **"sağ elin sahip olduğu"** hem nikâh ile evlenilen kadınlar hem de mülk olarak sahip olunan kadınlar hakkında söz konusudur (Razi).

Demek ki, savaşta esir alınan kadınlar, mübadele (esir değişi-

mi) veya serbest bırakma söz konusu değilse, siyasi olarak esaret altında olurlar fakat onlarla cinsel ilişkiye girilemez. Yani "cariye" yapılamaz. Bunun için her normal kadınla yapıldığı gibi ayrıca nikâh kıyılması gerekir. Buna ise "eş" denilir. İslam vicdanı, her ne şekilde olursa olsun **"nikâhsız"** ilişkiye cevaz vermez.

Bu çerçevede Hz. Peygamber'in iki tane cariyesi olduğu görüşü de doğru değildir. Çünkü bunlardan ilki Reyhane, Medinedeki Yahudi Kurayza kabilesine mensup bir hanımdı. Bu kabile ile yapılan savaş sonunda esir düştü. Hz. Peygamber Reyhane'yi önce serbest bıraktı sonra da evlenme teklif etti. O da kabul edince nikâh kıyarak evlendi. (Belazuri,1, 920)

Mariye ise babası İranlı, annesi Yunan Mısırlı Hrıstıyan bir hanımdı. H. 7 yılda Hz. Peygamber'in İslam'a davet mektubuna bir yazı ile karşılık veren Mısır Kralı tarafından gönderilmişti. Hz. Peygamber'in Reyhane'ye yaptığını ona da yaptığı anlaşılıyor. Çünkü Kur'an içlerinde Mariye'nin de olduğu Hz. Peygamber'in hanımlarından ayırdetmeksizin **"Ey peygamber eşleri"** diye bahseder. Başka bir tabir kullanmaz. Mesela şu ayette adı geçen hanım Mariye idi.

"Ey peygamber! Eşlerini memnun etmek için Allah'ın serbest bıraktığı şeyi niçin kendine yasaklıyorsun? Allah çok bağışlayıcıdır, sevgi ve merhamet kaynağıdır. Allah yeminlerinizi bir çözüme bağlamayı istemektedir." (Tahrim: 1-2).

Eğer Mariye cariye olsaydı, onu kendine haram kılma (tahrim) söz konusu olmazdı. Bu nedenle birçok müfessirin bunun bir boşama (talak, zıhar) olup olmadığını tartıştığını görüyoruz (Razi, Kurtubi, İbn Kesir, Zemahşeri). Tahrim, talak, zıhar vs. ise nikâh sorumluluğu altındaki "eşler" için geçerlidir. Buradaki eş ise Hafsa, Aişe ve Zeynep ile aynı statüde olan Mariye idi. Dahası Mariye, Hz. Peygamber'in tek erkek evladı olan İbrahim'in annesiydi. Cariye statüsünde olması bu açıdan da mümkün değildir.

"Meleket eymanuhum" kavramına dönelim...

Genellikle "cariyeleri" diye çevrilen bu deyimin geçtiği ayetlerin meali, bu durumda, örneğin şöyle olmak icap eder:

"Kesin olan şu; müminler kurtulacak!
Onlar namazlarında korku ve titreme içinde olanlardır.
Onlar faydasız boş işlerlerle uğraşmayanlardır.
Onlar karşılıksız arındırıcı harcamada bulunanlardır.
Onlar iffetlerini koruyanlardır. Yalnızca eşleri yani meşru şekilde sahip oldukları ile birlikte olanlardır. Çünkü bu ayıplanacak bir şey değildir.
Kim bunun ötesini ararsa, onlar da haddi aşanlardır.
Yine onlar sözü ve emaneti namus bilenlerdir.
Onlar namazlarını asla ihmal etmeyenlerdir.
İşte onlardır varis olacak olanlar.
İşte onlardır ebedi Firdevs'e varis olanlar..." (Mu'minun: 1-11)

Ayette geçen **"Ezvâcuhum ev ma meleket eymânuhum"** ifadesi, **"Yalnızca eşleri veya cariyeleri ile birlikte olanlardır"** değil; **"Yalnızca eşleri yani meşru şekilde sahip oldukları ile birlikte olanlardır"** manasına gelmektedir. Kadın-erkek bütün eşleri kapsamaktadır. Çünkü 11 ayetlik yukarıdaki pasajda konu erkek ve kadın bütün mü'minlerin temel özelliklerinin sıralanmasıdır. Aradaki "ev" bağlacı seçenek bildiren "veya" değil; açıklama getiren "yani" anlamında kullanılıyor. Kur'an'ın kendi kendini tefsir ettiğine dikkat ediniz. ***"Düşünmek veya/yani şükretmek isteyenler için gece ile gündüzü birbiri ardınca getiren O'dur"*** (Furkan: 62) ayetinde geçtiği gibi.

Şu ayet ise, esir alınarak köle yapılan ve böylece evlilik dışı nikâhsız cinsel ilişki kurulabilen kadın demek olan "cariye" uygulamasına yol olmadığının apaçık delilidir:

"Hür mümin kadınlarla (muhsanât) bir yuva kurmaya güç yetirecek durumda olmayanlarınız, savaşta esir alarak sahip olduğunuz (ma meleket eymânukum) iman etmiş kadınları düşünebilir. Allah imanınız ile ilgili her şeyi biliyor. İman edenler artık birbirinin can yoldaşıdırlar. Şu halde onları namusuyla yaşamaları şartıyla, ailelerinden izin alarak ve mehirlerini vererek nikahlayın." (Nisa: 25)

Dikkate edin, düpedüz ailesinden izinli, mehirli, normal (meşru) evlilikten bahsediliyor. Rızası olmadan, izin alınmadan, mehir verilmeden, nikâh kıymadan, sırf savaşta elime esir düştü diye kadıncağızı cariye yapmak bunu neresinde? Her şeyden önce bu, Kur'an'ın ruhuna ve vicdanına ters.

Şöyle bir soru soralım, daha iyi anlaşılsın. Bugün bir savaş olsa ve Müslümanların eline erkek ve kadınlardan oluşan yüzlerce, binlerce esir düşse, özellikle kadın olanlarına ne yapmak lazım gelir?

Eskiden (ihya çağları) üretilen cariye fıkhına göre; ganimet olarak askerlerin mülküne birer-ikişer verilip cariye yapılırlar. Ancak bu rastgele ve kuralsız bir şekilde de olmaz. Cariyenin önce hamile olduğunun anlaşılması için bir ay bekletilir. Cariyeye sadece efendisi dokunabilir. Efendisinden çocuğu olursa artık başkasına satılamaz ve efendisi ölürse azat edilir. Efendisinden başka birisiyle evlendirilirse cinsel hakları evlendiği adama geçer ve fakat mülkü efendisinde kalmaya devam eder. Hür eşlerdeki dört sınırı cariyelerde gözetilmez. Eğer efendisinden çocuğu olmazsa alınıp satılabilir. Cinsel ilişkide kullanılmaları için askerlere rasgele dağıtılamaz.

Bunlar geçmiş çağlarda (ihya çağlarında) üretilen ve esir kadınların aşama aşama topluma kazandırılmalarını amaçlayan **"iyileştirilmiş kölelik hukuku"**dur. En azından Roma veya Sasani kölelik uygulamasından daha insaflı olduğu kabul edilmelidir.

Ancak bu uygulama kendi döneminde olumlu işlevler görmüşse de artık bir anlamı kalmamıştır. Kur'an'ın öngördüğünün bu olduğunu söylemek de mümkün değildir. Bu konuda geçmiş çağlar boyunca üretilen fıkıh, girişte değindiğimiz Hz. Ömer ve Hz. Ali'nin ufkunu yakalamaktan uzaktır. Müslümanlar, tarihin ve insanlığın kendilerinden beklediğini yapmamışlar, ellerindeki Kitap'ın gerisine düşmüşlerdir. Hadi iyi niyeti elden bırakmayalım; o günkü insanlık şartlarını aşmaya güçleri yetmemiştir.

Ancak bugün öyle değil.

Onlardan dahi iyi bir noktadayız ve cesur olmamızı gerektirecek birçok sebep var.

Bugün yeniden üretilecek (inşa çağı) fıkhında bunun adı **"savaş esirleri hukuku"**dur. Buna göre bugün bir savaş olsa ve Müslümanların eline erkek ve kadınlardan oluşan yüzlerce esir düşse şunlar yapılır: Güvenliği sağlanmış korunaklı bir yerde bekletilirler. Ganimet olarak görülemezler. Esir alan askerlere dağıtılamaz, hiçbiri köle ve cariye yapılamaz. Evli olanların evlilikleri devam eder. Esir düştü diye ailesinden veya eşinden zorla koparılamaz, hangi dine göre kıyarsa kıymış olsun nikâhı feshedilemez. Her türlü kötü muamele, angarya, işkence, tecavüz, cinsel taciz yasak olur. Misafir muamelesi görürler.

Ya esir mübadelesi karşılığında serbest bırakılırlar.

Ya fidye veya tazminat karşılığı salıverilirler.

Ya örneğin, lisan belletme, teknoloji öğretme, meslek kazandırma vs. karşılığı üçer beşer serbest bırakılırlar. İçlerinden kendi istekleri ile evlenmek ve Müslüman toplumda yaşamak isteyen olursa, kendi rızasıyla, ailesinin izni alınarak (hatta çağrılarak) ve mehirleri tastamam verilerek bekârlarla, telli duvaklı, davullu zurnalı baş göz edilip serbest bırakılırlar.

Ya da zamanın Ali'si çıkar, hepsini bir meydana toplar, etkili, dokunaklı ve gayet centilmen bir hitapla; insanlığa ne getirmek istediklerini, niçin savaştıklarını, hürriyetin ve adaletin insanlık açısından önemini, İslam'ın sevgi ve merhamet dini olduğunu, kendilerini diğer din ve ideolojilerden ayıran farkın ne olduğunu, neye hizmet için var olduklarını tıpkı Hz. Ömer'e anlattığı gibi anlatır ve kayıtsız şartsız hepsi yurtlarına, yuvalarına gönderilerek serbest bırakılırlar.

Kur'an'ın, girişte anlattığımız Bedir esirleri uygulamasında, daha sonraları da Hz. Ali'nin cevabında ifadesini bulan **"ruhunu ve vicdanını"** esas alan bir fıkıh çağımızda kanaatimce böyle olmak icap eder.

Geçmişte Bizans'ın ve Sasani'nin köleci düzenlerine ve saray cariyelerine kendini kaptıranlar, ne yazık ki, İslam'ın hürriyet ve

adalet iklimini çoraklaştırmış, vicdanını kurutmuş, insanlıkta estirdiği o muazzam rüzgârı içten kırmış, üstelik bunun farkına bile varamamışlardır. Zihnini ve ufkunu eski (ihya) çağlarında donduran birçoğumuz, hâlâ farkında olmadığı için geçmişin cariye hukukunu aşamamaktadırlar. Hâlbuki her çağın fıkhı o çağda üretilir, o çağı yaşayanlarca üretilir.

Yazının giriş bölümünü tekrar okuyun; o muazzam rüzgâr tekrar oradan esecek, başka yolu yok.

EY DİN BARONU! EY SİMSAR! DİNLE KİTAP'TAN...

BARON kelimesi Orta Latince'de "engel" anlamına gelen **"barra"**dan geliyor. Fransızca'ya **"barre"**, İngilizce'ye de **"bar"** olarak geçmiş... Türkçe'de kullanılan ***bar, ambargo, bariyer, baraj, barfiks, barmen, baro*** kelimeleri de bu kökten.

Bunların hepsinde "engelleme, çevirme, bir yerde toplama" manası var. Hatta bizde Erzurum ve Artvin yöresi halk oyunlarına, Ermenice'den geçen grup, topluluk, insan çemberi anlamında **"bar"** deniyor. Bu durumda bar, çember halinde yapılan dans oluyor;

Bahçası var bağı var

Ayvası var narı var

Atamızdan yadigâr

*Bizde ata **barı** var*

Demek ki **"baron"**; engelleyen, çeviren, çembere alan, bir yerde toplayan, kendi tekeline alan, çembere aldığı şeyin etrafına **"baraj"** ören, buna uymayana **"ambargo"** uygulayan demek...

Bu durumda **"din baronu"** da, dini sembol ve değerleri tekeline alan, bunların etrafına çember ören, **"baro"** gibi herkesi bu çatı altında toplamak isteyen, **"bar"** gibi herkesin burada oynamasını isteyen, dışta kalana **"ambargo"** uygulayan ve aforoz eden, dini değerlerin etrafına **"baraj"**, önüne de **"bariyer"** koyarak kendi te-

keline alan demek oluyor...

"Simsar" kelimesi ise Arapça'ya tâ Aramice'den geliyor. Aramice'de **"srsür/spsir"**, aracı, mahabbet tellalı demek. Yüzyıllar boyu aynı anlamı koruyarak Arapça'ya aracı, komisyoncu manasında geçmiş. **"İstismar"** da birinin iyi niyetini kötüye kullanmak, sömürmek demek...

"Simsar" ile **"sülük"** arasında şöyle bir benzerlik var: Sülük, tatlı sularda yaşayan, vücudunda yirmi iki sindirim kesesi olduğu için bir kezde ağırlığının sekiz katı kan emebilen bir hayvan.

Simsar da öyle...

Hele din simsarı tam bir sülük. O da tatlı sularda yaşar, eziyete fazla gelemez, kolay yoldan kazanmayı çok sever. Dine sülük gibi yapışır ve yirmi iki sindirim sistemi olduğu için ağırlığının kat kat fazlası rant emer...

"Simsar" çok eski bir kelime olduğuna ve Aramice gibi Arapça'nın atası bir dile yüzyıllar öncesinden girdiğine göre simsarlık çok eski meslek...

Bu nedenle simsarlar tarih boyunca Allah, Kitap, Peygamber gibi "tatlı suların" etrafında bitmişler ve bunlara sülük gibi yapışarak emmişlerdir.

İslam'ın ilk doğuş yıllarında **"kâhin"** ve **"mecnun"** denilen kişiler, devrin simsarları, **Ebu Leheb, Ebu Cehil** ve **Velid b. Muğire** gibi tefeci bezirgânlar da baronlarıydılar..

Khinler kehanetlerde bulunur, mecnunlar gizli güçlerle konuşarak onlardan gelecekle ilgili haber aldıklarını söylerler, tefeci bezirgânlar da Kâbe'nin etrafını çevirerek gelen hediyeleri iç eder ve onlardan geçinirlerdi. 7-8 büyük tefeci bezirgân Mekke'nin kaderine el koymuştu. Kâbe'ye gelen kurbanlık (*hedy*), deve ve sığırları (*enam*) iç etmeye dayalı bir düzen kurmuşlardı (*Yeda Ebu Leheb*).

Yani anlayacağınız Mekke'deki dini sembol ve değerler etrafında tam bir simsarlık ve baronluk hüküm sürüyordu. Mekke'nin ileri gelenleri Kâbe'ye sülük gibi yapışmış emiyorlardı.

Kâhinler ve mecnunlar da halkın dini duygularını, umutlarını ve gelecek beklentilerini sömürüyorlardı. Firavun'un büyücüleri gibi buradan besleniyorlardı. Verdikleri sırlı, tılsımlı, büyülü bilgiler ve kehanetlerden dolayı rant elde ediyorlar, din-iman işlerinin sadece kendilerinden sorulacağını, bu işin kompedanının kendileri olduğuna inanıyorlardı.

Günlerden bir gün ümmi yani **"halkın bağrından çıkan"**, din baronu ve simsarı çevrelerin hiç birisinden gelmeyen bir "öksüz" çıkıp da **"Yıkılsın Ebu Leheb'in düzeni, yıkılsın!"** (***Tebbet yeda Ebu Leheb ve tebbe***) diye haykırınca telaşa kapıldılar ve onu asla affetmediler. Türlü düzenler kurarak, önüne **"bariyer"**ler çekerek, **"ambargo"**lar uygulayarak engellemek istediler. Çünkü onlar Kâbe'nin **"baronu"** ve **"simsarı"** idiler. Allah bula bula bu öksüzü mü bulmuştu? Vahiy Mekke'nin ve Taif'in iki **"baronu"**ndan birine indirilmeli değil miydi?!

Kur'an daha ilk ayetlerde dedi ki: ***"O, ğayb hakkında cimri değildir."*** (Tekvir: 24)

Yani peygamber ğaybtan bilgiler veriyor, vahiyler alıyor; fakat onu kâhinlerin ve mecnunların kendilerine saklamaları gibi kendine saklamıyor. Hepsini açıklıyor ve bu açıklamalarından dolayı kâhinler ve mecnunlar gibi ücret istemiyor. Vahiy onun meslegi, aldığı bilgiler de servet kaynağı değil... Bu vahiyleri kendini zengin etmek için okumuyor. O bir din tüccarı, iman simsarı, Kâbe baronu, umut hırsızı, kâhin, rahip, mecnun veya parlak sözlerle göz boyayıp insanların cebine göz diken bir şarlatan değil... Allah'tan aldığı ne varsa onu olduğu gibi ileten vicdanın ve merhametin evrensel sesi o!

Kur'an'ın daha ilk ayetlerde ısrarla peygamberin bir kâhin, mecnun veya sihirbaz olmadığını söylemesi bu nedenle çok manidardır. Aslında bu, tarih boyunca Tanrı, Kitap, Peygamber gibi dini değer ve sembollerin yakasından bir türlü düşmeyen din baronları ve simsarların köküne kibrit suyu dökmek demekti.

Demek ki, risalet; kâhinlik, mecnunluk ve bezirgânlık gibi baron ve simsar yatağı asla değildir!

Dahası var...

Bakın, **"Alak"** suresinden hemen sonraki **"ilk mesajlar"**da ne denmişti:

"Sen ey yalnızlığa bürünen!
Kalk ve uyanışı başlat!
Haykır: Allahuekber!
Güzel ahlâkı kuşan!
Kötülüğe bulaşma!
Servet yığma hayallerine kapılma!
Daima Rabbinle birlikte ol ve güçlüklere göğüs ger."
(Müddesir: 1-7)
Sondan bir önceki ayete dikkat ediniz...

Genellikle meallerde **"Yaptığın iyiliği başa kakma"** diye çevrilen fakat aslında **"Servet yığma hayallerine kapılma"** (*Ve la temnun testeksir)* demek olan bu ayet, din baronluğu ve simsarlığının panzehiridir.

Ayette geçen **"umn/umniye"** hayal, kuruntu, temenni, **"istiksar"** da çoğalmak, zengin olmayı istemek, servet biriktirmeyi talep etmek demek. Nitekim *Tekâsür* suresinde de bu anlamda kullanılmıştır; ***"Bir zenginlik yarışıdır (tekâsur) gidiyorsunuz; ta mezarlarınıza varıncaya kadar süren..."*** (Tekasür: 1)

Demek ki, daha ilk ayetlerde, yani daha işe yeni başlamışken, hareketin henüz başındayken, peygamberliğe daha yeni başlamışken peygamber uyarılıyor:

"Çoğalma (*istiksâr*) temenni etme!"

Yani: Yapacaklarını getiri beklentisiyle yapma... İyiliği yay ve yaşa ama iyilikten servet yığan, onu para, makam, mevki elde etmenin aracı olarak görenlerden olma... Yaptığın peygamberlikten dolayı maddi karşılık bekleme... Allah'ın peygamberi olmanın getireceği ayrıcalığı zengin olmak için atlama tahtası olarak kullanma... Din baronları gibi ayet alıp ayet satma... Din istismarından uzak dur! Sadece Allah rızası için, sırf iyilik için çalış... Peygamberliği servet yığılan bir meslek olarak görme... Allah'ın dini üzerinde sektör oluşturulmasına asla izin verme... Şu Kabe'deki Tanrı ve kutsallık istismarına dayalı dini oligarşiyi yık! Bir zamanlar **İsa** da mabede girerek masaları sandalyeleri din adamlarının başına çalmış ve ***"Allah'ın evini ticarethaneye çevirdiniz, ey engerek soyu!"*** diye haykırmıştı... Çünkü Allah'ın evi servet kapısı değildir! Din sektör, vahiy meta, peygamber pazarlamacı, sana inananlar da müşterin değildir! Bunlar üzerine kurulu istismara son ver! Çünkü din yalnızca Allah'a has kılınmalı, vicdanın ve merhametin yalın sesi olmalıdır...

Tabii bunlar, peygamberimiz bunları yapacağından söylenmiyor. Sonraki çağlarda peygamberin yolundan yürüyen, onun kürsüsünden konuşan, Allah, Kitap, Peygamber davası güden, her devirde yeniden uyanış hareketleri başlatmak isteyen, bunun için **"hizmete"** soyunanlara sesleniliyor.

Deniyor ki: Yani **"Allahu Ekber"** diyerek meydanlara atılanlar! Rabbinin büyük adını yüceltmek isteyenler! Büründüğü yalnızlıktan çıkıp ayağa **"kalkarak"** insanları uyanışa çağıranlar!

Önce kendi elbisenizi temiz tutun. Yani güzel ahlak sahibi olun. İnsanlar sizin elinizden ve dilinizden emin olsun. Her biriniz birer el-Emin olun. Kokuşmayın, tefessüh etmeyin, pisliğe, hırsızlığa, yolsuzluğa bulaşmayın. Kendi ahlaki enerjinizle yükselin. O sizi götüreceği yere götürecektir.

Sonra bu işlere başlarken servet yığma hayallerine, zengin olma sevdalarına kapılmayın. Allah, Kitap, Peygamber davası bunun kapısı değildir. Bu kürsüden konuşuyorsanız bunun bedeline katlanmak zorundasınız. Bu bedeli ödeyerek yaşayacaksınız. Aksi halde o kürsüden inin. Servet ve zenginlik arıyorsanız bunun yolu Allah, Kitap, Peygamber davası değildir. Rızkın onda dokuzu ticarettir. İnsanların barınma, giyinme, yeme ihtiyaçlarını giderecek işler yapın. Mesela dağları delin, kervanlar oluşturun, atölyeler kurun, ihracat, ithalat yapın, alın, satın... Şeriatta bütün bunlar caizdir, ancak kazandığınızı yine bölüşmek, paylaşmak şartıyla... Fakat bu kapı, yani Allah, Kitap, Peygamber kapısı, servet yığma ve zenginlik yarışına girme yeri değildir. Aksi halde **"din baronu"** ve **"din simsarı"** olursunuz. Yolundan gittiğiniz peygamber bun-

ları ortadan kaldırmak için gelmişti. Okuduğunuz Kitap, insanlıkta artık bunlara son vermek için nazil olmuştu...

Dikkat ediniz!

"Müslümanlar hep fakir kalmalıdır" demiyoruz. **"Müslümanlar din üzerinden servet yığamazlar"** diyoruz. Başka kapıya!

Allah, bunu daha ilk ayetlerinde peygamberine yasaklamıştır. O da ömrü boyunca buna bağlı kalmıştır. Bu bilinçli bir tercih, asil bir tavır, klas bir duruş, evrensel bir mesajdır.

Allah, Kitap, Peygamber davası aynı zamanda bir **"kamu"** davasıdır. İyilik, adalet, özgürlük gibi insanlık davasıdır.. Yüce değerler ve evrensel ülkülerdir. Bunlar paraya, servete tahvil edilemez. Kişisel rant için araç ve atlama tahtası olarak kullanılamazlar.

Bu davaya atılanlar, örneğin her biri birer **"kamu"** alanı olan belediyeler'den, devlet kurumlarına kadar, tıpkı peygamberin yaptığı gibi, Mekke'de nasılsa Medine'de de öyle yaşar, Hira'dan indiği elbise ile Aişe'sinin kucağında hayata veda eder.

Bugünkü tabirle ceketi ile gelir ve ceketini alır gider...

Baron ruhlu ve simsar tiynetli olanların bunu anlaması hayli zor ama **"Servet yığma hayallerine kapılma"** (*ve la temnun testeksir*) ayetinin çağları aşıp gelen evrensel mesajı bu değilse nedir?

"Bilmiyorum belki çıkamam bir daha buraya

İşte sırtım! Hakkı olan gelsin almaya

Hayır! Gidemezsin kim gitti derse vurun

Hayyu la yemuttur yaşayan yerinize oturun

Hazırlan dedi Cibril karardı mehtap

Geride birkaç kap ve Kitap...

Kara toprak bile anladı da

Bir insan anlamadı bizi..."

YENİ SINIFIN İDEOLOJİSİ: KARİYERİZM VE KONFORMİZM

ESKİDEN emperyalizm, komünizm, siyonizm, faşizm vs. vardı.

Artık bunlardan bahsetmek **"ideolojik takılmak"** oluyor.

Şimdi yükselen trend veya yeni sınıfın ideolojisi: Kariyerizm ve Konformizm!

Sağcı, solcu, İslamcı, liberal, Kürtçü, Türkçü, Atatürkçü fark etmiyor. Bu yeni **"izm"**, değil dört eğilimi; bütün eğilimleri, grupları, fraksiyonları tek bir bayrak altında birleştiriyor.

Sloganı şu: Dünyanın bütün **"bir yere gelmek"** isteyenleri! Birleşin!

Felsefesi de şöyle: İhale kap, köşeyi dön, malı götür. Bir baş ol; istersen soğan başı!

Tarihsel diyalektiği de şöyle kuruluyor: 20'sinde radikal, 30'unda realist, 40'ında hümanist, 50'sinde hortumcu olunur. Hayatın diyalektik akışı hortumculuğa doğru zorunlu bir süreç takip eder.

Ortak özellikleri de şunlar: Paraya taparlar, kariyeri yüceltirler, konfora bayılırlar. Komünizm, sosyalizm, İslam, liberalizm, Türklük, Kürtlük, Atatürkçülük vs. **"bir yere gelmek"** için sadece bir araçtır. Önemli olan bir yere gelmek, soğan başı da olsan bir baş olmak, odun da olsan aday olabilmektir. Bir yere gelince, bir baş olunca her şey biter.

Solcuysan **"emperyalizm, proletarya, sermaye"** vs, sağcıysan **"Türk-İslam davası, İ'lay-i Kelimetulah"** vs, İslamcıysan **"Allah, kitap, peygamber"** söylemlerini terk edersin. Yeni pozisyonda artık bunlar gayet **"ideolojik"** kaçan şeylerdir. Yeni sınıfın argümanlarını benimsersin. **"Küreselleşen dünyada..."** diye cümleler kurarsın. Dünyaya ayak uydurmaktan, değişmekten, gömlek çıkarmaktan filan bahsedersin.

Mücahit/müşahit/müteahhit **"zorunlu"** süreçlerinden geçerek en sonunda her şeye müsait hale gelirsin. **"İdeolojik"** konuşmaz, boyuna **"hizmet"**ten bahseder, sessizce **"ihale"** götürürsün.

"Yenilenmek" gibi âlemin ruhu olan asil bir çabayı, kartalın yaşamını uzatmak için tırnaklarını sökmesi gibi **"zorlayıcı bir içkinle"** değil; kariyer ve konfor gibi gayet bencil ve aşağılık bir amaç için kullanırsın. Tırnakların hâlâ yerinde durduğu için aslında bu yenilenme filan da değildir...

Kariyeri ve konforu bir tür **"nirvana"** olarak görürsün. Buna kitlenmiş bir zihin için **"satış"** gayet kolaydır. Anında tornistan hiç de zor almaz. **Fena fi'l-kariyer** ve **fena fi'l-konfor** en büyük manevi hazzın olur. Ona ulaştın mı artık varlık nihayete erer; bütün söylemlerin, ihtirasların, kavgaların sükûna erer. İyice yumuşar, yavşar, mayışır ve âlemi seyre dalarsın...

Peki, nice koç yiğidi yavşatan, öleni öldürüp kalan sağları kendine meftun eden bu **"aşufte"** (kariyerizm/konformizm) ne menem bir şeydir? Gücünü nereden almaktadır? Dahası bunun bir panzehiri olmalı, ama ne?

"Kariyer" Latince *carrus* (yük arabası) sözcüğünden geliyor. İtalyanlar *carriara* (araba yolu), *carro* (araba) diyorlar. Fransızcada ise *carriere* (güzergâh, tutulan yol, meslek) anlamında kullanılıyor. Türkçedeki *kargo* da bu kökten... Demek ki, kariyer, **"bir yere gelebilmek"** için yapılan yolculuk oluyor. Kariyerist de bu yolda giden kişi. **"Kariyeri yok"** dediğinizde **"bir yere gelmek için yola çıkmamış"** demiş oluyorsunuz. **"Kariyer hesapları"** da bir yere gelebilmek için dolap çevirmek, ölçüp biçmek demek oluyor...

"Konfor" ise Latince *fors* (güç, kuvvet) kökünden geliyor.

Fransızcada *conforter* (teselli, rahatlama, rahatlık) olarak kullanılıyor. Bu durumda *conformisme* genel kurala uyma eğilimi, *se conformare* de aynı biçimi alma demek oluyor. Türkçede kullandığımız *fors*, *form*, *format*, de-*form*, re-*form* kelimeleri de bu kökten... Demek ki, konformizm iddialarından vazgeçerek genel forma uyma, girdiği kabın biçimini alma ve bunun için **"fors'a"** ulaşma ve rahatlama demek oluyor.

Şu halde kariyerizmin ve konformizmin nihai hedefi işte bu **"fors'a"** ulaşabilmek için yol katetmek, ulaşınca da girdiği kabın (fors/form) biçimini almak ve bu fors/form ile rahatlamak, bolluk, refah ve konfor içinde bir hayat sürmek demektir...

Öyle ki, hiçbir şey bunun önüne geçemez. Hiçbir şey bundan daha değerli olamaz. Hayat kariyer ve konfordan ibarettir. Hayatta en hakiki mürşit bir yere gelmek (kariyerizm) ve girdiği kabın biçimini almak (konformizm) şeklinde ifade edilen **"yüce değerler"**dir. Bu nedenledir ki, bütün o eski **"izm"**ler buna ulaşabilmek için birer araç olmaktan öte bir anlam ifade etmezler.

İşte buna yeni sınıfın ideolojisi: Kariyerizm ve Konformizm diyoruz...

Kanımca, bu, değil Müslümanlığın, insanlığın baş belası bir hastalıktır. Yeni bir dünyanın kurulması için ortaya çıkan bütün dinler ve devrimler, acılar ve ızdıraplar içinde doğmalarına rağmen işte bu kariyerizme ve konformizme yenilmişler ve bu devran hep böyle sürüp gitmiştir.

Ben bu zehirin daha çok **"dinin afyon yüzünden"** gelse de, paradoksal biçimde panzehirinin de yine aynı yerden ve fakat **"dinin vicdan yüzünden"** geleceğini düşünmekteyim.

Bu nedenle **"gerçek hayat kitabına"** bu açıdan bakmakta fayda var.

Kur'an'da kariyerizm ve konformizme tekabül edebilecek kavramın ne olduğuna baktığımızda bunun **"mele'"** ve **"mütref"** olduğunu görüyoruz.

Sözcüklerin dilsel analizine dikkat edin, aradaki benzerliğe

hayret edeceksiniz.

"Mele'", Arapçada kök olarak

1- Bir şeyi doldurmak.

2- Yola girmek, yolda yürümek demek.

Dolmak (*imtila'*), dolmuş, dolu, tombul, etine dolgun (*mumteli'*) birinci, koşmak, hızla yürümek (*melv*), genleşmek, genişlemek (*muluv*) ikinci anlamdan gelir... Bu durumda *mele'*, kendini dolu hale getirmek için yola giren, yolda yürüyen, bunun için bir makam ve mevkiye gelmeyi ve orada olmayı amaç edinen demek olur. Yukarıdaki **"kariyer"** ile aynı manayı çağrıştırır. Bir toplumun kariyer sahipleri, makam ve mevkileri dolduranları, bir yere gelmişleri, önde gelen yönetici takımı (cebini doldurmuşları, doymuşları, şişmişleri) demektir; ***"Sihirbazlar Firavun'a geldi ve 'Eğer yenersek büyük bir ödül var değil mi' dediler. Firavun 'Gayet tabi en iyi mevkilere geleceksiniz' dedi."*** (A'raf: 113-114)

"Mütref" de Arapçada **"Bolluk içinde olan, şımarmış"** demek. Bitkinin taze ve sulu olması, bolluk ve nimet içinde olmak, şımarmak (*teref*), bolluğa kavuşturmak, şımartmak, nazlatmak (*itrâf*), şımartmak, nazlatmak (*tetrîf*), konfor içinde olmak, nimetler içinde yüzmek (*teterrûf*), konfor, rahatlık, lüks, şımarıklık (*teref*) kelimeleri de bu kökten... Demek ki, *mütref*, bir toplumun rahatlık ve konfordan şımarmış, **"fors"** sahipleri demektir... Bu durumda Kur'anda sık sık geçen *mele-i mütref*, bir toplumun kariyerist ve konformist ileri gelen takımı demek oluyor. Bunlar Firavun'un sihirbazları gibi hep **"Bize ne var"** ona bakarlar. En büyük amaçları **"en iyi mevkilere gelmek"**tir. Bunun için yapamayacakları şey, atamayacakları takla yoktur. Öyle ki, asayı yılana çevirir, olanı başka türlü gösterebilirler. **"Bir yere gelmek"** için biçimini alamayacakları kap, bürünemeyecekleri renk yoktur; yeter ki fiyatta anlaşılsın. Yani makamlar şahane gerisi bahanedir...

Demek ki, kariyerist (mele') ve konformist (mütref), her toplumda görülen kadim bir tipolojidir. Her tür ideolojik gruptan devşirilmeleri mümkündür. Zamanla **"dünyayı değiştirmek"** ve **"yeni bir dünya kurmak"** iddialarından vazgeçen ve **"girdiği kabın biçimini alan"** her tufeyliyi (başkasından geçineni, paraziti, asalağı) ifade eder.

Peki, bunun panzehiri var mıdır?

Vardır.

Şimdilerde dönüp bakanı olmasa da, İslam kültüründen gelenler için söylüyorum, unutulmuş/terkedilmiş (mehcur bırakılmış) bir kavramın bunun panzehiri olduğunu görüyoruz: Zühd!

Şu halde nedir zühd?

"Zühd", Arapçada yüz çevirmek, önem vermemek demek. Vazgeçirmek (*tezhîd*), sofu, zahit (*zâhid*) kelimeleri bu kökten... Neye önem vermemek? Ne olursa olsun bir yere gelme hırsına (kariyerizme), rahatlık ve lüks uğruna girdiği her kabın biçimini alma fırdöndülüğüne (konformizme) önem vermemek, bunlardan yüz çevirmek...

"Sofu" aslında bu demek... Yarım saatte abdest alan, bir saatte namaz kılan, kırk kez hacca giden değil. Dünyadan el etek çeken, sefalet içinde yaşayan hiç değil.

Ali Şeriati'nin **"devrimci zahidlik"** dediği şeyden bahsediyorum.

Devrimci zahitlik şunu der; **"dünyanın başına dünyada gözü olmayanlar geçmelidir!"**

Mistik zahitlikten bahsetmiyoruz.

Kur'anda dünyanın yerilmesi ile ilgili ayetler, dünyayı kötülemek için değil; yeryüzünün/ülkelerin önderleri yapılması istenen ezilenlerin (mustaz'afların) gözünün ve gönlünün mal mülk hırsına kaymaması içindir. Böylece dünyanın/ülkelerin başına dünyada (malda, mülkte, zenginlikte) gözü olmayanlar geçmiş olacaktır. Aksi halde ciğer kediye teslim edilmiş olacaktır ki, bu, yeryüzünün/ülkelerin başına gelebilecek en büyük felakettir...

"Devrimci zahitlik", Kur'anda çok yerde ele alınır ama en çarpıcı olanı Hadid Suresi'ndekidir.

Bakın nası:.

"Biliniz ki, dünya hayatı bir oyun, eğlence, süs, aranızda övünme, güç ve zenginlik yarışından ibarettir. Yağmuru düşünün... Bitirdiği ot çiftçileri imrendirip heyecanlandırır. Bir de görürsün ki sararıp solmuş sonra da çerçöp olmuş! Ahirette ise ya şiddetli bir azap, ya da bir bağışlama ve hoşnutluk vardır. Dünya hayatı gelip geçici bir zevkten başka bir şey değildir... Bu nedenle siz Rabbinizin affına nail olmaya bakın. Allah'a ve ***peygamberine iman edenler için hazırlanmış olan yerler ve gökler kadar geniş cennet için yarışın. İşte bu Allah'ın lütfudur ki onu lâyık gördüğüne verir. Allah çok büyük lütuf sahibidir... Yeryüzünde ve insan hayatında size isabet eden hiç bir şey Bizim irademiz olmadıkça meydana gelmez. Bu, Allah'a göre kolaydır; bundan hiç şüpheniz olmasın... Bu, şundan dolayıdır; elinizden gidene üzülmeyesiniz ve elinize geçenle de şımarmayasınız. Çünkü Allah kendini beğenmiş şımarıkları sevmez... Bunlar hem cimrilik ederler hem de insanlara cimriliği emrederler. Her kim vermekten kaçınırsa bilsin ki Allah zengindir, övgüye layık olan O'dur."*** (Hadid: 20-24)

Demek ki, bir oyun, eğlence, süs, aramızda böbürlenme (*tefahur beynekum*), güç ve zenginlik yarışı (*tekasür amvalüküm ve evladukum*) olan, çer çöpe dönen bahçeye benzeyen, gelip geçici bir zevklenmeden ibaret **"dünya malı"** elimize geçtiğinde şımarmamalı, geçmediğinde kederlenmemeliyiz. Bilakis **"dünyada adalet"** istemeli ve buna talip olmalıyız. Hemen sonraki ayetlerde buna geçilir:

"Biz peygamberlerimizi söze dayalı apaçık delillerle gönderdik. Onlarla birlikte insanlıkta adalet daim yaşasın diye kitabı ve mizanı indirdik. Ve kendisinde hem çetin bir sertlik, hem de insanlar için birçok faydalar olan demiri indirdik. Bütün bunlar Allah'ın kendisine ve peygamberlerine içtenlikle/gıyabında yardım edenlerin kimler olduğu bilinsin içindir. Allah çok güçlüdür, üstündür; bundan hiç şüpheniz olmasın." (Hadid: 25)

Demek ki, dünyadan el etek çekmek bir yana, bilakis içine içine dalıp bir taraftan **"hak ve adalet"** istemeli, bunun için **"kitabı"** rehber almalı, insanlar arasında hassas teraziler (**mizan**) kurmalı; sadece adaletten yana taraf olmalı, ayırımcılık, kayırımcılık yapmamalı, adaletin **"demir"** yumruğunu sadece ve yalnızca zulme indirmeli, diğer taraftan da bunları yaparken oyuna, eğlenceye, süse, gösterişe, böbürlenmeye, güç ve zenginlik yarışına kendimizi kaptırmamalıyız. Güç (**demir**) elimize geçince şımarmamalı, geçmeyince de karalar bağlamamalıyız. Emvâl (mal, mülk) ve evlâd (adam, güç, çevre, şan, şöhret) hırsından arınmalı ve fakat adalet coşkusu ile dopdolu olmalıyız...

Hemen sonraki ayette de devrimci zahidliğin, miskin zahitliğe (ruhbanlık) dönüşmemesi için dikkat çekiliyor ve uyarılarda bulunuluyor:

"Sonra onların ardından öteki peygamberlerimizi gönderdik. Keza Meryem oğlu İsa'yı gönderdik. Ona İncil'i verdik ve ona uyanların kalplerinde bir şefkat, sevgi ve merhamet meydana getirdik. Rahipliğe gelince, onu onlar uydurdular. Biz onlara böyle bir şey emretmedik. Allah'ın rızasını aramak amacıyla böyle yaptılar, fakat gereğini de yerine getirmediler. Biz de içlerinden iman etmiş olanlara mükâfatlarını verdik, ama çoğu yoldan çıkmıştı." (Hadid: 27)

Demek ki, zühd, ruhbanlık demek değil.

Zühd, ne olursa olsun bir yere gelmeyi (kariyerizm) ve içine girdiği (makam, mevki, mal, mülk) kabının biçimini almayı reddetmek demek. **"Eline geçince şımarma, geçmeyince üzülme"** denmesinin anlamı bu...

Bunun için Hz. Peygamber, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali birer **"devrimci zahid"** idiler. Mal ve mülk önlerinde seriliydi, isteseler Karun gibi zenginleşmeleri içten bile değildi. Bilinçli bir ideolojik duruş ve asil bir tavırla bambaşka bir yol tuttular ve ne olursa olsun bir yere gelmeyi ve içine girdikleri kabın biçimini almayı (kariyerizmi ve konformizmi) reddettiler. Bunu anlamayanlar bu dinden hiçbir şey anlayamazlar ve **"1400 yıl öncesine mi döneceğiz"** der dururlar...

Lütfen okuyun;

Ebuzer'in bir sorusu üzerine Hz. Peygamber yukarıdaki Hadid suresindeki ayetler hakkında şöyle demiştir; ***"Dünyada zâhidlik, helâl olanı haram etmek veya malı ziyân etmekle olmaz. Gerçek zâhidlik, Allah'ın elinde olana, kendi elinde olandan daha çok güvenmendir. Zira şöyle buyurulmuştur: "Bu, kaybettiğinize üzülmemeniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmamanız içindir."*** (Tirmizi, Zühd 29, -2341-; İbnu Mâce, Zühd 1, -4100-).

Hz. Âişe şöyle demiştir: ***"Resûlullah vefatından sonraya (miras olarak) ne para, ne pul, ne koyun ve ne de deve bırakmıştır. Hiçbir vasiyette de bulunmamıştır."*** (Buhârî, Fethu'l-Bârî, 5/356, 8/148)

Hz. Âişe Resûlullah'ı kastederek diyor ki: ***"Ah! Babam ona feda olsun, bir defa dahi karnını buğday ekmeği ile doyurmadan bu dünyadan çekti gitti."*** (Fethu'l-Bârî, 9/549)

el-Hakem b. Hazn'in hadisinde Hz. Âişe'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: ***"Allah'a yemin olsun ki, babam geriye ne bir dînâr ve ne de bir dirhem bırakmıştır..."*** (İbn Hanbel; Kitabu'z-Zühd)

Misver b. Mahreme'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir. "Hz. Ömer bir mal getirmiş ve onu mescide koymuştu. (Bir gün) çıktı ve malı kontrol etmeye, ona bakmaya başladı. Bu arada gözleri doldu ve bunun üzerine Abdurrahman b. Avf: 'Ey mü'minlerin emîri! Sizi ağlatan nedir? Allah'a yemin olsun ki, bu şükür bedelerinden (fethedilen memleketlerden) gelmiştir' dedi. Hz. Ömer: ***'Bu var ya (bu), Allah'a yemin olsun ki, verildiği her toplumun arasına düşmanlık ve buğz girmiştir'*** dedi." (İbn Hanbel; Kitabu'z-Zühd).

Amr b. Habeşî'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ali b. Ebû Tâlib'in öldürülmesinden sonra, Hasan b. Ali bize bir hutbe irad etti ve ***'Öncekilerin kendisini ilmen geçtiği, sonrakilerin ise ona yetişemediği emin bir insan sizden ayrılmıştır. Şayet Allah'ın Resulü onu gönderir, kendisine sancağı verirse, gönderdiği yeri fethedinceye kadar geri çekilmeyen bir insandı. O geriye ne altın ve ne de gümüş bıraktı... Ehline hizmet edecek hiç kimse de yoktu.'*** dedi." (İbn Hanbel; Kitabu'z-Zühd).

"Canım o zaman öyleydi, imkânlar azdı, fakru zaruret içindeydiler, ama şimdi öyle değil..." diyorsanız fena halde yanılıyorsunuz. Tam tersi; fırsat ellerine geçtiği halde bile isteye böyle yaşadılar. Çünkü eşya ile ilişkileri, varoluşsal duruşları farklıydı. Dünyanın tam içindeydiler evet, hatta üzerine üzerine yürüdüler ama ona bambaşka bir yerden bakıyorlardı. Dahası tam bir mü'min yüreğine ve imanına sahiptiler. Allah'a güvenleri muazzam, ahirete imanları derin, ölümle yüzleşmeleri korkusuzdu. Malla, mülkle kendilerini güvene ve garantiye alma derdine düşecek kadar **"düşmüş"** değildiler. Şu kapitalist çağın insanları ve hatta Müslümanları olarak onları anlamakta ne kadar da zorlanıyoruz, değil mi?

Demek ki, zühd, tespih çekmekle, zikir yapmakla, abdestsiz gezmemekle, sarıkla, cüppeyle, türbanla, kandil geceleriyle, gül yağıyla, hacılara su dağıtmakla, Kâbe'nin örtüsünü değiştirmekle, kırk kez hacca gitmekle ilgili bir şey değil.

Eşyayla, malla kurduğun ontolojik ilişkiyle ilgili...

Eşyaya bağlanan, güveni malda gören özgür olabilir mi, bununla ilgili...

Ne olursa olsun bir yere gelme (kariyerizm) ve geldiği yerde içine girdiği kabın biçimini alma (konformizm) ile ilgili...

Kur'an'ı okuyun, hangi sayfada olursa olsun boyuna bizi bundan kurtarmaya çalıştığını görürsünüz.

Müslümanların düştüğü yer burasıdır.

Kalkış da buradan olacaktır.

DİN SÖYLEMİNDEN ZENGİN OLUNUR MU?

BU yazı, **"En büyük kamu"** veya **"Peygamberimiz neden zengin değildi?"** başlıklı makalelerimizin devamı olarak okunmalıdır.

Söz konusu iki yazıda en başta peygamberlik olmak üzere Allah, Kitap, Peygamber söylemlerinde bulunmanın **"en büyük kamu"** faaliyeti demek olduğunu, **"kamu"** kelimesinin sadece devlet değil; **"herkes"** demek olduğunu, herkese ait bir iş ile iştigal etmenin de maddi olarak **"devlet"**te, manevi olarak da **"din"**de tezahür ettiğini, dolayısıyla "*din-u devlet*" işlerinin zenginlik ve servet yığma (*tekasür*) aracı olamayacağını, bunun kesinlikle **"haram"** kılındığını ve bu konuda en güzel örnekliğin (*usve-i hasene*) Peygamberimizin *din-u devlet* faaliyeti olduğunu gerekçeleriyle göstermeye çalışmıştık...

Bu yazıda ise bir anlamda **"Peygamber kürsüsünden"** konuşanların durumuna değineceğiz.

"Peygamber kürsüsünde" oturanlar veya oradan konuşmayı, yapmayı/etmeyi/eylemeyi iş haline getirenler...

Yani âlimler, imamlar, seyyidler, veliler, hocalar, mollalar, şeyhler, şıhlar, ilahiyat profesörleri, cemaat liderleri, kanaat önderleri, vaaz verenler, tefsir yazanlar, dini kitap basanlar, televizyonlarda dini proğram yapanlar, resmi veya gönüllü Allah, Kitap, Peygamber söyleminde bulunanlar, işi gücü bu olanlar, bunların kitabı-

16

nı, VCD'sini, DVD'sini daha bilmem nesini "sağmal inek" yerine korcasına etini, yağını, kılını, tüyünü ve dahi her bir şeyini paraya tahvil edip satanlar, pazarlayanlar, ticaretini yapanlar...

Allah, Kitap, Pegamber söylemlerini, Kur'anda geçen ifadeyle ***"Bu yaptığım işten dolayı sizden bir ecr*** (ücret, karşılık) ***istemiyorum"*** (Sad: 86, Furkan: 57, Şuara: 109, 127, 145, 164, 180, Hud: 51, En'am: 90, Şura: 23) halet-i ruhiyesi içinde yapan **"adanmışlara"** diyeceğim yok. Bilakis onların başım gözüm üstünde yerleri var. Allah sa'ylerini meşkûr eylesin, onlara duacıyım...

Benim derdim **"en büyük kamu"** demek olan dini hizmet faaliyetlerini, ister resmi ister gönüllü olsun fark etmez kişisel servet yığma ve zenginleşme aracı haline getirenlere... Onlara diyeceklerim var.

Din söylemleri ve faaliyetleri üzerinden **"Ticaret helaldir"** deyu **"kişisel servet"** yığabilir mi? Katlar, yatlar, arabalar, villalar, yazlıklar alıp, aş üstüne aş, eş üstüne eş, iş üstüne iş çoğaltabilir mi? Buradan, aynı zamanda çarpıcı bir başlangıç ifade eden Kur'an'ın ilk kıssasındaki **"Bahçe Sahipleri"**nden (Kalem: 17-32) birisi olunabilir mi?

Dikkat! Konumuz **"mal üzerinden ticaret"** değil; **"din üzerinden ticaret"**...

Mal üzerinden ticaret ayrı bir yazının konusu ve onun da şartları var. Diğer birçok yazıda bu konuya da değinmiştik (Örn. bkz. "Sana neyi infak edeceklerini sorarlar" başlıklı makale).

Madem *din-u devlet* faaliyeti en büyük kamudur, nasıl oluyor da bu işlere girenler Harun gelip Karun oluyorlar?

Ve nasıl oluyor da milyonlarca insan **"Ne var ki bunda?"** diye ellerini ovuşturarak sıranın kendisine gelmesini veya fırsatın eline geçmesini bekliyor ve bu gayet normal/meşru bir şeymiş gibi görülüyor?

Nasıl oluyor da **"en büyük haram"** üzerinde toplumsal konsensus olduğu söyleniyor?

Nasıl oluyor da *din-u devlet* üzerinden servet yığılmasına itiraz

edince **"aşırı, marjinal görüş"** sahibi oluyorsunuz?

Burada *"din-u devlet"* kavramını, din ile devlet faaliyetinin **"kamu"** faaliyeti olduğunu, özellikle dinin en büyük kamu demek olduğunu, bu açıdan aralarında fark bulunmadığını, verdiği emek karşılığı olarak her ikisinden de sadece asgari ihtiyaç miktarı olan **"nafaka"** alınabileceğini, sadece bu kadarının caiz olduğunu, fazlasının kesinlikle yasak (haram) olduğunu birlikte ifade etsin diye kullanıyorum.

Baktığımızda Kur'an'ın daha ilk surelerden olan Müddesir 6. ayette *din-u devlet* üzerinden kişisel mal yığmanın yasaklandığını görüyoruz: ***"Servet yığma hayallerine kapılma!"*** (*ve lâ temnun testeksir.*).

Ayette geçen [**M-N-N**] kökü, bahşetmek, lütfetmek, iyilikte bulunmak, minnet altında bırakmak, iyiliği başa kakmak demek. Türkçe'deki *minnet, memnun, memnuniyet* kelimeleri de aynı kökten...

Ayette geçen [**K-S-R**] kökü ise çoğalmak, birikmek, yığmak, artmak manasına geliyor. Türkçe'deki *kesret, teksir* de bu kökten...

Kur'an lisanında *tekâsur*, mal yığmak yoluyla yapılan çoğalma demek oluyor: ***"Bir zenginlik yarışıdır*** *(elhâkumu't-tekâsür)* ***gidiyorsunuz tâ mezarlara varıncaya kadar süren bir oyun ve oynaş..."*** (Tekasür: 1)

Veya ***"Biliniz ki*** *(kimileri için)* **dünya hayatı oyun, eğlence, süs/debdebe/lüksten ibaret, aranızda böbürlenme** *(tefâhur beynekum),* ***evlad/çevre/taraftar çoğaltma ve mal mülk yığma yarışından*** *(tekâsur fi'l emvâl ve evlâd)* ***başka bir şey değildir.*** (Hadid: 20)

Şu halde ayette işte bu "tekasür"den "memnuniyet" duyulamayacağı, olmadığı takdirde "minnet" edilemeyeceği, böyle bir beklentinin içine girilemeyeceği, dahası bunun temenni edilemeyeceği, böyle hayaller kurarak peygamberlik yapılamayacağı, bu makamın böyle beklentileri kaldırmayacağı "emir kipinde" ihtar ediliyor.

Baktığımızda peygamberimizin bu emre hayatının sonuna kadar titizlikle riayet etiğini görüyoruz?

Ya onun yolundan gittiğini söyleyenler?

Onun kürsüsü üzerinde âlimlik, imamlık, seyyidlik, velilik, şeyhlik, hocalık, mollalık, şeyhülislamlık, müftülük, din adamlığı gibi resmi, ilahiyatçılık; tefsir, fıkıh, kelam gibi akademik, cemaat liderliği, dini yayıncılık gibi de sosyal kültürel mahfiller kurup, bunu "tekasüre" çevirenler? Bunun üzerinden mal üzerine mal, mülk üzerine mülk yığınlar?

Hâlbuki bütün bunlar *din-u devlet* işleri olduğu için **"kamu"** faaliyetidirler ve servet yığma aracı olamazlar!

Din ile devleti özelikle bir arada terkip ederek kullanıyorum çünkü her ikisi de kamudur. Yani "herkese" aittir ve kimsenin tekeline giremezler. "Herkese" ait olan ise bir kesimi veya kişiyi zengin etme yeri değildir.

Din soluduğumuz hava gibidir. Onu herkes (kamu) solur. Bir kesim veya bir kişi havayı nasıl kendi tekeline alamaz, ondan rant devşiremez, örneğin tüp içine koyup satamaz ise *din-u devlet* de böyledir. Bunlardan gelen tüm gelirler "herkesin'dir. Derhal kişiden çıkıp kamuya yani öksüze, yoksula, düşmüşe, borçluya, özürlüye, muhtaca, mazluma, mahruma vb. iade edilmesi gerekir. Aksi tüyü bitmemiş yetimin hakkını yemek, hırsızlık ve yolsuzluk demektir.

"İyi de adam emek vermiş, onun hakkı" diyeceksiniz?

Bir kamu çalışanının emek hakkı neyse onun da hakkı o kadardır. Yani nafakasını (maaşını) alır ve fazlasını kamuya iade eder. Örneğin veznedarlık yapan kamu çalışanına akşama kadar milyonlar sayıyor diye ne veriyoruz? Veznedar saydığı milyonlardan zimmetine para geçirirse ona ne diyoruz? Bu hususta din ayrı devlet ayrı diye bir şey yoktur; *din-u devlet* ve *mülk-i millet* birdir. Hepsi de kamudur; herkese, millete aittir.

Devletten zengin olanla dinden zengin olanın soy kütüğü aynı yere çıkar; hırsız!

Ne dediğim anlaşılıyor olmalı. Konumuz kamu (*din-u devlet*) üzerinden, özellikle de din üzerinden kişisel zenginlik...

Şimdi...

Size şöyle dendiğini duydunuz: **"Kendisi züğürt, hıncından böyle konuşuyor."**

Ben de derim ki: Be hey akılsızlar! Be hey yüreği sünnetsizler! Bir adamın neden böyle konuştuğu anlamak için geride bıraktığı 30 yıl yetmez mi?

Size şöyle dendiğini duydunuz: **"Kendisinin de tefsiri var. Allah, Kitap, Peygamber, Din üzerine 18 kitabı var?"**

Ben de derim ki: Be hey akılsızlar! Be hey yüreği sünnetsizler! Bunlardan başka bir iş yapmayan bir adamın evi, arabası, katı, yatı, fabrikası, ticarethaneleri, 148 kilo altını, yazlığı, villası vs. olup olmadığını, **"Bahçe sahibi"** haline gelip gelmediğini, **"Harun gelip Karun"** olup olmadığını anlamak için 30 yıl yetmez mi?

Size şöyle dendiğini duydunuz: **"Ne yani Hint fakiri gibi mi olacağız?"**

Ben de derim ki: Be hey akılsızlar! Be hey yüreği sünnetsizler! Abdullah'ın oğlu Muhammed, Kuhafe'nin oğlu Ebubekr, Hattab'ın oğlu Ömer, Ebu Talib'in oğlu Ali Hint fakiri miydi ki, geriye tek kuruş miras bırakmadılar? Onların **"sünneti"** veya **"şia"**sı bu değil miydi? Hani Ehl-i Sünnet? Nerede Şia?

Size şöyle dendiğini duydunuz: **"Din-u devlet şan ve şeref ister, makam mansıp mal getirir, onun şanındandır."**

Ben de derim ki: Be hey akılsızlar! Be hey yüreği sünnetsizler! Öyle makam ve mansıp mal getirirse Muhammed'in ailesine bu neden uğramadı? Makam-ı Mahmud (kamuya adanmış, kendine mal yontmayan; bunun için de övülmüş, övgüye layık makam) yetmez mi?

Size şöyle dendiğini duydunuz: **"Hem din-u devlette çalışıp hem de 'buradan' zengin olmak istiyorum. Ne var bunda?"**

Ben de derim ki: Be hey akılsız! Be hey yüreği sünnetsiz! O za-

man bu kürsüden inecek, bu işi bırakacaksın! Din-u devletin her ikisinin de yakasından düşeceksin! Bu iki kapı zengin olma, servet ve mal yığma kapısı değildir! Git taş ocağı işlet, dağları del, ithalat, ihracat yap. Buradan konuşuyorsan bedeline katlanarak yaşayacaksın!

Şimdi de bir dostumun **"Bunu söylersen cemaat liderleri ve dini yayınevleri senin idamını talep ederler"** dediği konuya gelelim...

Yukarıda gerekçelerini sıraladım. **"Allah, Kitap, Peygamber"** söylemlerinde bulunan şahısların, cemaatlerin, yayınevlerinin, yazarların, programcıların vs. kazandıklarının **"nafaka"** miktarından fazlası haramdır!

Çünkü aksi halde en büyük kamu (Allah/Kur'an/Peygamber/Din) üzerinden servet yığılmış olmaktadır.

Nasıl yani?

Tamam, siz üzerinize alınmayın bıçağın altına kendimi yatırıp kendi üzerimden anlatayım;

Mesela yazdığım tefsir 300 bin satsa ve yarın elime 800 bin geçse, bunun ancak bir yıllık nafakam olan 4 bin dirhemini (60 bin) kendime ayırıp geri kalan 740 binini yarın sabaha, en geç de üç gün içinde infak etmem (dağıtmam/elimden çıkarmam) lazım!

Peki, kime?

Bu Kitab'ın asıl sahiplerine!

Öksüze, yoksula, mağdura, mazluma, boyunduruk altında olanları özgürleştirmeye (borç silmeye, borçtan kurtarmaya ki çağımızda köle azat etmek budur!), ezilenlere, mustaz'aflara...

Kendine, cemaatine, vakfına, holdingine, yandaşına, taraftarına değil; Kitapta adları anılan ve asıl onların sesi ve soluğu olarak doğmuş Kitab-Kerim'in asıl sahiplerine...

Anladınız mı?

Bütün tefsir yazanların, dini kitap basanların, Allah, Kitap, Peygamber söyleminde bulunanların böyle yapması gerekir!

Aynı şekilde bütün devlet imkânlarını kullananların, hazinelerin başında oturanların, makam ve mansıp sahiplerinin böyle yapması gerekir!

Çünkü *din-u devlet* ve *mülk-i millet* birdir. Misyonu ve vizyonu aynıdır. **"Din faaliyeti"** de **"devlet faaliyeti"** de felsefe olarak aynı kökten neşet eder.

Bütün dinlerin ve devrimlerin kökünde kardeşlik, eşitlik, adalet, özgürlük, sevgi, merhamet gibi evrensel değerler yatar. Dinler bunun için doğar, devrimler bunun için yapılır. Fakat sonra kurumsallaşmalar ve simsarlaşmalar olur. Kısa zamanda **"haydut inine"** ve **"hırsız yatağına"** dönüşürler.

Ancak öyledir diye iyiliğin, adaletin ve kardeşliğin sesi susmaz, susturulamaz; yine yeniden nice güneşler (*ve'l-fecr*) doğar, hep aynı umutla...

Allah, Kitap, Peygamber davası neden en büyük kamu, *din-u devlet* ve *mülk-i millet* neden birdir; bilmem anlatabildim mi?

ZENGİNLİK YARIŞI

BİR zenginlik yarışıdır oyalanıp duruyorsunuz. Mezarlarınıza girinceye kadar süren bir oyun ve oynaş...
Fakat hayır! Yakında bileceksiniz.
Fazla uzak değil; çok yakında bileceksiniz.
Evet, daha derinden bakabilseydiniz,
Ateşe yuvarlanmakta olduğunuzu görürdünüz.
Kendi gözlerinizle onu apaçık göreceksiniz.
O gün her nimetten bizzat sorgulanacaksanız. (Tekasür: 1-8)

Kur'an'da mushaf sırasına göre 102. sıraya yerleştirilmiş bu sure, Mekke dönemin ilk yıllarında nazil olmuş, "biriktirmek, çoğaltmak, zenginlik yarışına girmek" anlamına gelen "Tekasür" suresidir.

Tekasür burada mal, makam ve şan-şöhret çokluğu ile övünmek anlamında kullanılıyor. Çünkü Araplar karşılıklı zenginlik ve şan şöhret yarışını ifade için *tekâsüra'l-qavmu tekâsüran* derlerdi. Tabir buradan geliyor (Razi).

Türkçede "zengin" kelimesi Farsça kıymetli, süslü, pahalı, değerli taş demek olan "seng"den geliyor. Bu anlamda zengin (*sengin*) kıymetli, pahalı eşyaları olan, malı çok olan demektir. Tefâul babından gelen *tekâsür* kelimesi de bu anlamda bir şeyi karşılıklı yapmayı ifade ettiği için "**zenginlik yarışına girmek**" dediğimiz manayı çağrıştırır. Keza "şöhret yarışı, tüketim çılgınlığı, mal mülk hırsı" deyimleri de bu cümledendir.

Demek ki *tekâsür* kavramının çağımızda **"kapitalist yarış"** denilen olaya tekabül ettiğini söylemek mümkündür. Çünkü kapital eldeki anaparayı (sermaye) çoğaltma, artırma, biriktirme demektir. Kapitalizm de, sermayeye dayanan, onu çoğaltmayı (kâr) yegâne gaye bilen, sermayedarların üretim araçlarının sahibi olduğu, alım satımın sırf zenginleşme ve kâr maksadıyla yapıldığı (bir malın kullanım değil; dönüşüm değeri için üretildiği), biriktirme ve çoğaltma dışında hiçbir değerin geçer akçe olmadığı; bu iktisat görüşünün toplumsal düzen haline geldiği sistem demektir. Demek ki bu açıdan bakıldığında *tekâsür* suresinden kapitalist anlayışa esaslı eleştiriler çıkarmak mümkündür.

Surede denmek isteniyor ki: "Çokluk, zenginlik, mal, mülk, şan şöhret yarışına girmişsiniz; oyalanıp duruyorsunuz. Mezarlarınıza girene kadar bunların çılgınca peşinden koşturuyorsunuz. Hatta öyle ki mezarlarınızın çokluğu ile bile yarışa giriyorsunuz. Diyelim ki, siz zengin ve karşı konulmaz bir gücün, şanın, şöhretin sahibisiniz. Ne faydası var bunun? Bir gönüle girmedikçe, bir yoksulu doyurmadıkça, bir öksüzün başını okşamadıkça, vermedikçe, paylaşmadıkça ne faydası var bunun? Ölünce yanınızda mı götürecekseniz? Malınız, mülkünüz mezara sığacak mı? Şanınızı, şöhretinizi mezarınızın başına büyük harflerle yazsanız ne olur? Mülkün gerçek sahibinin *Hayyu Kayyum* olan Allah olduğunu (*lehu'l-mulk*) görmüyor musunuz? Bu vurdumduymazlık neden? Size verilen her nimetten, her emanetten sorguya çekilecekseniz; sıhhatten, sağlıktan, gençlikten, zenginlikten, maldan, mülkten, şandan, şöhretten, makamdan, mevkiden, yediğinizden içtiğinizden, oturduğunuzdan kalktığınızdan, hepsinden tek tek hesaba çekileceksiniz. "Benim" diyenler! Ellerindekini paylaşmayan, yığdıkça yığan, biriktirdikçe şımaranlar iyi dinleyin! Hiç birisi sizin değil! Mülk Allah'ındır (*Lehu'l-mülk*). Varlık O'nundur. Siz sadece emanetçisiniz, emanet ediliyor. Kiracısınız siz, ev sahibi değil. Yolcusunuz siz, hancı değil!"

Keza ***"Ateşe (cahîm) yuvarlanmakta olduğunuzu ayne'l-yakîn göreceksiniz."*** uyarısı da hayli çarpıcıdır.

Bu ayeti iki şekilde yorumlamak mümkün:

1- Uhrevi açıdan: "Bu aç gözlülüğün, zenginlik yarışının, mal mülk hırsının, sizi cehenneme yuvarlamakta olduğunu bizzat içine görerek göreceksiniz..."

2- Dünyevi açıdan: "Bu aç gözlülüğün, zenginlik yarışının, mal mülk hırsının, hayatı çekilmez hale getiren bir ihtiras yarışına, çalma, çırpma, alıp satma dışında hiçbir insani değerin kalmadığı vahşi bir pazara dönüştürdüğünü, kendi ellerinizle yarattığınız bir kaosun ve ateş çemberinin içine doğru yuvarlanmakta olduğunuzu bizzat yaşayarak göreceksiniz..."

Öyle ya seyirlik değeriniz yoksa, **"piyasa"**da fiyatınız yoksa, **"para"** dışında hiçbir geçer akçe kalmamışsa, insanlara zengin olup olmadıklarına göre bakılıyorsa, yegane ölçü bu olmuşsa, bilin ki, eski çağların verimlilik, başarı, altın ve gümüş sahte tanrısı **"Mammon"** geri gelmiş, dünyaya o hakim olmuş demektir. "Kapitalizm" dediğiniz bundan başka bir şey midir!

Ona itaat ettikçe yükselirsiniz. Onu razı ettikçe size korur ve kollar, sırtınız yere gelmez. Alemde piyasa, para, altın, gümüş, kâr, gelir, rant, tüketim, faiz vs. birçok isim ve sıfatlarıyla tecelli eder. Siz bunlara ne kadar sadakat gösterir ve içselleştirseniz para tanrısı Mammon sizinle birlikte olur. Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarır, düşmanlarınızı yere serer ve sizi âlemlere üstün kılar. Her kim Mammon'dan korkar ve huşu duyarsa en değerli kişi odur.

"Mammon'dan başta tanrı, paradan başka değer yoktur" diyorsanız, kelime-i şehadet getirip bu dine girmişsiniz demektir. Artık her işe onun adıyla başlarsınız. Her şeye ***"Kaç lira, fiyatı ne?"*** diye sorarsınız. ***"Bunun fiyatı yok, bu para ile ölçülmez"*** derseniz Mammon'u inkâr ediyorsunuz demektir.

Mammon tanrısının egemen olduğu bir dünyada insan insan olarak kalabilir mi? Her şeyin alınıp satıldığı, her şeye fiyat biçildiği bir ortam kendi ellerimizle yarattığımız cehennem değil midir? Bu cehennemde yaşanır mı?

Kur'an uyarıyor: Tekasür yarışının sizi nasıl bir kaos ortamına ve ateş çemberine (küresel krize) yuvarlamakta olduğunu çok yakında bizzat yaşayarak (*ayne'l-yakin*) göreceksiniz!

Necip Fazıl'ın tabiri ile "Buradan ne çıkar, insan mı tabut mu?"

PARANIN DİNİ İMANI OLUR MU?

İTALYAN siyaset felsefecisi Niccola Machiavelli (öl. 1527), iktidarını korumak ve artırmak için bir hükümdarın acımasız bir güç kullanımı ile birlikte hile, entrika, yalan ve kurnazlıktan da yararlanması gerektiği öğüdünü vermekle ünlüdür.

Tarih boyunca birçok siyaset felsefesi düşünürü, "Devletin amacı" üzerinde yoğunlaşmıştı. Devlet, daha üst bir amaç için kullanılacak bir "araç" olarak düşünülmekteydi. Bu üst amaçlar da adalet, mutluluk, özgürlük ve din gibi yüce değerler de toplanmaktaydı. Devlet bunlar için var olmalıydı. İbni Haldun da bile devletin yüce amaçlar için varolduğu kabul edilmekte, fakat devletin ne ile (asabiyet) ayakta duracağı konusu öne çıkarılmaktaydı.

Machiavelli örneğinde ise devletin bizatihi kendisinin bir amaç haline geldiğini görüyoruz. Machiavellide adalet, mutluluk, din, özgürlük, insan hakları vs. devletin amacı değil aracıdırlar. Eğer bunlar devletin varlık ve bekasını sağlıyorsa değerlidirler. Machiavelli'ye göre bu değerler kendi başına bir anlam ifade ediyor olabilirler, fakat çoğunlukla görülmüştür ki, devlete yarayacak şeyler değildirler. Fakat bunlardan devletin varlık ve bekası için yararlanılmalıdır.

Machiavelli'ye göre **"devletin amacı devlettir."** Ona göre devletin kendine özgü bir mantığı vardır ve o mahtık **"güç"** üzerinden işler. Dinin mantığı ise **"ahlak** ve **erdem"** üzerine kurulmuştur. Bu açıdan ahlaksızlık dinin mantığına göre günah olabilir.

Devletin mantığında ise güçsüzlük günah sayılır. Bu nedenle iktidarı elinde tutan hükümdar bütün enerjisini kendisine "güç" getirecek şeyler üzerinde yoğunlaştırmalıdır.

Bu açıdan Machiavelli'nin Roma Katolik Kilisesi'ne yönelik eleştirisi öncekilerden farklı olarak dini, ahlaki, metafizik vs. açısından değildir. Ona göre Roma Katolik Kilisesi, İtalya'yı yönetmede yeterince başarılı olamamıştır. İtalyan devletini güçsüzleştirmiş, parçalanmasına neden olmuştur.

Machiavelli'ye göre, bir hükümdar tilki ve aslanı taklit etmelidir. Ona göre hükümdar tilki gibi tuzaklara karşı tedbirli, aslan gibi de kurtlara karşı cesaretli olmalıdır. Çünkü iktidar mücadelesinde iki yöntem vardır; hukuk ve kuvvet... İlki insanların, ikincisi hayvanların yöntemidir. Çoğunlukla ilk yöntemin başarısız kalması sebebiyle hükümdar, ikinci yönteme başvurmak zorundadır. Aksi halde tasfiye olur.

Machiavelli'nin en çok tartışılan görüşlerinden birisi de hükümdarın gerektiğinde verdiği sözden dönmesi gerektiği görüşüdür. Ona göre hükümdar kendisini bağlayacak bir inanç ve değer sahibi olmamalıdır. Hükümdarın, iktidar olmada ve iktidarı elde tutmada işe yaramadığını gördüğü halde ahlaki değerlere bağlılıkta ısrar etmesi, siyasetin tabiatına aykırıdır. Hükümdar, verdiği sözde durmanın çıkarını zedelediğini gördüğünde, sözünde durmak zorunda değildir. Çünkü ona göre devlet mantığında aslolan değerler değil güçtür. (Machiavelli; *Hükümdar*, Çev. Rekin Teksoy, Oğlak, İst. 1999).

Demek ki, **"Paranın dini imanı olmaz"** sözü, **"Güç, kendi başına bir değerdir, onu sınırlayacak bir şey yoktur"** demekle aynı şey olup dört dörtlük bir Makyavelizm oluyor.

Eğer bununla **"Ticaret yaparken kimin hangi dinden ve imandan olduğuna bakılmaz"** denmek isteniyorsa, bu, paranın dini imanı olmayacağı anlamına gelmez. En azından bu böyle söylenmez. Burada başka bir psikoloji var...

Kontrolsüz güç, güç değildir. Sınırlandırılmamış bir iktidar despotluk ve tiranlık anlamına gelir. İnsanlık tarihinde, kontrol

altına alınması ve sınırları titizlikle çizilmesi gereken bir şey varsa, o da, güç ve iktidar olmak icap eder.

Bu kontrol ve sınır çizme, ister dinden gelsin ister din dışından gelsin fark etmez. İlla paranın, gücün ve iktidarın sınırları olmalıdır. Mesela para ile satın alınamayan şeyler olmalıdır. Gücün ve iktidarın sözünün geçmediği alanlar olmalıdır. Devletin üstünde yüce değerler olmalıdır.

"Paranın dini imanı olmaz" demek, **"Gücün, iktidarın, devletin dini imanı olmaz"** demektir. Burada **"devletin dini-imanı"** dediğimiz şey, bildiğimiz anlamda din-iman değildir. Devleti sınırlayan değerler demektir. Mesela **"demokratik, laik, sosyal hukuk devleti"** dediğinizde, devlete din iman vazetmiş olursunuz. Yani devletin gücünü bunlarla sınırlandırmış, ona üstün ve yüce değerler vazetmiş olursunuz. Bu değerlerin neler olması gerektiği ise ayrı bir tartışma konusudur. Biz burada parayı/ iktidarı/devleti sınırlandıran şeyler (dini-imanı) olur mu olmaz mı onu konuşuyoruz.

Demek ki, parayı/gücü/iktidarı/devleti sınırlandıran şeyler olur. Aksi halde bunlar yırtıcı birer canavara dönüşerek çevreye zarar verirler.

Machiavelli'nin bu noktada iyi bir hizmet yaptığı söylenebilir. O da, dini imanı olmayan para, yani kontrolsüz ve sınırlamasız güç ve iktidar arzusunun insanı ne hallere düşürebileceğini göstermesidir...

DOKUZ ÇETE, DOKUZ AYET

ÇETE, TDK sözlüğünde şöyle tanımlanmış: **"Yasa dışı işler yapmak veya etrafındakileri korkutmak amacıyla bir araya gelmiş topluluk..."**

"Haydut" ise şöyle: **"Silahlı soygun yapan kimse..."**

Bu sözcüklerin Türkçe'ye Sırpça (çeta) ve Macarca'dan (*hajdu*) geçmiş olması da ilginç!

Kur'an'da **"ülkede fesat çıkaran dokuz çete"** denerek Hz. Salih'in kavminden, **"ateşe çağıran liderler/çete elebaşları"** denerek de Firavun yönetiminden bahsedilir;

"Ülkede, yapıcı hiçbir şeye yanaşmayan ve boyuna yıkıcı davranıp fesat çıkaran dokuz çete (tis'atu raht) vardı." (Neml: 48)

"Onları ateşe çağıran çete elebaşları (eimmeten yed'une ile'nnâr) yaptık." (Kasas: 41)

Kur'an, sahipsiz bulduğu her şeyi talan eden, oluşturdukları **"dokuz çete"** ile herkese ait olan (kamu) üzerinde soygun, talan, hırsızlık ve yolsuzluk iktidarı kuran Semud çetelerine, Hz. Salih aracılığı ile ortalığa sahipsiz bir deve salarak **"Allah'ın devesine dokunmayın!"** çağrısı yapar.

"Allah'ın devesi" (*Nagatallah*), Türkçe'de **"Allah'ın dağı..."**, **"Allah'ın suyu..."** dememiz gibi sahipsizliğin, özel şahıslara ait olmamanın, yani **"kamu"** malı olmanın ifadesi oluyor. Zira Allah'a ait olan her şey aynı zamanda **herkese/*en-nâs*'a** ait demektir. Bun-

lara dokunulmamalı, soyguna ve talana girişilmemelidir. Çünkü onların üzerinde herkesin hakkı vardır. (bkz. "Allah'ın devesine dokunmayın" başlıklı makale).

Malum, Semud ileri gelenleri, Hz. Salih'in çıkışını, kurdukları **"çete düzeni"** için tehdit sayarlar ve o bildik kadim yönteme başvururlar: **Fail-i meçhul cinayet!**

"Allah'ın adını anarak kendi aralarında: 'Bir gece evini basarak onu ailecek katledelim. Sonra yakınlarına olay anında orada değildik, inanın hiçbir şeyden haberimiz yok deriz' diye anlaştılar." (Neml: 49)

Onlar bir plan kurarlar, fakat hiç fark edemeyecekleri bir yerden Allah planlarını altüst eder. Yani baskın, suikast ve ele geçirme planları akamete uğrar.

Aynı şekilde Kur'an, halkını sınıflara ayıran, zayıfları ezen, erkeklerine kurbanlık koyun muamelesi yapan, kadınlarını hayasızlığa zorlayan ve böylece ülkede **"devlet terörü"** estiren Firavun yönetimine, Hz. Musa aracılığı ile **"dokuz ayet"** iletildiğini söyler. (İsra: 101, Neml: 12)

Bu dokuz ayetin ne olduğunu Hz. Peygamber şöyle açıklamıştır;

"Saffan b. Assal'dan, o şöyle demiştir: "Bir Yahudi arkadaşına 'Bizi şu peygambere götür de "apaçık dokuz ayet" hakkında soralım' dedi. Bunun üzerine hep beraber Hz. Peygamber (s.a.v) 'in yanına gittik. O ikisi soruyu sordular. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: **"Bu dokuz ayet;**

1- Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayın

2- Hırsızlık yapmayın

3- Zina yapmayın

4- Adam öldürmeyin

5- Sihir yapmayın

6- Faiz yemeyin

7- İftira atmayın

8- Savaşta kaçmayın

9-Cumartesi yasağına riayet edin'dir. Bunun üzerine o iki Yahudi ayağa kalktı ve Hz. Peygamber'in ellerini ayaklarını öperek şöyle dediler; ***"Şehadet ederiz ki, sen peygambersin. Eğer kavmimiz tarafından öldürülmekten korkmasıydık, hiç şüphesiz sana tabi olurduk."*** (Razi, Kurtubi, İbn Kesir).

Öyle anlaşıyor ki, bunlar aslında Firavun yönetimine yönelik çağrılardı. Çünkü Hz. Musa'dan bu **"dokuz ayeti"** Firavun yönetimine iletmesi istenmiştir. Firavun'un **"ateşe çağıran çete elebaşları"** (*eimme*) bunlara uymaya çağırılmıştır.

Peki...

Bunları bugün nasıl anlamalıyız?

Şehre/ülkeye/dünyaya egemen **"dokuz çete"** ve ateşe çağıran çete elebaşlarına **"dokuz ayet"** bugün için ne anlama geliyor?

Öyle ya, şu an ortada ne Salih var, ne Semud, ne Allah'ın devesi, ne Firavun, ne de Musa. Bunlar toprak olalı binlerce yıl oldu...

Asıl, sana, bana, ülkeme dair yani bugünkü dünyaya ne deniyor, ona bakmalı değil miyiz?

Buradan bakınca, dünyanın gelmiş geçmiş tüm **"çetelerine"** son derece diri, yaşayan, evrensel çağrılar yapıldığını görüyoruz. Sanki doğrudan doğruya günümüzü, çağımızı anlatmakta...

Hz. Peygamberin tefsirinden ilhamla, **"dokuz ayet"** bize ne diyor ve bakın **"dokuz çete"** ne manaya geliyor;

1- Allah'a ortak koşmayın: Allah'ın yarattığı şu yeryüzünde, insanlık üzerinde tanrılık taslamayın. Dünya egemenliği sevdasından vazgeçin. G-8 adı altında (ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya, Japonya, Kanada, Rusya... İspanya'da dâhil olunca G-9 oluyor). Yeryüzünün **"dokuz çetesi"** misiniz siz? Sizden büyük Allah (insanlık) var.

Aynı şekilde egemen olunan ülkelerde;

Askeriye

Bürokrasi

Yargı

Medya

Aydın

Sermaye

İstihbarat

Sivil toplum örgütleri ve

Emekliler içinden devşirerek kamuda çete yuvalanmaları oluşturmayın. Yasadışı yollarla herkese ait olanı (kamuyu) ele geçirmeye kalkışmayın. Kendinize **"devlet tanrısı"** icat edip onun arkasına sığınarak karanlık işler çevirmeyin. Sizden büyük Allah var, halk var, millet var...

2- Adam öldürmeyin: Suikast planları yaparak, fail-i meçhul cinayetler işleyerek anaları dul, çocukları yetim bırakmayın. Egemenlik hırslarınız uğruna insanları katletmeyin. Bir insanı öldüren bütün insanlığı öldürmüş gibidir.

3- Hırsızlık yapmayın: Herkese ait olan (kamu) malını çalmayın. Kamu arazilerini peşkeş çekmeyin. Usülsüz ihalelerle eşe dostu nemalandırmayın. Nitelikli dolandırıcılık yapmayın. Zimmetinize para geçirmeyin. Herkese ait olanı talan etmeyin; Allah'ın suyu, arazisi, petrolü, doğalgazı, dağı, taşı... üzerinde nasıl olsa sahibi yok diye akbabalar gibi uçuşmayın...

4- Zina yapmayın: Nikâh ve evlilik topluma sunulmuş bir arz (ırz)dır. Nikâh sözleşmesi ise verilen söz, ilke, kural (*nomos*) demektir. Bunu ihlal eden, topluma arz ettiği şeyi çiğnemiş, sözün namusu ile yaşamamış, eşini aldatmış demektir. Eşini aldatan ise herkesi aldatır. Lümpen ve pespaye yaşamayı bırakın. Aile sorumluluğu içinde kendinize erdemli ve dürüst bir hayat kurun.

5- Faiz yemeyin: Haksız kazanç peşinde koşmayın. Verilmeyeni almayın, hakkınız olmayanı istemeyin. Sermaye gücünü kullanarak insanları kredi kartı kölesi yapmayın. İçinde emek ve alınteri olmayan kazanç hırsızlık ve yolsuzluktur.

6- Sihir yapmayın: Olayları çarpıtmayın, olanı başka türlü göstermeyin, göz boyayarak gerçekleri örtbas etmeyin. Bilimsel ve teknik bilgilerinizi zulüm düzenlerinin emrine vermeyin. Olanı başka türlü göstererek kan ağlayan dünyayı, acı çeken halkları sanki hiçbir şey olmuyormuş, her şey tozpembeymiş gibi göstermeyin. Ekranları bir simulasyon (benzetim/olanı başka türlü gösterme) aracı olarak kullanmayın.

7- İftira atmayın: Yalan yere insanları karalamayın. İnsanları olmadıkları şeylerle suçlamayın. Muhalifleri toplumun gözünden düşürmek için andıçlamayın. Suçsuz yere insanları adi iftiralarla sindirmeye çalışmayın. Montaj kasetler hazırlayıp tedavüle sokmayın.

8- Savaştan kaçmayın: Kamunun her türlü nimetinden istifade edip, iş savaşmaya, yurt savunmasına gelince kendi çocuklarınızı yağlı ballı yerlere sevkettirip, kimi kimsesi olmayan garibanları cephelere sürmeyin.

9- Cumartesi yasağına riayet edin: Hukuku delmeyin. Hukuku işinize gelmediği zaman çiğneyip geçmeyin. Hukuk hilelerine başvurarak dolap çevirmeyin. **"Kitabına uydurarak"** hukuk ile onamayın.

İşte bunlar, başta Semud'un **"dokuz çetesi"** ve Firavun'un **"ateşe çağıran çete elebaşları"** olmak üzere, dünyanın gelmiş geçmiş tüm çetelerinin ortak özellikleridir.

Şurası unutulmamalı ki, **"dokuz çete"** ülkelerde/yüryüzünde bittikçe **"dokuz ayet"** de adalet arayan yüreklere inmeye devam eder...

Siz bu dokuz ayeti, doksan dokuz veya dokuz yüz doksan dokuz ayet şeklinde "çokluktan kinaye" olarak da anlayabilirsiniz. İster dokuz deyin, ister doksan dokuz; **iyiliğe, güzelliğe, doğruluğa, dürüstlüğe, gerçeğe, adalete, sevgiye** ve **merhamete** dair bütün sözler O'nundur, O'ndandır...

İçi kötülük ve fesat dolularda biten **"fücur ilhamı"** ne kadar çoksa, içi iyilik ve adalet dolulara inen **"takva ilhamı"** da o kadar çoktur.

İner de iner; tâ insanlığın tanyeri ağarıncaya, karanlıklardan aydınlığa çıkıp **"selam"** (barış, esenlik, adalet) tüm ülkelere/yeryüzüne egemen oluncaya kadar...

"DAVA"NIN ÖLÜMÜ

RAHMETLİ Aliya İzzet Begoviç'e göre din de devrim de acılar ve ıstıraplar içinde doğar. İkisi de refah ve konfor içinde yok olup gider. Gerçekten devam eden sırf onların gerçekleşmesi çabasıdır. Onların gerçekleşmesi ise, aynı zamanda ölümleri demektir. Din de devrim de gerçekleşirken, kendini boğacak kurumlarını, statükolarını doğururlar. Devrim, yalan söylemeye ve kendi kendine ihanet etmeğe başladıktan sonra statükolaşmış sahte dinle ortak bir dil kullanmaya başlar... (Doğu ve Batı Arasında İslam; s. 92)

Bunlar öylesine gerçeğin ta kendisini ifade eden sözlerdir ki, dünyanın hangi büyük dinine ve devrimine baksanız aynı serencamı yaşadığını görürsünüz.

Demek ki, "dava";

1- Refah ve konfor içine gömülerek

2- Kendini boğacak statükolarını üreterek

3- Yalan söylemeye başlayarak

4- Kendi kendine ihanet ederek

5- Sahte bir din ile ortak dil kullanmaya başlayarak ölüyor.

Bunlar gerçekleştiği an **"dava"** dediğiniz şey de musalla taşına yatmış oluyor.

İlk olarak "davanın" mahiyeti değişiyor. İnsanlar "dava" denince

aynı şeyi anlamaz oluyorlar. İyi bir yere gelmek, köşe kapmak, ihale götürmek, kat yat, araba markası, daha rahat yaşam, hayatın nimetlerinden alabildiğine yararlanma esas mesele haline geliyor. Öyle ya Cenab-ı Hak nimetlerini Salih kulları üzerinde görmek istemekte değil miydi? Artık dava, sohbet toplantılarındaki veya tefsir derslerindeki "dava" değildir. Pastalı, çaylı, ikram yarışına girilen ziyaretlerin "Şekerim, haberin var mı, kocam şef oldu" övgüsüne mahzar olmak için çalışılan "dava"dır...

Aslında bunun adı artık dava da değildir.

İkinci olarak, **"yeni sınıf"** kendi statükosunu üretiyor. Etrafına duvarlar örerek dışarıda neler olup bittiğini anlayamaz ve göremez oluyor. Artık dava Siyonizm, faşizm, komünizm filan değil; kariyerizm ve korformizmdir. Yani yine"izm"ler vardır. Bunu eleştiren herkes düşman sayılır. Artık bu yeni izmlerin yılmaz savunucuları, gazetecileri, yazarları, ideologları vardır. Statüko kendi yarattığı asude gölgelikler altında rahattır. Kafa konforunu bozacak en küçük bir ses **"çıkıntılık"** olarak görülür. Yeni sınıf öyle zavallıdır ki, öldüğünün farkında bile değildir.

Üçüncü olarak, konumunu muhafaza etmek için yalan söylemeye başlıyor. "Gerçek", rahatı kaçıran bir şey olduğu için bilinmemelidir. Bilinse bile gerçeğin öyle olmadığı söylenmeli ve "karizma" çizilmemelidir. "Cenab-ı Hakk'ın Salih kulları üzerinde görmek istediği nimetlere" nail olanlar bunu kaybetmemek için, nail olamayanlar da sıranın kendilerine bir an önce gelmesi için her tür yalanı mübah görmeye başlıyorlar. Nail olanlar olmayanları görmezden gelirken, nail olamayanlar da onların bunu hak etmediğini, asıl Cenab-ı Hakk'ın o nimetleri kendi üzerlerinde görmek istediğini ispat için her tür yalanı gözlerini kırpmadan söylemeye hazırdır. Her ikisinde de dava Cenab-ı Hakk'ın üzerinde nimetlerini görmek istediği Salih kulların kendileri olduğu davasıdır. Nedense Cenab-ı Hakk nimetlerini hep onlar üzerinde görmek istemektedir.

Dördüncü olarak, kendi kendine ihanet etmeye başlıyor. Kardeşlik düşmanlığa, özgürlük özgürlükleri bastırmaya, adalet nimetten pay almaya dönüşüyor. Otuz yıl önce ne söylenmişse tam

tersi söylenmeye başlanıyor. Nimetin üzerinden gitmemesi için buna mahkûm ve mecbur olunuyor.

Beşinci olarak, bütün bunlar ideolojikleşiyor. Bunun için ya sahte bir din üretiliyor veya onun yerine geçecek bir ideoloji. Keskin bir kılıç gibi ya bu tarafta ya öbür tarafta görülüyorsunuz ve birine göz kırptığınızda diğeri, diğerine göz kırptığınızda da öteki tarafından biçiliyorsunuz...

Böylece davanın ölümü gerçekleşmiş oluyor. Zavallı "dava" cenaze namazına gelenlerin timsah gözyaşları arasında defnediliyor. Aslında ölen dava değil; kendi ruhlarıdır.

Begoviç'in dediği gibi ölmeyen gerçekten onları gerçekleştirme çabasının bizzat kendisidir. Bu ise dışarıda değil, içeride; ruhun ve vicdanın derinliklerinde yaşayan bir şeydir. Cenab-ı Hakk'ın görmek istediği nimet asıl orada olandır. Hem Kur'an'a göre nimet mal, mülk, servet değil; ruhtur, vicdandır, imandır. Asıl bunları kaybeden ölmüştür.

Demek ki, "dava", sadece rahatça namaz kılmak, oruç tutmak, her yerde başörtüsünü serbest bırakmak, dindarların rahatlığa ve bolluğa kavuşması demek değil...

Esasında dava dediğiniz bunlardan sonra başlayandır. Çünkü bunlar size yarayan şeylerdir. "Öteki" için ortada bir fedakârlık yoksa orada erdemden bahsedilemez.

Sahici anlamda dava, yeryüzünde son kız çocuğu toprağa gömülmekten kurtarılana, son aç doyuruluncaya, son mazlum zulümden kurtarılıncaya, işgal altındaki son ülke özgürlüğüne kavuşuncaya, Dicle ve Fırat kenarında kaybolan son koyunun hesabı soruluncaya, son Ebu Lehep düzeni yıkılıncaya ve son Firavun'un cesedi mumyalanıncaya kadar sürecek bir mücadeledir...

Bunların geçmişte bir kez yaşanıp bittiğini mi sanıyorsunuz?

Eğer öyleyse siz hiç Kur'an okumamış, dava diye çelik çomak oynamışsınız demektir...

KAPİTALİZMİN PANZEHİRİ: LEHU'L-MÜLK

HİNT-AVRUPA dil kökeninde "kaput" baş anlamına geliyor. Oradan Latince'ye geçerek yine baş anlamında "capit, caput, capitalis" anlamında kullanılmış. Oradan da Fransızca'da başa ilişkin, başkent, baş para, sermaye anlamında "capital" olmuş. "Sermaye" kelimesi de Farsça'da bir borcun ana parası (ser-maya) demektir. Arapça'da buna "re'su'l-mal" deniyor. Bu cümleden olarak "kapitülasyon" bölüm başlıkları halinde düzenlenmiş antlaşma, sözleşme, "kaptan", "kapuska" gibi kelimeler aynı kökten olup ortak anlamı "baş, başa ilişkin" olmaktır.

Bir ekonomi-politik kavram olarak Kapitalizm, mal, mülk, servet ve paranın başat değer veya temel, esas değer olduğu sistem demek olur. Öyle ki, her şey "capital" sahibi olup olmamaya göre ölçülür. Capital sahibi iseniz bir değeriniz ve anlamınız vardır. Ona yaklaştıkça yükselir, ondan uzaklaştıkça alçalırsınız. Bu anlayışta en takvalı olanımız "capital" bakımından en birikimli olanımızdır.

Bu yazıda kapitalizmin modern dünya sisteminde ortaya çıkışı ve işlevi üzerinde durmayacağız. İslam'ın doğuş yıllarındaki Mekke şehir ortamının bugünkü kapitalist dünya düzeninin temel parametreleriyle nasıl benzeştiğini göstermeye çalışacağız. Böylece "mülkün" başat değer olduğu sistemin dünyada pek de yeni bir şey olmadığını, çapının ve kullandığı aletlerin değişmesi dışında eski bir türkünün yeni versiyonu olduğunu göreceğiz.

Yedinci Yüzyılda "Tacir-Ağa" Düzeni

Birçok kişi, kapitalist düzen denilen sistemin 15. yüzyıldan sonra yükselmeye başladığına inanır. Şirket, sermaye, pazar, mal, para gibi kavramların temel değer olduğu bu düzenin modern çağın ürettiği bir sistem olduğu artık neredeyse kanıksanmıştır.

Oysa yakından bakıldığında İslamiyet'in doğduğu çağ ve mekânda şimdiki kadar "global" tarzda olmasa da yerel tarzda buna benzer bir düzenin hakim olduğunu görürüz. Esasında İslam, insanlık vicdanının son patlaması olarak, böylesi insan haysiyet ve şerefini ayaklar altına alan bir sisteme isyan olarak doğmuştur. Şöyle ki:

Miladi yedinci yüzyıl Mekke'si, hayli büyük ve görkemli bir şehirdi. Çok uzun zamandan beri önemli bir ticaret merkezi olarak hazırlanmış, tacirlerin karşılanmaları ve ikametleri için her türlü imkân oluşturulmuştu.

Mekke'nin kuzeyinde Pers ve Roma imparatorluğunun toprakları yer alıyordu. Bu iki imparatorluk sürekli savaş halindeydiler ve birbirilerine karşı sahra Araplarından destek buluyorlardı.

Ticaret kervanlarının düzenli olarak yol alması, yollardaki güvenliğin sağlanmasına bağlıydı. Perslerle Romalılar arasında ardı arkası kesilmeyen savaşlar, kervan ticaretini olumsuz etkiliyordu. Dünyanın çeşitli bölgelerinden gelen türlü malları taşıyan kervanlar, Persler, Romalılar ve bunlara bağlı kabilelerin tehditleri altında yolculuklarını sürdürüyorlardı.

Bütün bu olumsuzlukların arasında Mekke şehri, kervanların dinlendikleri ve mal takası yaptıkları önemli bir ticaret merkezine dönüşmüştü. Doğu'dan ve Batıdan gelen kervanların mallarının sergilendiği dev pazarlarda Orta Asya, Şam, Yemen, Mısır, Hindistan, Habeşistan, İran ve Roma menşeli mallar el değiştirirdi.

Zamanla Mekkeliler de kendilerine ait kervanlar düzenlemeye başladılar. Bu kervanlar, Mekkelilerin kendi özel hesaplarına ticaret yapıyorlardı.

Mekke şehri, tarıma elverişsiz bir vadide kurulmuştu. Şehir ekonomisi esas itibariyle ticarete dayanıyordu. Geçen yıllarla birlikte şehrin bütün sosyal ilişkileri ticaret tarafından belirlenir hale geldi. Şehrin manevi, dini, kültürel yapısı da alı-veriş ve kar ilkeleri üzerine düzenlenmeyi başladı. Büyük tacirler, şehrin tartışmasız yöneticileri konumuna yükseldi. Şehirde son söz her zaman onlara aitti. Kuralları onlar koyar, ticari ilişkilerdeki çıkarları koruyacak gelenekler onlar tarafından topluma dayatılırdı. 8-10 büyük tacir bütün Mekke'nin kaderine el koymuştu. Adeta Mekkeliler onlara çalışıyordu.

Yabancı tacirlerden biri Mekke'de ölürse, onun varisi Mekkeli bu tacirler olurdu. Büyük tacirin ölmeden önce hangi yabancıyla ilişkisi varsa, yabancı tacir ölünce varisi de o olurdu.

Mal sahibi de onlardı, varisler de. Borç isteyen kişi, kendisi için değerli bir şeyi borç verene "rehin" olarak vermek zorundaydı. Kimi zavallılar borç alabilmek için çocuklarını, eşlerini, hatta kendilerini rehin gösterirlerdi. Borcu geri ödeme zamanı gelince miktar, alınandan üç dört misli fazla olurdu. Borçlu, borcunu ödemeyince rehin bırakılan şey veya kişi, borç verenin mülkiyetine geçer ve o, onun üzerinde dilediği gibi tasarrufta bulunabilirdi.

Borcunu ödeyemeyenin köle olması, oğlunu, kızını, gelinini, karısını rehin olarak vermesi çok alışılagelmiş bir durumdu. Öyle ki, borç karşılığı köle yapılan kadın ve kızlar üzerine adeta bir sektör gelişmişti. Alacaklı borca karşılık aldığı bu kadın veya kızı, sırf kendisi yararlanmak için almazdı. Aksine onunla yattıktan sonra kapılarında belli bayraklar asılı olan büyük genelevlerden birinde çalıştırabilirdi. Gayet lüks döşenmiş, ter türlü içkinin bulunduğu, çeşitli kokularla şuh kahkahaların yükseldiği bu fuhuşhanelerde, borçluların kadınları da dünyanın değişik bölgelerinden getirilmiş esmer, beyaz, zenci kadınlarla birlikte yabancı tacirlerle zengin Kureyşlilere "hizmet" verirdi.

Alacaklı verdiği borcu, borçlunun karısı veya kızının o çirkin işte kazandığı parayla kat be kat fazlasıyla tahsil ettikten sonra, onu ailesine teslim ederdi. Kureyşliler içinde bu zillete boyun eğmek zorunda kalmış insanların sayısı hayli fazlaydı. Çoğu Mekkeli bir gün böyle bir duruma düşme korkusuyla kız çocuklarını

daha doğar doğmaz canlı canlı toprağa gömmekten çekinmemekteydi. Öyle ki, bu insanlar, Mekke sokaklarında **"Bu kız çocukları hangi suçundan dolayı öldürüldü?"** diye bir sesin yankılandığını duyduklarında bu sese destek vermede hiç tereddüt etmediler.

Mekke'de kutsal Kâbe'nin içine dikilmiş putlar ve bu putlara sunulan hediyelerin "iç edilmesi" üzerine bir teo-ekonomik çark dönmekteydi. Bu tanrılara yalnız onlar hizmet edebilir ve onlardan yalnız kendileri yararlanabilirdi. Bu tanrılar, üzerinden geçinilen, Yunan'ın Zeus'u gibi soğuk yüzlü devlet tanrıları gibiydiler. Kendi atadıkları müneccim ve kâhinler, yine kendilerinin yaptıkları kör ve sağır tanrı sembollerinin iradelerini yorumlarlardı.

Mekke halkı şu sınıflara ayrılmaktaydı; Dış ticaret yapan ve Mekke civarındaki vahalarla Arap yarımadasındaki değişik şehirlere mal satan tacirler, Mekke'ye uğrayıp geçen tacirlerle Mekkeliler arasında aracılık edenler, kara ortak olma şartıyla küçük tacirlere kredi açan sarraflar, tamamen faizle geçinen tefeciler.

Bunlar Mekke'de mülkü elinde tutan sınıflardı. Ticaret, menkul değerler, civarda üzüm ve hurma yetiştirilen bağlar, domuz çiftlikleri ve şarap üretim yerleri tamamen bunların elindeydi.

Mekkeliler, o dönemde bilinen her türlü malın ticaretini yapıyordu. Çünkü ticaret kervanları, Asya ve Afrika'nın içlerine, Akdeniz sahillerinden Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'na kadar uzanıyordu.

Büyük ve zengin kervanlar, çok uzun yollar katediyor, bu esnada bedevilerin ve eşkiyaların saldırılarına maruz kalıyorlardı. Mekke eşrafı, Afrika'dan getirdikleri kölelere silah eğitimi vererek bunları kervanların korunmasında, Mekke'deki ayak işlerinin görülmesinde, iç ve dış tüm çıkarlarının savunulmasında kullanıyorlardı.

Mekke'nin yöneticileri tamamen büyük tüccarlar, sermaye sahipleri ve geniş çiftlik sahiplerinden oluşmaktaydı. Şarap imalatçıları, sarraflar, tefeciler ve genelev sahipleri yönetimde birinci dereceden söz sahibiydiler. Mekke'deki bu hayat tarzından kaçan kimseler, çöllerde guruplar oluşturuyor ve geçimlerini kılıçlarıyla sağlıyorlardı. Bu gruplar zenginlerin ticaret kervanlarına saldırarak mallarına el koyuyor, çok rahatlıkla insan öldürebiliyorlardı. Bunlar sarp tepelerin eteklerindeki vahalarda bir hırsızlar ve talancılar devleti kurmuşlardı. Bu devletin kanunlarını tamamen cengâverlik ilkeleri belirliyordu. Bunların duygularını yansıtan şairleri vardı. Şiirleri bitmeyen bir kurtuluş özlemi ve belirsiz bir adalet ümidiyle besleniyordu.

Mülk Allah'ındır!

Mekke'de mülkü ellerinde bulunduran ve kendilerini tümüyle mülkün sahibi olarak gören kabile ağaları, tacirler, Kâbe şefleri, kâhinler, zenginler, tefeciler ve sarraflar kurdukları bu düzenden gayet memnundular. Tarımın olmadığı, çöl hayatı ve hacc dolayısıyla uluslararası açık panayır ve alışveriş merkezi haline gelmesi sebebiyle "ticaret" Mekke'nin yegâne özelliği haline gelmişti. Mekke'deki toplumsal değerler sistemi tümüyle ticaret, alış-veriş, mal, mülk, altın (para) üzerine kurulmuştu.

Kur'an'ın böylesi bir ortamda "Allah'a **karz-ı hasen** (güzel borç) vermek"ten, "canları ve malları cennet karşılığı **satın almak**"tan, "**zekât**tan, **sadaka**dan, miskini **doyurmak**tan, , fakiri **giydirmek**ten, yolda kalmışı, yani Mekke'ye gelip de bu tacirlerin, tefecilerin eline düşeni **kurtarmak**tan, **infak**"tan, "kadınların **mirastan pay** alabilmesi"nden, "Allah ile **kârlı alışveriş**e girmek"ten, "ahirette amellerin boşa giderek **iflas** edilmesi"nden vs. bahsederek kullandığı "ticari dil" bu nedenle anlaşılabilirdir. Çünkü hitap ettiği muhayyile bu dile gayet yatkındır. Mekke'de işleyen hayatın temel kavramları bunlardır. Ne dediğini anlamak bir Mekkeli için bu nedenle gayet kolaydır.

Hz. Muhammed'in böylesi bir vahşet ortamında insanoğlunun haysiyet ve şerefini kurtarmak amacıyla **"lehu'l-mülk"** şiarını öne çıkardığını görüyoruz. Yani mülkü, insanları köleleştirme, çıkar ve manfaat aracı haline getiren, malı, mülkü, altını yegâne değer olarak gören, her şeyin bir fiyatının olduğunu, her şeyi bununla satın alabileceğini sanan, mülkten başka bir değer tanımayan Mekkeli kabile ağalarına hiç hoşlarına gitmeyecek bu çarpıcı sözle karşı çıkıldığını görüyoruz; **Lehu'l-mülk!**

"Mülk Allah'ındır" anlamına gelen bu söz, son tahlilde **"Mülk hiç kimsenin değildir"** manasına gelmektedir. Yani bununla şöyle denmek isteniyor adeta;

"Mülk senin, benim, onun, kabilenin, putların, Ali'nin, Veli'nin, Selami'nin, şirketin, devletin, herhangi bir kurumun, kuruluşun, aracıların, şefaatcilerin, rahiplerin, hahamların, din adamlarının, mabedin, tapmağın vs. değildir. Görünür, somut hiçbir şeyin ve hiç kimsenin değildir! İnsan idrakinin dışında kalan, ancak hissedilen, iman edilen, varlığı ve birliği sezilen, ezeli ve ebedi olan büyük ve yüce bir gücündür elinizde olan ve kazandığınız her ne varsa... Eğer mülkün sahibinin kendiniz olduğunuzu sanıyorsanız öldüğünüzde hepsini yanınıza alıp mezara götürün bakalım. Neden yığıp biriktiriyorsunuz da sonunda ölünce yığıp biriktirdiklerinizi yanınıza alıp götüremiyorsunuz? Mezara mı sığmıyor? O zaman saraydan mezarlar yaptırın da oraya yığın! Orada çürüyecek mi? İsterseniz naftalinleyin, turşusunu kurun! Topu topu altmış-yetmiş yıllık bir geçici kullanıma sahipsiniz. Şu halde bütün bunların nasıl sahibi olduğunuzu iddia edebiliyorsunuz? Nasıl "Benim malım, benim mülküm" diyerek böbürlenip duruyorsunuz? Şu yeryüzüne, şu gökyüzüne, şu dağlara, şu taşlara bir bakın. Hangisi "benim" diyebilirsiniz? Hangisini siz yaptınız? Hangisini yanınızda mezara götürebilirsiniz? Apaçık olan gerçek şudur: Bütün bunlar sizin değil! Siz öleceksiniz ve onlar olmaya devam edecek. Şu halde bu böbürlenme, bu korkunç egoizm neyin nesidir?"

İkbal'in dediği gibi;

"Allah bize toprağı meta diye vermiştir

Bu meta bedavadır, bedava!

Ey en büyük çiftçi! Benden ince bir söz kabul et

Topraktan rızkım ve mezarını al, kendini alma!"

Kapitalizm ve Komünizm

Mülkün, bireyin, tacirin, şirketin olduğunu söylemekle, toplumun veya devletin olduğunu söylemek sonuçta aynı şeydir. Daha doğrusu aynı mantığın, aynı düşünüş kalıbının ürünüdür. Bir maddi, somut nesneden öbür maddi somut nesneye aktarıyorsunuz. Birinin mülk üzerindeki hakimiyetini kaldırıp diğerininkini getiriyorsunuz. Hâlbuki mülk, bu anlamda hiç kimsenin değildir! Ne bireyin, ne tacirin, ne şirketlerin, ne toplumun, ne devletin, hiç kimsenin değildir ve olmamalıdır. Mülk bütünüyle Allah'ın'dır. Bunun tabii ve mantiki sonucu ise aramızdan kim olursa olsun herhangi birinin veya birilerinin mülk üzerinde mutlak egemenlik iddiası kuramamasıdır. Sonuç itibariyle bu mülkü «hiçliğe» bırakıştır. Çünkü sonuç itibariyle «Allah'ın» demek, dünyevi anlamda «hiç kimsenin, hiçliğin» demek olur. Bu ise bütün görkemi içinde insanoğlunu öne çıkarır. Onun tüm somut bağlardan ve zincirlerden azat ederek özgürleştirir. Tacire köle yapmadığı gibi devlete de köle yapmaz. «Kapitale» mahkûm etmediği gibi «kolektiviteye» de mahkûm etmez. Bunun adı tam anlamıyla «özgürlük»tür.

Başlangıçta «felsefe» böyle kurulunca arkası çorap söküğü gibi gelecektir. Kapitalizm veya Komünizm adıyla geçen bir kaç yüz yıl boyunca kıran kırana yürütülen savaşın bir anlamının kalmadığı görülecektir. Çünkü komünizm, aynı «maddi» düşünce kalıpları içinde kaldığı için kapitalizme alternatif olamamış ve olamayacaktır. Kaldı ki, kapitalizme «alternatif» olmaya çalışmanın bizzat kendisi esas sorundur.

Çünkü kapitalizm, insanlık tarihi içinde fıtri ve tabii olanın tüccar, tefeci ve sermaye lehine, diğer tüm geri kalanların da aleyhine bozulması durumudur. Yani bir sapma ve inhiraf halidir. Tüccarın, tefecinin ve para sahibinin öne çıkarak diğer her şeye egemen olması, belirlemesi, herkesi kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya kalkışmasıdır. Bu ise tabii ve fıtri dengenin bozulmasından başka bir şey değildir.

Komünizm de insanlık tarihi içinde fıtri ve tabii olanın toplum, devlet, kolektivite, müştereklik lehine, diğer tüm geri kalanların da aleyhine bozulması durumudur. Yani bu da bir sapma ve inhiraf halidir. Toplumun, devletin, kolektivizmin öne çıkarak bütün her şeye el koyması, bireyi bu müştereklik içinde boğması, şirket ve holding ağalarının yerini devlet, parti ve politbüro ağalarının

alnıası durumudur. Yine ağa var, yine patron var, mülk yine birilerinin tekelinde.

Fıtri ve tabii olan, mülkün «hem sahibi hem değil» durumunun yaratılması halidir. «Mülk Allah'ındır» dendiğinde mülkün gerçek sahibi ilan edilmiş oluyor ve hiç kimse «benim» diyemiyor. Fakat Allah bir nesne olmadığı için, aramızda dolanan bir tacir, bir kişi veya kurum olmadığı için, bunun sonuçta yeryüzünden birileri tarafından sahiplenilmesini gerektiyor. Öte yandan bu sahiplenme, mülkün ilk sahibi bilindiği için sonuç olarak «emanete» dönüşüyor. Bu emanet de kişiyi azgın bir sahiplik edasından kurtarıyor. Mal ve mülk şehvetini frenliyor, ahlakileştiriyor.

Demek ki, sorun dönüp dolaşıp «ahlaki insanın» ortaya çıkarılmasında düğümleniyor. Ahlakileşmiş insan olmadıktan sonra «ekonomi-politik» formüller bir yerde duvara tosluyor. İnsanoğlunda mal, mülk edinmek fıtri bir duygudur. Bunun önüne geçmek fıtrata müdaheledir. Öte yandan malı mülkü olanın efelenmesi, öne çıkması, geri kalan bütün her şeyi belirlemeye, yönlendirmeye çalışması da toplumun fıtri akışına müdahaledir. En değerlileri tüccarları, para babaları olan toplum da, politbüro üyeleri, parti ağaları, devlet zabitleri olan toplum da kokuşmuş demektir.

Üçüncü Yol

Modern çağda dünyayı ikiye bölen kapitilast ve komünist bloklar insanlığı epeyce yormuştur. Adam Smihth ve Karl Marks fikriyatları arasında geçen yüz yıl boyunca kıyasıya süren savaşlar insanlığa pahalıya mal olmuştur. Her ikisinin de tabii ve fıtri olandan bir sapma olduğu artık anlaşılmıştır. Artık insanlık tabii ve fıtri olana dönmek zorundadır.

Mülk, ne ihtirasla «benim» denilerek sahiplenilmeli, ne de mülk sahibi olmaya engel olunmalıdır. Mekke'nin tüccarlarına söylenen söylenmelidir. Bir yandan manevi olarak mülkün asıl sahibi hatırlatılarak ahlakileşme sağlanmalı, diğer yandan maddi olarak edinilen mülkler paylaşılmalıdır. Bunun kanuni sınırı adil vergi ve denetlemedir. Her tür mülkün, her tür yoldan edinilmesinin önüne geçilmelidir. Piyasaya ahlak getirilmeli ve bu, hukuk normları şeklinde müeyyidiye dönüştürülmelidir. Bunların dışında mülk edinmeye dokunulmamalıdır.

Temel felsefe «lehu'l-mülk» olmalıdır. Yani mülk hiç kimsenin değildir, Allah'ındır. Buna göre aramızda adalete dayalı bir düzen kurmalıyız. Mülkü herkesin yararına ve hiç kimsenin zarar görmeyeceği şekilde aramızda dolaştırmalıyız. Sadece zenginlerin elinde dolanıp duran bir devlet olmaktan çıkarmalıyız. Ne mülkü en temel değer haline getirmeliyiz ne de mülk düşmanlığı yapmalıyız. Ait olduğu yerde tutmalıyız. İnsanlık mülkten daha değerlidir.

Dini, mülkün asıl sahibini sürekli hatırlatan bir ahlak menbağı olarak yeniden değerlendirmeliyiz. Bir ocak işlevi gören din, insanların hırslarını, batıl bağımlılıklarını, mal hırsı ve tahakküm şehvetlerini frenler. Bir hadiste geçtiği gibi insanı sakinleştirir. Gözünü mal ve mülk bürümüş insanları yumuşatır, ahlakileştirir, imtihan, emanet, ahiret, kul hakkı, yardımseverlik, diğergamlık, komşusu açken tok yatmama felsefeleri aşılar. İnsanı yırtıcı olmaktan çıkarır, «sosyal varlık» haline dönüştürür, müşterekliğe özendirir, daima «ötekini» düşünmeyi teşvik eder. Bütün bunlara ülkeyi, toplumu, devleti inşa edecek olan «insanın» şiddetle ihtiyacı vardır. Aslolan bir ülkenin insanını inşa etmektir. İnsan sözkonusu olduğunda ise hemen yanı başındaki en önemli ocak dindir. Ancak bu din, köhnemiş telakkileriyle «kurumsal din» değildir. İlk doğduğu şekliyle, tertemiz bir vicdan ve merhamet kaynağı ve ahlak menbağı olarak sahih ve dosdoğru fıtrat dinidir.

Bu bahsin ekonomiyle ne ilişkisi var denilebilir. Biraz düşünüldüğünde bunun tam da ekonomiyle, parayla, malla, mülkle ilgili olduğunu yakından görmekte zorlanmayız. «Helal» ve «haram» kavramları dini kavram olmaktan öte bir şeydir. Hatta doğrudan ekonomiyle ilgili olduğunu bile söyleyebiliriz. Kurumsal kişiliğe değil, kurumları yönetecek, paraya, mala ve mülke yön verecek, emaneti kullanacak «insana» hitabederek meseleyi kökünden halletmenin yolunu gösterirler.

Demek ki, en değerlimiz en «erdemli» olanımızdır, isterse

beş kuruşu olmasın, isterse hiç «rütbesi» bulunmasın. Böylesi bir adam toplumun en alt kesiminden en tepesine hiç bir engelle karşılaşmadan yükselebiliyorsa işte orası Farabi'nin tabiriyle «Medine-i Fazıla»dır. **Medine-i Fazıla'da bütün mülk Hakk'**ındır. Bütün makamlar, mevkiler, rütbeler, şanlar da halkındır. Halka hizmet eden Hakk'a hizmet etmiş olur.

KURAN'DAN KAPİTALİZM Mİ, SOSYALİZM Mİ ÇIKAR?

YAZININ başlığında Kur'anda kapitalizm veya sosyalizm "var mı?" değil de, "çıkar mı?" dediğime dikkat edilmelidir.

Çünkü kapitalizm veya sosyalizm şunun şurasında iki yüz yıllık, bilemediniz üç yüz yıllık bir olaydır. Ama Kur'an on dört asırlık bir kitaptır. Dolayısıyla Kur'an bu çağa hitaben inmediği için ondan ançak bu çağla ilgili bir takım çıkarımlar yapılabilir.

Kapitalizm veya sosyalizm modern çağlara ait olgulardır. Bu çağlara hitabeden yeni bir Kur'an gelmediğine göre, bunu on dört asır önce inmiş kitaptan "çıkarımlarla" ortaya kocayacak olan bizleriz.

Dahası kitabın sahibi, modern çağlara hitabeden, doğrudan onun dilini kullanan yeni bir kitap göndermediğine göre, bunun önceki çağlara hitaben inmiş kitap üzerinden yapılmasına izin veriyor demektir. Kitap ancak böylece bütün çağlara yol gösterir bir hale gelebilir.

Bu nedenle böylesi konuları abesle iştigal olarak görmemek gerekir.

"Doğrudan doğruya Kur'andan alarak ilhamı

Çağın idrakine söyletmeliyiz İslam'ı" sözünü M. Akif boşuna söylemiştir...

Kur'an'a baktığımızda özelikle Mekki surelerde yoğun bir Mekkeli zengin eleştirisi ile karşılaşırız.

Ebu Lehep, Ebu Cehil, Velid b. Muğire, Umeyye bin Halef...

Bunlar Mekkede başını Hz. Peygamber'in öz amcası Ebu Lehep'in çektiği "Kâbe çetesinin" elebaşısı yedi-sekiz büyük tefeci bezirgândılar. Bunların her biri değişik surelerde en sert şekliyle eleştirilmişlerdir. Bunlardan en çarpıcı olanı bizzat ismi verilerek eleştirilen Leheb Suresidir.

Mekke döneminin patlayan öfkesini yansıtan o kısacık surede "Yaşayan Türkçe" çeviriyle bakın ne deniyor;

"Kahrolsun Ebu Leheb iktidarı, kahrolsun!
Zenginlik ve iktidar onu kurtaramayacak!
O kıpkızıl bir ateşe atılacak!
Çenesi düşük karısı da yanında olacak!
Gerdanında fitillisinden bir de ip olacak!"
(Lehep: 1-5)

EBU LEHEB: Hz. Peygamber'in (s.a.v) öz amcasıydı. **Hz. Peygamber** ile peygamberlik öncesi arası gayet iyiydi. Oğulları **Utbe** ile **Uteybe**'yi **Hz. Peygamber**'in kızları **Rukiyye** ve **Ummü Gülsüm** ile evlendirmişti. Ancak "yeğeni" öksüz **Muhammed** peygamberliğini ilân edince onun en azılı düşmanlarından birisi oldu. **Hz. Peygamber** hakkında yapmadığını bırakmadı. Bedir savaşından hemen sonra öldü. Oğulları yakalandığı çiçek hastalığından dolayı onu gömemediler. Cesedi kokmaya başlayınca ücretle tuttukları Sudanlılara defnettirdiler. **Ebu Leheb, Hz. Peygamber**'in diğer amcası ve **Hz. Ali**'nin babası **Ebu Talip** vefat edince Haşimoğulları'nın başına geçti. **Hz. Peygamber**'in diğer amcası da **Abbas** idi. **Ebu Leheb**'in ayette geçen karısı **Ummü Cemil** ise üç karısından birisi olup, Umeyyeoğularından **Ebu Süfyan**'ın kız kardeşi ve oğlu **Muaviye**'nin de halasıydı.

YEDA EBU LEHEB: *Ebu Leheb*, "Alevin babası" demektir. Türkçede "kızıl kâfir, kızıl suratlı" dediğimiz manayı çağrıştırır. Olumsuz bir yaftalama olarak "kızıl suratlı" aşırı günahkâr, azgın kâfir manasındadır.

İki el (*yedâ*), Araplarda iktidar, egemenlik, güç anlamında bir deyimdir. Şu halde *Yeda Ebu Leheb*, "Ebu Lehep iktidarı/düzeni" demek olur. Demek ki, sure Mekke'deki iktidarı elinden tutan "tefeci bezirgânların" başı **Ebu Leheb** karakterinin şahsında muhalefet yıllarının patlayan öfkesini yansıtıyor.

"Ebu Leheb'in iki eli kurusun" şeklindeki çeviri manayı tam yansıtmamaktadır. Çünkü "Yeda" ifadesi burada "iki el" değil, "İktidar, egemenlik, güç" manasında bir deyimdir. Bu nedenle ayet, Ebu Lehep'in bir organ olarak "iki elini" değil, "Mekke'de başını çektiği iktidarı, gücü, egemenliği" hedef almaktadır.

Görüldüğü gibi bu, Mekke'de kurulu düzene karşı Türkçe'de çok bilinen tabirle "Kahrolsun" sloganı atmaktır. Bu nedenle önceki "Kafirun" suresi ile bu "Ebu Leheb" suresi, ilk Mekke yıllarındaki "karşı çıkışı" ve "öfke selini" olanca sıcaklığı ile yansıtırlar. Bu surelerdeki öfke, çoşku ve heyecan "yaşayan hayat dili" değil, "ölü bir tapınak dili" havasında çevrilmemeli...

Kur'an'ın özellikle ilk surelerde Mekke'nin iktidarını elinde tutan "zengin kodamanlara" yönelik sert eleştirileri dikkat çekicidir. Başta **Ebu Leheb** olmak üzere **Ebu Cehil, Velid b. Muğire, Umeyye bin Halef** gibi Mekke'nin ileri gelen, egemen bezirgân takımı en ağır biçimiyle eleştirilmiş, âdeta yerden yere vurulmuşlardır. Çünkü bunlar, Allah'ın evi Kâbe sayesinde "kuruşun (rantın) başında toplananın (Kureyş)" egemenleriydiler. Hâlbuki Allah, bu Kureyş'in içinden "kuruşu toplayarak dağıtan (Kureyş)'i" çıkarmak istiyordu. Onun için bu çetenin tasfiye edilmesi gerekmekteydi. Bu nedenle **Hz. Peygamber** işe buradan başladı. Bu çerçevede Leheb suresi birkaç sure önceki "Kureyş" suresinin açılımı mahiyetinde okunduğu takdirde daha iyi anlaşılır...

"Bu kız çocukları hangi suçundan dolayı öldürüldü?" (Tekvir: 8) ayetinin de sözkonusu bu "Kâbe çetesi" ile alakası vardır.

Şöyle ki: Allah'ın evi etrafına çöreklenen bu çete (yeda Ebu Leheb), gelen hediyeleri iç ederek onunla geçinirlerdi. Kâbe'ye gelen tüm hediyeleri kendi keyiflerine göre aralarında kırışır, "Şu size haram, bu bize helal" diyerek nimetleri aralarında pay eder-

lerdi. Kur'andaki En'am Suresi, bunun nasıl yapıldığını ayrıntılarıyla anlatır. Bu yolla iyice zenginleşen yedi-sekiz tefeci bezirgân, Mekke'nin kaderine el koymuştu. Yoksullara faizle borç verirler, ödeyemeyenin karısına kızına el koyarak açtıkları lüks genelevlerinde çalıştırırlardı. Buraya Habeşistan'tan, İran'dan, Mısır'dan zengin kodamanlar bir geceliğine gelip kalırlardı. Mekkeli mustaz'af (ezilen) halk da, büyüyünce bunların eline düşmesin diye daha doğar doğmaz kız çoçuklarını diri diri toprağa gömerlerdi. Kız çoçuğu olan kara kara düşünmeye başlar, bundan utanç duyardı.

Derken Mekke'nin sokaklarında ***"Bu kız çocukları hangi suçundan dolayı öldürüldü?"*** diye bir sesin yankılandığını duyunca derhal bu sesin etrafında toplandılar. Kılıçlarını çekerek ***"Tebbet Yeda Ebu Leheb ve tebbe (Kahrolsun Ebu Lehep iktidarı, kahrolsun!)"*** diye ses yükselttiler. **"Bitsin bu dram, yıkılsın, yok olsun, kökü kurusun bu düzenin"** diye ayaklandılar...

Leheb suresi işte bunu ifade ediyor.

Öte yandan Kur'an'ın birçok yerinde "Yoksullar (***mesakin***), fukara (*fakirler*), yolu kesilmişler (*ibnu's-sebil*), borçlandırılmışlar (*garâim*), köle özgürleştirmek (*fekku ragabe*)" vs. derken esasında bunlar kastedilir. Yani Mekke'ye egemen "yeda Ebu Leheb'in" mağdur ettiği, mahrum bıraktığı, mazlum durumuna düşürdüğü, yolunu kestiği, ekmeğini elinden aldığı kimsesiz insanların kimsesi olmak, acılarını paylaşmak, dertlerine ortak olmak, davalarına sahip çıkmak...

Çünkü Kur'an görünür manzarada bunların sesi olarak doğmuştur.

Muhammed bunların önderi olarak tarih sahnesine çıkmıştır.

Kitap bunlara ithaf edilerek, acılar ve ızdıraplar içinde yazılmıştır.

Mustaz'aflar (ezilenler) yirmi üç yıl boyunca vuruşa vuruşa böyle zafer kazanmıştır.

Kur'an, boyuna paylaşmaktan, bölüşmekten, karşılıksız vermekten, zekâttan, infaktan bahsediyor. Üç-beş sayfa geçmiyor ki, bir yoksulun, kölenin, hakkı yenenin, zulme uğrayanın, özürlünün, dulun, yetimin, garip gurebanın hakkından bahsetmesin. Haktan, adaletten, paylaşmaktan, bölüşmekten, üleşmekten bahsetmesin.

Bunlara bakarak bazen kendi kendime "Kur'an'dan Allah, ahiret, iman vb. dini ifadeler çıksa "komünist manifesto" gibi bir şey olur" dediğim çok olmuştur.

Öyle ki, şu ayet artık işin iyice "koptuğu" yerdir;

"Sana neyi karşılıksız vereceklerini soruyorlar. De ki: İhtiyaç fazlası her şeyi." (Bakara: 215)

Şimdi, böylesi bir kitaptan yığmak, biriktirmek, kendine yontmak, rant, bencillik vb. Kur'an'ın duymak bile istemediği, hırslara dayanan bir kapitalizm çıkarmak mümkün mü?

Karşılıklı rızaya dayalı ticaret, alış-veriş, çalışmak, üretmek vs. gelince... Bunlar kapitalizm değildir. Esasında kapitalizm bunların da düşmanıdır. Kapitalizm bunların yaygınlaşmasını, herkes tarafından yapılmasını istemez. Sadece sermayeyi elinde tutup, onunla bunları diğer insanlara yaptırmak ister. Köle gibi gibi karın tokluğuna kendine çalışılmasını ister.

Bugün insanlığın karşılıklı rızaya dayalı ticarete, alış-verişe, çalışmaya, üretmeye ve de emeğe, alınterine, paylaşmaya, bölüşmeye, hakka, adalete dayalı bir düzene ihtiyacı vardır. Bunların hepsinin birarada olması mümkündür, doğa ve fıtrat bunu gerektirmektedir. Olmaması gereken; bencillik, sömürücülük, haram yiyicılık, hakkına razı olmama, başkasının sırtından geçinme, çalışana, üretene, emeğe hakkını vermemedir. Aynı şekilde kişi özgürlüğüne, sorumluluğun bireyselliğine, kişisel zengin olma hakkının da önüne geçmedir.

Çünkü zenginlik değil, cimrilik kötüdür.

Mal değil, haram mal kötüdür.

Servet değil, onu paylaşmamak, bölüşmemek kötüdür.

Alışveriş değil, hileli alışveriş kötüdür.

Benlik değil, bencillik kötüdür…

Sonuç olarak, "Kur'andan bu iki düzenden hangisi; kapitalizm mi, sosyalizm mi çıkar, illa bu ikisinden birini telaffuz ederek söyle" derseniz, **"Sosyalizm çıkar, kapitalizm asla"** derim. Ama bu, Marx'ın, Lenin'in, Stalin'in, Mao'nun sosyalizmi de olmaz tabii…

BAHÇE SAHİPLERİ: İŞTE BÖYLEDİR AFET!

KUR'AN'DA nüzul sırasına göre anlatılan ilk kıssa ne biliyor musunuz? Bahçe/bağ sahipleri kıssası…

Önce dikkatle bir okuyalım:

"Hani o bahçe sahipleri ürünlerini sabah erken gelip toplamak için sözleşmişlerdi. Oysa Allah'ı hiç hesaba katmıyorlardı. Derken onlar uyurken öyle bir afet geldi ki bahçeye kıran girdi, sabaha her şey sararıp soldu. Sabaha yakın birbirlerine seslendiler: "Haydi, erkenden gidip ürünü toplayalım." Yolda gelirken aralarında şöyle konuşuyorlardı: "Yoksulun biri gelip de istemeden hepsini toplayalım." Sırf yoksula vermeyi engellemek için erkenden gittiler. Fakat bahçeyi gördüklerinde "Yanlış gelmişiz" dediler. Mırıldanarak "Yo, kesinlikle burası! Ama galiba asıl engellenen biz oluyoruz…" dediler… İçlerinde en insaflı olanı: "Ben size Rabbinizi hesaba katın dememiş miydim?" dedi. Anladılar işi ve "Rabbimiz gerçekten çok büyüksün! Açıkçası bizler sana haksızlık etmişiz" dediler. Sonra dönüp birbirlerini suçlamaya başladılar. "Yazıklar olsun bize; nasıl da gözümüz dönmüş. Sonunda belki Rabbimiz ondan daha hayırlısını verir. Allah'tan ümit kesilmez; O'nu hesaba katmayı öğrenmeliyiz" dediler. İşte böyledir afet! Ahiretin azabı ise çok daha büyüktür, ah bir bilselerdi!" (Kalem: 17-33)

Rivayete göre Müslüman olan birisinin San'a'ya yakın bir yer-

de, içinde hurmalıkları ve ziraata elverişli arazilerin bulunduğu bir bahçesi/bağı vardı. Bu kimse hasat zamanı bu bağda bulunan her şeyden yoksullara vermekteydi. Ölünce bağ oğullarına kaldı. Bunlar "***Yoksullara ürün filan veremeyiz, zaten ürün de az, bize bile yetmiyor. Artık babamızın yaptığını yapmayacağız***" demeye başladılar (Razi, İbni Kesir, Kurtubi). Bunun için bir gün erkenden kalkıp bağa giderek yoksullar gelmeden bütün ürünleri toplamak istediler. Bu hırsla geldiklerinde bir de ne görsünler bağa kıran girmiş, afet her şeyi mahvetmişti. Kıssa işte bu olayı anlatıyor...

Verilmek istenen mesaj ise **"Allah'ı hesaba katmak"** diye çevirdiğimiz "**Allah'ın dilemesi"** (meşiet) bilincidir. Şöyle ki: Bizler **"tabiatla"** iç içe olduğumuz gibi **"tabiat olaylarıyla"** da iç içe yaşamaktayız; deprem, sel, tufan, fırtına, boran, yıldırım, çekirge istilâları, kurt sürüleri vs. hepsiyle her an karşılaşabiliriz. Bunları hesaba katmadan, sanki bütün tabiatın sahibi bizmişiz gibi ve bize hiçbir şey olmazmış gibi yaşayamayız. Son derece naif ve kırılgan bir haldeyiz. İşte **"meşiet"** bilinci bunu yaşama halidir. Dindarın dilinde **"Allah dilerse"** (*inşaallah*) bunu ifade eder. Müslüman bilinç tabiatı sürekli bir oluş ve akış olarak görür. Onu Allah'tan, Allah'ı ondan koparmaz. **"Allah dilerse"** demek "***Beni kuşatan âlem ve âlemdeki olaylar elverirse***" demektir. Çünkü âlem, Allah'ın ayeti, tabiat olayları da Allah'ın davranışı, evrenin yatışmaz yapısı da Allah'ın karakteridir. Bununla ilişki halinde olmak, bunları hesaba katmak Allah'ı hesaba katmaktır. Bu nedenle inançlı bir insan kıssadaki bahçe sahipleri gibi Allah'ı sanki yokmuşçasına, hiç hesaba katmadan, umursamadan, ciddîye almadan yaşayamaz...

Öte yandan kıssanın "İşte böyledir afet (azap)! Ahiretin azabı ise çok daha büyüktür, ah bir bilselerdi!" denerek bitirilmesi de son derece manidardır...

"İşte böyledir afet!"

Kur'an lisanında, ahiret azabının yanında henüz dünyadayken başımıza gelen veya gelmesi muhtemel sel, tufan, deprem, yıldırım gibi tabiat olayları ile salgın hastalık, savaş, istila, işgal, kıyım

gibi toplumsal hercü merc (ye'cüc me'cüc) de **"azap"**, **"helak"** olarak ifade edilir.

Bütün bunlar bir gün gelip çatmadan insanların aklını başına toplaması ve gelecek azabı görmesi istenir. Peygamberler işte bu yaklaşmakta olan azapları (doğal veya sosyal afetleri) haber verir, insanları uyarırlar. Onun için onlara nezîr (uyaran, uyanışa çağıran) denir. Kur'an'ın **"inzar"** dediği şey bu...

Ancak nezîr "kâhin", inzar da "kehanet" değildir. Bunun için nezirler yer, tarih, gün vermezler. Yani ğaybı taşlamazlar. Bilakis olmakta olana, olup durmakta olana bir gün bizim de maruz kalabileceğimizi hatırlatırlar. Bu nedenle her Müslüman nezîr olabilir. Demek ki, nezîr ile kâhin, kehânet ile inzâr farklı şeyler... Nezîrlerin uyarıp durduğu afetlerden birisi bir gün çıkagelir ve o zamanda ayette geçtiği gibi şöyle derler: "İşte böyledir afet!" (***kezalike'l-azab!)***...

Afetler tabiat/doğa afetleri olabileceği gibi sosyal afetler de olabilir. Çünkü bunlar da insanlara azap/acı verir. Bunun için yaptığımız işin sonunu (*ahir*) düşünmeli ve kendi ellerimizle dünyayı cehenneme çevirmemeliyiz. Buradan da cenneti ve cehennemi daha dünyadayken kendi ellerimizle bizim yarattığımız çıkar. Ahirette ise yaptıklarımıza ayna tutulur. Ne ekersek onu biçeceğimiz gösterilir. Yaptığımızın karşılığı (*ecr*) verilir. Bu nedenle cennet ve cehennem ayetlerinin hep dünyevi ve uhrevi olmak üzere iki yüzü olduğunu düşünmüşümdür.

Kıssanın başında bahçe sahiplerine **"ashabu'l cennet"**, sonunda da başlarına gelenlere **"İşte böyledir afet! Ahiretin azabı ise çok daha büyüktür, ah bir bilselerdi!"** dendiğine dikkat ediniz...

Demek ki, herhangi bir savaş, işgal, toplumsal yıkım, açlık, kıtlık, sosyal çöküş ve **"küresel krizler"** de birer afettir. Çünkü insanlar bu durumlarda hep azap çekerler. Ancak bütün bunlar bir grup şımarmış azınlığın (*mele-i mütref*) yaptıkları yüzündendir. Onlar dünyayı yaptıklarıyla cehenneme çevirirler. Bunlara dur diyenler de gayret (*cehd/cihat*) ve çabalarıyla (*sa'y*) dünyayı cennet diyarı (*daru's-selam*) yapmak isterler. Yani huzuru, barışı, esenli-

ği, adaleti, paylaşmayı yüveltir ve onun için çalışırlar. Her iki taraf da işin sonunda (*ahiret*) yaptıklarının karşılığını görürler. Dünyayı cennet yapmak için çalışanlar cennete, cehenneme çevirenler cehenneme gider. Kanımca nihaî cennete dünyadan el etek çekerek, etliye sütlüye bulaşmayarak girilemez. Bilakis cennete dünyayı cennet diyarı yapmak isteyenler girecektir. Kendi cennetimizin kendi ellerimizle hazırlanması bu olmak icap eder. Belki yarım kaldığı, ömrün vefa etmediği, hatta engellendiğin için yapmayı çok isteğin o şey sana ahirette ödül olarak verilecek. Cennete girmek bu demek...

Bunun için Kur'an uyarıyor: İşte böyledir afet! Öyle ki, kırk katlı binaların bir anda çökmesi gibi kırk yıl sürmüş dostluklar da bir anda bitebilir. Bu da afettir öyle değil mi? Bir anda sahip olduğunuz tek şeyin aslında koskoca bir yalnızlık olduğunu anlarsınız. İşte böyledir afet! Geriye kalan niyetiniz, çabanız, arayışınız, umudunuz, alınteriniz, emeğiniz, say-u gayretinizden başka bir şey değildir. Çünkü insanın çabasından başka hakkı yoktur. İnsanı insan yapan bundan başka nedir ki?

MÜLK YAZILARI -II-

YA ALLAH'A YA MAMONA TAPACAKSINIZ

DÖRT KİTABIN MANASI

DÖRT **kitabın manası bellidir bir Elif'te** demiş Yunus Emre...

Ne güzel, ne derin bir söz.

Dört kitabın manası **"bir"**, hepsinin özü bir...

Yeryüzündeki **"ilahî bildiriler"** bunlar; döner dolaşır aynı şeyi anlatırlar.

Onun için **"Tevrat ehli"** yanlarındaki ile amel etsin, **"İncil ehli"** içinde yazanlara uysun, **"Furkan ehli"** gereğini yerine getirsin der Kur'an... (Maide: 66, 68).

Bu ne demek?

Yani "Tevratçılık, İncilcilik, Kur'ancılık yapmayı bırakın. Hepsi de tek bir şeyi söylüyor. Ezilenlerin, mazlumların, yoksulların, öksüzlerin feryadı var içinde. Onların sesine kulak verin. Yahudicilik, Hristıyancılık, Müslümancılık, yani dincilik yapmayı bırakın. Böyle yapmakla sesinizi yükseklere duyuramazsınız. Ey yeryüzünün dindarları! "Bir milyar insan hangi suçundan dolayı aç?" bunu sorun ve harekete geçin. Budur sizden asıl istediğim." demek...

Kur'an *el-Kitap* tabiriyle Allah indindeki ilmi ve vurgulanan ana temayı kasteder. *El-Kitap*, yeryüzünün tozuna toprağına bulanınca Tevrat, Zebur, İncil, Kur'an olur... Ete kemiğe bürününce İbrahim, Musa, Davut, İsa, Muhammed olur...

Eğer siz, bu kitaplardan yeryüzünün tozunu toprağını, insanda ete kemiğe bürünüşünü çıkarsanız **"sinir sistemini"** almış olursunuz. Çünkü yeryüzünün toprağı olaylar, savaşlar, devrimler, karşı-devrimler, imparatorluklar, ekonomi-politikler, halklar, düzenler, sınıflar vs. demektir. İnsanda ete kemiğe bürünüşü de insanoğlunun arayışı, dramı, acısı, umudu, feryadı, korkusu, hırsı, hüznü, sevici vs. demektir.

Bunlar kitapların sinir uçlarıdır. Bunları alırsanız kitabın sinirleri gitmiş olur. Nasıl ki, insanın sinir sistemi yok edilince duyguları, tepkileri, öfkeleri, sevinçleri de yok edilmiş olur, geriye et ve kemik yığını kalır. Aynı şekilde bu kitapların da sinirlerini yani hayata, dünyaya, mala, mülke, ekonomi-politiğe dair söylediklerini yok eder veya tevil ederek yuvarlar, anlaşılmaz, bir şey söylemez, suya sabuna dokunmaz hale getirirseniz sinirlerini almış, tepkisiz, duyarsız, öfkesiz hale getirmiş olursunuz. O zaman kitap gerçek hayat kitabı olmaktan çıkar ve bir tapınak kitabına dönüşerek ölü metin haline gelir ki, dört kitabın da başına gelen bundan başkası değildir.

Tevhid ve şirk bunlarla ilgilidir. Sinirler alınınca, geriye içi boş bir teoloji ve din tartışması kalır. Mesele Allah'ın varlığını veya yokluğunu ispat meselesi değildir. **"Allah"** yeryüzünde neyin ifadesi, arayışı, öfkesi ve sevinci olarak ele alınıyor onu görebilmektir...

Aşağıda dört kitaptan (Tevrat, Zebur, İncil, Kur'an) derlediğim metinleri okuduğunuzda *el-Kitab*'ın sinir sisteminin ne olduğunu göreceksiniz. Neyi istiyor, neyi arıyor, neye öfkeleniyor, neye seviniyor hepsini çığlık çığlığa okuyacaksınız...

Tevrat ve İncil'i tasdik edici olarak inen Kur'an, bu çığlığın Arap dil, tarih ve coğrafya evrenindeki, daha geniş bir bakışla Mezopotamya-Akdeniz havzasındaki yeniden dile gelişi...

Bu çığlık veya yeniden dile geliş özde bir ve aynı olan mesajı sürdürmek, sinir sistemlerini çalışır hale getirmek, onu yeniden canlandırmak değil mi? Bizim şu an yaptığımız yeniden yorumlamalar bundan başka bir şey mi?

Sadece Tevrat ve İncil değil, yeryüzünde bu sesi yükselten ne kadar metin varsa, bildiri, şiir, söz varsa hepsini tasdik edici olarak sürdüren Kur'an'dan bahsediyoruz.

Çünkü Kur'an mazlumların ve ezilenlerin şu gök kubbe altındaki son dinsel çığlığıdır. Yeryüzünün dindarları bunu bırakıp neden dincilik yaparlar? "Benim kitabım senin kitabını, benim dinim senin dinini döver" kavgasının ne manası var?

Ebu Hanife, kesin tesbit edilmesi halinde Tevrat ve İncil'den kimi ayetlerin namazda okunabileceği görüşündeydi. "Çünkü" demişti "Onlar da Allah'ın sözleridir." Kur'an onlarla çelişmez.

Kanımca kastettiği ayetler aşağıdakiler ve benzerleri olmalı.

Bu temel mesajların, Allah'ı, kitabı ve dini kendi tekeline almalarla, **"seçilmiş ırk"** veya **"kefareten vekâlet"** gibi tuhaf teolojilerle üzerinin örtüldüğünü, sinirlerinin alındığını, ana caddeden yan yollara kayıldığını görüyoruz. Oysa ana yol hepsinde de birdi.

Okuyun bakalım, size de tanıdık gelecek mi?

"Dört kitabın" manasının bir ve aynı olduğunu kendi gözlerinizle görün.

"Kalk, ya Rab, kaldır elini, ey Tanrı!
Mazlumları unutma!
Neden kötü insan seni hor görsün
İçinden "Tanrı hesap sormaz" desin?
Oysa sen sıkıntı ve acı çekenleri görürsün
Yardım etmek için onları izlersin
Çaresizler sana dayanır
Öksüzün yardımcısı sensin
Kötünün, haksızın kolunu kır
Sormadık hesap kalmasın yaptığı kötülükten
Mazlumların dileğini duyarsın ya Rab!
Yüreklendirirsin onları
Kulağın hep üzerlerinde
Öksüze, düşküne hep hakkını vermek için
Bir daha dehşet saçmasın ölümlü insan..."

(Zebur: 10. Mezmur: 12-18)

"Korkma biri zenginleşirse
Evinin görkemi artarsa
Çünkü ölünce hiçbir şey götüremez
Görkemi onunla mezara gitmez
Yaşarken kendini mutlu saysa bile
Başarılı olunca övülse bile
Atalarının kuşağına katılacak
Onlar ki asla ışık yüzü görmeyecekler
Bütün gösterişine karşın anlayışsızdır insan
Ölüp giden hayvanlar gibi..."
(Zebur: 49. Mezmur: 16-20)

"Yoksullardan adaleti esirgemek,
Halkımın düşkünlerinin hakkını elinden almak,
Dulları avlamak,
Öksüzlerin malını yağmalamak için
Haksız karalar alanların,
Adil olmayan yasalar çıkaranların
Vay haline!
Yargı günü uzaklardan
Başınıza felaket geldiğinde ne yapacaksanız?
Yardım için kime koşacaksanız?
Servetinizi nereye saklayacaksanız?"
(Tevrat, Yeşeya: 10/1-3)

"Rab diyor ki:
Toprak yığıp yol yapın
Halkımın yolundaki engelleri kaldırın
Yüce ve görkemli olan
Adı kutsal olan diyor ki:
Yüksek ve kutsal yerde yaşadığım halde
Alçakgönüllülerle, ezilenlerle birlikteyim
Yüreklerini sevindirmek için
Ezilenlerin yanındayım..."

(Tevrat, Yeşaya: 57/14-15)

"Diyorlar ki oruç tuttuğumuzu niye görmüyor
İsteklerimizi denetlediğimizi neden fark etmiyorsun?
Bakın, oruç tuttuğunuz gün
Keyfinize bakıyor, işçilerinizi eziyorsunuz.
Orucunuz kavgayla, çekişmeyle
Şiddetli yumruklaşmayla bitiyor.
Bugünkü gibi oruç tutmakla
Sesinizi yükseklere duyuramazsınız.
İstediğim oruç bu mu sanıyorsunuz?
İnsanın isteklerini denetlediği gün böyle mi olmalı?
Kamış gibi baş eğip çul ve kül üzerine mi oturmalı?
Siz buna mı oruç,
Rabb'i hoşnut eden gün diyorsunuz?
Benim istediğim oruç;
Haksız yere zincire, boyunduruğa vurulanları salıvermek
Ezilenleri özgürlüğe kavuşturmak
Her türlü boyunduruğu kırmak değil mi?
Yiyeceğinizi açla paylaşmak değil mi?
Barınaksız yoksulları evinize alır
Çıplak gördüğünüzü giydirir
Yakınlarınızı gözetirseniz
Işığınız tan yeri gibi ağıracak
Çabucak şifa bulacaksınız
Doğruluğunuz önünüzden gidecek
Rabb'in yüceliği artçınız olacak
O zaman yardım çağrılarınızı Rab cevaplayacak
Feryat ettiğinizde "İşte buradayım" diyecek
Eğer boyunduruğa, başkalarını suçlamaya,
Kötü konuşmalara son verirseniz,
Açlar uğruna kendinizi feda eder,
Yoksulların ihtiyaçlarını karşılarsanız,
Işığınız karanlıkta parlayacak,
Karanlığınız öğlen gibi olacak!
Rabb her zaman size yol gösterecek,
Kurak topraklarda sizi doyurup güçlendirecek.

İyi sulanmış bahçe gibi,
Tükenmez su kaynağı gibi olacaksınız.
O zaman Rab'den zevk alacaksanız.
Halkınız eski yıkıntıları onaracak,
Geçmiş kuşakların temelleri üzerine
Yeni yapılar dikeceksiniz.
"Duvardaki gedikleri onaran,
sokakları oturulacak hale getiren" denecek sizlere
Bunu söyleyen Rab'dir."
(Tevrat, Yeşaya: 58/3-14)

"Ey Sodom yöneticileri!
Rab'in söylediklerini dinleyin
Ey Gomora halkı!
Tanrımız'ın yasasına kulak verin
Kurbanlarınızın sayısı çokmuş
"Bana ne" diyor Rab
Yakmalık koç sunularına
Besili hayvanların yağına doydum.
Boğa, kuzu, teke kanı değil istediğim
Huzuruma geldiğinizde
Avlularımı çiğnemenizi mi istedim sizden?
Anlamsız sunular getirmeyin artık
Buhurdan iğreniyorum
Kötülük dolu törenlere
Yeni Ay, Şabat Günü kutlamalarına
Ve düzenlediğiniz toplantılara dayanamıyorum
Yeni Ay törenlerinizden
Bayramlarınızdan nefret ediyorum
Bunlar bana yük oldu.
Ellerinizi açıp bana yakardığınızda
Gözlerimi sizden kaçıracağım
Ne kadar dua ederseniz edin dinlemeyeceğim.
Elleriniz kan dolu
Yıkanıp temizlenin
Kötülük yaptığınızı gözüm görmesin.
Kötülük etmekten vazgeçin.

İyilik etmeyi öğrenin.
Adaleti gözetin.
Zorbayı yola getirin.
Öksüzün hakkını verin.
Dul kadını savunun...
Bunu söyleyen Rabb'dir..."
(Tevrat, Yeşaya: 1/10-20)

"Yeryüzünde kendinize hazineler biriktirmeyin
Burada güve ve pas onları yeyip bitirir
Hırsızlar da girip çalar
Bunun yerine kendinize gökte hazineler biriktirin
Orada ne güve ne pas onları yeyip bitirir
Ne de hırsızlar girip çalar
Hazineniz neredeyse
Yüreğiniz de orada olacaktır...
Hiç kimse iki efendiye kulluk edemez
Ya birinden nefret edip öbürünü sever
Ya da birine bağlanıp öbürünü hor görür
Siz hem Tanrı'ya
Hem de paraya (mamon) kulluk edemezsiniz!
Size şunu söylüyorum:
'Ne yeyip içeceğiz' diye canınız için,
'Ne giyeceğiz' diye bedeniniz için kaygılanmayın.
Can yiyecekten beden de giyecekten önemli değil mi?
Gökte uçan kuşlara bakın!
Ne eker, ne biçer
Ne de ambarlara yiyecek biriktirirler.
Tanrı yine de onları doyurur
Siz onlardan çok daha değerli değil misiniz?
Hangi biriniz kaygılanmakla
Ömrünü bir dakika uzatabilir?
Giyecek konusunda neden kaygılanıyorsunuz?
Kır zambaklarının nasıl büyüdüğüne bakın!
Ne çalışırlar, ne de ipek eğirirler
Size şunu söylüyorum:
Bütün görkemine karşın

Süleyman bile bunlardan birisi gibi giyinmiş değildi
Öyleyse yarın için kaygılanmayın
Yarının kaygısı yarının olsun
Her günün derdi kendine yeter!"
(İncil, Matta: 6/19-34, Luka: 12/12-36)

"Zenginlerden birisi İsa'ya sordu:
'Sonsuz yaşama kavuşmak için
Nasıl bir iyilik yapmalıyım?'
İsa dedi: 'İyi olan yalnızca birisi var
Sonsuz yaşama kavuşmak istiyorsan
O'nun buyruklarını yerine getir.'
'Hangi buyrukları' dedi adam.
Dedi ki: 'Adam öldürmeyeceksin!
Zina etmeyeceksin!
Çalmayacaksın!
Yalan yere tanıklık etmeyeceksin!
Annene babana saygı göstereceksin!
Komşunu kendin gibi seveceksin!'
Zengin 'Bunları gençliğimden beri yapıyorum' dedi.
Dedi ki: 'Git, üzerindeki malları sat,
parasını yoksullara ver.
Böylece göklerde hazinen olur
Sonra gel beni izle.'
Adam hızla oradan uzaklaştı..."
(İncil, Matta: 10/17-31, Luka: 18/18-30)

"İsa Yeruşalim'e gitti.
Tapınağın havlusunda sığır,
Koyun ve güvercin satanları,
Ve para bozduranları gördü.
Hepsini tapınaktan kovaladı.
Para bozanların paraları döküp
Masalarını devirdi.
Şöyle bağırıyordu:
Tanrı evini haydut inine çevirdiniz
Pazar yeri yaptınız. Yıkın şu tapınağı!
Üç günde yeniden yapacağım..."

(İncil, Matta: 21/12-13, Markos: 11/15-17, Luka: 19-45-46)

"Bilir misin, nedir zor olan?
Boyunduruk altındakileri salıvermek...
Zor zamanda vermek...
Öksüzün başını okşamak...
Düşmüşün elinden tutmak...
İman etmek...
Göçlüklere göğüs gerip acıları paylaşmak;
Sevgi ve merhamet yumağı olmak..."
(Kur'an, Beled: 9-18)

"İyilik, yüzlerinizi doğuya veya
batıya çevirmeniz değildir.
Asıl iyilik Allah'a, ahiret gününe,
Meleklere, Kitaba ve peygamberlere inanmanız,
O çok sevdiğiniz mallarınızdan,
Yakınlar, öksüzler, ihtiyaç sahipleri,
Yolu kesilmişler, düşürülmüşler,
Boyunduruk altındakiler için vermeniz,
Cân-ı gönülden namaz kılmanız,
Ihtiyaçtan fazla olanı vermeniz,
Sözünüzün eri olmanız,
Güçlüklere göğüs germenizdir.
İşte bunlardır sözü namus bilenler!
İşte bunlardır Allah bilinciyle yaşayanlar!"
(Kur'an, Bakara: 177)

"Bir zenginlik yarışıdır
Oyalanıp duruyorsunuz.
Mezarlarınıza girinceye kadar
Süren bir oyun ve oynaş...
Fakat hayır! Yakında bileceksiniz.
Fazla uzak değil; çok yakında bileceksiniz.
Evet, daha derinden bakabilseydiniz,
Bir ateş çemberine doğru
Yuvarlanmakta olduğunuzu görürdünüz.
Kendi gözlerinizle onu apaçık göreceksiniz.

O gün her nimetten tek tek sorgulanacaksınız..."
(Kur'an, Tekâsür: 1-8)

"Yalancı (sahte) din nedir
Haber vereyim mi (gördün mü?)
Öksüzü hor görür
Yoksulun halinden anlamaz
(Üstelik namaz kılar ki)
O namaz kılanların vay haline!
O kuru kuruya yatıp kalkanların vay haline!
Çünkü gösteriş yapıyorlar,
En küçük yardıma bile yanaşmıyorlar."
(Kur'an, Maun: 1-7)

"Firavun yeryüzünde büyüklük taslamış
Ve halkını sınıflara ayırmıştı.
Onlardan bir grubu ezmek istiyordu.
Oğullarına kurbanlık muamelesi yapıyor,
Kadınlarını hayâsızlığa zorluyor,
Sürekli terör estiriyordu.
Biz ise
Yeryüzünde ezilenlere lütufta bulunmak,
Onları önderler yapmak,
Ve Firavun'un yerine geçirmek istiyorduk.
Onları yeryüzünde işbaşına getirmek suretiyle
Firavun, Haman ve ordularına
Korktuklarının başlarına geleceğini
Gösterelim istiyorduk..."
(Kur'an, Kasas: 4-6)

Yunus ne güzel söylemiş: **"Dört kitabın manası bellidir bir Elif'te...**

Sadece dört kitabın mı?

Bütün suhufların, ilahi bildirilerin, metinlerin manası bellidir bir Elif'te...

Ey yeryüzünün dindarları!

Kitabın anasıdır bunlar, yan yollardan çıkın, ana yola dönün!

İster Rahman deyin, İster Allah...

İster El deyin, ister Enlil...

İster Yehova deyin, ister Ahura-Mazda...

İster Tao deyin, ister Tengri...

İster Zeus deyin, ister Krişna...

İster *Ha* diye yazın ister *Sad*

İster *Vav* diye kıvırın ister *Nun*

Hepsinde *Elif* var.

Bize seslenen evrenin ruhu birdir.

Yerlerin ve göklerin nuru birdir.

Bize çokluk görünen vahdet birdir.

Bütün güzel isimler (*Esmau'l-Hüsna*) O'nundur.

İyiye, güzele, doğruya dair ne varsa O'ndandır.

Adalete ve merhamete dair bütün sesler O'ndandır.

Öksüzün, yoksulun, ezilenin, mazlumun çığlığıdır O.

Zebur olur, Tevrat olur, İncil olur, Kur'an olur.

Dört bin kitaptan da gelse tanırsınız O'nu.

Ummu'l-Kitab (Kitabın anası) birdir.

Her öksüze "Yavrum!" diye seslenir.

ÜMMET-İ VAHİDE

GELENEKSEL **"kast sistemi"** ile yeryüzünde en katı **"sınıflı toplum"** yapısını oluşturan Hindistan'da dört bin kadar tanrı olması acaba tesadüf mü?

Tesadüf değil, çünkü **"çok tanrılılık"** ile **"çok sınıflılık"** arasında kopmaz bir bağ var.

Biri diğerinin ifadesinden başka bir şey değil.

Bu durumda, **"Cahiliye döneminde 360 put vardı"** demek, her kabilenin üç-dört (bazen sekiz-on) putu/totemi olduğu için en az 60-70 kabile (sınıf/kast) vardı demektir.

İşte bu kabile sistemi, Hint kast sisteminin 7. yüzyıl Arabistan'ındaki ifadesiydi.

Bu durumda bir toplumu soy, sop, dil, ırk, renk, kavmiyet, milliyet, mülkiyet hatta cinsiyet bakımından kabilelere (sınıflara/kastlara) bölüp parçaladığınız ve bunlar üzerinden hegomonyalar ürettiğiniz zaman **"şirk"** koşmuş oluyorsunuz.

Hâlbuki halklar (şuûb) ve kabileler (*kabâil*) hegomonya ve üstünlük taslamak için değil, kendini ötekinde açma ve geliştirme (*teârüf*) ve hayırlarda yarış için vardır.

Kur'an'da **"ümmet-i vâhide"** kavramı bu açıdan incelenmeye değerdir.

Çünkü ümmet-i vâhide (tek toplum) tevhidin sosyolojik tefsi-

ri oluyor.

Bakın Kur'an bu konuda neler söylüyor.

"İnsanlık bir zamanlar tek bir toplumdu (ümmet-i vahide). ***Sonra Allah, doğru yolda olanları müjdelemek, yoldan çıkanları da uyarmak üzere peygamberler gönderdi. Anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hüküm versin diye o peygamberlerle beraber adaletin yolunu gösteren kitaplar gönderdi. Ancak kitap verilenler, apaçık deliller geldikten sonra, aralarındaki ihtiras ve zorbalıktan (bağy) ötürü anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Allah iman edenlere, anlaşmazlığa düştükleri şeylerde adaletin yolunu gösterdi. Allah yürümek isteyeni doğru yolda yürütür.***" (Bakara: 213)

Demek ki, insanlık bir zamanlar tek bir toplummuş. Bu tek toplumdan bazıları ihtilafa düşerek ayrılmış, yoldan çıkmışlar. Bu yoldan çıkma, aralarındaki bağy (kin, ihtiras, zorbalık) sebebiyle olmuş. Sonra Allah peygamberler aracılığı ile **"adaletin"** yolunu gösteren kitaplar göndermiş.

Ayeti geniş zaman kipinde okuduğumuzda **"Hâlâ da öyle..."** manası çıkar. Çünkü tek toplumdan ayrılma, dünya gezegeninden ayrılıp başka bir gezegene gitme olmadığına göre, tek toplumu kendi içinde parçalama, kastlara, sınıflara ayırma, bunlar üzerinden haksızlıklar (zulm) üretme olur. Peygamberler de tekrar tek topluma dönmek, kastları, sınıfları ortadan kaldırmak için **"adaletin"** yolunu gösteren kitaplar getirmiş olurlar.

Peki, insanlar neden parçalandılar?

Kastlar ve sınıflar neden ortaya çıktı?

Bunun altında yatan esas sebep neydi?

Tek toplum, parçalı (kastlı/sınıflı) hale neden dolayı geldi?

Devam ediyoruz:

"İşte bu sizin ümmetiniz tek bir ümmettir (ümmet-i vahide). ***Rabbiniz de Benim. Daima Benim bilincimde olun! Gel gör ki, kendi aralarında paramparça olup gruplara ayrıldılar. Her gruba kendini hak diğerini batıl görmek hoş göründü. Sen onları cehalete batmış olduklarını anlayıncaya kadar kendi hallerine bırak. O elde ettikleri mal ve oğulları, hayırda yarıştırmak için kendilerine özel olarak verdiğimizi mi sanıyorlar? Hayır, anlayamıyorlar. Oysa Rablerine karşı korku ve titreme içinde olanlar, Rablerinin ayetlerine inananlar, Rablerine ortak koşmayanlar, verdiklerini Rablerinin huzuruna çıkacaklar diye kalpleri korku ile ürpererek verenler... İşte onlardır hayırda yarışanlar ve onun öncüleri olanlar.***" (Mu'minun: 52-61)

Görüldüğü gibi tek toplumun parçalanması, guruplara, kastlara, sınıflara ayrılmasının sebebi, içimizden bazılarının **"mal ve oğullar"** (*mâl ve benîn*) sahibi olması ve bunları **"kendilerine özel olarak verilmiş hayır"** sanmalarından dolayıdır. Yani servet, zenginlik ve nüfuz (mal ve oğullar) sahibi kimseler, biriktirdikleri (*kenz*) ile toplumda ayrıcalık ve üstünlük taslamakta ve **"kendi yanlarında olanla şımararak"** toplumda sınıflaşmalara neden olmaktadırlar.

Oysa yapılması gereken, mal ve oğullar sahibi olmanın kendilerine özel bir hayır (mülkiyet) olduğunu sanmak değil, hayırda yarışmak (*yusâriûne fi'l-hayrât*), verileni vermek (*yu'tune mâ âtev*)... İşte bunu yapanlar Rablerine karşı korku ve titreme içinde olanlar, Rablerinin ayetlerine inananlar, Rablerine ortak koşmayanlar ve kalpleri korku ile ürperenlerdir.

Demek ki, özel mülkiyet yığarak onunla şımarmak, mal ve oğullar (servet ve nüfuz) sahibi olmakla tek toplumu sınıflara ayırmak, **"hayr"** (karşılıksız bağış) ve **"i'ta"** (karşılıksız veriş) kaçkını olmak, ayetleri inkâr, şirk, Allah'tan korkmamak ve ürpermemek oluyor.

Oysa sınıfsız tek toplum (ümmet-i vâhide), mal ve oğullar böbürlenmesi ve özel mülkiyet şişinmesi nedeniyle kurulamamakta, bu yüzden sürekli sınıflaşma, çekişme ve didişme olmaktadır. Bunu sağlayacak olanlar, sevgi ve merhameti (*rahmet*) önceleyenler ve bunun için de karşılıksız verenlerdir. Aksi halde cehennem boşuna değildir:

" *Rabbin isteseydi bütün insanlığı bir tek ümmet* (ümmet-i *vâhide) yapardı. Bu yüzden birbirlerine karşı çıkıp duracaklardır; ancak Rabbinin sevgi ve merhameti ile bağışladığı kimseler hariç. Zaten 'Allah onları bunun için yarattı. Böylece Rabbinin "Cehennemi görünür-görünmez varlıklarla dolduracağım" sözü yerine gelmiş olacak."* (Hud: 118-119)

Demek ki, Allah'ın istediği tek toplum, hegomonik ilişkilerden arınmış, elindeki ile üstünlük taslamayan, bunu siyasi ve hukuki ayrıcalığa dönüştürmeyen, sınıf yaratmayan, birbirinin işini birbirinin yanında **"ortaklaşacı paylaşım ve üretim düzeni"** içinde çalışarak gören ve böylece **"hayırlarda yarışan"** sınıfsız tek toplumdur:

"Allah isteseydi hepinizi tek bir topluluk (ümmet-i vâhide) *yapardı, fakat sizi, her birinize verdiği şeylerle imtihan ediyor. O halde hayırlarda yarışın.* (Maide; 5/48). *Rabbinin sevgi ve merhametini onlar mı taksim ediyorlar? Onların dünya hayatındaki geçimlerini aralarında nasıl Biz taksim ettikse, bir kısmına diğerinden daha fazla imkân vererek kimini kiminin yanında çalışmasını sağladıksa, işte Rabbinin sevgi ve merhametini taksim etmesi de böyledir. Bu onların toplayıp yığdıklarından daha hayırlıdır."* (Zuhruf: 32)

Yoksa dünyada sanki bin yıl yaşayacakmış gibi para, altın, gümüş, mal ve servet yığıp lüks hayat (*zuhruf*) yaşayan ve onlara imrenip duranlardan oluşan sınıflı toplum değildir:

"Eğer insanlar tek bir toplum (ümmet-i vâhide) haline gelecek olmasaydı, Biz o Rahman'a kâfirlik edenlerin evlerinin çatılarını, çıkıp yükseldikleri merdivenlerini, evlerinin kapılarını, üzerine uzanıp yattıkları yataklarını, koltuklarını, kanepelerini gümüşten yapar, hepsini süse, altına, lükse (zuhruf) boğardık. Fakat bütün bunlar dünya hayatının geçici metâından başka bir şey değildir. Sakınanlar için ebedi mutluluk ise ahirette Rabbinin katındadır." (Zuhruf: 33-35)

Zuhruf: Sözlükte mastar olarak (*afv, zekât, ribâ, mele', tekâsür* gibi) "çoğalmak, taşmak, dolmak, fazlalaşmak" demek... Süslenmek (*tezahruf*), altın, bir şeyin zineti, süsü, güzelliği (*zuhruf*), yerin çekici, güzel, rengarenk bitkisi (*zuhrufu'l-ard*), evin fazla eşyası (*zuhrufu'l-beyt*) kelimeleri bu köktendir... Ayette geçen *zuhruf* "süper lüks, altın süslemeli, gümüş işlemeli" manasında aşırı, ultra lüks bir hayatın tasviri için kullanılıyor.

Ve denmek isteniyor ki: İnsanların alabildiğine zengin olanlara, lüks hayat yaşayanlara özenip imrenerek tek tip bir topluluk haline gelme ihtimali olmasaydı... Şayet insanların zengin kimseyi bol rızık ve refah içinde görüp, onlara arzu duyma ihtimali olmasaydı... İnsanların doğasında zenginlik içinde yüzenlere özenerek hepsinin de öyle olmak istemesi zaafı olmasaydı... Biz bunları iyice lükse, altına, gümüşe, şatafata boğardık. Fakat Biz öyle yapmadık, zengin ne kadar zengin olursa olsun hep bir yanıyla eksik bırakılmıştır. En azından o zenginliğini mezara götürememekte, hepsine sahip olamamakta, ölür ölmez geride kalanlar malını mülkünü akbabalar gibi paylaşmaktadır. Sonunda bütün bunlar dünya hayatının geçici metaı olarak kalmaktadır. Şu halde "Ben çok zenginim" demenin üstünlük vesilesi olacak bir tarafı yoktur. Zenginliğin özenilecek, imrenilecek bir tarafı da yoktur...

Demek ki, **"ümmet-i vâhide"** kavramının geçtiği yukarıdaki ayetlerde de görüldüğü gibi, bir taraftan **"İşte sizin toplumunuz böylesi tek bir toplumdur"** denirken, diğer taraftan **"Eğer Allah isteseydi insanları tek toplum yapardı fakat zenginliğe imrenmesinler diye yapmıyor"** denmesi, Kur'an'ın istediği tek toplumun, bir tarafta zenginlikten şımarmışların ve diğer tarafta onlara özenip imrenenlerin olduğu bir toplum değildir. Yani sınıflı bir toplum değildir.

Bilakis Kur'an'ın istediği tek toplum, **"sınıf"** (*zebr, hizp, şia*) bakımından tekleşmiş toplumdur. Dolayısıyla burada dil, din, ırk, renk, kültür, sanat, düşünce, inanç vs. bakımından herkesin tek tip hale geldiği bir toplumdan bahsedilmiyor.

Nitekim **"ümmet-i vâhide"** ayetlerinin geçtiği yerlerde görüldüğü gibi servet ve nüfuzdan (*mâl ve benîn*), lüks hayattan (*zuhruf*) bahsedilmesi, bunlardan kaynaklanan gurupların, hiziplerin, sınıfların mahkûm edilmesi ve bunun giderilmesi için de **"hayır-**

larda yarışmanın" ve **"verileni vermenin"** sürekli emredilmesi açıkça bunu göstermektedir.

Son günlerde seyrettiğim **"Hz. Yusuf"** filminde bu mesaj çok çarpıcı bir şekilde veriliyordu. Filmin bir sahnesinde Hz. Yusuf şehrin yoksul mahallelerini, köle pazarlarının olduğu yerleri dolaşıyor ve yanındakine şöyle diyor: ***"Bir gün gelecek üsttekiler aşağıya inecek, alttakiler yukarı çıkacak. Zengin ile yoksul arasında eşitlik olacak..."***

Bu sözler Yusuf'un daha o günlerden **"Benden sonra son peygamber olacak"** dediği **"Ahmed"**in şu sözlerine ne kadar da benziyor: ***"Bir gün gelecek bir kadın tek başına San'a'dan Hadramevt'e kadar gidecek, Allah'tan başka kimseden korkulmadığını görecek... Bir gün gelecek bir adam kucağında altın ve gümüşle şehri dolaşacak fakat zekât verecek kimseyi bulamayacak..."*** (bkz. "Peygamberin rüyası" başlıklı makale)...

"Ümmet-i vâhide" bütün peygamberlerin rüyasıydı.

Her zaman birileri bir rüya görür.

Ve dünya o rüyanın içinde yeniden kurulur.

Gerçek **"devrimci"** işte o rüyayı görebilendir.

O gün güneş, ay ve 12 yıldız secdeye kapanır.

Çağımızın güneşi, ayı ve 12 yıldızı nedir acaba?

Onu bilmek için önce **"Yusuf"** karakterinde olmak gerek, **"Yusuf..."**

KURAN'I "KERİM" GÖZLE OKU!

ANADOLU'DA bir köy evi veya camisinden...

İran'da bir kasaba mescidinin rafından...

Filistin'de bir kitapçıdan...

Endenozya'da bir kütüphaneden...

Tunus'da misafir olduğunuz bir evin kitaplığından...

Velhasıl dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi bir mescid, cami, kitapçı veya kütüphaneden onu aldığınızda üzerinde şunu yazdığını görürsünüz: **Kur'an-ı Kerim...**

Bir kitabın adı onu özetler değil mi?

Bir kitabın adı bütün mesajı verir değil mi?

Okuduğunuz kitapları düşünün, hepsi öyledir.

Herhangi bir filmin, tiyatronun, derneğin, partinin hatta devletin adı da öyledir.

Allah'ın kitabına bu isim neden verilmiş hiç merak ettiniz mi?

Kanımca kapaktaki "Kerim", **"Kur'an'ı, "kerim" bir gözle, bu eksenden, bu bakış açısıyla oku!"** manasına geliyor.

Şu halde ne demektir **"Kur'an-ı Kerim"?**

Neye denir **"Kerim"?**

"Soylu Arap atı çok kazandırdı" haberinden de anlaşılacağı gibi, Arap atı çok dayanıklı mükemmel bir binek ve yarış atıdır. Arabistan'a da geçen Orta Asya atlarından türemiştir. İngiliz atlarından daha dayanıklı olup, 24-28 saat hiç su içmeden yol alabilir. At yarışlarda sahibine "para bastırır". Hep karşılıksız verir, verir, verir... Onun için "soylu, asil" demişler...

İşte bu çok verici, böyle olduğu için de soylu/asil ata Arapça konuşan zihin "*Cefâdu Kerîm*" demiş. Neye *Kerim* demiş dikkat ediniz...

Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde "*Kerim*" sözcüğünün karşısında şunlar yazıyor:

1- Soylu, asil

2- Cömert.

"*Kerem*"de de şunlar yazıyor:

1- Soyluluk, ululuk, büyüklük, asalet.

2- Bağış olarak verme, iyilik, cömertlik, lütuf...

İkrâm, İkrâmiye, Kerâmet, Mukerrem, Mükremin, Ekrem kelimeleri de bu kökten...

Kerim sözcüğü, Arapça kök olarak **[K-R-M]**'den geliyor ve Türkçe'deki gibi iki anlamda kullanılıyor. Kur'an'da da bu iki anlamda:

1- Vermek, cömertlik

2- Şeref, asalet...

Bu, şu demek: Verdiğin için şerefli (*kerim*) oluyorsun veya şeref (*kerem*) sahibi olmak için vermen (*ikram*) gerekir. Her kim çok veriyorsa (*ikram*), en şereflimiz (*ekrem*) odur. Karşılıksız verme (*ikramiye*) onun için bağıştır. Olağanüstü haller izhar ederek değil, elindekini vererek, paylaşarak, bölüşerek karşılıksız verici (*kerâmet*) sahibi oluyorsun.

Bunu yapan *Mükremin* oluyor. Bu nedenle de cömertliği ile meşhur elçiye *Resul-i Ekrem*, bunun gösterildiği, yaşandığı şehre de *Mekke-i Mükerreme* deniyor. İçinde baştan sona bunu işleyen kitaba da *Kur'an-ı Kerim*...

"Kur'an-ı Kerim" isminin bizzat Allah tarafından konduğunu görüyoruz: ***"Hiç şüphesiz o bir Kur'an-ı Kerim'dir."*** (Vakıa: 77)

Allah'ın, Hira mağarasında Peygamberimize daha ilk seslenişinde iki kez **"Oku"** (çağır, taşı, götür, anlat, yüklen, yaşa, yaşat) diye seslendiğini görüyoruz: ***"Oku! Seni 'yaratan' Rabbinin adıyla... Oku! Senin Rabbin 'ekrem'dir..."***

Allah'ın ilk olarak bunlarla kendini tanıtması, bizim hayatta bu isimlerle bir **"okumada"** bulunmamızı istediği içindir. Yani biz 'halk' eder (üretir, meydana getirir, yapar) ve ürettiklerimizi verir, paylaşır ve bölüşürsek 'ekrem' (şerefli, saygın) oluyoruz. Allah'ın 'halk' ve 'kerem' sıfatları insanların dünyasında böylece tecelli etmiş oluyor...

Bu okumayı ilk yapanların bizzat Allah'ın elçileri olduğunu görüyoruz. Daha ilk surelerde Hz. Peygamber için ***"O 'kerim' bir elçinin sözüdür"*** deniyor. (Hakka: 48)

Hz. Musa için de aynı şey söyleniyor: ***"Biz kendilerinden önce, Firavun'un kavmini de denedik. Onlara 'kerim' bir elçi gelmişti."*** (Duhan: 17)

'Kerim' elçiler, 'En büyük Kerem sahibi'nin 'Kitab-ı Kerim'ini getirirler. Ve insanlara nasıl 'mükerrem' olunacağını, ne yapıldığı zaman "kerâmet ehlinden' sayılacağımızı gösterirler: Karşılıksız vererek, 'ikram' ederek, bölüşerek, paylaşarak...

Firavun diyordu ki: ***"Ey kavmim! Mısır mülkü ve altımdan akıp giden şu ırmaklar benim değil mi?"*** (Zuhruf: 51)

Çünkü Firavun, Mısır'ın mülkünü; ırmakları, toprakları, çayırları, bayırları sahiplenmiş ve tağutlaşmıştı. Halkını sınıflara, katmanlara ayırarak, sınıf ayrıcalığı yaratıp alt kast-üst kastlar oluşturarak parçalamış ve köleleştirmişti, yani 'şirk' koşmuştu.

Bunun ifadesi olarak da ***"Ben sizin en yüce Rabbinizim"*** diyordu. (Naziat: 24)

"Rabbiniz benim..." Yani su kanallarımda, çiftliklerimde, bahçelerimde, arazilerimde, tamamı bana ait olan Mısır mülkümde size ekmek, aş, iş veren benim. Ben olmasam aç kalırsınız...

'Kerim elçi'ye dendi ki: ***"Firavun'a git çünkü o iyice tağutlaştı"*** (Naziat: 17). Ve ona de ki: ***"Tezkiye olacak mısın?"*** (Naziat: 18)

Yani sahiplenip üzerine aldığın Allah'ın mülkünü halka iade edecek misin? Bağları, bahçeleri, arazileri, toprağı, suyu "Mısır'ın mülkü benim" diye sahipleniyorsun. Bunları asıl sahiplerine; ezilenlere, yoksullara, tüm halka iade edecek misin? Ben bunu sağlamak için gönderilmiş "kerim" bir elçiyim. "Kerim" olan Allah'ın yoluna gir, Müslüman ol ve ver. Üzerindeki fazlalığı vererek tezkiye ol/arın. Elçilerin görevi Allah'ın mülkünü sahiplenenlere "kerâmetin" (vermenin/tezkiyenin/ arınmanın/) yolunu göstermektir...

Elçileri örnek alanların da onların yolundan gitmeleri gerektiğini görüyoruz:

"Vererek tasdikini ispat eden erkekler *(musaddigûn)* ***ile vererek tasdikini ispat eden kadınlar*** *(musaddigât)* ***ve Allah'a güzel bir borç*** *(karz-ı hasen)* ***verenler... Onlar için kat kat artış ve 'kerim' bir karşılık vardır."*** (Hadid: 18)

Ayette geçen *musaddıgûn* ve *musaddıgât* tabirlerinin "sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar" olarak çevirilmesi kanımca yanlıştır. Çünkü *sadaka* kavramı şu anki Türkçe'de kullanılışı itibariyle *küfür* ve *zekât* kavramları gibi mahvedilmiş kavramlardan birisidir. Küfür deyince belden aşağı "sövme", zekât deyince otomatik olarak "kırkta bir"in akla gelmesi gibi sadaka denince de "Allah rızası için sadaka" yalvarışı ve dilencilere üç beş kuruş atma akla gelmektedir.

Oysa sadaka tasdik etti/doğruladı demektir. Neyi doğruluyorsun? İmanını... Ne ile doğruluyorsun? Vererek... İman iddiasında bulunduğun halde vermezsen ne oluyorsun? İkiyüzlü, münafık...

Allah'a güzel bir borç vermek (*karz-ı hasen*) Kur'an'ın Mekke'den itibaren kullandığı en esaslı kavramlardan birisidir. *Karz*, kredi demektir. Allah'a karşılıksız kredi açmak demek... Allah dış dünyada görünen bir nesne olmadığına göre bu nasıl olacak? Yoksullara vererek... Çünkü Allah Kur'an'da kendini yoksuların yerine koyarak konuşur. Ona borç vermek veya karşılıksız kredi açmak yoksullara vermek demektir...

Ayette iman eden erkek ve kadınlar işte bunu yaparlarsa verdiklerinin artarak geri döneceği haber veriliyor. Burada **"bir koy üç al"** mantığı yoktur. Allah ile ilişkisini ticaret kafasıyla anlayan **"tüccar imanı"** bunu anlayamaz. Burada kat kat artarak geri dönen, ayetin sonunda geçtiği gibi **"kerem"** sahibi olma payesine ermedir. "Eğer" diyor, "siz bunu yaparsanız **"kerim"** olursunuz", yani "şeref ve asalet sahibi olursunuz. Aksi halde şerefinizi kaybedersiniz, "şerefsiz" olursunuz." Bir insan için en büyük kayıp bu değilse nedir?

Türkçe'de bir deyim var: Örneğin **"Vermeyen şerefsizdir"** deriz. Aynen öyle... Bu deyim hem vermek hem de şeref anlamına gelen **"kerem"** kavramının manasında mündemiç olup ondan çıkarılmıştır.

Nihayet Kur'an'ın da üstünlüğün ölçüsü olarak "kerem" kavramını kullandığını görüyoruz: ***"Allah katında en keremliniz*** *(şerefli/saygın/asil/üstün)* ***en takvalı olanınızdır."*** (Hucurat: 13)

Takva, "sakınmak" demek. **"Allah'tan sakınmak"** ise Allah'ın öfkesini çekmekten sakınmak manasındadır. Allah'ın öfkesini en çok neyin çektiğini ise cehennem tehditlerinden anlarız (bkz. 'Cehennem tehditleri kime yönelik?' başlıklı makale).

Asalet, milliyet, kavmiyet ve mülkiyette değil, kerâmettedir. Yani kerim olmada, kerem sahibi olmadadır. Bunun için ***"Sizin en hayırlınız insanlara en çok faydalı olanınızdır"*** buyurulur. Bunun tersi de takva oluyor: ***"Sizin en takvalı olanınız, insanlara zarar vermekten en çok sakınanızdır..."***

Burada **"kerâmet"** kavramının tasavvuftaki *kerâmet* ile hiçbir alakası yoktur. Bilakis kerim olmakla, kerem sahibi olmakla, cömertlikle, vermekle, paylaşmakla, insanlara faydalı olmakla ilgilidir. Her kim kerem (verme) konusunda en takvalı ise en üstünümüz odur. Bu nedenle kimi sahabeler Peygamberimize ***"Verecek***

bir şeyimiz yok, nasıl kerim olacağız?" diye sorduklarında, ***"Tebessüm sadakadır"*** buyurdu. Yani kardeşine güler yüzle davran, tebessümünü ver, bu da keremdir demek istedi.

Şu halde Kur'an, varlık gerekçesi olarak temele **"adaleti"** koyan **"kerim"** bir devlet öngörür. Adalet ve kerem onun yegâne varlık temelidir.

Yani tüm toplum kesimlerine eşit davranan, ülke hazinelerini zenginlerin elinde dolanıp duran bir devlet olmaktan çıkaran, tüm kesimlere eşitçe dağıtan, veren, iade eden, iktidar zenginleri üretmeyen, insanı yaşattıkça kendisinin yaşayacağını bilen, boyuna alıcı, el koyucu, asalak, tiran devlet değil; cömert, verici, dağıtıcı, adil, kerim devlet...

Zorbaların cebberrut devleti değil; ezilenlerin, yoksulların, çaresizlerin adalet devleti...

Zenginlere çalışan kapitalist devlet değil; kimsesizlerin kimsesi kerim devlet...

Kur'an-ı Kerim...

Kitaba bu ismi bizzat Allah vermiş.

"İşte o Kur'an-ı Kerim'dir" demiş. (Vakıa: 77)

Ve bu ayet Kitabın başlığına konmuş.

Tam Türkçe'si ile üzerinde şu yazmakta:

"İşte o, asil bir yaşamın yolunun vermek/paylaşmaktan (Kerim) geçtiğini öğütleyen ve bunun yollarını gösteren ayetlerin toplandığı Kur'an'dır..."

Ve bunun nasıl olacağı cömertliği ve asaleti ile meşhur bir elçi tarafından (*Resul-i Ekrem*), cömertlik ve asalet şehrinden (*Mekke-i Mükerreme*) başlayarak tüm dünyaya duyuruldu... 23 yılda, hicretin on birinci yılı (632 yılı) Rebiulevvel ayının on ikinci günü tamamlandı...

Bu *Kitab*'tır: Her insana için dışın öğreten

Gökte, yerde, tende, canda bir Yaratan sezdirten

Bu *Kitab*'tır: Her kişiye benlik veren, yol açan

İnsanlığın sergisine armağanlar astırtan

Bu çerağdır: Obalara, konaklara nur saçan

Bir köylünün işlerini tarihlere bastırtan

Bu *Kitap*'tır: Yürekleri iyilikle besleyen

"El bağına girme" diyen, dost yarasın bağlatan

Bu anadır: Her öksüze "Yavrum" diye seslenen

Nice canları kardaş eden, birbiriçün ağlatan

Bu *Kitab*'tır: Akıllara her bir şeyi sordurtan

"Düşün sonra inan" diyen, doğru yollar gösteren

Bu bilgidir: Ululuğun yapılarını kurdurtan

Çıplak dağlar yeşilleten, viran köyler şenleten

Ey kardaşlar! Şu küçücük armağanım atmayın

Bir goncadır: Muhammed'in gül yaprağından derildi

Sakın, bunu yapma çiçek demetine katmayın

Bu şey size özünüzü açmak için verildi.

(M. Emin Yurdakul; *Kur'an-ı Kerim* şiiri).

ÂDEM: KISSALARIN ANASI

ŞAİRİN ***"Zifiri karanlıkta gelse şiirin hassı ayak sesinden tanırım/Ne zaman bir köy türküsünü dinlesem şairliğimden utanırım"*** (B. Rahmi Eyüboğlu) demesi gibi, ben de ne zaman kıssaların anasını okusam B. Rahmi gibi utanırım. Doğrusu bu ya nedenini de bilmiyorum.

Dünya tarihinde insanlığa mal olmuş böyle bir kıssa var mıdır?

Sümer tabletlerinden Babil teolojisine, Yunan mitolojisinden Kızılderili efsanelerine kadar bu denli evrensel, kalıcı ve doğrudan insanlık macerasını özetleyen bir kıssa sanırım anlatılmamıştır.

Ali Şeriati'nin dediği gibi **"yaratılış kıssası"** bütün milletlerin din ve mitolojilerinde var. Değişik versiyonlarıyla nesiller boyu anlatılıyor.

Galiba onu bu denli önemli kılan, bir taraftan **"köken"** anlatısı olması, diğer taraftan da **"beni bana, seni sana, onu ona, bizi bize"** anlatıyor olması olsa gerek.

Çünkü her doğan çocuk bir Âdem'dir.

Ve her doğan çocukla birlikte Âdem kıssası yeniden başlar.

Farklı dini metinlerde **"Âdem/Adam"**, **"Yaratılış"**, **"Âdem-Havva"**, **"İblis"** şeklinde ifade edilen **"kıssaların anası"**, aslında içimizdeki savaşı/çatışmayı ve **"hayat"** denen **"meçhule giden"** yolculuğumuzu anlatmaktadır. Anlatılan biziz; ben, sen, o hepimiz... Bu nedenle kesinlikle üzerimize alınarak, **"yaşayan**

kıssa"ya dönüştürerek okumamız gerekiyor.

Malum, Kur'an'da 23 kıssa, 22 de mesel (örnek) anlatılır. Kıssaların anası (Âdem kıssası) ise Kuran'da toplam yedi yerde geçer (Bakara: 30-38, A'raf: 11-24, Hicr: 21-44, İsra: 61-65, Kehf: 50-51, Taha: 115-127). Kıssa'nın en geniş toplu özeti ise A'raf suresinde verilir.

"Kıssaların anası" dememiz, Kur'an kıssalarının kendi iç bütünlüğü açısından da boşuna değildir. Çünkü diğer tüm kıssalar andan doğar ve bir yönüyle onu açıklar. Örneğin Şeytanın "üstünlük iddiasını" Firavunda... "Yıkılmayacak bir mülke sahip olma hırsını" Karun'da... "Beni sen azdırdın" (Allah böyle istedi) iddiasını Haman'da... "Tanrılaşma/ölümsüzleşme arzusunu" Firavun ve Nemrud'ta... "Doğruluk ve dürüstlük yolunun üzerine oturma" iddiasını 'yol başlarına oturmuş, şehre hâkim dokuz çetede... "Yasak ağaçtan yeme" uyarısını Salih'in devesinde, Talut'un "sudan içmeyin" uyarısında... "Âdem tevbesini" peygamberlerde, Salihlerde... "Allah'ın yardımını" Musa'nın Kızıldeniz'den geçişinde... "Âdem'in Allah'tan kelimeler almasını" İsa'nın Allah'ın sesi (kelimesi) oluşunda buluruz.

Bütün kıssalar **"kıssaların anası"** ile bir yönüyle irtibatlıdır. Diğer tüm kıssalar kıssaların anasıyla; kıssaların anası da bizimle irtibatlıdır. Döner dolaşır beni, seni, onu; bizi anlatır.

Bu nedenle **"dinî zihin"** de, olup biteni izah sadedinde **"Şeytan da beni ateşten onu topraktan yarattın, ben ondan üstünüm demişti..."** Veya **"Şeytan, Âdem'i ve eşini yıkılmayacak bir mülk vaadi ile kandırmıştı, bunlar boş işler, dikkat etmek, haddi aşmamak lazım..."** vs. türünden değerlendirmeler yapılır. Bitmek tükenmek bilmeyen bir yorum zenginliği yaratılır. Her vesile ile bağlantılar kurulur ve **"kıssaların anası"** her daim yaşar.

Bu açıdan bakılınca Âdem kıssası gerçekten kıssaların anasıdır. Onda hayatın özü ve özeti vardır.

Aşağıda kıssayı Kur'an'da geçen yerleri tarayarak iki **"sahne"** halinde topladım. Birinci sahneye Begoviç'in tabiri ile **"semavî prolog"** (gökteki ilk konuşma), ikinci sahneye de **"yerdeki diyalog"** dedim.

Birinci sahnede konuşmalar Allah, Melekler ve İblis arasında geçmekte, ikinci sahnede ise Allah, Şeytan, Âdem/Adam ve eşi yer almaktadır. Birinci sahnedeki teorik muhayyile, ikinci sahnede pratik gerçekliğe dönüşmektedir. Edebiyat diliyle söyleyecek olursak, birinci sahneye tümden **"gerçeküstücü"** anlatım tarzı hâkimken, ikinci sahnede **"toplumsal gerçekçi"** eğilim görülür.

Bu haliyle **"kıssaların anasının"** tarih boyunca birçok edebiyatçı, şair, filozof, bilge ve yazı ustasına ilham kaynağı olduğunu görüyoruz. Mesela Yusuf Has Hacip'in *Kutadgu Bilig* adlı eseri bu tarzda yazılmıştır. Yusuf Has Hacip anılan eserinde dört kişiyi birbiri ile konuşturur: **Kün-Toğdı** adalet/kanun, **Ay-Toldı** mutluluk, **Oğdülmiş** akıl, **Odgurmış** akibet'tir. Eser boyunca bunlar birbiriyle konuşur ve insan, hayat, mutluluk ve gelecek hakkında öğütler verilir. Bireysel ve toplumsal kurtuluşun yolları gösterilir. Tarihin yükseliş ve çöküş yasaları anlatılır. Eflatun'un *Devlet*'i de aşağı yukarı böyledir...

"Kıssaların anasında" da esas amaç budur.

Kıssa sembolik kavram ve ifadeleri ile gerçeküstücü anlatımın dini örneğini teşkil eder. Önceki çağların dini metinleriyle irtibatlı yüksek derecede bir dini edebiyat ve metafizik kavramsallaştırma görülür. Malum Kur'an'ın ahlak, hukuk, siyaset ve doğa ile ilgili ayetlerini sembolik okuma imkânı pek yokken, özellikle metafiziği kavratma amaçlı anlatılarında ve kıssalarda bol miktarda sembolik kavram ve ifadeler görürüz. Bu açıdan kıssaların anası aynı zamanda **"Kur'an'ın sembolik okunuşu"** na gayet güzel bir örnektir.

Kıssada anlatıcı, bir gerçek varlık olarak Allah'tır. Allah'ın insan öncesi yarattığı ve yaratıldığı hal üzere olan tüm varlıklar; yeryüzü, gökler, geceler, gündüzler, dağlar, nehirler, yıldızlar, bulutlar, yağmurlar, bitkiler, ekinler, rüzgârlar vb. âlemdeki tüm iyilik güçleri *Melâike/Melekût* olarak ifade edilirler. Teşhis (kişileştirme) ve intak (konuşturma) sanatı çerçevesinde bütün bunlar *Melekler* adıyla canlı bir varlık halini alır, dile gelip konuşurlar. Sonra Âdem/Adam/İnsan olarak iç dünyamız konuşturulur. İçimizde-

ki **"kötülük dürtülerine"** birinci sahnede İblis, ikinci sahnede Şeytan denir. Adeta şavkımıza ayna tutulur ve içimizde ne gibi bir canavarın yattığı ve hangi hallerde uyanıp bizi yoldan çıkaracağı haber verilir...

Sözü daha fazla uzatmadan kıssaya geçelim.

(Birinci sahne)

ALLAH: ***"Yeryüzünde bir halife var edeceğim."***

MELEKLER: ***"Biz seni övüp yüceltiyoruz, orada kan dökecek birisini mi?"***

ALLAH: ***"Sizin aklınız ermez, Ben bilirim. Eğer biliyorsanız eşyanın isimlerini söyleyin bakalım."***

MELEKLER: ***"Sen Yücesin, bize öğrettiğinden başkasını bilmeyiz, her şeyi bilen Sensin."***

ALLAH: ***"Ey Âdem! Eşyanın isimlerini söyle bakalım (deyince isimleri saydı). "Size göklerin ve yerin bilinmez derinliklerini, bildiğiniz bilmediğiniz her şeyi yalnız Ben bilirim dememiş miydim? (Haydi) Âdem'i selâmlayın."*** (Iblis dışında hepsi selâmladı; o ise karşı geldi, büyüklük taslayarak reddedenlerden oldu. İblis cinlerdendi ve Rabbinin emri dışına çıkmıştı. Ben onlara ne göklerin ve yerin yaratılışında, ne de kendilerinin yaratılışında bir rol vermedim/şahit tutmadım.)

ALLAH: ***"Ben sana emretmişken neden selâmlamıyorsun?"***

İBLİS: ***"Ben ondan daha üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu topraktan. Kuru balçıktan yarattığın birisine secde edecek değilim."***

ALLAH: ***"Öyle mi, yıkıl karşımdan, burada büyüklük taslamak senin haddine değildir, aşağılık küstah, defol! Ceza gününe kadar lanet sanadır."***

İBLİS: ***"Bana kıyamete kadar mühlet ver."***

ALLAH: ***"Peki, mühlet verilenlerdensin."***

İBLİS: ***"Beni azgınlığa ittiğin için ben de senin o doğruluk ve dürüstlük yolunun üzerine oturacağım. Önlerinden arkalarından, sağlarından sollarından onlara sokulacağım. Çoğunu şükredenlerden bulamayacaksın. Onlara yeryüzünde olan şeyleri süslü göstereceğim ve onların hepsini azdıracağım. Ancak saf bir yürek temizliği içinde olanlar hariç."***

ALLAH: ***Ben de işte bu doğruluk ve dürüstlük yolu üzereyim! Kullarım üzerinde senin bir gücün olmayacak. Haydi, yerilmiş ve kovulmuş olarak defol! Yemin olsun ki insanlardan kim sana uyarsa, hepinizi cehenneme dolduracağım."*** (Bakara: 30–38, A'raf: 11–24, Hicr: 21–44, İsra: 61–65, Kehf: 50–51, Taha: 115–127)

Görüldüğü gibi Allah, **"yeryüzünde"** bir **"halife"** var edeceğini ilan ederek kıssaya başlıyor. Bu, halife olacak kişinin (Âdem/Adam) öbür dünyadaki cennetten veya başka bir âlemden gelmediğini gösterir. Kıssada anlatılan cennet bu dünyadadır ve evrensel adalet ve barış yurdu (dâru's-selam) anlamında ebedi ve ideal ülkedir. Önce bu ülke/diyar kurulmuş ve içinde Âdem ve eşi (insanlar) yaşıyor olarak resmediliyor ve ne yaptıkları takdirde böyle bir nimeti kaybedecekleri ve oradan çıkıp yeryüzüne (cehennemi bir hayata/kaosa/çatışmaya) kin ve düşmanlıklar içinde dağılacakları anlatılıyor (ikinci sahnede daha geniş gelecek).

"Halife" sözlükte mastar olarak "Birinin yerine geçmek, arkasından gelmek, vekil, önder, lider, imam olmak" anlamındadır. Bu kökten gelen kelimeler Kuran'da 130 yerde geçer. Toplam beş anlamda kullanıldığını görürüz:

1- Arkadan gelen, peşi sıra *(halef)*,

2- Önder, lider, imam, başkan, iktidarı elinde tutan *(halife)*

3- Karşı çıkmak, karşıt olmak (*muhalefet*)

4- Sözünden dönmek (*ihlâf*)

5- Anlaşmazlık *(İhtilâf)*...

Bu ayette ilk iki anlamda kullanıldığı anlaşılıyor. Dolayısıyla ayet, "Yeryüzünde şu ana kadar yaşayanların ardından, onlardan sonra daha gelişmiş bir varlık yaratacağım, bu varlığa yeryüzü-

nün önderliğini vereceğim" demek olur. Arapçada devenin gebe kalmasına (*halifetu'n-nâgatu*) deniliyor. Bu durumda halife önceki bir şeyin rahminde varlığı mayalanmış olanın doğması, ortaya çıkarılması demek olur.

"Âdem" sözcüğünün "yeryüzü toprağı" anlamına gelen "*edimu'l-arz*" kelimesinden türediği en sahih görüştür. Buna göre insan türüne "Âdem" adının verilmiş olması, yeryüzünde olmuş olmasındandır. Nitekim Arapça'da esmerliği artmak (*udûme*), esmer, kara, yağız (*edma*), etle deri arası tabaka (*edeme*), gökyüzü (*edîmu's-semâ*), gece karanlığı (*edîmu'l-leyl*), bir şeyin dış kısmı (*edîmu'ş*-şey), deri, cilt (*edîm*) kelimeleri bu köktendir... Sümercede "babam" anlamına gelen (*adamu*), Asur-Babil dilinde yapılmış, meydana getirilmiş, ortaya konulmuş, çocuk, genç anlamındaki (*adamu*), Sabiî dilinde kul, insan anlamına gelen (*adam*), Türkçede insan, kişi anlamına gelen (*adam*) ve batı dillerinde (*edmurd, edward*) sözcükleri de aynı köktendir. İbranicede (*adam*) insan türü için kullanılan müşterek isimdir. Tevrat'ta insan türü anlamında beş yüzden fazla yerde geçer... Kıssada Âdem (Adam) önceki varlıklara nazaran daha gelişmiş, bilgi, akıl, kavram üretme, eşyaya isim koyma, konuşma ve dil yetenekleriyle donatılmış, ev (*beyt*) yapan, ahlak ve hukuk üreten **"insanı"** temsil etmektedir...

"İblis" Sözlükte "Hayret eden, şaşan, hayırsız olan, üzgün bezgin olan, surat asan, ümitsiz olan, şaşkınlığından dolayı susan, şaşakalan" anlamlarına geliyor. Akadçada *Be'el, Baal; Efendi, Tanrı* anlamında, Eski Filistin halkı tanrılarından *Be'el Zebub*'a İbranîlerin verdiği aşağılayıcı isim olarak da kullanılmıştır. Yine Yunancaya iftiracı, kara çalan anlamında *Diabolos, İngilizce'ye* kötü ruh, şeytan anlamında *Devil* olarak geçmiş... İnsanoğlundaki kötülük temayülü veya dürtüsünü temsilen kıssanın semavî prolog (gökteki ilk konuşma) adını verdiğimiz birinci bölümünde iblis, yerdeki diyalog adını verdiğimiz ikinci bölümünde şeytan olarak geçtiğini görüyoruz. Kıssanın Kuran'da geçtiği yedi ayrı yerde aynı şekilde ilk bölümde iblis, ikinci bölümde şeytan olarak geçmektedir. Gökte iblis adıyla şahıslaştırılan bu temsil, yerde şeytan veya şeytanlar olarak ifade ediliyor. "Adam" içindeki bu kötülük dürtülerine kapılarak yanlış işler yapmamalıdır mesajı verili-

yor...

"Secde", Arâmicede "İbadet etmek, selamlamak, yere kapanmak" demek olan **[S-G-D]** kökü, anlamını koruyarak fakat orta harf değişikliği ile Arapça'ya **[S-C-D]** olarak geçmiş. Ayette saygı göstermek amacıyla selâmlama, selâm durma, tazim için ayağa kalkma anlamında kullanılıyor. Türkçe'de birine selâm durmak, saygı için ayağa kalkmak dediğimiz şey Arapçada yere kapanmak, eteğine yüz sürmek, ayaklarına kapanmak olarak kullanılıyor. Her ikisi de saygı ve tazim için yapılır. Katade, "*Onun için secdelere kapandılar*" (Yusuf: 100) ayeti hakkında, "*O zaman insanların birbirine selâmı secde etmek şeklindeydi*" der. Yine bir rivayette Muaz b. Cebel Yemen dönüşü Hz. Peygamber'e saygı maksadıyla secdeye kapanır. Hz. Peygamber bu yaptığının ne olduğunu sorması üzerine "*Yahudi ve Hristıyanların büyüklerine böyle yaptığını gördüm, bu peygamberlerin selâmlamasıymış*" der. **Hz. Peygamber**'de "*Onlar peygamberlere iftira etmişler*" karşılığını verir. Yine **Hz. Ali** huzuruna giren birisinin secdeye kapanması üzerine onu doğrultarak "*Bana değil Allah'a secde et*" der. Bunlardan hareketle ayette geçen secdenin ibadet değil, teşrif, saygı, selâmlama anlamında olduğu söylenmiştir (Razi). Çünkü Allah'ın kendisinden başka birisine bildiğimiz anlamda secde edilmesini emretmesi teolojik açıdan problemlidir...

Şu halde kıssada **"secde"** kavramıyla, varlık sahnesine çıkacak olan "adam"a diğerlerinin (yerlerin, göklerin, ekinlerin, bitkilerin, yağmurun, rüzgârın vs.) saygı göstermesi, özgür irade, bilinç, akıl, kavram üretme, eşyaya isim koyma ve konuşma yeteneği ile geldiğinin, dahası bunun bir değer/avantaj (*fadl*) olduğunun kabul edilmesi anlatılmak istenmektedir...

Kıssada İblisin **"ateş"** ve **"toprak"** kıyaslaması yapması genellikle insanların birbirine **"senlik-benlik"** kavgası yüzünden zarar verdiği, insan olarak bir tarafımızın ateş; kıskançlık, bencillik, çekememezlik, kendini beğenme, kibir, üstünlük taslama, öfke, hırs, şer saçma, acı verme, yakıcılık gibi dürtülerden oluştuğu, diğer tarafımızın ise toprak; sükûnet, bağışlama, tevazu, hayır üretme, ayıp örtme, kanaatkârlık, vb. özeliklerinden oluştuğu, bu

ikisinin içimizde çatışma halinde olduğu, dolayısıyla insanın topraktan yana olması gerektiği, çünkü yaratılış hamurunun ondan karıldığı (ondan yaratıldığı) ateş-çamur temsilleri ile anlatılıyor. Zira ateşin ve toprağın temsil ettiği insani özellikler, kadim dini metinlerde hep böyle anlatılır. Demek ki, şeytanın ateşi gerekçe göstermesi gibi, biz de, derimizi, dilimizi, ırkımızı, cinsiyetimizi, bölgemizi, kavmimizi vb. gerekçe göstererek üstünlük iddiasında bulunmamalı, bunlara dayalı hırs içinde olmamalı, toprak gibi mutevazi ve kanaatkâr olmalıyız.

Allah'ın **"Defol, aşağılık küstah!"** diyerek huzurundan kovduğu şey, ontolojik varlık olarak İblis şeklinde kişileştirilmekte ve fakat bununla insanoğlundaki kibir, kendini beğenme, haset, ihtiras, üstünlük taslama, öfke, şehvet gibi **"sen-ben"** kavgasını körükleyen dürtüler dışlanmaktadır. Kovulan bu dürtülerdir. İnsanoğlu, bu dürtüleri kabardığında onları **"aşağılık küstah, defol"** diye kovmalıdır...

"İblis cinlerdendi... Ben onlara (iblis/şeytan, cin) ne göklerin ve yerin yaratılışında, ne de kendilerinin yaratılışında bir rol vermedim/şahit tutmadım" (Kehf: 50-51) ifadesi, şeytanların ve cinlerin bizatihi ontolojik varlıklar olmadığını, insanın arazı olduğunu yani insanla ilgili/ona bağlı bir durumu ifade ettiğini gösterir. Ayrıca ***"Kullarım üzerinde senin** (iblisin/şeytanın/cinin) **bir gücü yoktur"*** (Araf: 41-43) ifadesi de bunu destekler.

Aynı şekilde ***"Yaratma, ikinci bir ortak/şef'i olmadan yalnızca kendisinin (Allah'ın) iradesi iledir"*** (Yunus: 3) ayeti de meleklerle ilgili aynı durumu ifade eder. Yani Allah yaratmayı direk kendisi yapar, ikinci bir güce (melek diye ayrı bir varlığa) rol vermez, onu ortak yapmaz. Melekler Allah ile ilgili/O'na bağlı bir durumu (niteliklerini, sıfatlarını, melekelerini, yerde ve gökte yarattıklarını/melekûtu) ifade eder. Örneğin **"ikişer, üçer, dörder kanatlı melekler"** ifadesi hız ve kuşatıcılıktan mecazdır. Yani Allah'ın bir işi en hızlı ve en kuşatıcı bir şekilde (tüm kanatlarıyla/bütün yönleriyle) yaptığını anlatır. Keza **"Onun kürsüsünü o gün sekiz büyük melek taşır"** ifadesi de egemenlik ve üstünlükten mecazdır. Yani o gün (kıyamette) Allah her şeye egemendir ve her şeyin üstündedir, bütün yer ve gök güçleri (melekût) O'nun emri altındadır denmek istenir (bkz. 'Ğayb nedir, ne değildir?' başlıklı makale).

Şeytanın Allah'ı **"Beni azgınlığa ittiğin için"** diyerek itham etmesi, insanoğlunun yaptığı bir kötülüğü Allah'a atfetmesi ve **"Allah böyle istedi"** demesini ifade eder. Özellikle din adına konuşanlar yaptıklarını **"Allah öyle istediği için"** yaptıklarını söylerler ki, dışlanması/kovulması gereken Şeytani bir haslettir.

"Sağlarından, sollarından, arkalarından, önlerinden sokulacağım" temsilî ifadesi, Türkçede "Akla hayale gelmedik yollardan", "Hiçbir fırsatı kaçırmadan, her fırsatta", "Kafasında kırk tilki dolaştırıp hiç birinin kuyruğunu birbirine değdirmeden" , "Bin bir dolap çevirip düzen kurarak" diye ifade ettiğimiz manayı çağrıştırır. İnsanın içinde böyle dürtüler kanın damarda dolandığı gibi dolanır ve **"kötülük"** dediğimiz şey buradan gelir...

Sağımızdan, solumuzdan, arkamızdan, önümüzden sokulmak nedir ve nasıl olur? Şeytan devam ediyor: ***"Onlara yeryüzünde olan şeyleri süslü göstereceğim** (leuzeyyinenne)"* (Hicr: 39-40). Peki, bize **"süslü"** kılınan şeyler nelerdir?

Kur'an kendi kendini tefsire devam ediyor: ***"Kadınlara, evlat/çevre/taraftar toplamaya, çil çil altınlara ve deste deste paralara, soylu atlara, sürülerle davarlara, geniş arazilere sahip olmak insanlara süslendi** (zuyyine li'nnâs).* Bütün bu zevkler dünya hayatının süsüdür (cazibe). Ancak asıl varılacak güzel yer Allah'ın yanıdır." (Âl-i İmran: 14)

Görüldüğü gibi ayette anlatılanlar, bugün adına "şehvet, şöhret, servet ve **siyaset"** dediğimiz iktidar araçlarıdır. Kadınlara düşkünlük (*hubbi'ş-şehevâti mine'n-nisâ*) şehveti, evlat/çevre/taraftar (*benîn)* sahibi olmak şöhreti, çil çil altın ve deste deste para (*ganâtıri'l-mugantarati mine'z-zehebi ve'l-fıdda*) serveti, soylu atlar (ki, yönetici takımı soylu atlara binerdi), sürü gibi güdülecek halka ve iktidar olunacak geniş arazilere (ülke/memleket) sahip olmak siyaseti ifade etmektedir.

Demek ki, şeytanın yeryüzünde olanları süslü göstermesi bu oluyor. Şeytan, bize sağımızdan (siyaset), solumuzdan (servet), ar-

kamızdan (şöhret), önümüzden (şehvet) sokulacağını ve içimizde bunlara dair hırsı harekete geçirerek bizi yoldan çıkaracağını söylüyor. Başka bir tabirle, bizi, içimizdeki bu **"negatif enerjiler"** yoldan çıkarır. Ne gelirse başımıza bunlara duyulan ihtirastan gelmektedir.

Kıssanın ikinci sahnesinde ise, daha derine inilerek bu ihtirasın içimizdeki kökü/yatağı teşhis ediliyor ve "şeytanın vesvesesinin" tabiri caizse hammaddesinin bu olduğu açıklanıyor: ***"Melek/melik/mülk sahibi olacaksınız** (en tekûne melekeyn). (Yani)* yıkılmayacak bir mülk *(mülk-i la yeblâ)* ***elde ederek ölümsüzleşeceksiniz..."*** (Araf: 20, Taha: 120). *Melekeyn*'in *mülk-i la yeblâ* şeklinde tefsir edildiğine dikkat ediniz.

Hay Allah, yine mülk meselesi! (ikinci sahnede daha geniş gelecek)

Görüldüğü gibi birinci sahne bir semavi prolog (gökteki/yücelerdeki/bilinmeyen âlemdeki/Allah'ın yanındaki) ilk konuşma iken, birazdan gelecek olan ikinci sahne yerdeki diyalog oluyor. Birinci sahnedekilerin hiçbirini göremiyorken, ikinci sahnede Adam ve eşi gibi görünür, duyulur, dokunulur varlıklar öne çıkıyor. Birinci sahnede teolojik vurgu öne çıkarken, ikinci sahnede antropolojik vurgu daha baskın. Birinci sahnede öne çıkarılan İblisken, ikinci sahnede "Adam ve eşi" öne çıkıyor. Birinci sahnede Adam ve eşi, ikinci sahnede ise melekler diyaloglarda yok.

Kanımca önce birinci sahne verilerek Allah'ın **"ilahi/ezeli zamandan"** hitabı olarak, insanlıkta bir **"yaratılış muhayyilesi"** oluşturuluyor. Bu nedenle birinci sahnedeki olaylar ve kişiler duyulur ve akledilir nesneler şeklinde tasvir ediliyor. İyilik, kötülük, insan, insanın gücü ve kabiliyeti, varlık âlemindeki yeri, neden yaratıldığı, onu ne gibi tehlikelerin beklediği, güçlü yanları, zayıf tarafları vs. görünür, akledilir, algılanabilir suretlere sokularak kişileştiriliyor. Böylece canlı, yürüyen, konuşan, yer kaplayan, dokunulabilen, yanımızdan geçen şahıslar, zatlar gibi algılamamız sağlanarak dimağımızda canlı ve dinamik bir tasavvur oluşturuluyor.

Birbirini tamamlayan kıssanın ilk sahnesinde, aslında, Allah dışında bizatihi canlı, hareket halinde, "ben" bilincinde ontolojik varlık bulunmuyor. İblis, Şeytan, Melek, Âdem (Adam) kavramsallaştırmaları, Allah'ın gücü, kudreti, ilmi, melekeleri, insandaki kötülük dürtüleri, ilâhî hayatla irtibatlı bir takım olaylar ve yeni yaratacağı varlığın şahıslaşmış sembolleridir. İnsan algısının bunlarla ilişkisi kurabilmesine yönelik kolaylaştırılmış, indirgenmiş din dili ifadeleridir. **"Mutlak Oluş"** olarak konuşan Allah, olayları insanoğlunun muhayyilesine hitap ederek resmetmekte, şuur, tasvir ve tasavvur oluşturmaktadır. Özellikle İblis kavramının öne çıkarıldığı kıssanın ilk sahnesindeki **"ilahi zamandan hitap"**, Âdem ve eşinin öne çıkarıldığı az sonra gelecek ikinci sahnede, **"yeryüzü sürecinde"** örneklenmektedir. Böylece kıssa biz **"Adem"**leri iyice içine çekmekte, anlatılanların bizim hikayemizden başka bir şey olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Ardından da ***"Ey Âdem'in çocukları!"*** şeklinde genel bir hitapla adeta "insanın, iyiliğin, kötülüğün, varlığın, yokluğun, yaşamın, ölümün, geçmişin, geleceğin anlamı budur!" denerek tüm insanlık kıssanın çizdiği çerçeve içinde yeniden var olmaya/olmaya/oluşmaya çağırılmaktadır...

(İkinci sahne)

ALLAH: ***"Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin. Orada ne acıkırsın, ne çıplak kalırsın, ne susarsın, ne de güneşin sıcağında kalırsın. Dilediğiniz yerden yiyin; ancak şu ağaca sakın yaklaşmayın. Aksi halde zalimlik etmiş olursunuz. Şeytan senin ve eşinin düşmanıdır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın, yoksa bedbaht olursun."***

ŞEYTAN: ***(Ayıplarını kendilerine göstermek için fısıldayarak) "Rabbinizin size bu ağacı yasaklaması melek/melik olmanızı ve burada temelli kalmanızı önlemek içindir. Ey Âdem! Sana sonsuzluk ağacını ve yıkılmayacak bir mülke sahip olmanın yolunu göstereyim mi? Yemin ederim, sizin iyiliğiniz için söylüyorum."*** *(Şeytan ikisini de boş sözlerle aldattı. Âdem Rabbine asi oldu, yolunu şaşırdı. Böylece ayıp yerleri göründü de cennet yapraklarıyla örtmeye çalıştılar.)*

ALLAH: ***"Ben size o ağacı yasaklamamış mıydım? Şeytan size apaçık bir düşmandır dememiş miydim?"***

ÂDEM VE EŞİ: ***(Âdem Rabbinden bir takım kelimeler aldı. Rabbi de onu seçti, tövbesini kabul etti ve doğru yolu gösterdi) "Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve acımazsan perişan oluruz."***

ALLAH: ***"Birbirinize düşman olarak gidin. İşte size bir süreye kadar barınma ve geçinme yeri olacak yeryüzü! Orada yaşayacak, orada ölecek ve orada diriltileceksiniz. Artık Benden size bir yol gösterici geldiğinde kim ona uyarsa onun için korku ve hüzün olmayacaktır."*** (Bakara: 30–38, A'raf: 11–24, Hicr: 21–44, İsra: 61–65, Kehf: 50–51, Taha: 115–127)

Görüldüğü gibi ikinci sahne **"cennet"** ile başlıyor. Birinci sahne ilahi zamandan/Allah'ın katından (semavi prolog) bir sesleniş idi. İkinci sahne ise **"yeryüzündeki"** cenneti, oranın nasıl bir yer olduğunu ve orada kalmak/kaybetmemek için neler yapılması gerektiğini anlatıyor.

Terim olarak **"yemyeşil bir diyar, yeşillik ve ağaçlık bir bölge"** anlamına gelen cennetin, kıssanın mesajı açısından antropolojik ve sembolik iki anlamı olduğu anlaşılıyor.

1- Antropolojik açıdan **"cennet"**, yeryüzünde bir bölgedir (Ebu Muslim). Bu durumda ilk insan veya insanlar **"yeryüzünde"** yaratılmış olurlar. "Öbür dünyadaki cennette yaratılıp bu dünyaya düşme/kovulma" şeklindeki Hristyan algısı **"ilk günah"** doktrinini tazammun ettirdiğinden kabul edilebilir değildir. Bu durumda Âdem ve eşi, UFO iddialarında olduğu gibi dünyaya gökten iniş yapmış uzaylı birtakım yaratıklar gibi oluyor. Hâlbuki düşme/kovulma ile **"İsteneni (ideal olanı) yapmazsan, konumunu yitirirsin, kaybedersin"** denmek istenmektedir. Bunun bize örnek olacak ilk örneği yeryüzünden veriliyor. Zira Âdem soyu yeryüzünün bağlık, bahçelik, yeşilliklerle dolu bir bölgesinde ortaya çıkmışlardır. ***"Bir zamanlar insanlık tek bir topluluktu. Aralarındaki kin ve düşmanlıktan dolayı anlaşmazlığa düştüler"*** (Bakara: 213) ayeti de bunu gösterir.

Kıssada ***"Sen ve eşin cennette 'iskân' edin"*** denmesi, insanların çoğalmaya başladığı, sakinleri insan toplulukları olan yeryüzündeki bağlık, bahçelik bir bölgeyi anlatmaktadır. Fakat bu yerin neresi olduğu konusunda rivayetler muhteliftir. Antropolojik ve sosyolojik verilerle desteklenen en güçlü iddia jeoloji tarihinde bir zamanlar yemyeşil bir diyar olarak gösterilen **"Mekke"** şehri civarı olduğudur.

İkinci sahnede **"Âdem"** ev (*beyt*) yapan, hukuk (şeriat) ve ahlak kaideleri üreten **"insan türünü"** temsil etmektedir. Daha önce insanımsı varlıklar evsiz (ailesiz), hukuksuz (can, mal, ırz, emanet, sözleşme kavramları olmadan) ve ahlak kaideleri (insan eti ve leş yeme, kan içme, zina, ensest yasağı vs.) olmadan yaşıyorlardı. Böyle anılmaya değer bir şey olmadan üzerlerinden uzun zamanlar geçmişti. Nihayet **"insanoğlu"** akıl, bilgi, bilinç ve konuşma yetenekleri ile donatılmış olarak aile, hukuk ve ahlak üretmekle anılmaya değer hale geldi ve tarih sahnesine çıkmaya başladı. Ev yaparak, hukuk ve ahlak kaideleri üreterek medeni hayata geçiş sağlandı. İnsan hayvanlıktan, şehir ormandan ayrıldı.

Demek ki **"Âdem ve eşi"** bu süreci başlatan (ve şu an bu süreci yaşayan) insanların ortak ismi oluyor. **"Tek bir topluluk"** halinde yaşadıkları, **"aç"** kalmadıkları, **"çıplak"** olmadıkları, **"susuzluk"** çekmedikleri ve **"güneşin sıcağında yanmadıkları"** ve **"yasak ağaçlara"** yaklaşmadıkları yer de onların cenneti.

Demek ki, kıssaların anası **"yitik geçmişi"** bize **"ideal gelecek"** olarak yeniden inşa ediyor. **"Geleceğiniz yitirdiğinizdedir"** diyor. Kadim dini metinlerde **"atılmışlık"**, **"düşmüşlük"**, **"kovulmuşluk"** olarak ifade edilen kötümser yaklaşım, aslında, hep o yitik ideale ulaşamama hüznünün terennümleridir.

Şu halde Mekke'deki ev (*beyt*), bu nedenle *"Evvelu'l-beyt"* (İlk ev) veya *"Beytu'l-atîk"* (*En eski ev*)dir. İnsanlaşmanın başladığı, eve dayalı medeni hayatın kurulduğu yer anlamındadır. O evi yapan da Âdem ve eşi ile temsil edilen medenîlerdi. Bu nedenle İslam'da hacc ilk eve yönelik yapılır. Namazlar ilk eve yönelerek kılınır. *Ev*'in etrafı tavaf edilir, böylece *Ev*'e dayalı yaşam yüceltilir. Bu manada İslam'da haccın çok derin anlamları vardır ve her bir

ritüeli (*nusuk*) bir insanlaşma gösterisini ifade eder (bkz. 'Beyt, şeriat ve oruç' başlıklı makale)

2- Kıssadaki sembolizm açısından cennet ise **"ebedi ve ideal ülke"** anlamındadır. Burası, en küçüğünden büyüğüne bir "ev" (*beyt*) olabileceği gibi, bir **"mahalle"**, bir **"şehir"**, bir **"ülke"** veya bir **"dünya"** olabilir... Çünkü cennet buralardan kurularak başlar. Dikkat edilirse kıssada cennet kurulmuş, tesis ve inşa edilmiş varsayılmaktadır. **"Sen ve eşin cennete yerleşin"** bunu ifade eder. Var olan, kurulmuş bir cennet var. Şu denmek istenir: İşte Allah'ın istediği cennet (ebedi ve ideal ülke) burasıdır! Öyle ki, **"Orada ne acıkırsın, ne çıplak kalırsın, orada ne susarsın, ne de güneşin sıcağında kalırsın."** Yani orada açta ve açıkta kalmak (yeme, giyinme, barınma sorunu), susamak (ihtiyacın kadar maddî ve manevî ihtiyaçların tatmini) -bitmek tükenmek bilmeyen ihtirasların değil!- ve güneşin sıcağında yanmak (saldırı tehdidi/güven sorunu) yoktur.

İşte bu temel ihtiyaçların karşılandığı, fazlasının paylaşılıp bölüşüldüğü, yığmanın biriktirmenin olmadığı yer bizim cennetimiz oluyor. Dahası uhrevî cennet dünyevî cennetin de aynası. Yani Kur'an'ın öbür dünyadaki cennet tasvirleri, bu dünyadaki cennetin bir nevi ideal tasviri ve ütopyasıdır. Öyle ya cennette yöneten-yönetilen yok! Ezen-ezilen yok! Zengin-yoksul yok! Zenci-beyaz yok! Devlet yok! Sınırlar yok! Pasaport yok! Hürriyet var! Adalet var! Sevgi ve merhamet, kardeşlik, paylaşım var! Serazat selam, güvenlik, barış ve esenlik var!

Demek ki, cennet, dünyadayken bastırılmış duyguların ahirette kapıp koyverildiği yer demek değildir. Toplu seks, bir erkeğe yüzlerce huri filan yoktur. Allah'ın dünyada yasakladığı bir şeyi orada serbest bırakması muhaldir (imkânsız). Bilakis aynen dünyada olması gerektiği gibi (kadın-erkek fark etmez) gözaydınlığı eşler (*huri'l-ıyn*), mutlu aileler, barış, esenlik, tam bir güven, kardeşlik, sevgi ve merhamet ortamı vardır. Her kim dünyada bunları yaşıyorsa çevresine cennet değerlerini taşıyor veya cennet esintilerini yayıyor demektir. Burada nasıl isek orada da öyle olacağız. Veya orada nasıl olacaksak burada da öyle olmalıyız. Allah'ın dünyada

yasakladığı şey ahirette de yasaktır. Yalnız bir farkla; orada yasağa "yasak" demeye gerek yoktur.

Şu halde **"cennete yerleşin"** demek, **"Böyle bir yer kurun, tesis edin (ve oraya yerleşin) "** demektir. Bu istek bizler için bir ufuk, ideal, hedef, misyon, vizyon, medeniyet, dünya ve gelecek tasavvurudur. Varolanın, varolmayanın içinde ete kemiğe bürünerek yeniden varolmasıdır. Zira her zaman birileri hayal eder ve o hayalin içinde dünya yeniden kurulur. **"Kıssaların anası"** bize önce o hayali/ideali/ufku veriyor.

Eğer dünyaya bu ufuktan bakarsanız, diğer bütün şeyler gözünüzde küçülür.

Onun için Âdem'e ve eşine (bizlere) deniyor ki: ***"Sen ve eşin cennete yerleşin."*** Yani ebedi ve ideal dünyanızı kurun. Bu, 2+1 bir evde olabileceği gibi, bir mahallede, şehirde veya ülkede bile olabilir. **"Dünyada cennet olmaz"** diye bir şey yoktur. Eğer kuramazsanız, ömrünüz yetmez veya engel olunursanız, gerçekleştirmeye çalıştığınız yeryüzü cenneti, size, öbür dünyada hem de aslıyla **"ödül"** (*ecr*) olarak verilecektir.

Bu öyle bir ideal ki, ölümle bile bitmez... Güneşler dürülür, yıldızlar dökülür, dağlar yürütülür, mezarlar deşilir, ölüler diriltilir, yerler ve gökler başka yerler ve göklerle yenilenir ve o ebedi ve ideal dünya eninde sonunda kurulur... Günler gelip geçer ve devran döner dolaşır O'nun dediği yere gelir.

Kıssada **"ağaç"**, **"kişi/öteki"** anlamına geliyor. Yani **'kişi"**ye (Sümerce kişi=giş; ağaç) dokunma; canına, malına, ırzına, namusuna, aklına, nesline dokunma... Onlar sana yasaktır. Öldürmek, leş, kan, zina, hırsızlık, yolsuzluk, yalan, aldatma vb. yasak ağaçlardır; bunlara yaklaşma...

Peki, her ağacın tohumu olduğuna göre **"yasak ağacın"** tohumu ne dersiniz? Yani **"yasak ağaçtan yeme dürtüsünü"** içimizde oluşturan nedir?

Kıssaların anası onu da veriyor: Birinci sahnede **"sağlarından, sollarından, önlerinden, arkalarından"** diye ifade edilen ve

"yeryüzünde insanlara süslü gösterildiği" söylenen şehvet, şöhret, servet ve siyaset 'hırsları'... Bunların hepsinin de kökünde **"iktidar"** tutkusu yattığından, tohum da bu: **Mülk!**

"Melek olmak" (*en tekune melekeyn*)...

Buradaki melek olmayı "nurdan varlığa dönüşmek" olarak anlayamayız, çünkü hemen sonraki ayette tefsiri geliyor: **"Yıkılmayacak bir mülke** (*mulk-i la yebla*) **kavuşmak..."**

İşte **"vesveselerin anası"** da bu!

Görüldüğü gibi yine mülk meselesi... Yani mal ve iktidar; yani şehvet, şöhret, servet, siyaset; yani yeryüzünde insanlara süslü gösterilenler; yani sağdan, soldan, arkadan, önden 'adamı' sersemleten, paçavraya çevirenler; yani şöhretin, şehvetin, servetin, siyasetin (iktidar) insanın **"Tanrı-Ben"**ini okşayan dayanılmaz hafifliği...

Bütün bunların kökünde **"mülk"** hırsı var!

Şu halde daha derine inildiğinde yasak ağaç kişideki **"mülk hırsı"** oluyor!

Demek ki, **"vesveselerin anası"** insanoğlunun iki büyük zaafını kullanıyor; *mülk* ve *huld* tutkusu. Yani güç, kudret, para, servet, şan ve şöhret elde etme, böylece bütün dertlerinden kurtularak rahat ve lüks bir hayat yaşama, tanrılar gibi herkese hükmetme, ne isterse onu yapabilme hırsı... Daha yakından bakılırsa bunların insandaki **"açlık"** ve **"korku"** güdülerinden beslendiği görülür. Şöyle ki: Zenginliğe duyulan açlık, şöhrete yönelik açlık, cinsel açlık ve iktidara yönelik açlık *mülk* arzusunu... Yokolup gitme endişesi, unutulma acısı, ölüm kâbusu vs. de *huld* (ebediyet/sonsuzluk) ihtiraslarını beslemektedir.

Eğer insanoğlunun gözünü bunlar bürümüşse her şey yapabilir. Aç ve doyumsuz, üstelik korkularla dolu bir insanın eğer kendini gemlemezse yapmayacağı bir kötülük yoktur. Bu uğurda her vaade kanabilir. İşte şeytanlık tam da burada ortaya çıkmakta ve insan bu hırslarına kendini kaptırarak son derece yırtıcı bir mahlûk haline gelebilmektedir. Dikkat edilirse hayatta bütün suç ve gü-

nahların kökünde bu ihtiras, bu ihtirasın kökünde de *mülk* ve *huld* tutkusu vardır.

Kıssada **"Ayıp yerlerini göstermek"** insan hayatının suç ve günah işlemeye yönelik tahrik ve teşviklerini anlatmaktadır. Şeytanın doğru yolun üzerine oturup bu yolda yürüyenleri kandırmak ve yoldan çıkarmak için giriştiği her vesvese veya insanın içinden kabarıp gelen her dürtüyü temsil eden bir örnektir. Âdem ve eşi örneğinde kişileştirilmektedir. Onların işledikleri suçun ne olduğu ise meçhuldür. Aslında önemli de değildir. Genel olarak **"suç işleme dürtüsü veya tahriki"** veya Türkçedeki güzel tabirle **"ar damarını çatlatmak"** için tahrik, kışkırtma, özendirme, suça ve günaha teşvik olarak anlaşılmalıdır.

Şu halde **"Onlara ayıp yerlerini gösterdi"** demek, "Onları kışkırttı, suç işlemeye teşvik ve tahrik etti; şehveti, şöhreti, serveti, siyaseti (iktidarı) süslü göstererek, suç ve günah işlemelerine vesile oldu" demek olur...

"Ayıp yerlerini cennet yapraklarıyla örtmeye çalıştılar" ifadesi, **"İşledikleri suçu örtbas etmeye çalıştılar, gizlemek istediler"** manasındadır. Yani hayatta bütün suçluların yaptıklarını yaptılar. Suç işlediklerini, nefislerine uyduklarını; şehvetin, şöhretin, servetin veya siyasetin (iktidarın) dayanılmaz cazibesine kapılarak **"utanç"** içinde kalacakları bir iş yaptılar. **"Ayıp yerleri görünmek"** burada **"utanç"** içinde kalmayı ifade ediyor. Oysa Allah her şeyi görüyor, biliyor. Hayatta önemli olan insanın şeytanın vesvesesine kanmaması, bu vesveselerle kabaran her tür kötülük dürtüsünün daha baştan yanlış olduğunu bilmesi ve nefsine hâkim olmasıdır. İnsan bunu başarabilecek güçtedir. Bunu başarmalı ve **"utanç"** içinde kalacağı, sonrada mazeretler arayacağı (cennet yapraklarıyla edep yerlerini örteceği) bir iş yapmamalıdır.

"Kendimize zulmettik, eğer bizi bağışlamazsan..." ifadeleri insanoğlunun hayatta suç ve günah işlememesinin esas yolunun içten gelen tövbe ve pişmanlık olduğunu gösterir. Aksi halde her insanın başına bir polis dikmek çözüm değildir. İnanç, ahlâk, iman ve cânı gönülden Allah'a bağlılık yanlış işler yapmamanın en esaslı teminatıdır. Demek ki, insan yanlış işlerinde ısrar etmeme-

li, yaptığı yanlışlığı dürüstçe itiraf etmelidir. Pişmanlık ve tövbe bu açıdan arındırıcı ve ıslah edici ahlâkî bir erdemdir.

"İhbutû" ifadesi **"İnin"** değil **"Gidin, dağılın"** anlamındadır (Ebu Muslim). Yani **"Dağıldılar, başka yerlere gittiler, birbirlerinden ayrıldılar"** manası emir kipinde (gidiniz, dağılınız) şeklinde ifade edilmiştir. Bu, Yakup'un oğullarına yönelik **"Mısır'a gidiniz"** (*ihbitû mısran*) (Yusuf: 61) demesi gibidir.

Aksi halde **"aslî günah doktrini"** onaylanmış olmaktadır. Oysa ibareyi Âdem ve eşinin (ilk insanların) yaşadığı yerde çoğalmalarına, çevrenin genişlemesine, ilişkilerin giriftleşmesine, çıkar (mülk) kavgalarının başlamasına yormak daha isabetli görünmektedir. Bu durumda bir zamanlar **"tek bir topluluk"** halinde yaşayan insanların bir arada yaşayamaz hale gelmeleri, şehvet, şöhret, servet ve siyaset (iktidar) kavgalarından dolayı bölünüp parçalanmaları ve yeryüzünün başka diyarlarına dağılmaları, gitmeleri anlatılmış olur. Bu okumaya göre kıssada düz mantıkla aslî günah, cennetten kovulma, dünyaya sürgün, dünyada ceza çekme, insanlığa Tanrı'nın ölüm yargısı vs. diye bir şey yoktur. Anlatılmak istenen, insanlığın gelişim aşamaları (yükseliş ve çöküş yasaları), yeryüzünün bağlık bahçelik bölgesinde (kendi cennetleri) birlikte yaşarken giderek ayrılığa düşerek dağılmaları/parçalanmalarıdır.

Görüldüğü gibi kıssanın bu ikinci sahnesinde ilk bölümdeki soyut ortam kaybolmuş, yerini **"adam ve eşi"** (insanlar) almıştır. Artık adam ve eşi yeryüzü toprağının bir yerlerindedirler. Ortada şeytan, melek gibi görünmeyen, insan idrakinin dışında kalan ve fakat hissedilen, sezilen olaylar ve kişiler değil, bizzat görünen, yeryüzünün bir yerlerinde yürümeye, koşmaya, nefes almaya başlayan adam ve eşi (adamlar ve eşleri) vardır. Bir anlamda teoloji antropolojiye, semavî prolog dünyevî diyaloğa, gerçeküstücü anlatım toplumsal gerçekçi anlatıma evrilmiştir. Semavî prologla ilişkiye geçmemiz (tümüyle gerçeküstücü anlatım olduğundan) semboller ve kavramlar üzerinden mümkünken, dünyevî diyalogun izini sürmemiz, (toplumsal gerçekçi anlatıma yer verildiği için) olup bittiği yeri bulmamız mümkün hale gelmiştir. Çünkü artık insanoğlunun ortaya çıkışı yeryüzünün tozuna toprağına bulanarak başlamış oluyor.

Hıristiyanlıktaki **"cennetten düşüş"**, Âdem ve eşinin cennette işledikleri ilk günah yüzünden tüm insanlığın ölüme mahkûm edilmesi, ölüme mahkûm edilen insanlığı kurtarmak için de Tanrı'nın bizzat kendi oğlu **"suretine bürünerek"** kendini çarmıha germesi ve böylece kurtuluş kapısını açmış olması... Tevrat'ta geçtiği gibi işledikleri suç yüzünden bütün kadınlar çocuk doğururken acı çekmeye, kocası tarafından yönetilme cezasına, bütün erkekler de hayat boyu geçim derdi ile boğuşmaya, ancak emek vererek hayatını kazanabilme cezasına, bütün yılanlar da Havva'yı yoldan çıkardığı için evcil ve yabanıl hayvanların en lanetlisine, karnı üzerinde sürünme ve hayatı boyunca toprak yeme cezasına çarpıtılmış (Tekvin: 2/4–24, 3/1–21) olması...

Bütün bunlar aslında sembolik dini anlatımlardır.

Fakat mecaz, avama inince hakikate kalbeder.

Yahudi, Hristiyan ve Müslüman avam zihni, basbayağı kıssada Âdem ve Havva'nın işledikleri ilk günah sonucu cennetten kovulup, yeryüzüne "paraşüt" ile iner gibi indiğine inanıyor.

Bu noktada Hıristiyan teolojisinin kıssanın birinci sahnesine, Yahudi teolojisinin de ikinci sahnesine üstelik tuhaf teolojiler üreterek yoğunlaştığını görüyoruz. Nitekim Tevrat'ın hiçbir yerinde kıssanın birinci sahnesi (semavî prolog) geçmez. Adam ve eşinin "Aden" adı verilen bahçedeki maceraları öne çıkarılır. Kitab-ı Mukaddes geleneğinde insanlık tarihi Âdem ve eşinin cennetten veya Aden'deki bahçeden kovulmalarıyla başlar. İnsanlık macerası bu kovulmanın tarihidir. Kurtulmak için ya Tanrı'nın seçtiği millete (İbranîlere) hizmet etmeli veya İsa'nın dönüşünü bekleyen Kilise'ye sığınmalıyız. Aksi halde ebedi lânet bizimle olacaktır(!).

Oysa Kuranda birbirini tamamlayan her iki sahnesiyle kıssayı, bu ayetleri okuyan herkesin kendi hayat macerasının duyulur ve akledilir kavramlarla kişileştirilmesinden (semavî prolog) ve bunun insanlığın doğal halindeki bir örneğinin gösterilmesinden (dünyevî diyalog) ibaret görmek gerekmektedir.

Demek ki, kıssaların anası, geçmişte öykülendirme yöntemi ile aslında gelecek tasavvuru inşa etmektedir. Demek ki, bizler için cennet, **"aç"** kalmayacağımız, **"çıplak"** olmayacağımız, **"susuzluk"** çekmeyeceğimiz ve **"güneşin sıcağında yanmayacağımız"** ve **"yasak ağaçlara"** yaklaşılmayan ebedi ve ideal bir ülkedir. Kur'an buna evrensel adalet ve barış yurdu (*daru's-selam*) diyor: ***"Allah daru's-selam'a çağırıyor"*** (Yunus: 25).

Bunlarla ne denmek istendiği yukarıda açıklanmıştı.

Kanımca tanrısı **"Mamon"** (para/mülk) olan bir dünyanın alternatifi ancak buralardan çıkabilir. İnsanlığın geleceği açısından tanrısı **"Hakk"** (gerçek/adalet) olan bir dünyaya geçişten başka bir yol kalmamıştır. **"Cenâb-ı Hakk"** ise böylesi bir dünyayı kurmak için yola çıkanların gören gözü, işiten kulağı, yürüyen ayağı olacağını vaat ediyor...

Demek ki, **"kıssaların anası"** başta olmak üzere, Kur'an'ın tüm kıssalarının **"yaşayan kıssa"** mantığı içinde okunması gerekiyor. Kıssaları dinamik ve aktüel bir yaklaşımla okumalıyız. Çünkü bizim için artık Kur'an'ın tarihi değil, mesajı daha önemli ve öncelikli olmak durumunda. Bu nedenle ilahî mesajda **"çağa ve bize ne deniyor"** ona bakılması icap eder. Aksi halde Ramazan hocalarından mebzul miktarda dinlediğiniz o sahur mahmurluğunun **"ölü kıssaları"** ortalıkta cirit atar.

Sonuç olarak, demek ki, hayatın akışı içinde her doğan çocuk Âdem'dir. Ve her doğan çocukla birlikte Âdem kıssası yeniden başlar. Anlatılan eskiçağlarda olup bitmiş bir masal değil, bizim kendi hikâyemiz, yaşadığımız hayattır. Burada yaratılış sürecine doğumuyla birlikte katılan her Âdemoğlunun hayatı boyunca nelere dikkat etmesi gerektiğinin öğütleri vardır; iyi ve kötünün doğası, yaşam ve ölümün anlamı, varlık ve oluşun manası vardır. Çünkü her oluş gibi insanın oluşu da bir şeyin içinden yarılıp sökülerek (*felaq*) gerçekleşir. Her yarılıp sökülen de acı çeker; olma, oluş (*kevn*) acısı...

ÂDEM'İN İKİ OĞLU (HABİL-KABİL) KISSASI NE ANLATIYOR?

TDK sözlüğünde "çit" sözcüğü şöyle tanımlanmış: "*Bağ, bahçe, bostan vb. yerlerin çevresine çalı, kamış, ağaç dalı gibi şeylerden çekilen duvar türü, çeper, barı...*"

İyi de, bunun Habil-Kabil kıssasıyla ne alakası var diyeceksiniz...

Var, var; tam da mesele bu.

Bakın nasıl...

Kur'an'da **"Âdem'in iki oğlu"** denilerek isim vermeksizin anlatılan kıssa şöyle geçiyor:

"Onlara Âdem'in iki oğlu kıssasını anlat. Hani ikisi birer kurban sunmuşlardı da birinden kabul edilmiş, diğerinden kabul edilmemişti. Birisi "Seni kesinlikle öldüreceğim" derken, diğeri "Allah ancak takva sahiplerinden kabul buyurur. Sen öldürmek için bana el uzatsan da ben öldürmek için sana el uzatmayacağım. Çünkü ben Âlemlerin Rabbi Allah'tan korkarım. Dilerim, hem benim, hem de kendinin günahını yüklenip cehennemi boylarsın." dedi.

Kardeşini öldürmek, kendini kaptırdığı ihtirasına hiç de zor gelmedi ve böylece kaybedenlerden oldu. Derken Allah kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini göstermesi için yeri deşen bir karga

gönderdi. Bunun üzerine "Yazıklar olsun, şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini gömemedim" diye vicdan azabı çekti..." (Maide: 27-31)

Görüldüğü kıssa'da ana konu **"cinayet"** olayıdır.

Yani **"yeryüzünde kan döküp fesat çıkaracak olanın"** somutlaştırılması...

Hemen sonraki ayette de, bunun tüm insanlığı öldürmek gibi olacağı söylenerek insanlık tarihinde en büyük suçun **"adam öldürme"** olduğunun tescil ve teyid edilmesi...

Gerçekten de baktığımızda, bugün dünya hapishanelerinde suçluların hangi suçtan mahkum olduklarına baktığımızda, bunun, **"adam öldürme ve yaralama"** denilen ve bütün ülkelerin ceza yasalarında suç kabul edilen fiil olduğunu görüyoruz. İkinci sırada hırsızlık, gasp, üçüncü sırada tecavüz suçları geliyor... Adam öldürme veya yaralamaların neden olduğuna baktığımızda da en çok para, mal, mülk, tarla vs. davalarının geldiğini görüyoruz.

Demek ki, **"Âdem'in iki oğlu"** sen, ben, o; hepimiz oluyoruz. Muhatap geniş zaman kipi içinde tüm insanlık yelpazesi oluyor. Yaşayan kıssa mantığı çerçevesinde düşünülürse bunu anlamak gayet kolaydır. Birbirini öldüren her iki **"Adam'ın"** hikayesi **"Âdem'in iki oğlunun"** hikayesi olmakta...

Kıssadan "**Ne yaptı?**" sorusuna **"Cinayet işledi, adam öldürdü"** cevabını alıyoruz. Fakat **"Niçin öldürdü? Sebep neydi?"** sorusunun cevabı orada verilmiyor. Bunun için Kur'an'ın diğer başka kıssalarına bakmamız gerekiyor.

Kur'an kıssalarının hepsi derin bir örgü içinde **"Kıssaların anası"** ile irtibatlı olduğundan, **"Âdem'in iki oğlunda"** geçen olayın nedenini **"Âdem kıssasının"** içinde buluyoruz. Malum, Âdem kıssası da doğrudan seni, beni, onu; hepimizi anlatmakta.

Kıssaların anasında **"ilk günah"** neydi? Mülkiyet hırsı... **"Vesveselerin anası"** neydi? Mülk sahibi olacaksınız (*en tekûne melekeyn*) ve yıkılmayacak bir mülke (*mülk-i lâ yeblâ*) kavuşacaksanız

ve böylece ölümsüzleşeceksiniz... (bkz. "Kıssaların anası 1-2" başlıklı makaleler).

Âdem'in iki oğlu gibi, Kur'an'da isim verilmeksizin başka bir "iki oğul" daha anlatılır: Bahçe sahipleri kıssası... Burada da iki kişi konuşturulur. Fakat tartışma cinayetle sonuçlanmaz. Habil-Kabil diye Tevrat'da isim verilerek anlatılan kıssa ise, Kur'an'daki gibi cinayetle sonuçlanır. Tevrat'da Kabil'in Habil'i **"bahçesine"** götürdüğü, tartışmanın "orada" geçtiği, "orada" saldırıp öldürdüğü ve yine "oraya" gömdüğü söylenir. (Yaratılış: 4/1-8)

Buradan, Âdem'in iki oğlu arasında bir bahçe (tarla/mal/mülk) tartışması yaşandığını anlıyoruz. Bu da bizi doğrudan **"Bahçe sahipleri"** kıssasına götürüyor.

Demek ki, Kabil bir bahçe sahibidir.

"Bahçe sahibi" olmak ise, malum Kur'an lisanında **"mülk hırsını"** ifade eder ve doğrudan **"vesveselerin anasını"** somutlaştırır. Şeytan, dört yoldan yaklaşarak insanı mülk hırsına kaptırır: Soldan (servet), sağdan (siyaset), önden (şehvet) ve arkadan (şöhret)... Bunların hepsi mülk hırsını ifade eder ve biz Âdemoğullarının ayağının kaydığı yerlerdir. Bunların hepsinde de Âdemoğlu iktidar hazzı yaşar.

Demek ki, Kabil, kardeşi Habil'e "**Bu bahçe benim, vermem**" dedi. Bahçesinin etrafını **"çit"** ile çevirerek özel mülkiyeti haline getirdi. Habil ise buna karşı çıkarak, burada herkesin, özellikle de yoksulların hakkı olduğunu söyledi. Yerlerin ve göklerin mülkiyetinin Allah'a ait olduğunu, topraktan, sudan, ateşten, ağaçlardan, meyvelerden tüm insanların eşit yararlanma hakkı bulunduğunu söyleyerek bunları kendine ait kılamayacağını söyledi.

Kabil, emeği olmadan, Allah'ın tüm insanlar için yarattığı temel üretim aracı olan toprağa ve ondan biten ürüne sahip olmaya kalkışmıştı. Emeği olsa bile ihtiyacından fazlasına da sahip olmaya yeltenerek toprağın etrafını çevirmişti. Kamu (insanlık) mülkünü kişiye özel **"bahçesi"** haline getirmişti. Böylece mutlak kişi mülkiyeti dönemini başlatmıştı.

Oysa ihtiyacından fazla kişisel mülk biriktirmek ateş demekti. Hele Allah (en-Nâs/halk/kamu) mülkünü kendi bahçesi haline getirmek tümden gasp ve hırsızlık demekti. Kişi Allah'ın toprağını eker biçer, karşılığında da emeğinin hakkını alırdı. Daha fazlasına göz dikerek, toprağa sahip olmaya kalmak Kur'an lisanında tuğyan demekti. Kur'an böylesi **"bahçe sahipleri"** için hep tuğyan ve zulüm kavramını kullanır. Nitekim bahçe sahiplerinde olduğu gibi, Âdem'in iki oğlu kısassında da Kabil için **"nefsine uydu"** (ihtirasına yenildi) ve **"zalimlerden oldu"** deniyor.

Kişi maddeye şekil verebilir; fakat maddenin sahibi olamaz. **Maddeye şekil vermek**, "emek" dediğimiz şeydir. Madde (mülk) Allah'ındır. Onun için şekil verdiğiniz şeyde Allah'ın (yoksulların) hakkı vardır.

Kabil'in sunusunun (kurbanının/yakınlaşma isteğinin) kabul edilmemesinin sebebi işte buydu. Bahçesinden getirdiği ürün, maddeye şekil verdiği değil, maddeyi sahiplendiği ürün idi. Kendi yaratmadığı, başkasının hakkından kendi mülkiyetine geçirdiği ürün idi. Ele geçirme, hırsızlık ve gasptan elde edilmiş ürün idi. "İnsan için emeğinden başka hakkı yoktur" (Necm: 39) ilkesine aykırı şekilde elde edilmişti.

Demek ki, **"Kabil'in kurbanını reddetmek"**, Âdemoğlunun, her türden toprağa/maddeye sahiplenme ve mutlak mülkiyet iddiasının reddedilmesidir. Aslolanın kurban (*nüsuk*) değil, mülkle ilişki olduğunun gösterilmesidir.

Bugün de Âdem'in iki oğlundan herhangi birisi olan bizler, Allah'a kurban, namaz, hacc gibi nüsuklarla yakınlaşmak istediğimiz halde mülkle ilişkimiz bozuk olursa; toprağı, maddeyi, rızkı ve rızık ürünlerini sahiplenmeye kalkışır, bunlarda Allah'ın (yoksulların) hakkı olduğu ilkesini kabule yanaşmazsak bu nüsuklar bizden de reddedilir. Bilakis Habil gibi sahiplenmez, mülkiyet iddiasında bulunmaz, Allah'ın toprağına, suyuna, ateşine, merasına çit çevirmeye kalkmaz, her şeyi özgür, doğal ve kendi halinde bırakıp sadece **"şekil verişimizin"** yani emeğimizin karşılığıyla yetinirsek bizden kabul edilir.

Yıllar önce bir tefsir dersinde **"İlk günah neydi?"** diye sorduğumda klasik dindar zihne sahip birisi **"Zina etmişlerdi"** dedi. Bu durumda **"yasak ağaç"** cinsellik ile ilgili oluyor. Nitekim ağaç ve elma simgesi hep cinsellikle ilgilidir. Bu konuda Hristiyan teolojisinin çok etkili olduğunu görüyoruz.

"Peki" dedim aynı derste **"Kabil Habil'i niçin öldürmüştü?"** Klasik dindarın **"zihin dünyasının maddesi"** cinsellik olunca cevap da aynıydı: **"Kız yüzünden öldürmüştü!"**

Âdem kıssasında **"Ayıp yerleri göründü, cennet yapraklarıyla örttüler"** ifadesi çıplaklık ve cinsellik çağrıştırdığından mıdır nedir, mesele dindarın zihnide hep cinsellik odaklı yer etmiş. Hâlbuki bu, şeytanın vesevesine uyarak "mülkiyet ihtirası içine girdiklerini daha sonra anlayarak utandılar ve yaptıklarına mazeret aradılar" manasında, kıssanın tamamında olduğu gibi sembolik ifadelerdir.

Gerek Âdem, gerekse Âdem'in iki oğlu (Habil-Kabil) kıssasında cinsellikle ilgili bir gönderme bulamıyoruz. Bilakis Âdem kıssasında **"mülk"** tabiri bizzat kullanılıyor: Mülk sahibi/iki melik olacaksınız (*en tekûne melekeyn)* ve yıkılmayacak bir mülke (*mülk-ü lâ yeblâ*) kavuşacaksınız tabirleri gayet açıktır...

Demek ki, asıl mesele mülk (iktidar ve mal) ile ilgilidir.

Cinsellik ve onun uyarıcısı olan şehvet, iktidar (mülk) hırsının cüz'ü olabilir. Şehvet, şöhret servet ve siyaset **"yıkılmayacak bir mülk"** ihtirasının aracıdırlar. Asıl dürtü mülkiyet (sahip olma) hırsıdır.

Bir şeyi satın aldıkça, çoğaltıp biriktirdikçe duyulan haz (servet), bir koltukta emir verirken tadılan haz (siyaset/iktidar), bir hayranlık muamelesi ile karşılaşıldığında duyulan haz (şöhret), cinsel orgazm anındaki haz (şehvet) ile aynıdır. Nitekim cinsel sorunlardan bahsederken örneğin **"iktidarsız"** deriz. Hükümetlerden bahsederken **"iktidar oldu/iktidara geldi"** deriz.

Bunların hepsi sahip olma (mülkiyet) tutkusunun ifadesidirler.

Bu hazlar tadılırken insan, insan olmaktan çıkar. Kendinden

geçer ve her türlü yanlışı yapabilir hale gelir.

Bunlara karşı kendini tutabilme (savm/oruç) kişiyi **"Âdem"** yapar.

Demek ki, Âdem'in iki oğlundan ilki (Kabil) mülk ihtirasını, ikincisi de (Habil) bundan arınmış olmayı sembolize ediyor. İlkinden nüsuk (ritüel) kabul edilmiyor, ikincisinden kabul ediliyor...

Âdem'in iki oğlu tam da günümüzü anlatmıyor mu?

Biz hepimiz Âdem'in iki oğlundan birisi değil miyiz?

KARUN KISSASI VEYA ZENGİNİN GENETİĞİ

KUR'AN'DA Karun kıssasının etraflıca yer aldığı Kasas suresinin, ***"Bu Kur'an iki şehirden birindeki güçlü ve zengin bir adama indirilmeli değil miydi?"*** (Zuhruf: 31) itirazlarının yükseldiği sırada indiği rivayet edilir.

Bu nedenle olmalı ki, Firavun, Haman, Karun ve bunlara karşı Musa'nın mücadelesinin anlatıldığı Kasas suresi şöyle başlar: ***"Firavun yeryüzünde büyüklük taslamış ve halkını sınıflara ayırmıştı. Onlardan bir gurubu ezmek istiyordu. Oğullarına kurbanlık muamelesi yapıyor, kadınlarını hayâsızlığa zorluyordu. Sürekli terör estiriyordu. Biz ise yeryüzünde ezilenlere lütufta bulunmak, onları önderler yapmak ve Firavun'un yerine geçirmek istiyorduk. Onları işbaşına getirmek suretiyle Firavun, Haman ve ordularına korktuklarının başına geleceğini gösterelim istiyorduk."*** (Kasas: 4-5)

Örnek Firavun üzerinden veriliyor, fakat erkeklere kurbanlık koyun muamelesi yaparak ve kadınları hayâsızlığa zorlayarak bir sınıflara (kabilelere) ayırma ve köleleştirme düzeni olan Mekke'deki **"Yeda Ebu Leheb"** kastediliyor. Bunu yapanlara, ezilenler eliyle bir gün korktukları şeyin başlarına geleceği ve kütük gibi devrilecekleri haber veriliyor.

Mekke üzerinden de dünyanın diğer tüm ezilenleri (mustaz'af-

lar) itiraz ve isyana çağrılıyor. Bir gün dünyanın tüm Firavun, Haman ve Karunlarının yani **"Yeda Ebu Leheblerinin"** de kütük gibi devrileceği haber verilerek Allah'ın yeryüzünün ezilenleri ile beraber olduğu müjdesi veriliyor...

Yusuf suresine benzeyen Kasas suresinde, ilginçtir ki, baştan sona Musa anlatılmasına rağmen tek bir kelime dahi olsa **"İsrailoğulları"** tabiri geçmez. Bunun sebebi Mekke'de kurulu düzenin Firavun, Haman ve Karun'un kurduğu düzene benzetilmesi ve meselenin bir soy sop meselesi değil, insanlık ve yeryüzü meselesi olduğunun gösterilmesi olmalıdır.

Yeryüzünün kralları, kral taslakları, sultanları (Firavun), tutucu ferisileri, köhne din adamları (Haman), kavmin zenginlikten şımarmış ileri gelenleri (Karun)...

Nuh'un, İbrahim'in, Musa'nın, İsa'nın karşısındakiler hep bunlardı. En son Mekke'de Peygamberimizin karşısındakiler de bunlardan başkası değildi. Peygamberlerin ezeli çağrısını çağınıza taşımaya çalışın sizin de karşınızda bunlardan başkası olmayacak...

Mekke'de "*Muhammed, evet dürüst (el-emin) ama zengin değil; vahiy içimizden zenginlere inmeliydi?*" itirazları yükselince, onlara, tarihten bir zenginlik örneği gösterme sadedinde "*Nedir bu zengine tapma hastalığı, alın görün işte size zengin*" demeye getirilerek Karun kıssası anlatılmakta...

Oradan da tüm çağların zengin sevicilerine "*Alın size zengin*" mesajı verilmekte...

Alalım, görelim bakalım neymiş bu zengin?

[Karun Musa'nın halkındandı. Büyüklük kompleksine kapılıp onlara azgınlık ediyordu. Ona öyle hazineler vermiştik ki sadece anahtarlarını bir bölük zor taşıyordu. O zaman halkı ona şöyle demişti: "Şımarma, Allah şımaranları sevmez. Allah'ın sana verdiği bu nimetler içinde ahireti düşün ve dünyadan nasibini de unutma. Allah'ın sana bolca verdiği gibi sen de iyilik için bolca ver. Bunları yeryüzünde fesat çıkarmak için kullanma çünkü Allah fesat çıkarları sevmez.

Karun: "Bu serveti üstün deham sayesinde kazandım" dedi. Allah'ın önceki çağlarda ondan daha güçlü ve ondan daha çok kazanmış kimseleri helak ettiğini sanki bilmiyor muydu? Gel gör ki günaha batmış olanlara artık soru da fayda vermiyor.

Karun işte böyle ihtişam içinde halkının karşısına çıktı. Dünya hayatını arzu edenler "Ah ne olurdu, onun gibi bize de zenginlik verilseydi, ne nasipli adammış" dediler.

Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise "Yazıklar olsun size! Allah'ın sevabı, iman edip iyiliğe, güzelliğe, doğruluğa kendini adayanlar için daha hayırlıdır. Ona ise sadece güçlüklere göğüs gerenler kavuşturulur" dediler.

Sonunda Karun'u, hem de sarayı ile birlikte yerin dibine geçirdik. O zaman Allah'a karşı yardımına koşacak hiç kimseleri bulamadı. Kendini kurtaracak durumda da değildi.

Daha dün onun yerinde olmaya can atanlar 'Demek ki Allah kullarından kimine verdikçe veriyor kimine de kıstıkça kısıyor. Eğer Allah'ın lütfu olmasaydı bizi de yerin dibine geçirmişti. Yok, yok kâfirler felâh bulmuyor; bunda hiç şüphemiz kalmadı" demeye başladılar.

Ahiret yurduna gelince, Biz onu yeryüzünde büyüklük kompleksine kapılmayan ve fesat çıkarmayanlara hazırlamış bulunuyoruz. Gelecek Allah bilinciyle yaşayanların olacaktır!] (Kasas: 76-83)

Görüldüğü gibi kıssa, Karun örneği üzerinden zenginliğin genetiğini çıkarıyor.

Demek ki, zengin, malı **"kenz"** (hazine) haline getiren kişidir. Öyle ki, servetini ne toplumda iş ve istihdam yaratmada (dolaylı infak) kullanır, ne de doğrudan infak eder. Özel mülkiyetinde tutar. İşte Kur'an buna **"kenz"** der ve şiddetle eleştirir. **"Kenz"**in ateş olduğunu; onunla sahibinin alnının, böğrünün ve sırtının dağlanacağını haber verir (Tevbe: 34).

Karun da malı **"kenz"** etmenin tipik örneği olarak ele alınır.

Karun, malı öyle **"kenz"** etmiştir ki, anahtarlarını bir bölük insan dahi zor taşımaktadır. Kur'an böylesi mal yığıcılarına halkın dilinden şunları söyler: *"Şımarma! Allah şımaranları sevmez. Allah'ın sana verdiği bu nimetler içinde ahireti düşün ve dünyadan nasibini de unutma. Allah'ın sana ihsan ettiği gibi sen de ihsan et. Bunları yeryüzünde fesat çıkarmak için kullanma çünkü Allah fesat çıkarları sevmez."*

Malın mülkün içinde yüzen birisine **"dünyadan nasibini unutma"** demenin manası nedir?

Hasan-ı Basri'nin dediği gibi bu **"Sana ve ailene yetecek kifayet miktarını ayır; ihtiyaç fazlasının hepsini infak (ihsan) et"** demek oluyor. Peygamberimizin ***"Rabbim! Muhammed ailesine kifayet (yetecek) kadardan fazlasını nasip etme"*** (*Buhârî*, Rikâk 17; *Müslim*, Zekât 126) duası bunu tefsir eder. Ki, kıssada (küçük) mülkiyetin meşru olduğuna dair tek ibare de budur. Gerisi tamamen (büyük) mülkiyeti elden çıkarmaya (infaka) yönelik önce teşvik, sonra giderek yıkımla, yok etmekle tehdittir. Bu yıkım afet, iflas, telef veya müsadere gibi maddî olabileceği gibi, onca mülkün içinde azap çekme, stres, bunalım gibi manevî de olabilir.

"Nimet içinde ahireti düşün" de ***"Bu yığdıkların ahirette sana ateş olarak geri dönecek, onunla dağlanacaksın, onu düşün de yığma, ver"*** manasında okunduğunda bağlama uygun düşmektedir.

Oysa mülk konusunda **"sinirleri alınmış"** tefsirler hep şöyle der: Nimet içinde ahireti düşün... Yani bol bol şükret, şükret ha şükret... Zenginliğine **"elhamdülillah"** çekerek dil ile ikrar istendiğini sanıyor. Hayır! Vermek isteniyor; çünkü şükür vererek eda edilir.

Zenginlerin ucundan az vermekle şükretmesinin yeterli olacağını, zengin-yoksul ayrımında hiçbir sorun olmadığını, zaten Allah'ın kimine az kimine çok vererek bundan razı olduğunu, yoksulların zenginlerin insafına ve himmetine bırakıldığını sanıyorlar. Allah'ın zenginin elindeki fazlalıktan (afv/riba) rahatsız olduğunu, buna çok öfkelendiğini, aslında eşitlik istediğini ka-

bullenemiyorlar. Sosyal planda şirkin sınıflı toplumun ta kendisi, tevhidin de sınıfsız, eşitlikçi ve doğal toplumun ta kendisi olduğunu anlamaları için bir zihniyet devrimi geçirmeleri gerekiyor.

Bu noktada **"İslam'da eşitlik değil, adalet var"** söyleminin, var olan eşitsizliğin "adalet" adı altında meşrulaştırılmasına yol açtığını görüyoruz.

"Firavun kavmini sınıflara ayırmıştı" (Kasas: 5) ayeti üzerine iyi düşünelim...

Acaba burada adalet nasıl sağlanır? Firavun'un yerine geçip aynı sınıflaşmayı sürdürerek mi, yoksa sınıflaşmayı ortadan kaldırarak mı? Tabii ki, sınıflaşmaları ortadan kaldırarak... Çünkü ayette geçtiği gibi toplumu sınıflara ayırmak Firavun'un karakteridir. Demek ki, adalet sosyo-ekonomik planda sınıf çelişkisini ortadan kaldırmak oluyor. Bir sınıfı ötekinin yerine geçirmek de değil; sınıflaşmayı tümden ortadan kaldırmak...

Demek ki, adaletin mülkiyet ilişkileri ile yakından alakası var. Bahçe sahiplerine boşuna "biz zalimlerden olduk" dedirtilmiyor.

Kıssada ***"Bu servet bana bendeki bir bilgi (deha) sebebiyle verildi"*** demek, "ben kazandım, ben elde ettim, ben başardım, başkalarında olmadığına göre demek ki, onlarda deha yok, onun için başarısızlar, bu nedenle de kimseye bir şey vermek zorunda değilim" demek oluyor.

Demek ki, zengin kendindeki **"bilgi"**yi servete dönüştüren kişidir. Oysa bilgi (ilm), fazilet ve kerem için olup karşılıksızdır. Sendeki bilgiden dolayı sana gelenden ihtiyacın kadar alırsın, gerisini kerim olur paylaşırsın ve karşılığında hiçbir **"ecr"** beklemezsin. Bunu yaparsan asalet ve şeref sahibi olursun. Bilgiyi **"kenz"**e dönüştüremezsin, aksi halde Karun gibi kerem yoksunu (şerefsiz) olursun.

Peki, Karun (zengin) ***"Bu servet bana Allah tarafından verildi"*** deseydi iş bitecek miydi? Ya da **"şımarmak"** ne ile ilgidir? Servetin kim tarafından verildiğini bilip bilmemek ile mi, serveti pay-

laşmaya yanaşmamak ile mi ilgilidir?

Karun (zengin) **"Allah verdi"** veya **"Bu servet bende emanet"** deyip dursa ne işe yarardı? Bu nasıl emanetse ömür boyu kendisine tapulu. Dilde emanet, fiiliyatta hibe…

Böylesi bir durumda **"emanet"** kavramının da kişinin mülkünü elden çıkarmamasının mazeretine dönüştüğüne dikkat ediniz.

Kıssada sözün Karun'a (zengine) özenenlere getirildiği yere bakalım...

Onlar öyle kimselerdir ki, ***"Ah ne olurdu, onun gibi bize de zenginlik verilseydi, ne nasipli adammış"*** der dururlar. Onlar iç geçirerek zenginlerin yaşantısına özenirler. Bir an önce onlar gibi olmaya can atarlar. Ellerine geçen ilk fırsatta Karunlaşırlar. Harun kalmaları sistem dışına itildikleri içindir. Sistemden konum elde etmeye başlayınca Karun'dan daha ileri giderek ***"Bendeki bilgi sayesinde bunları elde ettim"*** yerine ***"Allah'ın seçilmiş kuluyum, bunu o verdi"*** demeye başlarlar. Allah, nimetlerini salih kulları üzerinde görmek istiyor ya? Bunlar da işte o salih kullar oluyor(!).

Böylelerine kendilerine gerçek bilgi (ilm) verilmiş olanlar diliyle cevap verilir: ***"Yazıklar olsun size! Allah'ın sevabı, iman edip iyiliğe, güzelliğe, doğruluğa kendini adayanlar için daha hayırlıdır. Ona ise sadece güçlüklere göğüs gerenler kavuşturulur."*** Yani iman edip salih amel işlemek en büyük zenginliktir. Sabır zordur ama meyvesi tatlıdır ve asıl Allah'ın seçilmiş kulları bunlardır.

Ve keser döner sap döner bir gün olur devran döner. Karun yerin dibine geçer. Dıştan Harun içten Karun olanlar ***"Eğer Allah'ın lütfu olmasaydı bizi de yerin dibine geçirmişti."*** demeye başlarlar. Hâlbuki daha düne kadar onun yerinde olmak için kırk takla atmıyor muydunuz?

Her devrin adamı tipleri nasıl da deşifre ediyor Kur'an, görüyorsunuz değil mi?

Demek ki, **"Allah'ın lütfu"** neymiş? Zengin olmak mı? Zengin olup vermek mi? Zenginliğe hiç bulaşmamak mı? Karun'a özenenlerin ***"Ah ne olurdu, onun gibi bize de zenginlik verilseydi, ne nasipli adammış"*** diye hayıflanmalarından da anlaşılacağı gibi, özenti bizzat zengin olmaya; zengin olup da vermeye değil.

Böylelerine denmek isteniyor ki: "İhtiyacından fazlasını **"kenz"** ederek Allah'ın (halkın) mülkünü kendi özel mülkiyetine geçirdiği için bir hırsız o, üstelik ***"Bu bana bendeki bilgi sayesinde verildi"*** teranesiyle vermeme mazeretleri ürettiği için de şerefsizin birisi o. Bu nedenle de özenilecek bir tarafı yok. Ne hayıflanıp, iç geçirip duruyorsunuz?"

Karun kıssası neden anlatılıyor acaba?

Bize, bugüne, çağımıza ne mesaj veriyor dersiniz?

Aramızda "*Vahiy şu iki şehirden birisindeki zengin bir adama indirmeli değil miydi*?" diye itiraz edilecek bir peygamber olmadığına göre, Karun kıssasının muhatabı kim?

Karun kıssası, **"Zekâtını verdikten sonra Karun gibi olabilirsiniz"** mi diyor?

Ya da **"Servetim Allah'ın emaneti; bunlar O'nun, benim değil"** dedikten sonra işin biteceğini mi söylüyor? Allah zenginlere sırf bunu söyletmek için mi bu kıssayı anlatıyor? Mekke'nin mülk sahipleri zaten böyle demiyor muydu? Günümüzün mülk sahipleri zaten böyle deyip durmuyor mu?

Ee, senin değilse ver o zaman? Neden sanki seninmiş gibi kendine saklıyor, özel mülkiyetinde tutuyorsun? **"Emanet"**, mülkiyeti başkasının olduğu halde kullanımı sende olan şeydir. İstendiği zaman iadesi, zarar verildiği zaman da tazmini gerekir ve Allah istiyor, "iade et" diyor işte. **"Emanet"** deyip duruyorsun ama fiiliyatta **"hibe"** yapmışsın. Üstelik ömür boyu hibe… Bu nasıl emanet? Kimi kandırıyorsun be hey şaşkın?

Kanımca Karun kıssası, kıssaların anasındaki **"yıkılmayacak mülk"** (*mülk-i la yebla*) hırsının tarihten tipik örneği olarak anlatılıyor. Zaten Kur'an'daki bütün kıssalar, bir yönüyle kıssaların anasını (Âdem kısası) açımlar. Çünkü Ali Şeriati'nin dediği gibi

Âdem kıssası bize insan felsefesini, Kabil kıssası da tarih felsefesini öğretir.

Âdemde vesveselerin anasının ne olduğu, Kabil'de bunun ilk olarak nasıl başladığı ve ne sonuç verdiği, Karunda da geldiği yer, ulaştığı son nokta gösterilir. Üçünde de konu aynıdır.

Kur'an'da zengini ve zenginleşmeyi öven tek bir ayetin bulunmaması tesadüf mü?

Bilakis bir şekilde zenginleşmiş olanlara boyuna infakı emreder. **"İnfak etmek için zengin olun, yığın, biriktirin"** demez. Çünkü mülûkiyet (sahip olma) ihtirasının zaten insanoğlunun tabiatında hırsların anası (*ummu'l-hırs*) olduğunu bildiği için onu bir de teşviki manasız görür. Bu, insana **"Yemek yeyin, su için"** demeye benzer. Oysa insan zaten yemek yer, su içer. İnsanda gıdaların anası (*ummu'l-gıda*) bunlardır. Malumu ilamın totoloji (anlamsız tekrar/kısır döngü) olması gibi...

Bilakis **"Yemeği bölüş, suyu paylaş"** der. "İhtiyacından fazlasını 'kenz' etme, tekeline alma" der. Karun'a **"Yanındaki (Harun) ile eşit hale gel"** der. Olmayan bunlar çünkü...

Artık şunun anlaşılması gerekiyor: Hep birileri zengin olacak ve yoksullara verecek, mesele bu değil... Bilakis zengin-yoksul ayırımı ortadan kalkacak, eşit hale gelecekler. Toplumda yoksul kalmayacak, zengin de olmayacak! Herkes birbirine yakın duracak, arada uçuruma izin verilmeyecek, mesele bu...

Şimdiye kadar İslam bu uçurumu meşrulaştırmanın aracı ve afyonu olarak kullanıldı. Şimdi bunu tersine çeviriyor, peygamber devrinde olduğu gibi Velid b. Muğire ile Bilal'i eşit hale getirmenin itiraz ve isyan sesi olarak yeniden inşa ediyoruz.

Zengini çıldırtan bu!

Hâlâ bu, hâlâ...

NEMRUD KISSASI VEYA HEGEMONUN GENETİĞİ

HEGEMON sözcüğü Latince güç sahibi olmak, tahakküm (*hegomonia*) kökünden geliyor. Eski Yunanca'da aynı anlamda (*h*)*egemon* deniyor. Türkçe'ye Latince kökten esinlenerek **"egemen"** olarak geçmiş...

"Karun kıssası veya zenginin genetiği" makalesi, mülkü **"mal"** (para, servet) boyutundan ele alıyordu. "**Nemrud kıssası veya hegomonun genetiği"** ise mülkü **"iktidar"** (güç, egemenlik) boyutundan ele alıyor. Malum Kur'an'da mülk, "mal ve iktidar gücü" anlamında kullanılan bir kavramdır. Bu durumda **"Mülk Allah'ındır"** (*lehu'l-mülk*) ifadesi müstağninin (malı ile büyüklenen) ve müstekbirin (iktidarı ile büyüklenen) kibrini kırıcı ve genetiğini çözücü bir ifade...

"Bireysel psikoloji" ekolünün kurucusu Alfred Adler'e göre her birey **"aşağılık kompleksi"** içinde doğar ve yaşamı boyunca bu duyguyu gidermek için çabalar.

Çünkü biz insanlar doğduğumuzda altı temizlenmesi, süt emzirilmesi gereken ve ağlayıp duran birer zavallıyızdır. Basılınca böcek gibi ezilebilecek küçücük bir yaratığızdır. Etrafımızda kocaman kocaman adamlar dolanır, elden ele, kucaktan kucağa dolaştırılırız.

Dünya çok büyük, gökyüzü devasa ve biz minnacık bir bebeğizdir.

"İşte bu" diyor Alfred Adler, insan ruhunda sonraki tüm yaşamı boyunca peşinden gittiği bir eksikliğini giderme ve bundan mütevellit "üstünlük **kompleksi"** doğurur. Ona göre insanoğlundaki **"mal hırsının"** ve **"iktidar tutkusunun"** kaynağı buradan gelir.Kur'anda **"Kıssaların anası"** bir insan (Âdem) çözümlemesi olduğuna göre, orada geçen **"yıkılmayacak bir mülkün"** (Taha: 120) sahibi olacaksınız, **"mülke kavuşacak/melik olacaksınız"** (A'raf: 20) ifadeleri ve **"Beni ateşten onu çamurdan yarattın, ben ondan üstünüm"** (A'raf: 12) iddiaları bununla ilgidir. Keza böylesi tipler anlatılırken kullanılan **"istikbâr"** (büyüklenme kompleksi) veya **"müstekbir"** (büyüklenme kompleksine kapılan) kişiler de hep bununla ilgilidir. (bkz. 'Kıssaların anası' başlıklı makale).

Yine Kabil-Habil kıssası, Karun kıssası, Salih'in devesi kıssası, Firavun kıssası gibi birçok kıssa **"kıssaların anasını"** bir yönüyle açıklamak için anlatılır. Bu noktada Kur'an öykülendirmelerinin **"kıssaların anası"** ile sıkı bir içsel örgüye ve sağlam bir mantıki tutarlılığa sahip olduğunu görüyoruz.

"Her doğan çocuk ile Adem kıssası yeniden başlar" Yaşayan Kur'an ilkesi gereğince de tüm bu kıssalar aslında hep bizi; seni, beni hepimizi anlatır. Kur'an kıssalarının kahramanı, onu o anda kim okuyorsa odur…

İşte bunlardan birisi de Bakara suresinin sonunda geçen ve **"Nemrud kıssası"** diye bilinen kıssadır. Burada **"iktidarın** (hegemonyanın) **tabiatı"** ele alınır ve **"muktedirin** (hegomonun) **genetiği"** çözülür.

"Allah kendisine mülk** (iktidar ve mal) **verdi diye, İbrahim ile Rabbi hakkında tartışanı görmedin mi? Hani bir zamanlar İbrahim ona 'Rabbim yaşatan ve öldürendir' demişti. O 'Ben de yaşatır ve öldürürüm' diyerek karşılık vermişti. İbrahim 'Allah güneşi doğudan getirir, hadi sen de batıdan getir bakalım' deyince o kâfir donakalmıştı. 'Allah zalimlere doğru yolu nasip etmez." (Bakara: 258)

Yani, bir önceki ayette **"tağut"**tan bahsedildiğine göre, kendisine mülk (iktidar ve mal) verilince büyüklük kompleksine kapılarak kendine yabancılaşan, **İbrahim**'in memleketi Irak'taki Babil İmparatorluğu'nun başındaki Nemrut örneğini, **"tâğutların"**ın kimler olduğuna dair tarihten bir yaprak olarak dinle: **İbrahim**'in babası Nemrut'un sadık bir memuru idi. **İbrahim** büyüyüp olgunluk yaşına gelince **"tevhit ve adalet"** çağrısına başladı. Babası onu Nemrut'a ihbar etti. Nemrut, İbrahim'i huzura çağırdı ve onunla tartışmaya girişti. **"Yaşatan ve öldüren benim"** diye küstahça böbürlendi. **İbrahim, "Yaşatan da öldüren de Allah'tır. Sen bir insansın, haddini aşma."** dedi. Aralarında şiddetli tartışmalar oldu… İşte tâğutlar böyle Allah'a karşı diklenirler; **"Elimizde mülk** (iktidar ve mal) gücü var" diye tanrılık taslarlar. Kendilerini de peşlerinden gelen halklarını da karanlıklara sürüklerler. İşte tâğutlar bunlardır; tanıyın bunları…

"Yaşatmak ve öldürmek" iktisadî ve siyasi olarak hegomonda yıkılmayacak bir güç vehmetmeyi ifade ediyor.

Çünkü yaşatmak, bilfiil ölüyü diriltmek olamayacağına göre insanlara iş vererek, çalıştırarak, malı ve parası ile doyurarak ve soluk alıp vermelerine (güya) izin vererek yaşamalarını sağlamak demek oluyor. Hegemon, artık yaşatanın, doyuranın, yedirenin, içirenin, giydirenin, barındıranın kendisi olduğunu sanmaya başlıyor. Buradan kendine pay çıkararak **"yıkılmayacak bir mülkün sahibi"** olduğu vehmine kapılıyor. Böylece tanrı olduğu veya tanrılıktan bir gücün kendisine geçtiği zehabına kapılarak şirk koşmuş oluyor.

"Öldürmek" ise hegemonda hem aç ve bîilaç bırakma şeklinde mustaz'aflaştırma (zayıf bırakma/ güçten düşürme) hem de **"siyaseten katl"** dediğimiz yolla istediğini yok etme gücü vehmettiriyor. Böylece hegomon, rakiplerini güçsüz düşürdükçe veya yok ettikçe kanla beslenen vampir gibi azmanlaşıyor.

"Kendisine mülk verilen kişi" yani iktidar ve mal sahibi kişi, içinde dinmek bilmeyen aşağılık kompleksini bu yolla tatmin ettiği için sürekli olarak iktidar ve mal (mülk) peşinde koşuyor. İktidara ve mala (güce) adeta tapıyor. Kendinden güçsüze Nemrud olurken, kendinden daha güçlü görünce donakalıyor. Onun için İbrahim'e ***"İstesem seni şu an yaşatır veya öldürürüm; güç ben-***

de" derken, *"Allah güneşi doğudan getirir, sende batıdan getir bakalım"* diyen **"daha güçlü"**yü görünce donakalıyor.

"Donakalmak" aslında daha güçlüyü görünce tırsmak, güçsüze Firavunken, daha güçlüyü görünce köleleşmek anlamına geliyor. Bu anlamda güç hegomonda temel değer olduğu için ya gücüne taptırıyor, ya da güçlüye tapıyor. Güçlüye tapması, ondan daha güçlü hale gelinceye kadardır. Çünkü girdiği tüm ilişkiler hegomoniktir. Ya kendi hegomonyasına kölece itaat bekler, ya da kurulu hegomonyaya, kendisi hegomon oluncaya kadar kölece boğun eğer.

Hegemon veya otoriteryen kişiliğin altında yatan, Alfred Adler'in **"aşağılık kompleksi"** dediği şeydir. Adler'e göre psikiyatrik bir hastalıktan çok psikolojik bir durum olan aşağılık kompleksi, kişide hegomon davranışlar ve çabalar şeklinde belirir. Yani aşağılık kompleksini, üstünlük kompleksi şeklinde gidermeye çalışır. Her üstünlük kompleksinin altında mutlaka bir aşağılık kompleksi yatar. Üstünlük mal ve iktidar ile sağlanacağı için de hegomon karakter ona yönelir.

Demek ki, **"Beni ateşten onu çamurdan yarattın; ben ondan üstünüm"** iddiasının altında, derin bir aşağılık kompleksi yatmaktadır. Bu kıyaslamayı "Ben zenginim, o yoksul, ben beyazım o zenci, ben Türk'üm o Kürt, ben erkeğim o kadın, ben batılıyım o doğulu..." vs. şeklinde de okuyabilirsiniz. Bunların hepsinin altında aşağılık kompleksi yattığını anlamak için fazla zorlanmaya gerek yok. Bir yanımızdaki mağlubiyeti (güçsüzlüğü), diğer yanımızla galibiyete (güce), bir yanımızdaki aşağılanmayı diğer yanımızla üstünlüğe çevirmeye çalışıyoruzdur.

Onun için hegomonik ilişki boyuna güçsüzken güç yüceltisi, güçlüyken güçsüz aşağılaması üreten bir totoloji (anlamsız tekrar) oluyor. Oysa olması gereken güçlü-güçsüz (yöneten-yönetilen, efendi-köle, zengin-yoksul, zenci-beyaz vs.) üreten mekanizmanın (mülkün) tabiatını ve onunla ilişkiyi sorgulamaktır.

Görüldüğü gibi mülk, esasen iktidar ve mal sahibi olma etrafında dönüyor. Çünkü bu ikisi arasında kopmaz bir bağ var. İbn-i

Haldun şöyle der. ***"İktidar mala, mal iktidara götürür; bu ikisine mülk denir."*** Günümüzde buna iktisat ve siyaset (ekonomi-politik) deniyor.

Kur'an'ın ilk Mekkî ayetlerinde mülkün (mal ve iktidarın) yani ekonomi-politiğin mal (servet, zenginlik) boyutu öncelenerek ele alındığını görüyoruz. Hatta işe onunla başlanıyor. Örneğin daha ilk surede istiğna ile tağutluk arasında ilişki kuruluyor: ***"İnsan mal ve servet zenginliğini kendine yeterli görünce tağut olur"*** (Alak: 6-7). Mekkeli tefeci bezirgânlardan bahsederken hep **"tuğyan etmek/tağut olmak"** fiili kullanılıyor. Bahçe sahipleri **"Biz zalimleştik"** diyorlar. **"Tağut ile hükmolunmayı istemek"**, sırf zengindir, malı çoktur diye birisinin iktidarını onaylamak demek oluyor.

Demek ki, **"istiğna"** ve **"tağut"** Kur'an'ın ilk kavramları... İstiğna **"ğina"** kökünden gelir ve mal, servet, para sahibi olmak demektir. Demek ki, kişi önce mal zengini (*mustağni*) oluyor, sonra bununla büyüklük kompleksine kapılıyor (*müstekbir*). Bunlardan kaynaklanan kendinden menkül bir hakla ötekiyle **"hegemonik"** ilişkiye girmeye kalkışıyor. İşte buna tuğyan/tağut olmak deniyor. Kur'an'ın ilk suresi olan Alak suresi, böylesi bir tipin salât eden bir kulu nasıl engellemeye/yasak koymaya (*nehy*) kalkıştığını anlatır. Bu anlamda Kur'an, nazil olmaya, ilk olarak mal ve iktidar sahiplerinde görülen **"hegemonik ilişki"** yi sorgulayıp mahkûm ederek başlıyor. **"İşte bütün meselem, her *meselenin başı!*"** *(N. Fazıl).*

Kur'an'ın **"La ilahe illallah"** (Allah'tan başka tanrı/otorite yoktur) veya **"La hükme illa lillah"** (Hüküm koymak/hükümet etmek/egemenlik hakkını kullanmak sadece Allah'a mahsustur) ifadeleri bu anlamda Cemil Meriç'in de dediği gibi anarşizme yakın durur.

Çünkü anarşi Türkçe'deki popüler anlamı ile kuralsızlık değil; yönetimsizlik/iktidarsızlık (*a-(n) arche*) demektir. İnsanın insan tarafından yönetilmesini, popüler İslamcı argümanla kula kul olmayı reddetmek anlamındadır.

Burada, insanlar arasında her türden **"hegemonik"** ilişkinin reddi vardır. **"İllallah"** şeklindeki kelime-i şahadetin ikinci kıs-

mında ise insanın uyması gereken tek şeyin **"Allah"** olabileceği beyan edilir. Yani insanlar tek yanlı hegomonik dayatmalara değil, kendi dışlarında hepsini birden bağlayacak kurallara uyabilirler. Buna anarşist filozoflar "evrensel ahlak kuralları, tarihin ve tabiatın diyalektik yasaları veya gönüllü sözleşmelerden doğan kurallar" derler.

Allah adına ortaya çıkan yönetimlere/iktidarlara değil; bizzat Allah'ın dediğine...

Evrensel ahlak kurallarını uygulamak adına ortaya çıkan yönetimlere/iktidarlara değil; bizzat evrensel ahlak kurallarının kendisine...

Tarihin ve tabiatın diyalektik yasalarını uygulamak adına ortaya çıkan yönetimlere/iktidarlara değil; bizzat tarihin ve tabiatın diyalektik yasalarının kendisine...

Gönüllü sözleşmeleri uygulamak adına ortaya çıkan yönetimlere/iktidarlara değil; bizzat gönüllü sözleşmelerden doğan kuralların kendisine...

"La ilahe" işte bu araya giren yönetimlerin/iktidarların/otoritelerin (hegemonyanın) reddidir.

"İllallah" da yönetimsiz/iktidarsız/otoritesiz doğrudan (ilâhî) kurallara uymaktır.

"Bu nasıl olur?" diyecekseniz...

1- Büyük, merkezî, otoriter ve totaliter hegemonyalar yerine, küçük ve yerel toplulukların kendi kurallarına uyarak yaşaması ile...

2- Kuralları uygulamak adına ortaya çıkan temsilcilerin veya iktidarı kullanma yetkisi verilenlerin (kendisine mülk verilmiş olanların) adil ve sağlam bir hukuk ile sürekli, eleştirel, devrimci ve amansız denetimi ile...

Aksi halde tabiatında zaten **"bozma"** potansiyeli olan mülkün **"yaşatan ve öldüren benim"** diyen hegomonlar üretip durması kaçınılmazdır.

La ilahe illallah ve *Lehu'l-mülk* bize bu denetimi sağlayacak bilinci ve dinamizmi veriyor. Öyle ki, bu bilinç ve dinamizm bizi her türden hegomonik ilişkiye karşı dinç tutar. Muktedir ve müstağni saldırılara karşı kalkan olur. Mülkün hegomonik tabiatını deşifre eder. *Lailahe* muktedirin, *Lehu'l-mülk* de mustağninin panzehiridir. İnsanı her şeyden önce kendine yabancılaşmaktan kurtarır, muktediri ve mustağniyi hizaya getirir.

Tabii bunları **"tarikat virdi"** şeklinde değil; bireysel ve toplumsal denetimin muharrik gücü olarak anladığımız takdirde...

Gel gör ki, her gün minarelerden bu sözü (*lailahe illalah*) dinlediğimiz halde bütün ilişkilerimiz hegomoniktir. Çünkü daha doğarken zavallı doğmuşuzdur ve toplumun bütün katmanlarından ezilerek, aşağılanarak büyürüz.

Ailede dayak yeriz, baba ve anne tarafından aşağılanırız.

Askerliğimiz dayakla, aşağılanmayla, küfürle geçer. Askere gidip de dayak yemeyenimiz veya küfür işitmeyenimiz yoktur.

Hep kahır hep kahırla geçer ömrümüz.

Böyle olunca ruhumuza sinmiş bu hegomonik iklim, ilk fırsatta bizde yeniden yeşerir.

Evlenen karısına **"sahip"** olmak ister. Gönüllü nikâh sözleşmesiyle doğan, kurallara karşılıklı uymaya dayalı eşit bir hayat sürdüremeyiz. Evliliği alım satım gibi görürüz. Satın aldığımıza sahip olmak tabiî ki, hakkımızdır. İlişki yine hegomoniktir...

İşveren, çalıştırdığına **"sahip"** olmak ister. Gönüllü iş sözleşmesiyle doğan, iş ve emek kurallarına karşılıklı uymaya dayalı eşitlikçi bir çalışma hayatı sürdüremeyiz. İşçiyi satın alınmış köle gibi görürüz. Onun ekmek kapısıyızdır, onun için de onun sahibi (rabbi) bizizdir. İlişki yine hegomoniktir...

Yöneten, yönettiklerinin **"sahibi"** olmak ister. Gönüllü toplum sözleşmesiyle, karşılıklı rızaya, birbirimizin işine görmeye dayalı eşitlikçi bir siyasi hayat sürdüremeyiz. Yönetileni sürü gibi görürüz. **"Ohaa"** diyerek sürümüzü güderiz, onlar doğruyu kendiliklerinden bulamayacağından boyuna balans yapar, ayar çekeriz. İliş-

ki yine hegomoniktir…

Şöhret sahibi hayranlarının **"sahibi"** olmak ister. Hayranlarının baygın bakışları karşısında kendinden geçerek kendinde tanrısal güç vehmeder. Onları, etrafında pervane olmuş sinekler gibi görür. Hiçbir değer ve önemleri yoktur aslında. Nihayetinde bir çiğnemlik işleri vardır. Biri gider onu gelir. Onlar pervane oldukça, şöhret sahibi insan olmaktan çıkar. Birbirini açan, geliştiren, özgürleştiren, eşitlikçi bir ilişki yerine, hegomonik alinasyon (her iki tarafı da kendine yabancılaştırıp insan olmaktan çıkaran efendi-köle döngüsü)... İlişki yine hegomoniktir…

Yazar, okuyucularının **"sahibi"** olmak ister. Hür tefekkürün karşılıklı paylaşımı yerine, buyurganlık hüküm sürer. Yazarı eleştirmek, yazarın karizmasını sarsacağından görülmemeli ve duyulmamalıdır. **"Yazının altındaki o yorumlara nasıl izin veriyorsun?"** veya **"Yanına gelen bir okuru nasıl saatlerce dinleyebiliyorsun?"** sorusu bu kafayı yansıtıyor olmalı… Öyle ya yazarın sırçalı köşkten tanrısal **"katına"** nasıl çıkabilir ki, okur dediğin. Çünkü yazar buyurmak sadece buyurmak için vardır. İlişki yine hegomoniktir…

Vehasıl komutan askerinin, lider partilisinin, şehy muridinin, kanaat önderi cemaatinin **"sahibi"** olmak ister. Gönüllü, özgür, eşit ve birlikte iş yapma yerine yukarıdan aşağıya itaat, boyuna itaat isterler. Çünkü komutan askerinin, lider partisinin, şehy muridinin, kanaat önderi cemaatinin mutlak hegomonu ve hatta yaratıcısıdır…

Bu kartondan hegemonyaları darmadağın eden soru ise **"Güneşi batıdan getir bakalım?"** sorusudur. Çünkü bu öyle kıldan ince, kılıçtan keskin bir sorudur ki, soru soranların piri İbrahim'in dilinden seyfullaha (Allah'ın kılıcına) dönüşür. Her hegemonu donakaldırıp deşifre eder, biçip atarak yer ile yeksan eder.

Her türden hegemonik ilişkinin panzehiri bu sorunun altındadır.

CEHENNEM TEHDİTLERİ KİME YÖNELİK?

MALUM Kur'an'da cehennem sahneleri vardır. "Derileri kavuran ateş", "Etleri lime lime dökülmek", "İrin içmek", "Yakıtı taş ve insanlar olan ateş", "Pislik yedirmek", "Zakkum ağacından yemek" vb. korkunç azap tehditleriyle karşılaşırız bu sahnelerde.

Acaba bu sahneler kime yönelik?

Cehennem sahnelerinde neden bu denli öfke var?

Bu öfke kime?

Neden bu kadar kızıyor Allah?

Aşağıda Kur'an'da nuzül sırasına göre ilk 23 surede geçen 10 cehennem sahnesi okuyacaksınız. Bunlar arada atlama yapılmadan geldiği sıraya göre dizilmiş, aralardaki bağlantılar gösterilmeye çalışılmıştır.

Lütfen, herhangi bir önyargıya kapılmadan dikkatle okuyunuz. Yukarıdaki soruların cevabını, arada benim söylediklerimi dikkate almasanız bile bizzat cehennem sahnelerinin içeriğinden kendiniz bulabilirsiniz.

1- İlk sahne, ilk sure olan Alak suresinde:

"Hayır! Yaptıklarına son vermezse
Onu alnından tutup sürükleyeceğiz.

O yalancı ar damarı çatlamış alnından
O zaman çağırsın Nadiye'yesini
Biz de çağırıcağız Zebani'leri..." (Alak: 15-18)

Bu ayetlerde kastedilen **"O"**, tefeci bezirgânların o günkü elebaşlarından Ebu Cehil'di. **Nadiye** "meclis, kurul" demek, yani Mekke'nin mülk (mal ve iktidar) sahiplerinin toplandığı yer. **Zebani** ise "intikam alan muhafızlar" demek...

2- İkinci sahne, hemen sonraki Müddessir suresinde;

"Bana bırak doğarken yapayalnız olan o adamı
Zenginliğine zenginlik kattığım
Etrafında dolanıp duran oğullarıyla
Önüne alabildiğine geniş imkânlar serdiğim o adamı...

Hala gözü doymuyor; verdiğimden daha fazlasını istiyor.
Hayır! O ayetlerimizi inadına inkâr etti
Ben onu dimdik bir yokuşa süreceğim
Düşündü, ölçtü, tartı
Kahrolasıca nasıl da ölçüp biçti
Canı çıkasıca boyuna hesap yapıp durdu
Çevresine bakındı, kaşlarını çatıp surat astı
Sonra sırtını döndü ve küstahça böbürlendi;
"Bunlar eskilerin masallarından başka bir şey değil" dedi
"Bu bir insan sözü, başkası değil" diye diretti
Onu ateşe sokacağım
Ateşin ne olduğunu bilir misin?
O öyle bir ateş ki geride bir şey koymaz
Derileri yakıp kavurur..." (Müddessir: 11-29)

Burada anlatılan **"O"** ise Mekke'nin tek ve eşşiz mülk sahibi diye bilinen Velid b. Muğire idi. Bu nedenle kendisine Velid bin Muğire el-Vahid deniyordu. Ona nazire yapılarak **"O doğarken tek (vahid) yarattığım adamı..."** deniliyor. Bu Velid, Kâbe'nin yapımında "*Haram para getirmeyeceksiniz*" diyecek kadar dindardı. Kâbe'nin Rabbi'ne inanırdı, tavaf eder, cünup olunca gusül abdesti alır ve salât ederdi (Kendince namazı vardı).

Fakat o mamona (paraya) tapan bir tüccar, tefeci bezirgândı. Yoksulları hor görürdü. Peygamberimizin yanına yoksul ve kör biri gelince surat asmış ve öte tarafa dönmüş "*Yoksul ve kör birisiyle aynı mecliste oturamam*" diyerek çetesiyle kalkıp gitmişti. Peygamberimiz buna rağmen ona tebliğ için "*Dur, neden surat asıp kalkıyorsun; otur, konuşalım*" deyince gelen ayetlerde "*Bırak, o umutsuz vak'a*" dercesine uyarılmıştı. **"Abese"** (surat astı) suresi bunun için inmişti. İşte o Velid için burada da aynı kelime kullanılıyor: ***"Sonra surat astı ve bakındı"*** (*summe abese ve besera*)...

"Düşündü, ölçtü, tartı, nasıl da ölçüp biçti, boyuna hesap yapıp durdu, bakındı, kaşlarını çatıp surat astı, sonra sırtını döndü..." ifadeleri bize tefeci bezirgân karakterini resmeder. Bunları genellikle tüccarlar yapar. Peygamberimizin söylediklerini ölçüp biçiyor, "*Bundan zarar mı ederim, kâr mı?*" diye hesaplar yapıyor. Sonunda bu işten zarar edeceğini, mülkünün paylaşılacağını anlayınca basıyor yaftayı: ***"Bu eskilerin masalından başka bir şey değil..."***

Ardından öfke patlıyor: "***Onu ateşe sokacağım. Ateşin ne olduğunu bilir misin? O öyle bir ateş ki geride bir şey koymaz. Derileri yakıp kavurur..."***

Surenin sonuna doğru ise şu sahne var: ***"Sizi ateşe sokan nedir diye sorulunca şöyle diyecekler; Biz salât etmezdik (yani) yoksulu doyurmazdık. Günahkârlarla günaha dalardık (yani) hesap gününe inanmazdık. Gerçeğin ta kendisi olan ölüm gelinceye kadar hep böyleydik..."*** (Müddesir: 43-47)

Burada da salât (namaz) kılmalarının onları yoksula götürmediği, hesap gününe inanmalarının da günaha dalmayı engellemediği anlatılmak istenir. Çünkü *Maun* suresine göre bunlar namaz kılmaktaydılar fakat bu, içinde yoksul ve yetim derdi olmayan bir namazdı. Onun için de boşunaydı, ritüelistik bir din gösterisiydi. Ahiret inançları da boşunaydı, çünkü günaha dalmaktan çekinmiyorlardı. "İnandıktan sonra bir şey olmaz" diyorlardı ve "*Büyükler* (*azizler, ulu kişiler, önceki salih zatlar, onların heykelleşmiş putları*) şefaat eder" diye düşünüyorlardı. Bunun için günaha dalmakta hiç bir beis görmemekteydiler...

3- Üçüncü cehennem sahnesi de Leheb suresinde gelir:

"Kahrolsun Ebu Leheb İktidarı, kahrolsun!
Malı ve kazancı (zenginliği) onu kurtaramayacak!
O alev alev yanan ateşe atılacak!
Karısı da odun taşıyacak
Boynundan bağlanmış bir iple" *(dişi köpek gibi)*
Öfkeyi görüyorsunuz değil mi?

Bunlar Kur'an'ın ilk surelerindeki cehennem sahneleri...

Önce Ebu Cehil'e, sonra Velid b. Muğire'ye, şimdi de Ebu Leheb'e...

Hepsinde de zenginlik (mal, iktidar, mülk) ile beraber yoksul ve yetim vurgusu var. Birinciler ikincilere bigâne kaldıkları için cehennem ile tehdit ediliyorlar. Kim, kime karşı savunuluyor, kim ne ile tehdit ediliyor, düşüne düşüne (tertil ile) okuyunuz...

4- Dördüncü sahnede cehenneme kimin gireceğinin yanında cennet de müjdeleniyor. Yine aynı tema:

"Kim sakınır, malından harcar
Güzel olanı (vermeyi) tasdik ederse
Biz ona cenneti kolaylaştıracağız.
Kim de cimrilik eder ve zenginliğini kendine yeterli görürse *(istiğna)*
Ve güzel olana yalan derse
Ona da zor olanı (cehennemi) kolaylaştıracağız.
Mezara yuvarlandığı zaman malı onu kurtaramayacak.
Bize düşen doğru yolu göstermek,
Dünya ve ahiretin bize ait olduğunu haber vermekten ibarettir
Sizi kaynayıp köpürene karşı uyarıyorum
Ona ancak günaha batmış azgın (şaki) girecek
Yalan diyen, burun kıvıran o azgın...
Ondan ancak şunlar kurtulacak; sakınan,
Arınıp temizlenmek için malından veren,
Hiç kimseden bir beklentisi olmadan
Sırf Yüce Rabbi'ne özlem duyarak veren..." (Leyl: 5-20)
Kime cehennem, kime cennet vaadediliyor görüyorsunuz değil mi?

Lütfen tekrar tekrar okuyun. İnanamıyorsanız başka meallere de bakın. (Ki, birisi bana şöyle dedi: "İnanılır gibi değil; başka meallere de bakmam lazım!")

5- Ve beşince sahne: (Atlamıyorum, nuzül sırasına göre sırayla cehennem sahnelerini getiriyorum önünüze).

"Hayır! Bilakis öksüze vermiyorsunuz
Birbirinizi yoksulu doyurmaya teşvik etmiyorsunuz.
Her şeye açgözlülükle saldırıyorsunuz.
Mala mülke gözünüz doymuyor; yığdıkça seviyorsunuz...
Hayır! Yeryüzü peş peşe sarsılıp paramparça olduğu zaman,
Rabbin ve güçleri bütün görkemiyle geldiği zaman,
İşte o gün cehennem orta yere konacak.
İnsan anlayacak her şeyi ama iş işten geçmiş olacak.
Diyecek ki "Keşke ömrümü boşa harcamasaydım."
Artık o gün Allah'ın ettiği azabı kimse edemez.
O'nun kıskıvrak bağladığı gibi kimse bağlayamaz...
Ama ey vicdanı rahat olan kişi, sen!
Sen dön Rabbine, sen O'ndan, O senden razı olarak.
Gir kullarımın içine. Gir cennetime!" (Fecr: 17-30)
Cehennemin ve cennetin yolunun öksüz ve yoksullardan geçtiği, bunlarla arası iyi olanın vicdanen müsterih olabileceği, aksi halde yaman bir hesabın ve korkunç bir azabın bizi beklediği bundan daha iyi nasıl anlatılır? Peygamberimiz boşuna dememiş, **"Öksüzün ağlamasından arş titrer."**

6- Altıncı sahnede ise Hz. İsa'nın İncil'de "İki efendiye birden kulluk edemezsiniz, ya Allah'a ya Mamona (para/mal hırsı) *tapacaksınız*" dediği çelişik durumun Allah'a karşı nankörlük olduğu dile getiriliyor ve **"mezar"** hatırlatılıyor.

"İnsanoğlu Rabbi'ne karşı nankördür.
Ele geçirme/mal hırsı gözünü bürümüştür.
Bilmez mi ki mezarlar deşildiği zaman
Göğüsler açıldığı zaman
İşte o gün her hallerinden

Haberdar olduğunu Rableri onlara gösterecektir."(Adiyat: 7-11)

Aynı uyarı hemen sonraki *Tekasür* suresinde de "o gün her nimetten tek tek hesap sorulacağı" ilavesiyle yinelenir.

7- Yedinci cehennem sahnesi ise Kâbe çetesi elebaşlarından tefeci bezirgân Umeyye b. Halef hakkındadır. Bu kısa ayetlerden oluşan fragmana "Humeze" suresi denilmiştir.

"Kaş göz işaretleri yaparak alay edenin vay haline!
Vay haline o boyuna mal istif ederek sayıp durana!
Sanır ki malı kendisini ebedileştirecek
Hayır! O yalayıp yutan bir vakuma atılacak
Bilir misin nedir yalayıp yutan vakum?
Allah'ın cayır cayır yanan ateşidir
Öyle ki alevleri yürekleri dağlayacak
Cehennem üzerlerine kilitlenecek
Yüksek kapılar üzerlerine kapanacak." (Humeze: 1-9)

Sure bütünlüğünden de anlaşılacağı gibi burada alay etmek, kaş göz işareti yapmak, malına mülküne güvenerek yoksullarla, zayıflarla, çaresizlerle yapılan alay oluyor. Mal biriktirmekten ve bunu dönüp dönüp tekrar saymaktan (*ellezî cemea mâlen ve addedehu*) yani altın ve gümüş "şıngırtısı" veya para "hışırtısı"ndan tapınırcasına zevk alan zavallı ve fakat küstah zenginin alaycı kibri resmediliyor.

8- Sekizinci cehennem sahnesi, öyle bir şeyin (cehennemin) olacağına inanmayan, böyle bolluk ve refah içinde, zevk-u sefa sürerek ebediyen yaşayacaklarını sanan küstah zengin kodamanları tokat gibi çarpmakta:

"Kaçacağınız, sığınacağınız bir yer yok
Alev alev yanan çalı çırpı gibi,
Her yana kıvılcımlar saçılacak,
Nar gibi kıpkırmızı kesilecek (cehennem).
O gün yalan diyenlerin vay haline!
İşte o gün dilleri tutulacak,
Özür dilemelerine bile izin verilmeyecek,
O gün yalan diyenlerin vay haline!

İşte bu sizi ve öncekileri toplayacağımız ayırma günüdür,
Varsa bir son hamleniz, haydi gösterin de beni atlatın,
Patlayıncaya kadar yiyin; sefa sürün biraz, siz günaha batmışlar!
O gün yalan diyenlerin vay haline!" (Mürselât: 31-40, 40-47)

9- Dokuzuncu cehennem sahnesinde, *Kalem* suresinde Bahçe sahipleri kıssasından hemen önce vasıfları hayra/vermeye engel olan (*mennâin lil'l-hayr*), saldırgan/zorba (*mu'tedin*) olarak betimlenen tefeci bezirgân Velid b. Muğire tekrar ve fakat bu kez yaptığının Allah'a şirk koşmak olduğu söylenerek cehennemle tehdit edilir. Oradaki tabirin aynısı (hayra/vermeye engel olan) burada da kullanılır. ("*Hayr*" kelimesi Türkçe'de de kullanılır ve "öteki" için bir şey yapmayı/vermeyi ifade eder; "Hayrını gör", "Hayırsız evlat", "Hayırda yarışmak", "Hayır işleri", "Kendine hayrı yok" vb.)

"Allah 'Atın, atın cehenneme her inatçı nankörü,
Hayra/vermeye engel olan, şüphe yayan saldırgan zorbaları,
Öyle ki (böyle yapmakla) Allah ile beraber
Başka bir tanrı edinmiş olanları
Atın şiddetli azap içine!' der.
Arkadaşı 'Ey Rabbimiz onu azdıran ben değildim,
Fakat o sapıklığa düştü" der.
Allah 'Huzurumda çekişmeyin
Ben, size önceden uyarı göndermiştim
Benim katımda söz değiştirilmez
Ben kullara zulmedici değilim' der.
O gün cehenneme 'Doldun mu?' deriz.
O da 'Daha var mı?' der." (Kaf: 24-30)

10- Birkaç sure sonraki Hakka suresindeki bölümde, **"Malım beni kurtaramadı"** (*ma ağna anhu malihi*) diyerek Leheb suresindeki Ebu Leheb'e, **"Yoksulu doyurmaya teşvik etmiyordu"** (*ve layehuzzu ala ta'ami'l-miskîn*) diyerek de Maun suresinde salât ettiği/namaz kıldığı söylenen Ebu Cehil'e göndermede bulunur. Dahası bunları Allah'a inanmamakla eş tutar. Böylelerini iğrenç yiyeceklerden başka bir şeyin olmadığı cehennem ile tehdit eder:

"Sicili bozuk çıkana gelince;

TABİAT AYETLERİ KİME YÖNELİK?

MALUM Kur'anda tabiat (doğa) tasvirleri yapan ayetler vardır.

"Gökten su indirmek... Toprağı ekmek... Üzüm bağları, yonca tarlaları, zeytin ağaçları, hurmalıklar, yemyeşil çayırlar, ormanlar, meyveler, develer, sekiz çift sığır... Gece ve gündüzün birbiri ardınca gelmesi, ışık saçan güneş, parlayan ay, ışıldayan yıldızlar vs.

Bütün bu tasvirlerin **"Yerde, gökte, tende, canda bir Yaratan sezdirtme"**ye yönelik olmakla birlikte **"mülk"** arzusuyla yanıp tutuşanların **"sahiplenme hırsı"**nı kırmaya yönelik olduğunu görüyoruz.

Çünkü bu tür tasvirlerin ardından genellikle şu değişmeyen 'replik' gelir: **"Göklerin ve yerin mülkiyeti Allah'a aittir."** (*Ve lillahi mulku's-semevâti ve'l-arz*).

Aşağıda nüzûl sırasına göre 5 tabiat (doğa) tasviri yapan ayet fragmanı (bölümü/parçası) okuyacaksınız. Ayetlerin öncesi ve sonrasına (siyak/sibak), geçtiği yerlere, kime ve ne için söylendiğine baktığımızda esas hitabın **"toprağa, suya, ateşe, ağaca, ormana, hurmaya, üzüme, deveye, koyuna, sığıra..."** velhasıl doyumsuz bir ihtirasla yere göğe sahip olmak isteyenlere yönelik olduğunu göreceksiniz...

1- İlk tasvir (betimleme) *Abese* suresinde:

"Bir baksın insan yediklerine

Suyu nasıl bolca indirmekteyiz
Sonra toprağı sürüp ekmekteyiz
Orada nasıl tahıllar yetiştirmekteyiz
Üzüm bağları... Yonca tarlaları...
Zeytin ağaçları... Hurmalıklar...
Yemyeşil ormanlar...
Meyve ve çayırlar bitirmekteyiz
Bütün bunlar sizin ve hayvanlarınızın faydalanması için."
(Abese: 24-32)

Sure bütünlüğüne baktığımızda, muhatabın, yoksul ve kör birisi geldi diye surat asıp öte tarafa dönen ve onunla aynı mecliste oturmak istemeyen, Mekke'nin tek ve eşsiz zengini diye bilinen ve bu nedenle de *el-Vahid* diye anılan *Velid b. Muğire el-Vahid* (ve taifesi) olduğunu görürüz. Çünkü Velid'in geniş toprakları, oradan elde ettiği ambarlar dolusu tahılları, üzüm bağları, yonca tarlaları, zeytin ağaçları, hurmalıkları, meyve veren bahçeleri ve çayırları, ağıllara dizdiği develeri, sığırları ve bol miktarda **"kenz"** edilmiş yani biriktirilmiş/hazine haline gelmiş nakit parası (altın ve gümüşü) vardı (Razi).

İşte o Velid'e deniyor ki, "Mülk Allah'ındır. Bütün bunlar senin değil. İhtiyacından fazla mal biriktirip onunla Mekke'de egemenlik kurmuşsun. Bunlarda yoksulların ve ihtiyaç sahiplerinin **"hakkı"** vardır. Allah'ın toprağını, suyunu, zeytinini, hurmasını ambarlara; devesini, koyununu, sığırını da ağıllara yığmışsın! Bunları sen mi yarattın ki, sahipleniyorsun?"

Asıl mesele bu.

Yoksa bu tabiat tasvirleri Mekkeli müşrikleri Allah'a inandırmaya yönelik değildi. Zaten yerleri ve gökleri kim yarattı diye sorulduğunda **"Allah"** demekteydiler. Allah'ın bir ve tek olduğuna da inanmaktaydılar. Fakat Allah'ın toprağına, suyuna, zeytinine, hurmasına, devesine, koyununa sahiplenmekte ve **"Bunlar bizim, başkasına vermeyiz"** demekteydiler. Hacıların içinde put dolu Kâbe'ye getirdiği hediyeleri, kolyeleri, mücevherleri, develeri, sığırları, koyunları aralarında üleşmekteydiler. Yoksa putların taştan tahtadan yapma şeyler olduğunu biliyorlardı. Bu tefeci bezirgânların hiçbirisi zırcahil değildi. Ebu Süfyan dört dil biliyordu...

2- İkinci tabiat sahnesi Kaf suresinde;

"Tepelerindeki göğe bir baksınlar,
Onu nasıl da yapıp süslemişiz, hiçbir gediği yok.
Altlarındaki yeryüzüne baksınlar,
Nasıl da yayıp sağlam dağlarla donatmışız,
Üzerinde her cinsten güzel bitkiler bitirmişiz.
Vicdanından gelen sesi görebilecek,
Özünü hatırlayacak her kulun,
O'na yönelip ibret almasını sağlamak için.
Baksınlar salkım salkım meyveleriyle
Uzayıp giden şu hurma ağaçlarına...
Bütün bunlar kullara rızık olsun diyedir." (Kaf: 6-11)

Yani gökten inen su, yerden biten bitkiler, salkım salkım meyveler, uzayıp giden hurma ağaçları, bağlar, bahçeler... Bütün bunlar Allah'ın kulları için yarattığı rızıklardır. Üç beş tefeci bezirgânın elinde tekelleşemez. İçinizden zenginler arasında dönüp dolaşan bir metaya dönüşemez, sınıf farkı yaratarak imtiyaz aracı haline gelemez.

Bu türden tabiat tasvirlerinin günümüz için ne anlama geldiğini anlamak istiyorsanız şu haberi okuyun: "*Peru'da ABD ile serbest ticaret antlaşması çerçevesinde, Yağmur Ormanları özelleştirilecek. Topraklar ve su kaynakları ile Petrol, Tarım, Doğalgaz, Kereste ve Madenler konusunda ABD şirketlerine geniş imtiyazlar verilirken, Petrol ve Doğalgaz aramalarında da geniş yetkiler veriliyor. Özelleştirmeler Peru Yağmur Ormanları'nın % 72 sini kapsıyor. Bunlara karşı çıkan Peru'lu yerliler sokaklara dökülerek protestolara başladılar. Gösterilerde 25 "Kızılderili" yerli hayatını kaybetti...*"

Dahası, geçenlerde bir haber de ABD'de bir şirketin **"gökten yağan yağmuru"** özelleştirmeye kalktığını okumuştum.

Kur'an'ın Mekke'li mülk sahiplerine verdiği ilk mesajlar, Müslümanlar Kitab'ın üzerine yatıp horul horul uyuduğundan çağımızda Peru'lu Kızılderililerin vicdanında tecelli ediyor demek... Çünkü siz -üstelik elinizin altında Kitap olduğu halde- uyursunuz

fakat insanlığın vicdanı uyumaz. Mutlaka bir yerden, bir şekilde sökün eder. **"O her an bir iş ve oluştadır..."**

Kur'andaki doğal hayat tasvirlerinin ne için yapıldığı ve günümüzde bunun ne anlama geldiği sanırım anlaşılıyor.

Bu tasvirler bilimi onaylamak için yani gökten bahsediyorsa astronomi, yerden bahsediyorsa jeoloji, hayvanlardan bahsediyorsa zooloji, bitkilerden bahsediyorsa botanik bilgileri vermek için değildir. İçinde evrenin sayısal şifreleri filan da saklı değildir.

Bilakis insanoğlundaki **"sahip olma hırsını"** ve **"mülk kibrini"** kırmak ve bütün bunların sahibinin Allah olduğunu hatırlatmak içindir. **"Lehu'l-mülk"**ün anlamı budur. Kıssaların anasındaki "vesveselerin anası" neydi? ***"Yıkılmayacak bir mülke kavuşacaksınız"*** (*en tekûne melekeyn/mulk-i la yeblâ*)... (A'raf: 20, Taha: 120)

3- Üçüncü tabiat sahnesi, yurdum insanının mezar kasidesi haline getirdiği *Ya-sin* Suresi'inden. Bölümün son ayetine dikkat edin, tasvirler nereye bağlanıyor gözlerinizle görün:

"Ölü toprak onlar için bir ayettir. Biz ölü toprağa hayat vererek ürünler çıkardık, ondan yiyip duruyorlar. Orada hurma bahçeleri ve üzüm bağları yetiştirdik, içinden pınarlar fışkırttık. Bütün bunları kendi elleriyle işleyip ürün elde ederek yesinler diyedir. Bu şükürsüzlük neden? Yücedir, eşsizdir O.

Her şeyden çiftler meydana getiriyor; yerin bitirdiklerinden, kendilerinden ve daha bilmeyecekleri neler, nelerden.

Gece de onlar için bir ayettir. Ondan gündüzü çekip çıkarırız, bir de bakarlar ki karanlıkta kalıvermişler.

Güneş de onlar için bir ayettir. Kendi yörüngesinde akıp gidiyor. İşte bu güçlü ve her şeyi bilenin belirlediği doğadır.

Ay da onlar için bir ayettir. Ona da bir takım menziller tayin etmişiz, döner dolaşır eğri bir hurma dalı şeklini alır. Ne güneş aya yetişebilir ne de gündüz geceyi geçebilir. Hepsi de uzayın içinde yüzer dururlar.

Yüklü gemilerin insanları taşıyıp durmaları da onlar için bir ayettir.

Ve böyle daha nice binekler yaratmamız da onlar için bir ayettir.

Müstahak görürsek onları denizde boğabiliriz, bu takdirde imdat seslerine ne gelen olur, ne de kurtaran. Ancak sevgi ve merhametimizle kurtulup yaşamlarını biraz daha uzatabilirler.

Hal böyleyken onlara "Geçmişte olanlardan ibret alıp gelecek için hazırlanarak Allah bilinciyle yaşayın ki üzerinize sevgi ve merhamet yağsın" dendiği zaman aldırış etmediler. Zaten Rablerinin ayetlerinden hiç birine aldırış etmediler, hep yüz çevirip durdular.

Onlara "Allah'ın size rızık olarak verdiği şeylerden başkaları için harcayın" denildiği zaman, o kâfirler, iman edenler için şöyle dediler: "Allah isterse onları doyurur, biz mi doyuracağız onları? Siz düpedüz sapıtmışsınız, başka bir şey değil?" (Ya-sin: 33-47)

Demek ki, bu ihtiras sahipleri toprağa, ürüne, hurma ve üzüm bağlarına, pınarlara, ovalara, yağmur ormanlarına, yerin bitirdiklerine, geceye, gündüze, aya, yıldızlara, yüklü gemilere, denizlere, akarsulara, kısacası her şeye sahip olmak isterler. Bütün bunlara sahip olduktan sonra da "Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden başkaları (yoksullar, muhtaçlar, mahrumlar) için harcayın" dendiğinde "Allah isterse doyurur onları, biz mi doyuracağız" derler. Tabiî varlıklara (üretim araçlarına) doyumsuz bir ihtirasla sahiplenirken bunların yaratıcısının ve sahibinin Allah olduğu hatırlarına gelmez, ama "verin" denince Allah akıllarına gelir ve "O verse ya" derler...

4- Dördüncü tabiat tasviri Fatır suresinden. Bölümün sonunda söz nereye bağlanıyor dikkat edin, yine aynı şey:

"Allah'ın yukarıdan su indirip onunla rengârenk meyveler bitirdiğini,

Dağları beyaz, kırmızı, siyah ve rengârenk desenlerle bezediğini görmüyor musunuz?

İnsanların, sürüngenlerin ve hayvanların da
Aynı şekilde rengârenk olduğunu görmüyor musunuz?
Kulları arasında ancak ilim sahipleri (ulema)
Allah'ın korku ve titremesini içlerinde duyarlar.
Allah güçlüdür, bağışlayıcıdır; bundan hiç şüpheniz olmasın.

Allah'ın kitabını okuyup ardınca gidenler,
Namazı cânı gönülden kılıp
Kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden gizli ve açık verenler,
Asla zarar etmeyecek bir alışveriş yaptıklarını umabilirler.
Çünkü Allah, mükâfatlarını kendilerine tamamen ödedikten başka,
Engin cömertliğinden onlara daha fazlasını verecektir.
Çünkü O hem bağışlayan, hem de şükrün karşılığını bolca verendir." (Fatır: 27-30)

Demek ki, ilim sahipleri (ulema) gökten inen suyun, rengârenk meyvelerin, siyah, kırmızı, beyaz dağların, insanların, sürüngenlerin ve hayvanların yani topyekün tabiatın (doğanın) bilgisine sahip olanlardır. Çünkü İkbal'in dediği gibi tabiat "Allah'ın davranışı"dır. O'nun davranışı (tabiat) ile sözü (vahiy) arasında çelişki bulamazsın.

Dahası ilim sahipleri (ulema) hem tabiî varlıkların bilgisine sahip olanlar hem de bütün bunların yaratıcısının ve sahibinin Allah olduğunu bilenlerdir. Bu nedenle Allah'a karşı korku ve titreme içinde olurlar. Allah'ın (kevnî ve kavlî) Kitabını okurlar ve ardınca giderler. Namazı cânı gönülden kılarlar, kendilerine verilen rızıktan gizli açık infak ederler. Bütün bunların sahibinin kendileri olduğu kibrine kapılmazlar, paylaşırlar, bölüşürler. Allah da böylesi bir şükrün karşılığını bolca verir.

Demek ki **"şükür"**, yemeği tıka basa yedikten sonra gerinerek "Elhamdulillah" çekmek değildir. Bizzat ve bilfiil vermek, bölüşmek, paylaşmaktır. Gizli açık infak etmektir. Hz. İsa'nın dediği gibi ***"Siz Ferisiler bardağın ve tabağın dışını temizlersiniz, ama içiniz açgözlülükle ve kötülükle doludur. Ey akılsızlar! Dışı yapanla içi yapan aynı değil mi? Siz yemeği başkasıyla bölüşün o zaman sizin için her şey yıkanmış olur (şükür budur). Ama vay halinize Ferisiler! Siz nanenin, sedefotunun ve her tür sebzenin ondalığını verisiniz de adalet ve merhameti ihmal edersiniz. Ondalıkla uğraşacağınıza asıl bunları yerine getirmeniz gerekirdi."*** (İncil, Luka: 11: 37-47, Matta: 23: 1-36, 12: 38-40).

5- Beşinci tabiat tasviri *Vakıa* suresinden:

"Sizi biz yarattık, hala kabul etmeyecek misiniz?
Attığınız o meniyi hiç düşündünüz mü?
Onu siz mi yaratıyorsunuz, yoksa yaratan biz miyiz?
Aranızda ölümü biz takdir ettik. Bizim önümüze geçilemez.
Varoluşunuzu değiştirmek ve bilemeyeceğiniz bir yaratılışla
Sizi yeniden var etmek üzereyiz.
Madem ilk yaratılışı biliyorsunuz
O halde bu düşüncesizlik neden?
Toprağa ektiğiniz tohumu hiç düşündünüz mü?
Onu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitiren biz miyiz?
Hiç şüpheniz olmasın,

İstesek onları çere çöpe çevirirdik de ağzınızda şöyle geveler dururdunuz: "Eyvah mahvolduk. Gitti her şey elimizden!"

Peki, içtiğiniz suyu hiç düşündünüz mü?
Buluttan onu siz mi indiriyordunuz yoksa indiren biz miyiz?
İstesek onu iyice acı ve tuzlu yapardık. Bu şükürsüzlük neden?
Peki, tutuşturduğunuz ateşi hiç düşündünüz mü?
Onun ağacını siz mi yaptınız, yoksa yapan biz miyiz?
Biz onu hem bir hatırlatma, hem de çöl yolcularına faydalı kıldık.
O halde Rabbini o büyük adıyla an ve yücelt! (Vakıa: 57-74)

Görüldüğü gibi burada da dört temel tabiî varlık (insan, toprak, su, ateş) tasvir ediliyor. Bunların yaratıcısının ve sahibinin Allah olduğu resmediliyor. Sahip olma ihtirası ile yanıp tutuşan mülk sahiplerine soruluyor: Bunları siz mi yarattınız ki, sahip olmaya kalkıyorsunuz? Bunlar kimsesiz insanlar (çöl yolcuları) faydalansın diyedir. Hz. Peygamber'in "Üç şey ortaktır: Su, ateş ve mera (toprak)" (Ebu Davud; *Buyu'*, 3016; İbn Mace; *Ahkâm*, 2463) buyurduğundan da anlaşılacağı gibi bunlar alımın satımın ve mirasın konusu olamazlar.

Yukarıda geçen "*Mahrum bırakıldık*" (yani gitti her şey elimizden), "*Rabbinin yüce adını tesbih et*" (Keşke tesbih edenlerden olsaydık) ifadeleri, *Kalem* suresindeki Bahçe sahipleri kıssasındaki ile aynıdır.

Burada *tesbih*, eline 99'luk tesbih alıp *sub sub sub* tesbih çekmek değildir. Bahçe sahiplerinin "*Keşke tesbih edenlerden olsaydık*" ifadelerinden de anlaşılacağı gibi "Bahçenin ürünlerinden yoksullara verseydik, böylece Allah'ı tesbih etmiş olsaydık" demektir.

Keza toprağın (yerüstü zenginlikleri/tarım ürünleri), suyun (deniz ürünleri) ateşin (yeraltı zenginlikleri/petrol/doğalgaz) sahibinin Allah olması, hammaddesini yaratan doğrudan **"Allah"** olduğu için **"herkese"** (*en-Nâs*) aittir demek olur. Dolayısıyla bunlara kişiler sahiplenemez, diğer kişileri bunlardan mahrum bırakamaz. Aksi halde "Bir gün sabah kalktığınızda mahrum bırakılanın bahçe sahipleri gibi kendiniz olduğunu anlarlarsınız da iş işten geçmiş olur" manasına gelir...

İlginçtir, Kur'an'ın "*tesbih*" ve "şirk" kavramlarını ilk bahçe sahipleri kıssasında kullandığını görüyoruz. Kur'an'ın sinirleri alınıp, ekonomi-politik vurgusu yok edilip tapınak kitabına dönüştürüldüğü ve bir "ölü metin" haline getirildiği için bu kavramların esasında Allah'ın mülküne ortak olmak, Allah'ın mülkünden aldığını iade etmek, üzerinde fazlalaşanı geri vermek (*zekâ, afv*), karşılıksız kredileşmek (*kard-ı hasen–kredi*), fazla olanı (*ribâ/rebve*) reddetmek, fazlalaşanı vererek tüketmek, azaltmak (*infâk*), bütün bunların "doğru olanı tasdik/sözün namusu" adına (*sadaka/sıdk için)* yapmak ile ilgili olduğu unutulmuştur...

Düşünün...

Allah'a inanan bir halka tabiat tasvirlerinin yani yerdeki ve gökteki nimetlerin sıralanmasının manası ne olabilir?

Yeri ve göğü yaratanın; toprağı, suyu, ateşi, tarlaları, bağları, bahçeleri, meyveleri, hurmaları, develeri, sığırları vb. yaratanın Allah olduğunu göstermek mi?

"Bütün bunları kim yarattı" dendiğinde zaten **"Allah"** demiyorlar mıydı? (Lokman: 25, Zumer: 38, Zuhruf: 9, 87)

Hâlâ da öyle değil mi?

En azından insanlığın % 95'i öyle değil mi?

Tevhid, yerde ve gökte Allah'ın **"bir"** olduğu ile ilgili değil; bilakis yerde ve gökte mülkiyetin sahibinin **"bir"** (*ehad*) olduğu; bunun bölünmez, parçalanmaz, ortak kabul etmez bir **"bütün"** (*samed*) olduğu ile ilgilidir.

Ve bu birlik ve bütünlük Allah dış dünyada görünür bir nesne olmadığı için insanların dünyasında *en-Nâs*'ta (insanların tümü) tecelli eder. *en-Nâs*'ta mülkiyet birilerinin elinde toplanır, *en-Nâs*'ın geri kalanı da bundan mahrum bırakılırsa birlik ve bütünlük parçalanmış, *en-Nâs*'a (Allah'a) şirk koşulmuş olur.

Onun için Kur'an tevhidin özüne "**Lehu'l-mülk**"ü koyar. Bunu çıkardığınız zaman Allah yerle; tarihle, tabiatla, hayatla ilişkisi olmayan, Aristo'nun *Muharrik-i Evvel*'i gibi soyut bir teoloji nesnesi haline gelir.

Oysa Kur'an'ın Allah'ı **"Dipdiri yaşam kaynağı** *(Hayy) ve* **Yarattıkları üzerinde titreyen** (*Kayyum*)" değil miydi?

KAPİTALİZME PANZEHİR İKİ SURE

KUR'AN'DA nuzül sırasına göre 16. ve 17. sırada yer alan iki sure var ki, ele aldığı konu itibariyle ilkini **"kapitalizmin"**, ikincisini de **"abdestli kapitalizmin"** panzehiri olarak görüyorum.

Bunlar **"Tekâsüür"** ve **"Mâun"** sureleridir...

Gayet kısa olan bu surelerin nuzül sırasında peşpeşe yerleştirilmesi de ilginç.

Bu surelerin ilki (*Tekâsür*) insandaki ruh köküne inerek kapitalizmin **"aslını"**, ikincisi de (*Mâun*) onu abdest ve namazla (*salât*) meşrulaştırmaya çalışan **"faslını"** deşifre eder.

Her ikisini birden zirru zeber eder.

Bakın nasıl...

"Bir zenginlik/çoğaltma yarışıdır** (tekâsür) **oyalanıp duruyorsunuz.
Mezarlarınıza girinceye kadar süren bir oyun ve oynaş...
Fakat hayır! Yakında bileceksiniz.
Fazla uzak değil; çok yakında bileceksiniz.
Evet, daha derinden bakabilseydiniz
Ateşe yuvarlanmakta olduğunuzu görürdünüz.
Kendi gözlerinizle onu apaçık göreceksiniz.
O gün her nimetten bizzat sorgulanacaksanız..." (Tekâsür: 1-8)

Tekasür: Sözlükte [K-S-R] kökü mastar olarak "çok olmak, çoğalmak" demektir. Malı çok olmak, zengin olmak, maddî durumu iyi olmak (*iksâr*), çoğaltmak, teksir etmek, çokça yapmak, çoklaştırmak (*teksîr*), çoğalmak, artmak, üremek, türemek (*tekâsür*), çok olmasını istemek (*istiksâr*), daha çok, en çok (*ekser*), çoğunluk, galibiyet (*ekseriye*), çok (*kesr, kesîr*), çokluk, fazlalık, bolluk (*kesret*), çok konuşan, geveze (*miksâr*) kelimeleri bu köktendir...

Surenin ismi de olan *tekâsür,* burada "makam, mal ve servet çokluğu ile övünmek" demektir. Araplar, kişilerin veya kabilelerin karşılıklı zenginlik ve servet yarışını ifade için "*tekâsüra l-qavmu tekâsüran*" derlerdi; tabir buradan gelmektedir (Razi).

Türkçe'de "zengin" kelimesi Farsça "kıymetli, süslü, pahalı, değerli taş" demek olan *seng*'den geliyor. Bu anlamda zengin (*sengin*) kıymetli, pahalı eşyaları olan, malı çok olan demektir. Tefâul babından gelen *tekâsür* kelimesi de bu anlamda bir şeyi karşılıklı yapmayı ifade ettiği için "zenginlik yarışına girmek" dediğimiz manayı çağrıştırır. Keza "şöhret yarışı, tüketim çılgınlığı, mal mülk hırsı" deyimleri de bu cümledendir.

Öte yandan *tekâsür* kavramı çağımızda "kapitalist yarış" denilen şeye tekabül etmektedir. Çünkü kapital eldeki anaparayı (sermaye) çoğaltma, artırma, biriktirme demektir. Kapitalizm de, sermayeye dayanan, onu çoğaltmayı (kâr) yegâne gaye bilen, sermayedarların üretim araçlarının sahibi olduğu, alım satımın sırf zenginleşme ve kâr maksadıyla yapıldığı, biriktirme ve çoğaltma dışında hiçbir değerin geçer akçe olmadığı, bu iktisat görüşünün toplumsal değer haline geldiği düzen demektir...

Surede geçen ayetlere tek tek bakalım...

"Bir zenginlik/çoğaltma yarışıdır** (tekâsür) **oyalanıp duruyorsunuz. Mezarlarınıza girinceye kadar süren bir oyun ve oynaş..."

Yani: Çokluk, zenginlik, mal, mülk, şan şöhret yarışına girmişsiniz; oyalanıp duruyorsunuz. Mezarlarınıza girene kadar bunların çılgınca peşinden koşturuyorsunuz. Hatta öyle ki, mezarlarınızın çokluğu ile bile yarışa giriyorsunuz. Diyelim ki, siz zengin ve karşı konulmaz bir gücün, şanın, şöhretin sahibisiniz. Ne faydası var bunun? Bir gönüle girmedikçe, bir yoksulu doyurmadıkça, bir öksüzün başını okşamadıkça, vermedikçe, paylaşmadıkça ne faydası var bunun? Ölünce yanınızda mı götüreceksiniz? Malınız, mülkünüz mezara sığacak mı? Şanınızı, şöhretinizi mezarınızın başına büyük harflerle yazsanız ne olur? Mülkün gerçek sahibinin *Hayyu Kayyum* olan Allah olduğunu (*lehu'l-mulk*) görmüyor musunuz? Bu doymak bilmez ihtiras neden?

"Fakat hayır! Yakında bileceksiniz. Fazla uzak değil; çok yakında bileceksiniz."

Yani: Eşyanın gerisindeki manayı görebilseydiniz, görünene (meta'ya) takılıp her şeyi bundan ibaret sanmasaydınız ezeli ve ebedi gerçekliğin ne olduğunu görürdünüz... Her şey toz toprak olup gittikten sonra da yaşayanın ve yaşayacak olanın kim olduğunu anlardınız...

"Evet, daha derinden bakabilseydiniz. Ateşe yuvarlanmakta olduğunuzu görürdünüz. Kendi gözlerinizle onu apaçık göreceksiniz..."

Bu ayeti iki şekilde yorumlamak mümkündür:

1- Uhrevi açıdan: "Bu bencilliğin, aç gözlülüğün, zenginlik yarışının, mal mülk hırsının, sizi cehenneme yuvarlamakta olduğunu görürdünüz."

2- Dünyevi açıdan: "Bu benciliğin, aç gözlülüğün, zenginlik yarışının, mal mülk hırsının, hayatı çekilmez hale getiren bir ihtiras yarışına, çalma, çırpma, alıp satma dışında hiçbir insani değerin kalmadığı vahşi bir pazara dönüştürdüğünü, kendi ellerinizle yarattığınız bir ateş çemberinin/kaosun/kirizin içine doğru yuvarlanmakta olduğunuzu görürdünüz..."

"O gün her nimetten bizzat sorgulanacaksınız."

Yani: Her nimetten, her emanetten sorguya çekilecekseniz; zenginlikten, maldan, mülkten, şandan, şöhretten, makamdan, mevkiden, yediğinizden içtiğinizden, oturduğunuzdan kalktığınızdan, hepsinden tek tek hesaba çekileceksiniz. Bunların hesabını vermeden ölmeyeceksiniz, diyelim ki öldünüz, tekrar diriltilip mutlaka hesabını vereceksiniz! Hiç kimse bunların hesabını vermeden

mezara girip kendini unutturamayacak. Cennete de giremeyecek!

Ey **"Bu benim, sendeki benim"** diyenler! Ellerindekini paylaşmayan, yığdıkça yığan, biriktirdikçe şımaranlar, iyi dinleyin! Kavmin zenginlikten şımarmış ileri gelenleri kulak verin! Hiç birisi sizin değil! Mülk Allah'ındır (*Lehu'l-mülk*). Varlık O'nundur. Kiracısınız siz, ev sahibi değil. Yolcusunuz siz, hancı değil!

Görüldüğü gibi ayetler bir ekonomi-politik eleştiriden ziyade psiko-metafizik eleştiri yapıyor. Ekonomi-politik bir sistemin insan ruhundaki köklerine iniyor. Çünkü insan ruhunda kökleri olmadan hiçbir sistem ayakta duramaz. Mekkî ayetlerin genel özelliği budur zaten. Medine'ye gelince ise sistem vaazı ve kurallar başlar. Ama işin önce insan ruhundaki köklerine inmek ve orayı kurutmak gerektiğinden buradan başlıyor. Zaten bir dinden beklenen de esasında bu değil mi?

Kapitalizmin kurucu babalarından Adam Smith 1776'da yazdığı **"Milletlerin Zenginliği"** adlı kitabında Kapitalizmin insan ruhundaki köklerinin bencillik ve aç gözlülük olduğunu söyler. Ve bunun her ne kadar ahlaken bir düşüklük gibi görülse de toplumsal fayda açısından yararlı olduğunu, böylece bencil çıkarları peşinde aç gözlüce koşan insanların piyasayı canlandıracağı ve bu sayede bolluk olacağını söyler.

Madem Kapitalizmin insan ruhundaki kökleri budur, o halde işe ilk önce buradan başlanmalıdır. Bunun için kapitalizmin panzehiri, *Tekâsür* suresinde yapıldığı gibi önce psikolojik-metafizik eleştiridir. Bunu es geçen, dahası bu konuda birikimi, donanımı ve dili bulunmayan Marksizm son derece yetersiz ve güdük kalmıştır. Marx'ın ekonomi-politik analiz ve eleştirisi ise yeniden üretilmek kaydıyla iyi bir başlangıçtır.

Mâun suresinin ise hemen sonra geldiğini görüyoruz. Bu sure de kapitalizmi dinle meşrulaştırmaya çalışan namazlı-niyazlı, abdestli kapitalizmin panzehiri...

"Dini yalanlayanı gördün mü?
Öksüzü hor görür,
Yoksulu doyurmaya teşvik etmez.

O namaz kılanların vay haline!
Onların kıldığı namaz boştur (sâhun),
Gösteriş yapıyorlar.
En küçük yardıma (mâun) bile mani oluyorlar." (Maun: 1-7)

"Mâun", sözlükte [**A-V-N**] kökü mastar olarak "yardım etmek, orta yaşlı olmak" demektir. Orta yaşlı olmak (*avân*), yardım etmek (*iâne*), yardımcı (*muâvin*), yardımlaşmak, el birliği etmek (*teâvün*), yardım istemek (*istiâne*), yardım, destek, medet (*avn*), ikramiye, burs, destek (*iâne*), kooperatif (*teâvuniyye*), yardımsever, insanlara yardım eden (*mi'vân*), küçük yardım (*maûne*) kelimeleri bu köktendir...

Şu halde *mâun* "en tabiî ihtiyaç maddeleri" anlamında "küçük yardımlar" demektir. Yani âlet, edevat, kap kaçak, ekmek, tuz vb. bir insanın diğer insana vermekte hiç bir beis görmemesi gereken yardımlar manasında. Anlam olarak "Komşu komşunun külüne muhtaç" dediğimiz manayı çağrıştırır...

Dikkat edilirse Kur'an "almayı" değil, sürekli olarak "vermeyi" teşvik ediyor. Yani insanlara "İhtiyaçlarınız için yardım isteyin" demiyor, "İhtiyacı olanlara yardım edin" diyor. İstemek söz konusu olunca *Fatiha*'da geçtiği gibi "*Ancak senden yardım isteriz*" (*iyyake nesta'in*) dedirtiyor ve Allah'tan başkasından istemeyi çok görüyor. Ama vermek söz konusu olunca zekât, sadaka vs. hepsini ısrarla öğütlüyor, teşvik ediyor.

"Veren el alan elden üstündür" deyişinde geçtiği gibi alan değil sürekli veren el olmak... İsterken Allah'a, verirken insanlara yönelen bir kişilik... Kendini muhtaç durumda olmaktan çıkararak kendi ayakları üzerinde duran, insanlara yük olmayan, bilakis yükü üstlenen, omuzlayan, paylaşan, bölüşen, özgür, bağımsız, onurlu kişilikler...

Kapitalizmde yardım (*mâun*) düşmanlığı vardır. En azından kapitalizm tutarlı olmak istiyorsa böyle olmak durumundadır. Bunu en iyi liberal kapitalizmin bir diğer kurucu babası Herbert Spencer **"Devlete Karşı İnsan"** adlı kitabında şöyle ifade eder;

"En uygun olanın hayatta kalması sürecine "müdahale" hem bo-

şuna hem de zararlıdır. Tabiî ayıklanmaya müdahale toplumun bütün olarak standartlarının düşmesine sebep olur. Bu açıdan insanın acılarına engel olunmamalıdır. Çünkü acıların çoğu tedavi edicidir; acıyı önlemek aslında şifayı önlemektir. Devletin acıları önleme, yoksullara yardım etme gibi faaliyetleri, günden güne halkta devletin kendilerine nasıl olsa bakacağı düşüncesini doğurur. Böylece girişim ve teşebbüs ruhunu kaybederler... Toplumda kötülük, kuramların şartlara uyum sağlamamasının sonucudur. Bitkilerin verimsiz toprakta çelimsizleşmesi veya soğuk iklimlere taşındığında hepten kuruması, ilke olarak, bir adamın çevreye uyum sağlayamamasından farksızdır. Yaşlanmış ve zayıf düşmüş bir hayvan, haklı olarak avcı hayvanlar tarafından öldürülür. Aslında bu tür bir ölüm üç bakımdan iyidir;

Yaşlı hayvan yavaş ve acı veren bir ölüme terk edilmekten kurtulmuş olur... Arkadan gelen daha genç kuşak hayvanların önü açılmış olur... Avcı hayvanlar yaşlı ve sakat hayvanları öldürmekten mutluluk duyarlar...

Şu halde insanlar da tabiattaki bu evrim kanununa tabidirler. Evrim yoluyla ayıklanma iyinin ortaya çıkması için sert, acımasız ve fakat hayırlı bir süreçtir..."

Demek ki, yardım (*mâun*) boşuna bir çabaymış... Tam da bu nedenle, bize, boyuna *mâun* bilinci aşılamak isteyen bu ve benzeri sureler ister vahşisi, ister evcili olsun Kapitalizmin panzehiridirler ve onunla asla uzlaşamazlar. Tabii buradaki *mâun*'u "dilenciye atılan üç beş kuruş" veya "yoksulu zenginin insafına bırakma" olarak anlamamak gerekir. Aslında burada yaptırım ifade eden bir sistem vaazı vardır. **"Sosyal adalet"** politikaları tamamen buradan çıkar...

Devam edelim...

"Dini yalanlayanı gördün mü?

Yani: Allah'ın dinini; hükmünü, adetini, cezasını, mükafatını, yargısını. Bütün bunları ifade eden yola girmeyi, (O'na itaat etmeyi, tabi olmayı) reddedeni, inkâr edeni, buna karşı çıkanı görüyor musun, işte o var ya o?

"Öksüzü hor görür, yoksulu doyurmaya teşvik etmez."

Yani: Böylesi tiplerin karakteri şudur; öksüzü hor görür, yoksulun halinden hiç anlamaz, fakir fukara, garip gureba umurunda bile değildir. Kendi bencil çıkarlarından başka dünya yansa dönüp bakmaz. Varsa yoksa kendisi, malı, mülkü... Bugünkü tabirle vicdansız, merhametsiz, zenginlik hırsından gözü dönmüş, parası olmayana dönüp bakmayan, üstelik küstah; dini, imanı, Allah'ı "fakirin ekmeği, züğürt tesellisi" olarak gören ve fakat Allah, kitap, din nutukları atmaktan da geri durmayan...

Tanrısı *Mamon* üzerine "*Tanrı'ya inanırız*" diye yazan; gerçekte ise ona (mamon/para/dolar) tapan... Bu tapınmasını meşrulaştırmak için de, mülkiyetine geçirmek istediği mallara "*Tanrı malı*" mührü vuran Sümer rahipleri gibi taptığı şeyin üzerine "*Tanrıya inanırız*" diye yazan... Ve fakat gerçekte **"Mülkün Tanrı'ya ait olduğuna"** asla inanmayan... Literatüründe böyle bir şey de bulunmayan... **"Mülk İnka'nındır"** diye haykıran Kızılderili irfanından fersah fersah uzak... Bunun için de sınırsız özel mülkiyette hiçbir ahlaksızlık ve hırsızlık görmeyen, dahası sırf bunu korumak için de inancı kahpece kullanmaktan çekinmeyen Allahsız Kapitalizm...

İşte bunlar, aslında dini yalanlayanlar, Allah'ı inkâr edenler, dinin direğini yıkanlardır.

Bunlar paralarının üzerine "*Tanrı'ya inanırız*" diye yazarak, kiliseye giderek, pazar ayinlerine katılarak, papazın önünde günah çıkartarak... Kâbe'nin örtüsünü değiştirerek, hacılara su vererek, Namaz kılarak, oruç tutarak, hacca giderek, gül yağı kokuları sürünerek, sarık sarıp cübbe giyerek Allah'a inanmış olmazlar; bilakis bunların yerde ve gökte mülkiyetin Allah'a ait olduğunu teslim etmeleri, çoğaltma ve yığma (*tekâsür*) yarışına girmemeleri, ellerindekini paylaşarak, bölüşerek, öksüzü ve yoksulu gözeterek, mustaz'afların (ezilenlerin) safına geçerek, yani kum tepelerinden inip kumlara karışarak tasdiklerini ispat etmeleri gerekir... Aksi halde hangi dinden olursa olsun **"mâun kaçkını"** ve **"kerem yoksunu"** oldukları için alınlarına **"şerefsiz"** yazılır; zillet ve meskenet damgası yerler. Yukarıda sayılan "*salât*"lar (Tanrı'ya yönelme

ve desteğini istemeler) onları kurtaramaz…

İslam'da *salât* (namaz) ve diğer ritüeller birer *nüsuk*turlar. *Nüsuk* Arapça'da "gübrelemek" anlamına gelir. Şu halde bir Müslüman için -örneğin- namaz gübre, hayat tarla, adalet, doğruluk, dürüstlük, paylaşım ve kardeşlik de ondan hâsıl olan ürün gibidir. Ürün yoksa tek başına gübrenin bir anlamı olmaz. Ürünsüz gübre elinde kalır, tek başına tapınma demek olur. Islamda namaz, oruç, hac gibi *nüsuk*ların dürüstlük, kardeşlik, eşitlik, paylaşım gibi toplumsal değerlerle çok sıkı bir irtibatı ve ilişkisi vardır. Hayattan bağımsız aşkın bir tapınak ritüeli değildirler. Örneğin hac ritüellerinden *ihram*, *tavaf* vs. tam bir insanî eşitlik ve kardeşlik mesajı verir.

"O namaz kılanların vay haline!"

Vay hallerine, çünkü bu sözün söylendiği Mekke'de öksüze hor bakmak ve yoksula bigâne kalmak suretiyle dini (Allahı) inkâr edenler, aynı zamanda "*Tanrı'ya inanırız*" demekte ve namaz kılmaktaydılar. Çünkü namaz, Mekkelilerin bildiği bir şeydi (Ebu Muslim).

Ebu Cehil de, Ebuzer-i Ğifari de cahiliye döneminde namaz kılmaktaydılar. Peygamberin çağrısı neydi ki, birini can düşmanı, diğerini can dostu yaptı?

Sadece namaz değil; hac, oruç, abdest, gusül, cenaze namazı, cuma toplantısı (*yevmu l-arube*) kırkta bir zekat, kısas, el kesme, sopa vurma, "bir" Allah'a inanma, Adem'i, Nuh'u, Hud'u, İbrahim'i, İsmail'i, Hacer'i saygıyla anma, örtünme, sakal, cübbe, sarık vs. bugün İslam'da ne kadar ritüel (*nusuk*), ahkâm, şekil, şemail ve itikat varsa hepsine sahipti cahiliye Arapları. (bkz. H. Mehmet Soysaldı; *Kur'an ve Sünnet Işığında Ibadet Tarihi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1997)

Bir tek şeyi kabul etmiyorlardı: Mülkiyetin Allah'a (en-Nâs'a) ait olduğunu… Bunun için de ellerindeki mülkü (iktidar ve mal) kaybedeceklerini, ayrıcalıklı konumlarının sona ereceğini çok açık gördüler. Köle Bilal ile eşit hale gelme fikri müşrikleri dehşete düşürdü. İşte buydu yanaşmadıkları…

Çünkü şirk, gökteki tanrıların çokluğu değil, yerdeki kabile totemlerinin (putların) çokluğu demekti. Her kabilenin (Hind dininde kast) bir totemi vardı ve bu, toplumu kabile ve kastlara ayırmayı (sınıflaşmayı) ifade ediyordu. Tevhid ise bu sınıflaşmayı ortadan kaldırıp toplumu bir, bütün, doğal ve eşit hale getirmeyi ifade ediyordu. Bunun için Mekke sokaklarında "Mülk Allah'ındır" (*Lehu'l-mülk*) , "Allah'tan başka tanrı yoktur" (*La ilahe illallah*) ve "En büyük Allah" (*Allahu ekber*) sesleri duyulmaya başlayınca kabile şefleri telaşa kapıldılar. Totemlerin gölgesinde yığdıkları mülkün halka dağıtılacağını, kölelerle eşit hale geleceklerini anladılar ve ***"Yürüyün, tanrılarınıza** (onların gölgesinde yığdığınız servetlerinize)* **bağlılıkta direnin, sizden istenen şüphesiz budur"*** (Sad: 6) diye feryat etiller.

Demek ki, Mekke, Allah'a inandığını söyleyip, namaz kılıp oruç tutan **"müşrik dindarların"** egemenliği altındaydı. Çünkü dindar olunmadan müşrik olunmaz. Bankerlik/bankacılık yapan bu **"tefeci bezirgân"** müşrikler, öksüzü hor görmekte, yoksulu aşağılamaktaydılar. **"Vay o namaz kılanların haline!"** haykırışı işte bunun için yüzlerine tokat gibi çarptı. Sahte dindarlık gösterileri deşifre oldu.

Bunlar, "*Dedem hocaydı, bende inançlı biriyim. Camiler ardına kadar açık, ezanlar okunuyor, haccımza engel olan mı var*?" vs. diyerek yönetim kurullarında yer aldıkları bankaların içini boşaltan, faize tapan, iktidarı yücelten, öte yandan dini mülk paylaşımı olarak değil, ritüel (*nüsuk*) icrası ve kişisel bir inanç meselesi olarak görenlere ne kadar de benziyor. Bunlar da sömürdükleri **"kredi kartı kölesi Bilal"** ve **"asgari ücret kölesi Ammar"** ile en azından biçimsel anlamda bile eşit hale gelme fikrinden dehşete kapılıyorlar…

"Onların kıldığı namaz boştur (sâhun). Gösteriş yapıyorlar. En küçük yardıma (maun) bile yanaşmıyorlar."

Bazıları da işin gösterişinde, oyunda ve oynaştadır. Kıldıkları namazda, yaptıkları duada hayır yoktur. Kürsülerden nutuk atmaya bayılırlar. Mükellef sofralarda tıka basa doyup "*elhamdülillah*" çektikten sonra "*Mübarek sahabe efendilerimiz açlıktan karnına*

taş bağlardı" diye ağlamaklı ağlamaklı konuşurlar... Kandil gecelerinde, gülyağı kokuları arasında sahabe hayatı anlatırlar. "*Sünnettir inşallah*" diye tabağın kenarında hiçbir şey bırakmadan yedikçe yerler ama tabağın içindekini bölüşmeyi hiç düşünmezler... Her yemekten sonra "*huri'l-ıyn*" duaları ederler; ev üstüne ev, eş üstüne eş isterler ama onları yoksul bekârlarla evlendirmeyi, hele iş sahibi yapmayı akıllarından bile geçirmezler... Nedense her şeye kendilerini lâyık görürler. Kendileri dururken başkası akıllarından bile geçmez. Allah, güzel ve zengin nimetlerini nedense hep onlar üzerinde görmekten hoşlanır. Bunlar hem namaz kılarlar, dindar görünürler, hem de bir kapitalistten daha beter mal, mülk ve para düşkünüdürler. En küçük yardımları yapmakta bile pintilikte üzerlerine yoktur. Barlarda, pavyonlarda para harcayamazlar ama saray yavrusundan evlere milyarlar dökerler. Hırslarını maldan mülkten, gösterişten, güçlü görünmekten çıkarırlar. Bir şeyi vermek kerpetenle etlerini koparmak gibi gelir...

Kulak ver ve dinle ey yaşadığını hayat zanneden!

Komşun açken tok yatıyorsan, insanlar açlık sınırındayken villâ üstüne villâ alıyorsan, sokaklar dilenci, öksüz, yoksul, garip, çaresiz, kimsesiz doluyken bu villâlarda sabahlara dek yünlü seccadelerde namaz kılıyorsan vay haline! Mazlumun ahı arş-ı alaya yükselirken, yoksulun açlığı yeri delerken, öksüzün ağlaması göğü çatlatırken sadece kıldığın namaza güvenerek ruz-i mahşere gitmeyi düşünüyorsan vay haline!

Dıştan namazlı niyazlı, içten zavallı bir dindarlık...

Dışı Müslüman, içi kapitalist bir ehl-i namazlık...

Adı en küçük yardımı (*mâun*) bile çok görmek anlamına gelen bu sureyi dindarlık iddiasında olanlar gece gündüz okusa, sular seller gibi ezberlese yeridir. Çünkü alışılmış dindarın o iflâh olmaz "mülkte sinirleri alınmış" din anlayışının panzehiri işte bu suredir.

Boyuna, Allah'ın kendine özel olarak verdiğini sandığı zenginliğine "*elhamdülillâh*" çekip, burnunun ucundaki açı, yoksulu bir türlü göremeyen, yoksulluk, fakirlik, emek lâflarını duyunca "solculuk" yapıldığını zanneden, "*Müslüman güçlü olacak, her şeyin*

en iyisini giyecek, en iyi yerlerde oturacak" deyip duran, "*Ben Müslümanın zengin olanını severim*" diye de kafasına uygun hadis uyduran zihniyetin panzehiri işte bu (ve benzeri daha çok birçok) suredir...

Dini yalanlamak ile öksüze ve yoksula bigâne ehl-i namazlık aynı sure içinde bir tutuluyor ve aynı azapla tehdit ediliyor! Varın gerisini siz düşünün...

Tekâsür ve *Mâun* sureleri...

Kapitalizmi ve abdestli kapitalizmi zirru zeber ediyor.

Maskelerini düşürüp deşifre ediyor.

Ne söylesem az kalıyor.

BÖYLE KURULDU MEDİNE

MEDİNE'NİN kaynaklarda 80'e yakın ismi geçiyor. Bunlardan birisi de **"Dâru's-Selam"**...

"Barış, Esenlik ve **Adalet Yurdu"** anlamına gelen bu isim, çağlar önce Hz. Süleyman tarafından şimdiki Küdüs hakkında da kullanılmıştı: **Jarusalem**...

Bunlar, aynı zamanda Müslümanların yeryüzündeki ezeli hedefini gerçekleştirme teşebbüsü oluyor: ***"Allah Dâru's-Selam'a çağırıyor."*** (Yunus: 25)

Peygamberimiz Medine'ye gelince şehrin **"Yesrib"** olan ismini **"O, Medine'dir"** diyerek değiştirdi. Medine, "din" kökünden geliyor ve "dinin zamanda ve mekânda ete kemiğe bürünüşü" demek oluyor.

Bakın, bir din zamanda ve mekânda nasıl ete kemiğe bürünüyor ve bu bürünüşün temelinde neler yatıyor. Yani **"Medine"** nasıl kuruluyor. Sahneler halinde sıralıyorum, her bir sahnede nice mesajlar var...

Hz. Ali ve Suheyb hicrette Medine'ye en son gelenlerdi. Ali Mekke'de kalmıştı, çünkü müşriklerin peygambere bıraktıkları emanetleri sahiplerine iade edip öyle gelecekti... Öte yandan bu müşrikler Mekke'de mahzur kalan Suheyb'i ancak **"mal"** karşılığı serbest bırakmaya razı oldular... Peygamberimiz Ali'yi Medine'ye gelince yanına aldı, Suheyb'in çöl sıcağından pişmiş ayaklarını el-

leriyle ovdu ve her şeyini geride bırakıp gelmiş birisi için **"Büyük kazanç işte budur!"** dedi...

Böylece **"kuruluş"** başladı...

Kuba denilen yerde ilk Cuma namazını kıldırdı. Verdiği hutbede şunları söyledi: ***"Ey insanlar! Ne bir aracı ne de bir tercümana ihtiyacı olmayan Rabbiniz ile karşılaştığınızda size "Resulüm size gelmedi mi? Size onca mal mülk verdim, bana ne getirdiniz?" diye soracak. Kişi sağına soluna bakacak ve kimseyi göremeyecek, önünde ateşi görecek. Ey insanlar! Kendinizi bir hurma vererek de olsa bu ateşten koruyun. Verecek bir şeyi olmayanlar kardeşine tabessüm etsin zira tebessüm de sadakadır. Allah bire yüz verecektir. Allah'ın selamı üzerinize olsun..."***

Medine'yi kuran **"hutbe"** işte buydu.

Medine'de **"bahçe sahipleri"**, bahçelerinin etrafına duvar çevirmişti. Onlara şöyle dedi: ***"Ey Ensar! Mallarınızı saklamak ve yetim ve yoksullardan esirgemek için mi böyle yapıyorsunuz? Hâlbuki bahçeleriniz ve oradaki mallarınızdan yerdeki Âdemoğullarının ve gökteki kuşların hakkı vardır. Sevap kazanmak istiyorsanız duvarları yıkın!"*** Böylece Medine'de bahçe duvarını yıkmayan kimse kalmadı.

Medine'yi kuran **"yıkım"** işte buydu.

Şehrin içlerine doğru devesi Kusva ile ilerledi. Kabile zenginleri önünü keserek **"Ey Allah'ın Resülü bizde mal çoktur. Evimiz çardaklı ve geniştir. Servetimiz boldur, bize buyur"** diyorlardı. Böyle böyle her kabilenin mahallesinden geçerken önünü kesip kendilerine buyur ettiler. Her defasında **"Malınız, servetiniz sizin olsun, hayrını görün. Devenin yularını bırakınız, o gideceği yere gidecektir"** dedi. Deve nihayet Sehl ve Süheyl adında iki öksüz ve evsizin durduğu yere çöktü. Burası bir hurma kurutma yeriydi. Buraya en yakın ev de Ebu Eyyub el-Ensari'nin eviydi ve Medine'nin en yoksul eviydi. **"Burada konaklıyoruz"** dedi. Ve oraya mescid yapıldı. Mescidin yapımında bizzat çalıştı, oraya Mescid-i Nebi dendi.

Medine'yi kuran **"bina"** işte buydu.

Beş ay kadar sonra **"Kardeşlik"** antlaşması yapıldı. 186 aile birbiriyle kardeş oldu. Malda mülkte ortak oldular. Birbirlerine mirasçı bile oluyorlardı. Onar onar evlere yerleştiler. Bir ineğin sütünden on aile içiyordu. Arazisi olan olmayanla bölüşüyor, tarlalarda nöbetleşe çalışıyorlardı. Tam bir kardeşlik devrimi gerçekleşmişti. **"Yar yanağından gayrı her şey ortak"** oldu. Öyle ki, kardeş yapılan Medineli, Mekkeliye ***"İşte mallarım, yarısını sana veriyorum. İki eşim var, senin seçtiğin birini hemen boşayayım, sen evlen!"*** bile diyebilmekteydi. Bölüşmüşlerdi ne varsa ekmeği aşı, harç yapmışlardı şehre sevgiyi, barışı...

Medine'yi kuran **"aşk"** işte buydu.

Medine'de pazar ve panayırlar vardı. Satın alınan bir yerde pazar kurdurdu. Panayır mafyasının itirazına rağmen ***"Burada kim erken gelirse yer onun olacak, yer kondu parası alınmayacak"*** dedi. Böylece yoksul satıcıların bu pazara rağbet etmesini sağlayarak, ötekilere alternatif alış veriş alanları açtı. Gençlik yıllarında Arabistan'ın çeşitli yelerinde kurulan panayırlara katıldığından neyin yapılması gerektiğini çok iyi biliyordu. Ticaret yaparak zenginleşen arkadaşlarını gördüğünde "*Cennete zor girer*" veya "*Elinden tutmasam ateşe düşüyordu*" gibi imalarla fazla mallarını infak ettiriyordu. Mal ve mülkün belli ellerde toplanmasını ve sınıflaşma meydana gelmesine asla göz yummuyordu. Böyle böyle örneğin Abdurrahman b. Avf'ın ticaret kervanlarından elde ettiği malları beş kez infak ettirerek sıfırlatmıştı. Sürekli olarak ihtiyaçtan fazla malın infak edilmesini emrediyordu. Büyük mülkiyetlere ortaklaşa, küçük mülkiyetlere de şahsi olarak sahip olunabilirdi. Bundan fazlasına izin vermiyordu. Tarlada çalışanlara buranın sahibi nerede diye sorunca, tarlayı kiraladık dediklerinde, ***"Böyle olmaz, ya kendisi de gelecek, ortaklaşa üretip paylaşacaksınız, ya da burayı size infak edecek"*** diyordu. Emeksiz kazanca asla izin vermiyordu. Medine'de alternatif üretim (*halk*) ve paylaşım (*kerem*) düzeni böyle kuruldu.

Medine'yi kuran **"emek"** işte buydu.

18 kabileyi bir araya getirerek 47 maddelik **"Medine Sözleşmesi"**ni imzaladı. İçlerinde gayr-ı muslimlerin de bulunduğu bu sözleşme şöyle başlamaktaydı: ***"...İşte bunlar diğer insanlardan ayrı tek bir ümmettir."*** Sözleşme metninde en çok geçen kelime *adalet* ve *ma'ruf* (ortak iyi) idi. Sürekli olarak yeni kurulan topluluğun (komün/cemaat) karşılıklı yardımlaşması ve dayanışması vurgulanmaktaydı.

Medine'yi kuran **"anayasa"** işte buydu.

Toplumda tartışmasız liderlik rolü üstlenmesine rağmen benzerleri arasında birinci (*primus inter pares*) kuralına göre hareket ediyordu. Ne tantana ve ne de debdebeli törenlere tenezzül ediyordu. Giydiği elbiseler, oturduğu ev ve konuşma tarzı vs. bakımından diğer insanlardan hiçbir farka sahip değildi. Onunla konuşulurken **"Ey Allah'ın elçisi!"** veya **"Ya Muhammed!"** ya da künye adıyla **"Ya Ebu'l-Kasım!"** şeklinde hitap edilirdi. Asla onun kapısında bir düşman saldırısı hariç bir muhafız nöbet beklememiştir. Bu durum Medine'deki evi için olduğu kadar yolculuk sırasında karargâh kurduğu sırada da sözkonusudur. Halk yığınları arasına girip karışırdı. Halk arasında en sıradan kişiler bile onunla rahatlıkla görüşebilirdi. Şehrin cadde, mahalle ve çarşılarında herhangi bir insan gibi yürürdü. Elbiselerini kendi yamar, ayakkabılarını kendi tamir ederdi. Hasta olan Yahudi bir çocuğu ziyarete gider, cenaze geçtiğini görünce gayr-i müslim de olsa ayağa kalkardı. Bir gurup arkadaşı ile piknikte koyun kesildiğinde birisi yüzme, diğeri etleri doğrama işiyle meşgül olurken o da çalı çırpı toplamaya çıkardı. "*Hayır, biz yaparız, siz oturun*" demelerine rağmen kabul etmezdi. Yolda birisine arkadan yaklaşarak kolunu tutup kaldırır "*Bunu kim satın almak ister*" diye çağırarak veya arkadaşının yüzüne ağzından su püskürterek şakalaşırdı. Eşiyle koşu yarışı yapardı. Pazarda satıcının torbasına eline daldırır, altı yaş çıkınca **"Bunu alıcıya haber ver yoksa aldatmış olursun"** derdi. Savaşta mübarezeye (düello) çıkmış, yaralanınca arkadaşlarının omuzlarına yaslanarak çadıra taşınmıştı...

Medine'yi kuran **"önder"** işte böyleydi.

Bir gün namaz kıldırırken aniden namazı kısa keserek bitirdi.

Hızla evine gitti ve bir müddet sonra döndü. "*Ne oldu ey Ebe'l-Kasım!*" diye sordular. ***"Eve bir kesede altın ve gümüş (para) getirmişlerdi. Namazda aklıma geldi, gidip yoksullara verdim. Aksi halde helak olacaktım"*** dedi.

Medine'yi kuran **"korku"** işte buydu.

Ve son sahne...

Son nefesini verirken eşi Aişe'ye sordu: ***"7 dirhemimiz vardı, o ne oldu? Duruyorsa hemen infak et."*** *Aişe infak edip gelince* ***"Rabbimin huzuruna üzerimde mülkiyet olduğu halde çıkmaktan hayâ ederim"*** dedi...

Medine'yi kuran **"hayâ"** işte buydu.

Ne zaman onun adını duysam bu sahneler aklıma gelir.

Yerden ve gökten kaçar, yerin dibine geçerim.

Bu **"hayâ"** olmazsa Medine kuramazsınız.

Böyle kuruldu Medine, böyle...

(Tavsiye kitap: **Muhammed Hamidullah**; İslam Peygamberi; "İktisadi Sistem" ve "*Devrin Sosyal Yapısı*" bölümleri, c.2, **M. Asım Koksal**; İslam Tarihi; "*Peygamberimizin Medine'ye Gelişi*" bölümü, Medine Dönemi; c.1-2, *Kütüb-i Sitte*; "*Mudâraba*" ve "*Müzârea*" bölümleri).

"EY ALLAH'IN KULLARI! KARDEŞ OLUNUZ!"

ŞEHİRDE **"Muhammed geliyor"** diye sesler duyuldu... Evsliler, Hazreçliler... Medinede daha önce yıllarca birbiriyle savaşmış, aralarında kan davası olan onlarca kabile; kadın erkek, çoluk çocuk Medine'nin girişine doğru yürüdü. Nihayet çölün kızgın güneşi şehri kavururken ufukta göründüler.

Hep bir ağızdan şarkılar başladı. Erkekler ellerini açmış yakarıyor, kadınlar zılgıt çekiyor, çocuklar bağrışıyordu. Şehrin girişinde büyük bir kalabalık çoşkuyla Mekke'den Medine'ye hicret eden Hz. Peygamber'i karşılıyordu.

Kalabalık **"İşte o"** diye Hz. Ebubekir'in üzerine üşüştü. Bağırlarına basmak, omuzlarına almak ve doyasıya sarılmak istiyorlardı. **"Hayır"** dedi ikinin ikincisi; **"Allah'ın Resulü o, ben değilim."** İnsanlar, su arkının yön değiştirmesi gibi ona koştular, etrafını sardılar...

Yüksekçe bir taşın üzerine çıktı, eliyle hafifçe susmalarını işaret ettikten sonra **"ilk"** olarak şunları söyledi:

"İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe iman etmiş olmazsınız. Birbirinizi sevmek için de aranızda selamı yayınız... Birbirinize haset etmeyiniz. Birbirinize hasım olmayınız. Birbirinizin arkasından çekiştirmeyiniz. Ey Allah'ın kulları! Kardeş olunuz! (*Kunû yâ ibadallahi ihvâna*)..."

Dikkat edin, Ey **"Müslümanlar"** kardeş olunuz değil; Ey **"Allah'ın kulları"** kardeş olunuz!

Yani: Ey Evsliler, Hazreçliler, Kaynukalılar, Nadirliler, Yahudiler, Hıristıyanlar, zenciler, beyazlar, zenginler, yoksullar! Merkezde oturanlar, kenar mahallelerde yaşayanlar! Şehirde'de kim yaşıyorsa bütün herkes! Hiç biriniz büyük, hiç biriniz imtiyazlı, hiç biriniz sahip değilsiniz. Paylaşınız, bölüşünüz, kardeş olunuz kardeş! En yüksek insanlık ideali budur!

Şehrin semalarında yankılanan ilk sözler işte bunlardı.

Medine'de **"yeni dünyanın"** temelleri işte bu sözlerle atıldı.

186 aile birbiri ile kardeş oldu; ilk yapılan da buydu.

Kaynaştılar, paylaştılar, bölüştüler.

"Yar yanağından gayrı" her şey ortak oldu.

Öyle ki, bir ineğin sütünden 10 aile birlikte içiyordu.

Bu, bir anlamda kıssaların anasında ***"Orada aç kalmazsınız, çıplak olmazsınız, susuzluk çekmezsiniz, güneşin sıcağında yanmazsınız"*** (Taha: 118-119) diye tarif edilen ebedi ve ideal ülke olan **"cenneti"** ilk kurma girişimiydi. Çünkü cennet dünyada kurulmak için vardı, başarılamazsa **"Kurmaya çalıştığınız bu muydu?"** diyerekten **"ödül"** olarak ahirette verilecekti. Müslümanın zihin dünyasında cennet ütopyasının dünyevi ve uhrevi anlamda bu olması icap eder. Cenneti kurmaktan, yaşamaktan ve yaşatmaktan dünyada nasibi olmayanın ahirette de nasibi yoktur.

Cennet, her şeyden önce **kardeşlik** demektir. **Paylaşım, bölüşüm, sevgi, merhamet, adalet, eşitlik, doğruluk, dürüstlük, özgürlük** demektir...

Sonradan ortaya çıkan bütün ayrılıkların gayrılıkların sona ermesi, **"takva"** elbisesi dışında bütün elbiselerin çıkarılması, **"erdem"** dışında bütün rütbelerin sökülmesi, **"insan"** dışında bütün renklerin, ırkların, kabilelerin, dillerin anlamsızlaşması, **"bölüşmek"** dışında bütün sahiplenmelerin ortadan kalkması, **"sevgi"** dışında bütün hislerin bayağılaşması, **"Hakk"** (gerçek ve adalet) dışında bütün otoritelerin yok olması demektir...

İşte Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinde ilk bunu yaptı.

Yürünecek yolun (din), yaşanacak şehrin (medine) ve kurulacak uygarlığın (medeniyet) temelinde neyin yatması gerektiğini gösterdi. Buradan bakarsanız gerisi teferruattır...

Onun için, o gün bir taşın üzerine çıkarak yaptığı o konuşma ezeli ve ebedi insanlık idealini ifade etmektedir: ***"Ey Allah'ın kulları! Kardeş olunuz!"***

Bütün şairler bunu terennüm etti; "*72 millet birdir bize*" (Yunus Emre).

Bütün ozanlar bunu söyledi: "*Gel birlik kavline girelim kardaş*" (Âşık Veysel)

Bütün devrimler bunun için yapıldı: *Eşitlik, kardeşlik, özgürlük, adalet, birlik...*

Gelmiş geçmiş bütün peygamberler, bilgeler, büyük filozoflar hep bunu söyledi.

Artık mesele **"Ayinesi iştir kişinin lafa bakılmaz"** noktasına gelmiştir. Yani kimin, bizzat ve bilfiil kalkıp bunu yaptığı, yaşadığı ve yaşattığı önemlidir.

Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinin ilk yılları başta olmak üzere, tüm Mekke ve Medine hayatı boyunca bunu bizzat ve bilfiil kalkıp yapmış, yaşamış ve yaşatmıştır.

Öyle ki, Medine'nin ilk yıllarındaki o **"kardeşlik devriminde"** bir tür komün hayatı yaşandığı bile söylenebilir. Çünkü bugün bırakın 10 ailenin bir ineğin sütünden içerek yaşamasını, komşu komşusundan kaçıyor. Bugünün muhafazakârları, komşusu açken tok yatar durumda olmamak için olmalı (ki, böyle olduğunu bile sanmıyorum) tok ve asude semtlere taşınıyor. Böylece komşusu açken tok yatmamış oluyor(!).

İnsanlar bayramlarda kardeşlikten, paylaşmaktan, kaynaşmak-

tan **"tek başına"** güneşleneceği kıyılara kaçıyor.

Bazıları **"O dönemde yokluk, kıtlık vardı, öyle oldu"** diyor. Hayır bayım! Bu bir iman, bilinç, ideoloji ve projedir! Çok bilinçli olarak öyle yaşadılar. Mescidin kapısına mal mülk yığıldığı halde peygamberimiz tenezzül etmedi. İstese rahatlıkla Karun olabilirdi, hiçbir engel yoktu. Böyle yapmakla bir toplumun (Medine'nin) harcında neyin yatması gerektiğini gösterdi. Çünkü o *Usve-i Hasene* (en güzel örnek) idi.

Medine'ye geldiğinde o taşın üzerinde ***"Ey Allah'ın kulları! Kardeş olunuz!"*** derken seçim konuşması yaptığını mı sanıyorsunuz?

Bu cümleyi bir yerde daha söylediğimi hatırladım.

1992 yazıydı sanırım, bir gurup arkadaşla İran'a gitmiştik. Tahranda milyonluk Cuma namazındayız... Cuma namazını Rafsancanî veya Hamaney kıldırıyordu. Kalabalığın içine karışmış halde namazı kıldık. Namazdan sonra orada herkes sağ ve sol yanında oturanla musafaha (tokalaşma/Allah kabul etsin deme) yapıyor. Selam verir vermez kalabalık sarmaş dolaş oluyor.

Yanımda Tahran'a yakın bir köyden geldiği belli olan bir İranlı Azeri oturuyordu. Solundaki ile musafahalaştıktan sonra baktım bana dönmedi. Tereddüt içinde bekliyordu. Namazda baktı ki, bizim secde ettiğimiz yerde "Kerbela taşı" yok, bir de biz ellerimizi göbek hizasında bağlıyoruz, "ne olur ne olmaz necistir" bunlar diyerekten hiç oralı olmadı.

Yüzüme öyle bir baktı ki, o bakışta 14 asırlık Şiî-Sunnî ayrılığının bütün serancamı vardı. "*Sen Türkiyeliseen*" diye kelimenin sonunu Fars ağzıyla melodi gibi uzatarak sordu, "*Beli*" (*Evet*) dedim. Ardından "*Sunnîseen, ellerini bağlisen, Kerbela taşı yohtur secdende, Hz. Hüseyin'in şefaatinden mahrum olmuşsen*" dedi.

Sanırım beni necis sayıyor olmalı ki, bana dokunmuyor bir türlü. O tereddüt içinde beklerken ben birden eline yapışıp kendime doğru çektim. Pazarlık yapar gibi sıkı sıkıya sallamaya başladım. Sallarken **"o cümleyi"** okuyordum: "*Kunû yâ ibadallahi ihvana*!" (Ey Allah'ın kulları! Kardeş olunuz!)

O bana şaşkın şaşkın bakarken şöyle şeyler söyledim: "*Agacan! Dere tepe aşmışam, yedi gün yedi gece yol gelmişem. Yanına oturmuşam, omzumu omzuna vermişem. Aynı kıbleye yönelmişiz, aynı Fatiha'yı okumuşuz, aynı Allah'a yakarmışız, aynı peygambere salâvat getirmişiz. Sen hala tereddüt edirsen, necis mi acaba diye düşünirsen. Ver elini ben senin gardaşınam...*"

Bu minval üzere konuşmalar yaptıkça adamcağız "*Agacan! Doğru söylirsen. Heyli zemon ki, sunni görmemişem. Biz böyle nemaz kabul olmaz bilirik, sen iyi okumuşsen, bağışlayasan*" dedi. Boynuma öyle bir sarıldı ki, sanki 14 asırlık bir hasret vardı gözlerinde...

"*Köyümüze gel, konağımız ol. Aşımız, ayranımız yahşidir*" dediyse de işimiz vardı ayrıldık. Ayrılırken ona dedim ki: "*Eğer ki, bir gün sen bizim konağımız olursan secdede Karbela taşı ile kolların yanda namaz kılarsan, namazdan sonra Ali'ye, imamlara böyle mersiyeler okursan, senin bana yaptığını sana yapacak* ***"necisler"*** göreceksen. Benim sana yaptığımı sen de onlara yap; tut ellerini ben sizin gardaşınızam de..."

Öyle ya bu ümmet **"Ey Allah'ın kulları kardeş olunuz"** diye kurulmadı mı?

Şu Ehl-i Sünnet-Şia ayrılığı ne hazindir.

Bu ümmet kıyamete kadar bu ayrılıkla mı yaşayacak?

"Ebubekir mi, Ali mi halife olmalıydı?"

İyi de onlar öleli 14 asır olmadı mı?

Ahmet el-Kâtip'in yeni çıkan "*Tarihte kalmış ayrılık: Sünnîlik ve Şiîlik*" kitabını okurken işte bunlar aklımdan geldi geçti. (Şiddetle okumanızı tavsiye ederim: Ahmet el-Katip, *Nedenleri Tarihte kalmış ayrılık: Sunnîlik-Şiîlik*, Mana yayınları, İst. Eylül, 2009).

Ahmet el-Kâtip, Şiî havzalarında yetişmiş, son dönem İslam'ın yenilikçi simalarından birisi. Şiîliğe ve Sunnîliğe her ikisine birden esaslı ve sarsıcı eleştiriler getiriyor. Şiîlerin Ehl-i Beyt imamlarını, Sunnîlerin de sahabeyi kutsayıp etraflarında efsaneler üretmesinin ilk dönemlerde olmadığını, sonradan ortaya çıktığını klasik kaynaklara derinlemesine bir vukufiyetiyle ortaya koyuyor. Böylece bir taraftan **"Şiî İmamet mitolojisinin"** diğer yandan da

"Sunnî saltanat ideolojisinin", her ikisinin birden aşılmadıkça ümmetin önünde yeni ufuklar açılamayacağını savunan Faslı M. Abid el-Cabiri'ye Şiî kanattan güçlü bir destek veriyor.

Ahmet el-Kâtip, kitabın sonunda Ehl-i Sunnet-Şia (veya Alevî-Sunnî) ayrılığının sona erdirilmesi için çözüm yolları önermiş. 12 maddelik bir de sonuç bildirgesi hazırlamış. Sunnî-Şiî adlarının terk edilmesi, bu ayrımın çağımızda artık bir manasının kalmadığı, tarihte kalmış bir ayrılık olduğu gibi çarpıcı önerileri var.

Daha önce **"Ehl-i Kitap kimdir?"** başlıklı yazımda söylemiştim, eğer bu yapılmaz da tarihin tortuları temizlenmek yerine iyice kabuk bağlamaya devam ederse **"Ehl-i Sünnet"** veya **"Ehl-i Şia"** (her ikisinin birden iddia ettiğinin aksine) bırakın **"Öz Muhammedi İslam"** veya **"Peygamberin sahih yolu"** olmayı, yeni **"Ehl-i Kitap"** toplulukları haline gelecekler, belki de geldiler bile.

Ahmet el-Kâtip'in kitabı bana bunları bir kez daha düşündürdü.

Ali Şeriati'nin dediği gibi ne Hz. Ebubekir Sunnî, ne Hz. Ali Şiî, ne Hz. Musa Yahudi, ne Hz. İsa Hristıyan, ne Budha Budist, ne de Karl Marx Marksist idi. Onların bunlardan haberi bile yoktu. Dirilip gelseler de adlarına yapılanları görseler, acaba ne yaparlardı merak ediyorum.

"Her şey biz yaşarken oldu."

Onun için köke, iyice köke dönmeliyiz. Hani parçalanmış (kabilelere, mezheplere, dinlere, etnik kökenlere, gruplara bölünmüş) Medine'yi yeniden kuran o ilk cümleye: ***"Ey Allah'ın kulları! Kardeş olunuz!"***

"Bölüştük ne varsa ekmeği aşı
Harç yaptık şehre sevgiyi barışı
Bağrımızdan çıktı Bilal'in haykırışı
Hayyalesselah, Hayyalelfelah dedik
Hançereler bile anladı da
Bir insan anlamadı bizi..."

DİNLE EBU'L-KASIM'DAN!

MALUM peygamberimizin doğuş sırasıyla **Kasım, Zeyneb, Rukiyye, Ümmü Külsûm, Fâtıma, Abdullah ve İbrahim** adında üçü erkek dördü kız olmak üzere yedi çocuğu olmuştu. Bu yedi çocuğun altısı Hatice'den, yedincisi Mâriye'den idi. Fatıma hariç hiçbirisi yaşamadı. Fatıma da kendisinden 6 ay sonra vefat etti.

Peygamberimizin ilk çocuğu Kasım idi. Bu sebepten künyesi Ebu'l-Kasım (Kasım'ın babası) oldu. Hz. Peygamber, Ebu'l-Kasım adıyla çağırılmasından hoşlanırdı. Sahabeler de kendisini bu isimle çağırırlardı. Kasım iki sene yaşadı. Mekke'de vefat etti. Peygamberimizin çocukları içinde ilk ölen Kasım oldu.

Hadis kitaplarında özellikle Ebuzer hadisleri **"Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki"** diye başlar. Ben de onun bu gayet hoş ve içten ifadesini esas alarak bir derleme yaptım. Aşağıda aynı adla yayınlamayı düşündügüm **"40 hadis şerhi"**nden seçme hadisler okuyacaksınız. Kendi oluşturduğum hadis seçme kriterlerime **göre (bkz. 'Hadis üzerine' başlıklı makale) ve sadece mülk konusu ile ilgili olanlar seçilmiştir.**

Bu bölümde **"Dostum Ebu'l-Kasım"** konuşsun, ben susuyorum.

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Üç şey ortaktır: Su, ateş, mera. Bunlardan alınacak bedel de haramdır."*** (İbn Abbas'tan *Kütüb-i Sitte*; hadis no: 772)

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Kim malının zekâtını sevap umarak verirse, ona sevap verilir. Kim de zekâtını vermezse biz zekâtı ve malın yarısını (cezalı olarak, zorla) alırız. Bu, Rabbimizin kesin kararlarından biridir. Âl-i Muhammed'e ondan bir hak yoktur."*** (Muazdan, *Ebû Dâvud*, Zekât 4, (1575); *Nesâî*, Zekât 4, (5, 15, 16)

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Şu Uhud dağı kadar dinarım (altınım) olsa ey Ebuzer, evimde üç gece bırakmak istemem. Ancak üzerimdeki bir borç sebebiyle tek dinarı koruyabilir, geri kalanını da Allah'ın kullarına şöyle şöyle dağıtılmasını emrederdim."*** *Ve elleriyle önüne, sağına soluna dağıtma işareti yaptı.* (Ebuzer'den *Buhârî*, Zekât 4; İstikrâz 3, Bed'u'l-Halk 6; İsti'zân 30, Rikâk 13, 14; *Müslim*, Zekât 34 (992)

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Kâbe'nin Rabbine yemin olsun onlar zarardadır!"*** *"Ey Allah'ın Resûlü, annem babam sana feda olsun, onlar kimlerdir?" dedim. Dedi ki:* ***"Onlar mal yığanlardır!"*** *Ancak -eliyle ön, arka, sağ ve sol taraflarını göstererek- şöyle şöyle bol bol verenler müstesna" dedi ve hemen ilâve etti:* ***"Böyleleri ne kadar az!*** (Ebuzer'den *Müslim*, Zekât, 301, (590); *Buhârî*, Eymân 3, Zekât 43; *Tirmizî*, Zekât 1, (617); *Nesâî*, Zekât 2, (5, 10-11)

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Her ümmet için bir fitne vardır, benim ümmetimin fitnesi de maldır."*** (Ka'b İbnu İyâz'dan *Tirmizî*, Zühd 26, (2337)

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"İnsanoğlu 'malım malım' der. Hâlbuki âdemoğlunun yiyip tükettiği, giyip eskittiği ve sağlığında tasadduk edip gönderdiğinden başka sahibi olduğu neyi var?"*** (Abdullah İbnu'ş-Şihhîr'den *Müslim*, Zühd 3, 4, (2958); *Nesâî*, Vesâya 1 (6, 238); *Tirmizî*, Tefsîr, Tekâsür, (3351).

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Altına tapanlara lanet olsun! Gümüşe tapanlara lanet olsun!"*** (Ebu Hureyre'den *Tirmizî*, Zühd 42, (2376).

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Altın ve gümüş (biriktirenler) kahrolsun!"*** *diye haykırdı ve bunu üç kere tekrar etti.* (Abdurrezzak'tan, *Kutüb-i Sitte*; Zekat, 2011, İbn Kesir; Tövbe 34.

ayet tefsirinde).

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki ***"Bir sürüye salınan iki aç kurdun sürüye verdiği zarar, kişinin mal hırsıyla dinine verdiği zarardan daha fazla değildir."*** (Ka'b b. Mâlik'den *Tirmizî*, Zühd, 43, (2377)

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Size ümem-i kadime*** *(eski kavimlerin)* ***hastalığı sirayet etti: Bu, (mal) hasedi ve buğzudur. Bu kazıyıcıdır. Bilesiniz; kazıyıcı derken saçı kazır demiyorum. O dini kazıyıcıdır. Nefsimi kudret elinde tutan Zât-ı Zülcelâl'e yemin ederim, sizler iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Birbirinizi sevmeye yardımcı olacak şeyi haber vereyim mi: Aranızda selâmı yaygınlaştırın."*** (Zübeyr'den, Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyâme 57, (2512).

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Allah'ın eli*** *(yedullah)* ***doludur. Gece ve gündüz boyu yapılan arkası kesilmez infaklar onu azaltmaz. Arz ve semâvâtın yaratılışından beri Allah'ın infak ettiklerini düşünün! Bunlar, O'nun elindekinden hiçbir şey eksiltmemiştir."*** (Ebû Hüreyre'den *Buhârî*, Tevhîd 22, 35, Tefsir, Hûd 2, Nafakât 1; *Müslim*, Zekât 37, (993); *Tirmizî*, Tefsîr, (3048).

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: *"Bir adam, Allah'ın Resulü'ne uğradı. Peygamberimiz yanında bulunan zâta:* ***"Şu gelen kimse hakkında görüşün nedir?"*** *diye sordu. Adam: "O, halkın zengin eşrafındandır, bir kıza tâlib olsa hemen verirler, birisi lehine şefaatte bulunsa, hemen kabul ederler" dedi... Derken az sonra bir adam daha uğradı. Peygamperimiz* ***"Peki bunun hakkında görüşün nedir?"*** *dedi. Adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Bu, müslümanların fakir takımındandır. Bir kıza tâlib olsa vermezler, şefaatte bulunsa itibar etmezler, bir şey söylese dinlemezler?" cevabını verdi. Bunun üzerine dedi ki:* ***"Bu, onun gibilerin bir arz dolusundan daha hayırlıdır?"*** (Sehl b. Sa'd'dan *Buhârî*, Rikâk 16, Nikâh 15, İbn Mâce, Zühd 5, (4120).

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"(Ey Âişe! Cennette) benimle olman seni mutlu edecekse dünyada bir yolcunun azığı kadarı ile kifâyet et. Sakın zenginlerle sohbet arkadaşlığı etme. Bir el-***

biseye yama vurmadan eskimiş sayma." (Aişe'den *Tirmizî*, Libâs 38, (1781).

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Allah'ım, Muhammed ailesinin rızkını belini doğrultacak kadar ver."*** *-Bir diğer rivâyette 'yetecek kadar'-* (Ebu Hureyre'den *Buhârî*, Rikâk 17; *Müslim*, Zekât 126, (1055); *Tirmizî*, Zühd 38, (2362).

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Allah'ım, beni yoksul olarak yaşat, yoksul olarak ruhumu kabzet, kıyamet günü de yoksullar zümresiyle birlikte haşret."*** *Âişe sordu: "Niçin ey Allah'ın Resûlü?"* ***"Çünkü"***, *dedi*, ***"Onlar cennete, zenginlerden kırk bahar önce girecekler. Ey Âişe! Yoksulları sev ve onları meclisine yaklaştır, tâ ki Kıyâmet günü Allah da sana yaklaşsın."*** (Aişe'den *Tirmizî*, Zühd (2353).

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"(Miraç sırasında) cennetin kapısında durup içeri baktım. Oraya girenlerin büyük çoğunluğunun yoksullar olduğunu gördüm. Zenginlerin cehennemlikleri ateşe gitmeye emrolunmuşlardı, geri kalanlar da mahpus idiler..."*** (Üsâme İbn Zeyd'den *Buhârî*, Rikâk 51, *Müslim*, Zühd 93, (2736).

* Dostum Ebu'l-Kasım, *"Ey Allah'ın Resûlü! Ben seni seviyorum" diyen bir adama* ***"Ne söylediğine dikkat et!"*** *dedi... Adam: 'Vallâhi ben seni seviyorum!' deyip, bunu üç kere tekrar etti. Bunun üzerine adama:* ***"Eğer beni seviyorsan, yoksulluk için bir zırh hazırla. Çünkü beni sevene yoksulluk, hedefine koşan selden daha süratli gelir."*** (Abdullah b. Muğaffel'den *Tirmizî*, Zühd 36, (2351).

* *Dostum Ebu'l-Kasım bir gurupla otururken uzaktan bize doğru gelen Mus'ab İbn Umeyr'i gördü. Üzerinde deri parçası ile yamanmış bir bürdesi vardı. Peygamberimiz onu görünce, (Mekke'de iken yaşadığı zenginliği ve bolluğu düşünerek ağladı. Sonra şunu söyledi:* ***"Gün gelip, sizden biri, sabah bir elbise, akşam bir başka elbise giyse ve önüne yemek tabakalarının biri getirilip diğeri kaldırılsa ve evlerinizi de*** *(halılar ve kilimler ile)* ***Ka'be gibi örtseniz o zamanda nasıl olursunuz?"*** *'O gün, dediler, biz bugünümüzden çok daha iyi oluruz. Çünkü hayat külfetimiz karşılanmış olacak, biz de taate daha çok vakit ayıracağız.'* ***"Hayır!"*** *buyurdu,* ***"Bilakis siz bugün o günden daha iyisinizdir."*** (Ali b. Ebi Talib'den *Tirmizî*, Kıyamet 36, (2478).

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Ey Ensar topluluğu! Siz cahiliye devrinde Allah'a kulluk yapmazken, üzerinize düşeni yapar, malınızı doğru yolda harcar, misafirlere ikramda bulunurdunuz. Fakat Allah size hak dini ve Resulünü gönderdikten sonra, artık mallarınızı biriktirmeye mi başladınız? Mallarınızdan infak ediniz. Zira insanların yırtıcı hayvanların ve kuşların yediği mallarınız sebebiyle size ecir verilecektir."*** *Bunun üzerini oradakiler dağıldılar ve herkes bahçesini çeviren duvarları yıkarak insanların ve hayvanların geçebileceği geçitler yaptılar.* (*Et-Terğib*; 4/156)

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Gerçekten de bu altın ve gümüş sizden önce gelen ümmeti helak etti. Cimrilik, hırs ve övünmeden kaçınmadığınız takdirde bunlar sizin de helak sebebiniz olur."*** (*Tırmizi*; Zühd 16, *Muslim*; Zühd 1).

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Zenginlik fitnesinin şerrinden ve yoksulluk fitnesinin şerrinden sana sığınırım."*** (*Buhari*; Deavat 38,40,42, *Muslim*; Zikr 15,50)

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Muhammed ailesinde, dokuz kadın bulunduğu bir zamanda, ne bir sa' hurma, ne de bir sa' hububat gecelememiştir."*** (Enes'den; *Buhârî*, Rehn 1, Büyû 14; *Tirmizî*, Büyû 7, (1215); *Nesâî*, Büyû 50, (7, 288).

* Dostum Ebu'l-Kasım (öldüğü vakit geride) ***"Ne dinar, ne dirhem, ne köle, ne cariye ne de başka bir şey bıraktı. Onun bıraktıkları beyaz katırı, silahı ve yakınları için tasadduk ettiğiydi."*** (Amr İbnu'l-Haris el-Huzâî'den *Buhârî*, Vesaya 1, Cihad 61, 86, Humus 3, Megazî 83; *Nisâî*, Ahbas 1, (6, 229)

* Dostum Ebu'l-Kasım (öldüğü vakit geride) ***"Ne dinar, ne dirhem, ne koyun ve ne de deve bıraktı. Hiçbir vasiyette de bulunmadı."*** (Aişe'den; *Müslim*, Vasiyyet 18, (1635); *Ebu Davud*, Vasaya 1, (2863); *Nesâî*, Vesaya 2, (6, 240)...

* Dostum Ebu'l-Kasım'ın şöyle dediğini işittim: ***"Biz peygam-***

berlere varis olunmaz, bıraktığımız sadakadır!" (Ebubekir ve Aişe'den *Buharî*, Feraiz 3; Müslim, Cihad 51, (1758); *Muvatta*, Kelam 27, (2, 993); *Ebu Davud*, Harac 19, (2976, 2977).

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Bir evin gölgesi, katıksız ekmek ve Ademoğlunun avretini örten şeyden ötesi fazladır. Âdemoğlunun onda hakkı yoktur"*** (Tirmizi; Zühd, 9/206)

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Ben yalnız bölüştürücüyüm"*** (*Buhari*; Humus, 7).

Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Hiçbir nebinin süslü püslü bir eve girmesi doğru olmaz"*** (Hanbil; 5/221, Ebu Davud; Atime, 8, İbn Mace; Atime, 56).

Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Yanıbaşında komşusu aç iken tok yatan mümin değildir."*** *(Kenzu'l-Ummal;* Hadis No: 24904).

* Dostum Ebu'l-Kasım dedi ki: ***"Kıyamet günü öyle topluluklar gelecek ki, amelleri Tıhame dağı kadar oldukları halde cehennem ateşine girmeleri emredilir."*** *Dediler ki ey Allah'ın Resülü onlar namaz kılıyorlar mıydı?* ***"Evet"*** *dedi.* ***"Onlar namaz kılıyorlar ve oruç tutuyorlardı, hatta gece namazına kalkıyorlardı. Ancak dünyalık bir şey gördüklerinde hırsla atlıyorlardı."*** (İbn Mace; Zuhd, 2/1418).

Sadaka Resulullah ev kemâ gal...

HİÇ İBRET ALINSAYDI TEKERRÜR EDER MİYDİ?

BU bölümde, İslam tarihinde "Üçüncü Halife Osman dönemi" olarak bilinen Hicri 24-35 (Miladi 644-655) yılları arasındaki kimi icraatlardan ibretâmiz örnekler okuyacaksınız...

Tamamını kaynaklardan titizlikle tarayarak çıkardım. (Rivayetlerin geçtiği kaynak kitap ve makaleler yazının sonunda).

İbretâmiz diyorum, çünkü artık bunlar sadece bir ibret, sadece bir ders.

Kurumlar, yapılar, şahıslar toprak olup gitti.

Olayların üzerinden 14 asır geçti.

Kimin haklı, kimin haksız olduğu beni hiç ilgilendirmiyor.

Bunlar etrafında oluşan mezheplere hiç ilgi duymuyorum.

Bu yazıyı yazmaktaki amacım, tamamen günümüzü anlatmaktır.

"Yine-yeniden" tekrar edip duran dini muhayyileye tarihsel bilinci üzerinden ibret sahneleri sunmaktır. Maksûd-u merâmım **"Tarihi tekerrür (tekrar) ettiriyorsunuz, ibret alın ve kaldıysa vicdanınız titreyin!"**demekten ibarettir...

Öyle ya akıl ve vicdan sahipleri (*ulu'l-elbâb*) için geçmişin olaylarında büyük ibretler vardır demiyor mu Kur'an?

Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az...

Umeyye kabilesinden (partisinden) Osman b. Affan halife olur olmaz, işe ilk bakışta tabiî gibi görünen **"kadrolaşma"** ile başladı:

Kufe valisi Sad b. Ebi Vakkas'ı azledip yerine **"anne-bir kardeşi"** Velid b. Ukbe'yi tayin etti...

Mısır valisi Amr b. El-As'ın yerine **"sütkardeşi"** Abdullah b. Sad b. Ebi Serh'i tayin etti...

Basra valisi Musa el-Eş'ari'yi görevden alarak **"dayısının oğlu"** Abdullah b. Amir'i atadı...

Kilit bir görev olan Devlet Katipliği'ne **"amcasının oğlu"** Mervan b. Hakem'i getirdi...

Tüm eyalet valiliklerinin böyle böyle kendi **"kabilesi"** (partisi) Umeyye oğullarının eline geçmesini sağladı...

Değiştirmediği tek yer Şam valiliği idi. Çünkü Şam valisi Muaviye, Ömer b. Hattab döneminde atanmıştı. Muaviye'yi değiştirmek bir yana Hama, Humus, Kınnesrin ve Havran gibi şehirleri de ona bağlayarak yetki alanını genişletti...

Medinede ileri gelenlerden oluşan istişare kurulunu Emevî aile meclisine çevirdi...

Peygamberimiz, Ali b. Ebu Talib hariç hiçbir Haşimî'yi önemli görevlere getirmemişti. Ebu Bekir b. Kuhafe ve Ömer b. Hattab ise özellikle akrabalarını devlet idaresinden uzak tutmuşlardı...

Hiç ibret alınsaydı tekerrür eder miydi?

Taif'e sürgün edilen **"amcası"** Hakem'i Medine'ye getirtti ve kendisine 100 bin dirhem (ulufe) verdi...

Fedek arazisini onun **"oğlu"** Mervan'a tahsis etti...

Medine çarşısının gelirini Mervan'ın **"kardeşi"** Haris'e tahsis etti...

"Damadı" Abdullah b. Halid'in 'hesabına' 400 bin dirhem aktardı...

Mısır'dan getirilen devasa inciyi Ömer b. Hattab 'Parçalayıp yoksullara dağıtın' demiş ama özelliği bozulur diye parçalanmamıştı. Halife Osman bu inciyi **"kızını"** Mervan'ın **"kardeşi"** Haris ile evlendirirken çeyiz olarak ona bağışladı...

İfrikiye'nin fethi sırasında bir buçuk milyon dinar ganimet elde edilmiş, beşte biri Medine'ye gönderilmişti. Bu ganimetleri yapılan ihale/müzayede (açık artırım) sonunda 500 dinar karşılığında Mervan'a sattı. Mervan aldığı malların çok azını ödedi, kalan borcunu da ona bağışladı...

Ömer b. Hattab'ın toprak politikasında iki önemli değişiklik yaparak Kureyş'in Medine dışına çıkamayacağı ve toprak sahibi olamayacağı yasağını kaldırdı... Böylece ölü hazine arazileri (*bataklık/mevât*) savaş ganimetleri karşılığı bir gurup (Emevî) azınlığın mülkiyetine geçti. Buralarda büyük çiftlikler kurup **"bahçe sahibi"** oldular. Afrika'dan köle getirtip buralarda çalıştırdılar. Peygamberimizin yıktığı, ilk iki halifenin fırsat vermediği toprak ağalığının (*feodalite*) ve toprak köleliğinin (*plep/serf*) önünü açarak "erken kapitalizmin" İslam dünyasına girişine zemin hazırladı...

Hiç ibret alınsaydı tekerrür eder miydi?

İktidarda gittikçe şımaran Emevî oğullarına göz yumdu...

Muhaliflerden Ammar b. Yasir'in feci şekildi dövülmesine hiçbir işlem yapmadı...

Abdullah b. Mes'ud'u, israfı dolayısıyla Velid'i eleştirince Medine de cezalandırıldı. Ebuzer'in cenazesine gidince de kendisine sopa atıldı...

Muhalif konuşmalar yapan Aişe'nin tahsisatını azaltarak susturmak istedi...

Ebuzer-i Ğifari'yi çöle sürdü...

Abdullah b. Erkam hazineden (*Beytu'l-Mâl*) sorumluydu. *Beytu'l-Mal*'den akrabalarına para (ulufe) dağıttığını görünce dayanamayarak " *Ben ümmetin hazine müdürü olduğumu sanıyordum, senin şahsi hazinelerinin değil*" diyerek anahtarları yüzüne fırlatıp istifa etti...

Hiç ibret alınsaydı tekerrür eder miydi?

İktidarda iyice şımaran Emevî oğullarının sokaklarda koruma ordusuyla gezmesine ve *"Savulun falanca geliyor"* diye tellal anonsları yaptırmasına göz yumdu...

Medinede kendisine kral saraylarını andırır çok büyük bir ev yaptırdı...

Halife seçilmesinde ön büyük rolü oynayan Abdurrahman b. Afv'ı dahi, Ali b. Ebu Talibe gelerek *"Sen kılıcını al, ben de alırım"* deme noktasına getirdi...

Muhalefetin barışçı yollardan sisteme katılmasına izin vermedi. İstifa çağrılarına *"Bu gömleği (hilafeti) bana Allah giydirdi, üç buçuk çapulçu (muhalif) istiyor diye çıkarmam"* diyerek, asırlar boyu sürecek **"saltanat argümanının"** gerekçesini oluşturdu...

Hiç ibret alınsaydı tekerrür eder miydi?

İhtilal sonucu öldürüldüğünde cenazesi üç gün ortada kaldı. Cenaze namazına 4 veya 7 kişi katıldı. Ali b. Ebu Talib, Talha ve Zubeyr gibi önde gelen sahabeler cenazeye katılmadı. Cenazeyi taşıyan kişiler taşlandı ve yaralanmalar oldu. Cenazesi Medinedeki Müslüman mezarlığına gömülmedi ancak dış duvarının yanına gömülebildi. Daha sonra Muaviye döneminde duvar değiştirilerek mezarlık içine dâhil edildi...

Geride bir milyon dirhemi aşkın servet bıraktı. Mekkede Müslüman olduğunda orta sınıf bir zengindi. Kamu görevlisi (halife) olması ile birlikte ticareti bırakmasına rağmen servetini katlayarak artırdı. Tabi hiç birini mezara götüremedi...

Oysa ne vesilesiyle Müslüman olduğu orta sınıf bir zengin olan Ebubekir b. Kuhafe'nin, ne Müslüman olduğunda onun gibi yine orta sınıf bir zengin olan aynı yaşlardaki Ömer b. Hattab'ın, ne iki kızıyla evlendiği peygamberimizin ve ne de evlendiğinde zengin olan eşi Hatice'nin öldüklerinde hiçbir mirasları yoktu. Hepsini köleler, yoksullar ve boyunduruk altındakileri kurtarmak için infak etmişlerdi. İsteler bile hiçbir şey götüremeyecekleri mezarlarına geride tek kuruş bırakmadan gitmişlerdi...

Hiç ibret alınsaydı tekerrür eder miydi?

Gel gör ki, Osman b. Affan Müslüman olduğunda ailesinden işkence görmüş, Mekke'de Peygamberimizin kızı Rukiye ile evlenip Habeşistan'a hicret etmiş, Medine'ye hicretten sonra muhacirlere ev yapımı için arsalar hibe etmiş, Rukiye'nin hastalığı nedeniyle Bedir'e katılamamış, Rukiye ölünce Ümmügülsüm ile evlenmiş, Hudeybiye'de Mekke'ye giden elçi olmuş, kendisine tavaf izni verilmesine rağmen *"Peygamber olmadan asla"* deyip reddetmiş, Tebük seferinin ana finansörü olmuş (300 deve ile 1000 dinar vermiş), vahiy kâtipliği yapmış, Ebubekir'e danışmanlık yapmış, Müslüman oluşu Mekke'deki Emevî direnişini kırmış ve Peygamberimiz tarafından Medine'de geçici vali olarak bırakılmıştı...

Böyle sayısız hizmetleri olan **"güzide"** bir sahabeydi. Fakat iktidar işi ona yaramadı. 12 yıllık iktidar döneminden sonra, Müslüman mezarlığına gömülmesi dahi tepkiyle karşılanacak bir noktaya geldi.

Bu ne hazin bir sondur?

Mülk denen şey ne menem bir şeydir?

Nice koçyiğitleri bozuk para gibi harcayan mülkün (iktidar ve mal) tabiatına dair **"esastan sorular"** sorulması, bunun cevabının çoktan verilmesi ve gereken derslerin şimdiye kadar çoktan çıkarılması gerekmiyor muydu?

Neden yine yeniden tekrar edip duruyor bu devran?

Hiç ibret alınsaydı tekerrür eder miydi?

Üçüncü Halife Osman b. Affan, Medine'de ihtilal sonucu iktidardan devrildiğinde geriye büyük dersler bıraktı. 12 yıllık iktidarı döneminden Şiiler veya Sunniler bırakın ibret almayı, yine yeniden tekrar ederek işi mezhep kavgasına döktüler. "Şiî imamet mitolojisini" ve **"Sünni saltanat ideolojisini"** tekrar edip durdular ve aşamadılar.

Hâlâ da öyle...

Tarihte kalmış bir ayrılığı, ibret alıp ders çıkararak geride bı-

rakacaklarına sürdürüp duruyorlar. İslam tarihinin derslerle dolu hatalarını defalarca **"yine-yeniden"** sahneliyorlar. Boyuna tarihte yaşıyorlar. Gereken ders, ibret ve sonuçları çıkarıp, dönemi bütün kişi, kurum, ünvan ve aktörleriyle tarihte bırakıp ileriye doğru atılım yapamıyorlar.

Eğer bu dönem çok iyi okunsa, ibretler çıkarılsaydı demokrasiden insan haklarına, devlet anlayışından toprak düzeni, kölelik ve mülkiyet ilişkilerine kadar büyük reformlar gerçekleşebilirdi.

Bütün bunlar Halife Osman b. Affan döneminin tecrübelerinde vardı.

Şahsen ben bunu kendi çapımda yapmaya çalıştım. **"Adalet Devleti: Ortak iyinin iktidarı"** adlı kitabımda tarihimizin bu yönüyle yüzleşerek, dönemin bana öğrettiklerinden yenilenmiş bir devlet, siyaset, mülkiyet ve adalet anlayışı çıkarmaya çalıştım.

"Allah, İslam'ın dünyadaki meydan okuyucu dinamizmini 'ilacını acılarından alarak' yürümesine bağlamış olmalı" diye düşündüm.

'Bir kökün inkışaf seyrinde' yürümek ancak böyle mümkündür.

Oysa biz **'tarih yapmak'** yerine **'tarihi tekrara'** devam ediyoruz.

Daha nereye kadar, daha kaç asır?

Tarihe tekerrür (tekrar) diyorlar.

Hiç ibret alınsaydı tekerrür eder miydi?

(Tavsiye kitap, kaynak ve makaleler: Adem Pak, "*Hz. Osman'ın Halifeliği Döneminde Meydana Gelen Siyasî Problemler ve Sebepleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler*", Usul Dergisi, sayı 4; Abdülazîz ed-Dûrî, "*İlk Dönem İslâm Tarihi*" (çev. Hayrettin Yücesoy), İstanbul 1991, s. 92-105; Mustafa Demirci, "*Hz. Osman Devri Fitne Olaylarının Sosyoekonomik Boyutları*", *İslâmiyât*, c.7, sy. 1, Ankara 2004, s. 155-170.)

BİZDE İKİSİ DE VAR!

12 Eylül'den hemen önce, o zaman Kırşehir'de lisede okuyordum, Akıncılar ve MTTB'ye gider gelirdik. Duvarlara **"Sınırsız ve sınıfsız İslam toplumuna doğru"** diye yazılar yazardık. O zaman yaftamız "yeşil komünist"ti...

Sonra yeni yaftalarımız oldu: Radikal, İrancı, mezhepsiz, modernist, tarihselci, dinde reformcu...

Sonra liberal, sosyalist, materyalist, naturalist, neo-mutezilî, batıni, ulusalcı...

Yaftalamadan edemiyor yurdum insanı.

Ha babam yafta vuruyorlar.

Ahmed Arif'in **"33 Kurşun"** adlı şiiri aklıma geldi: "**Vurun ulan, vurun, ben kolay ölmem!"**

30 yıl önce (1980) Mamak Cezaevi kapısında başçavuşa verdiğim cevap, bir TV proğramında (2009) **"Kendinizi ne olarak tanımlıyorsunuz?"** sorusuna verdiğim cevap ile aynı: **Müslüman.**

Bu kadar.

Kur'an'ın **"tarihe, hayata ve tabiata dönüşü"** için esastan bir yeniden okuma yapıyoruz. Bu, Muhammed İkbal'in **"İslam'da dinî düşüncenin yeniden inşası"** dediği şeydir. Hz. İsa'nın dediği gibi **"Karanlıklarda söylediklerinizi bir gün gelecek çatılardan haykıracaksınız."** Hiçbir güç buna engel olamaz. Hiçbir yaftalama

bunu durduramaz ve saptıramaz.

Artık Ebuzer İslam'ı var. Solculuğa, komunistliğe gerek yok. Çağın vicdanı buradan çıkacak. Ebuzer, ıssız çölde yattığı o mezardan kalkarak çağımıza gelecek. Tıpkı İsa'nın mezarından kalkıp döneceği gibi dünyaya dönecek. Tabiî bu, yani Musa'nın, İsa'nın, Muhammed'in, Ali'nin, Ebuzer'in vb. getirdiği ve savunduğu İslam'ın ruhunun geri dönmesi; zihinlerde bilinç, yüreklerde heyecan olarak yeniden yeşermesi demek oluyor.

Bunun önüne geçmek mümkün değildir. Ben veya bir başkasının katkısı fark etmez, tarihin akışı bu yöndedir. Onun için "zamanın ruhu değişti" diyorum.

Gerçi defalarca yazdım, bilen biliyor ama binlerce kişi yazılarımızla yeni karşılaştığı için iki konuya açıklık getirmek istiyorum.

Birincisi mülk ile ilgili söylemlerimde Hz. Osman'a hakaret ettiğim iddiasıdır.

"İslam'ın yenilikçileri" kitabımızın birinci cildindeki **"Hz. Ömer", "Hz. Ali", "Ebuzer", "Ammar b. Yasir"** bölümlerini okuyanlar bilirler, biz dönemin ekonomi-politik analizini yapıyoruz. Eğer bunu yapmazsak mesafe katedemeyiz. Çünkü yeryüzünde İslam ümmeti diye bir şey varoldukça bu isimler de var olacaktır. Bunları silip atamayız, olayları görmemezlikten gelemeyiz. Çünkü istediğiniz kadar ayet hadis okuyun **"Bahçe sahibi"** dindar zihin hemen **"Hz. Osman'a, Abdurrahman b. Avf'a, Sa'd b. Ebi Vakkas'a ne diyeceksin?"** demekte ve ayeti, hadisi tınlamamaktadır.

Dindar zihnin şunu bilmesi gerekiyor: Ebuzer (ve şu an biz) Hz. Osman'ın kişisel hayatını, hayâsını, imanını, peygamberimize olan yakınlığını, İslam'a olan hizmetlerini eleştirmedik, eleştirmiyoruz. Böyle bir şey olamaz, olabılemez.

Fakat **"kamu icraatı"** eleştiriye açıktır.

Çünkü ülke (ümmet) hazinelerinin anahtarı kendisine teslim edilmiş olan, savaşa ve barışa karar verme yetkisi kendisinde olan, halkın mukadderatını etkileyecek kararlar verme makamında oturan yani kamu otoritesi yetkisi kullanan herkes, evet herkes eleştirilebilirdir.

İşte **"herekse ait olan"** bu alan (kamu) **"herkesin"** eleştirisine açıktır.

Kamu yetkisini kullandığı sürece hem hesap sorulabilir ve hem de eleştirilebilir olmak durumundadır. Aksi halde hesap sorulamaz ve eleştirilemez olursa diktatör ve hatta giderek tiran olur. Zaten diktatörlük ve tiranlık da bundan başka bir şey değildir.

Bu eleştiriyi yapacak olanlar da o ülkenin (ümmetin) aydınlarıdır. Aydın bu anlamda halkın vicdanıdır. Eleştirilemeyeni eleştirebilendir. Gelecek nesillerin ibret almasını ve bir daha o hataların tekrar edilmesini engelleyecek olan **"eleştirel analizi"** ortadan kaldıran **"kutsallık perdesine bürünme"** ve böylece **"kamu icraatlarını sorgulamaz kılma"** nın büyüsünü bozar. Böylece aydın ülkenin (devletin/ümmetin) donmuş dimağını açarak geleceğe yürümesini sağlar.

İşte Ebuzer bunu yapmıştır. Sahabenin çoğu da bunu yapmıştır. Hz. Osman da hiçbir zaman kamu icraatlarının eleştirilemez olduğunu söylememiştir. Bizzat hilafet makamında çatır çatır tartışmışlardır.

Eğer siz geçmişte hilafet makamında oturmuş birisini, kamu icraatları sebebiyle eleştirilemez görürseniz, bugün de aynı/benzer makamda oturanları eleştirilemez görürsünüz. İslam toplumlarında eleştirilemez, sorgulanamaz, hesap sorulamaz liderlerin çıkıp durmasının kökleri buralara dayanmaktadır. Çünkü kamu bilinci yeterince gelişmemiştir. **"Kamu icraatları sebebiyle eleştiri"** ile **"kişiliğe hakaret"** birbirine karıştırılmaktadır.

Hâlbuki ilki meşru, ikincisi yasaktır.

Bu söylediğime değil Hz. Osman, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Ali, eğer kamu yetkisi kullanmışsa Ebuzer, hatta Hz. Peygamber'in kendisi bile dâhildir. Ona Allah'ın Resulü olarak tabiî ki itaat etmemiz gerekir, amennâ fakat **"kamu icraatı"** söz konusu olunca, "savaşı şöyle yapalım", "barışı imzalamayalım", "hurma ağaçlarını

aşılamayalım" vs. diyebilirsiniz. Eğer bunlardan kaynaklanan bir zarar ortaya çıkarsa "bu yanlıştı, yapmamalıydık" deme hakkınız vardır. Bunların hepsi olmuştur.

Bugün dahi **"kamu yetkisini"** kim kullanıyorsa **"kamudaki tüm icraatları"** eleştiriye açık olmak durumundadır. Çünkü kamu **"herkese ait olan"** demektir ve herkese ait olan hakkında karar verenler eleştiriyi göze almak durumundadırlar. Aksi halde tabiatları kaldırmıyorsa istifa etmeli, yerlerini tahammüllü olanlara bırakmalıdırlar. **"Kamu"** adı üzerinde kimsenin özel alanı, malı, mülkü ve çiftliği değildir. Nihayetinde ölmek, istifa etmek veya emekli olup gitmek suretiyle kamu görevi bitecek ve fakat milletin/ümmetin örgütlü gücü, ortak hazinesi veya toplumsal tini (ruhu) demek olan **"kamu"** devam edecektir.

İşte buna kamu bilinci diyoruz. (bkz. 'En büyük kamu' başlıklı makale)

Bu nedenle başta Hz. Osman olmak üzere sahabeler **"kamu icraatları"** sebebiyle eleştirilemez ve sorgulanamaz değildir. **"Burada yanıldı"** demek, sanıldığının aksine gayet ilerletici ve ders çıkarıcıdır. Üstelik günümüze yönelik son derece öğretici tarafları var. Öyle ki **"Adalet Devleti"** adlı kitabımdaki kimi kamu felsefesi teorileri, Hz. Osman döneminin yanlış icraatlarından çıkardığım sonuçlardan çıkarılmıştır. Yani bana gayet öğretici olmuştur.

İkincisi komünistlik yaptığım iddiasıdır.

"Kur'an'dan kapitalizm hele de "abdestli kapitalizm" hiç çıkmaz. Eğer bir ekonomi-politik çıkarılacaksa, Kur'an kavramlarını kullanmadan, bugünün kavramları ile söyleyecek olursak sosyalizme eğilimlidir..."

"İslam'ın politik duruşu sol bir duruştur."

Bu sözlerden benim komünistlik yaptığım nasıl çıkıyor?

Şunu da söyleyeyim: Kelime anlamıyla komünist (communist) sözcüğünden rahatsız olmam. Çünkü İslam'daki cum'a, cem, cemaat, cumhur sözcüğü ile aynı köktendir; "topluluk, toplu, ortaklaşa olan" demektir. Fakat bir ideoloji olarak komünizm ile herhangi bir alakam yoktur. Kendimi solcu, sosyalist veya komünist diye tanımladığım hiç görülmemiştir. Kur'an'dan çıkardığım kimi ekonomi-politik yorumların bunları çağrıştırır olması, bir ideoloji olarak komünizmi savunduğum anlamına gelmez. Nitekim **"devlet kapitalizmi"** tabirini de kullanmıştım.

Daha önce bir dergide **"Bizde ikisi de var"** başlıklı makalede ve **"Kur'an'dan kapitalizm mi çıkar sosyalizm mi?"** başlıklı makalede bu konuları etraflıca anlatmıştım.

Bu kavramları kullanarak meseleyi anlatmaktan kastım **"çağın idraki"** içinde konuşabilmektir. Aksi halde **"İslam o değildir, bu değildir"** dediğiniz zaman çağın idraki içine giremiyor ve o dili kullananlarla iletişim kuramıyorsunuz.

Buradan bakılınca asıl söylemek istediğim şu: İslam'ın politik duruşu sol ise metafizik duruşu sağ olur. Çünkü "Evreni yaratan 'Allah' var, yerin göğün 'sahibi' O'dur, Allah'ın 'yasa'ları ile oynamamalıyız, yarattığı tabiat 'düzen'ine uymalıyız, gönderdiği peygamberlere 'itaat' etmeliyiz..." dediğinizde bunlar çağın idrakinde gayet 'sağ' vurgulardır. Bu açıdan metafizik duruşu sağ olur.

Öte yandan "Zulme karşı direnmeliyiz, kula kulluğa son vermeliyiz, açları, yoksulları doyurmalıyız, malımızı onlarla bölüşmeliyiz, zengin ile yoksul eşit hale gelinceye kadar yardımlaşmalıyız, faize son vermeliyiz, insana emeğinden başkası yoktur, zulmedenler yakında nasıl bir inkılab ile devrileceklerini göreceklerdir, ezilenler yeryüzünün varisi olacaktır.." dediğinizde bunlar da çağın idrakinde gayet 'sol' vurgulardır.

Demek ki 'çağın idraki içinden' konuşursak, İslam'ın metafizik duruşu tabiattaki 'yaratıcının koyduğu düzeni koruma' gibi sağ temalar içerirken, politik duruşu insanlıktaki 'bozuk düzeni değiştirme' gibi de sol temalar içeriyor.

Bu nedenle o yazıda anlattığım gibi, 30 yıl önce Mamak Cezaevi'nin kapısında başçavuşun "*Sağcı mısınız, Solcu musunuz ulan!*" sorusuna "*Müslümanım*" demiştim. Başçavuş kızıp "*Ne de-*

mek lan o, biz gavur muyuz? Birileri çıkmış adalet, eşitlık, özgürlük, yoksulluk, açlık, emek, devrim mevrim diyor, birileri de Allah, kitap, vatan, millet, din, iman diyor. Siz hangisini diyorsunuz?" deyince **"Biz de ikisi de var"** demiştim.

Aynı yaftalar, aynı kalıplar, aynı önyargılar...

Artık bunları kırmanın zamanı geldi de geçmedi mi?

İSLAM'IN KAYIP ŞEHRİ: EL-MUHTARE

BU bölümde İslam'ın öteki yüzünden, yani aykırı tarihinden bir **"fekku ragabe"** (kölelere özgürlük!) çığlığının hikâyesini okuyacaksınız...

Kur'an'ın daha ilk surelerde (Beled: 13) tutuşturduğu o ateşe yanan zenci kölelerin; İslam tarihinin Spartaküslerinin o çoşkulu, bir o kadar da acılı, ibret dolu hikâyesi...

Bir kez daha **"tarih ibret alınsaydı hiç tekerrür eder miydi"** dedirten o büyük, öfke, isyan ve başkaldırı günleri...

Çalıştırıldıkları şeker kamışı ve pirinç tarlalarının ortasında kan, ter ve gözyaşıyla kurdukları özgürlük kentinin (*el-Muhtare*) düşüşü ve haritadan silinişinin ibret dolu hikâyesi...

İmparatorluk tarihçilerinden, haklarında **"asi, zındık, anarşist, kâfir, servet düşmanı"** yaftalamalarından başka bir şey duyulmadı.

Çünkü bütün kaybedenler gibi onlar da tarihe **"yenilmiş asiler"** olarak geçtiler.

Ancak **"yenilmiş asilere"** çiçek sunmak borcumuz...

Bundan 1147 yıl önce...

Hicri 250, miladi 863 civarı...

Hz. Peygamberden 250 yıl kadar sonraları...

Abbasi İmparatorluğu'nun zirvede olduğu yıllar...

Bu yıllara gelinceye kadar Emevilere ve ardından Abbasilere karşı yüzlerce isyan olmuş, köle isyanları ise onlarca...

"Zenc hareketi" bunların en sonuncu ve kapsamlı olanı, diğerlerini geçiyoruz...

"Zenc" kelimesi Etiyopyalı ve Habeşistanlı anlamına gelen *Zeng* kelimesinin Farsça'ya *Zenc* olarak geçmesinden türetilmiş. Buradan da *Zengibar* denilmiş. Abbasi tarihçileri genellikle *Zenc* diye yazdıkları için *Zenc hareketi* olarak geçiyor... Hind kökenlilere *Zutt*, Pers asıllılara da *Esavira* demişler. Şehirlerde yaşadıkları varoşlara da *Ahmas* adını vermişler.

İşte konumuz Abbasilere 14 yıl kök söktüren bu Zenc hareketi ...

Önce hareketin ekonomi-politiğinden başlayalım.

"Şattu'l-Arab su yolu" kelimesini İran-Irak savaşında çok duymuşşunuzdur.

Dicle ile Fırat nehirlerinin Basra körfezine dökülmeden önce birleşip 193 kilometre boyunca aktığı yere deniyor. Şatt "sahil, kıyı" demek, Şattu'l-Arap da "Arap sahili, kıyısı" oluyor.

Buralara daha önce Şatt-ı Osman (Osman'ın kıyıları) deniyordu. Çünkü bu topraklar Halife Osman zamanında Osman b. Ebi'l-As es-Sakafi'ye *ikta* olarak verilmişti.

Hz. Osman, kendinden önceki halife Hz. Ömer'in toprak politikasında iki önemli değişiklik yaptı: Kureyş'in Medine dışına çıkamayacakları ve toprak sahibi olamayacakları yasağını kaldırdı...

Yasağın kalkması ile birlikte Emevî oğulları gözlerini Basra körfezindeki bataklık arazilere diktiler. Buralar bataklık olduğu için ölü arazi (*mevat*) hükmündeydi. Bu nedenle de vergi olarak onda bir (öşür) alınıyordu. Bu bataklıkları kurutma ve ekilebilir hale getirmek için, önce savaş ganimetlerinden elde ettikleri gelirleri devletten takasla buralara yatırdılar. Yani ölü hazine arazilerini savaş ganimetleri karşılığı mülkiyetlerine geçirdiler. Hz. Osman'ın izin verdiği buydu.

Bu bataklıkları kurutmak yani ıslah ve ihya etmek için de Afrika'dan köle getirdiler. Köleleri yoğun emek isteyen bataklıklarda ağır şartlarda çalıştırarak oraları çiftlik arazisi haline getirmek istiyorlardı. Böylece büyük **"Bahçe sahiplerinden"** olacaklardı.

Böylece geniş toprak sahibi ailelerin ortaya çıkmasının önü açıldı. Sonraki iki asır boyunca feodalite İslam toprağında alabildiğine boy attı, onlarca, yüzlerce Kureyş kabile ağası büyük arazi, çiftlik ve bahçe sahibi haline geldi. Bataklıkları kurutup bahçe/çiftlik haline getirmek için binlerce köle çalıştırmaya başladılar. Klasik arazi fıkhında bile toprak köleliği olmamasına rağmen Roma toprak düzenine dönerek toprak köleliği (plep/serf düzeni)) ihdas ettiler. Ve bunu büyük bir ihtirasla yaptılar.

Bataklığı kurutma işi, tuzları temizleme ve süpürme şeklinde oluyordu. Bu nedenle buralarda çalışan kölelere "Şurciyyun" (tuzcular) ve "*Kessâhun*" (süpürücüler) deniyordu. Bu işten büyük tuz tüccarları ortaya çıkmıştı. Elde ettikleri tuzları dış pazarlara, hatta Doğu Afrika'ya satarak bunun karşılığında köle, abanoz ağacı ve altın alıyorlardı. Böylece tuzu temizlenerek ziraate elverişli hale getirilen araziler kendi mülkleri oluyordu.

Bataklıkları böylece çiftlik ve bahçe hale getiren kölelerin işi burada bitmiyordu tabi.

Kurulan büyük çiftliklerde şeker kamışı, pirinç ve pamuk başta olmak üzere imparatorluk şehirlerinin hububat, sebze ve meyve ihtiyacı karşılanıyordu. Özellikle şeker kamışının yetiştirilmesi; ekimi, büyümesi, sulaması, bakımı, hasadın toplanması, şekerin çıkarılması ve imal edilmesi, yılın oniki ayı süren ve yoğun emek isteyen oldukça nazlı tropikal bir bitkiydi. Bunun için yoğun bir köle emeği gerekiyordu.

İlginçtir ki, Güney Amerika'ya Afrika'dan gemilerle götürülen köleler de örneğin tropikal bir iklime sahip Brezilya'daki şeker kamışı tarlalarında çalıştırılmıştı. Buralarda da 400 yıl boyunca kölelik kaldırılana kadar yoğun bir şekilde köle istihdam edilmişti.

"Kapitalizmin en sevilen çocuğu şeker kamışı tarlalarıdır" sözü boşuna söylenmemiş.

Ancak Şattu'l-Osman'da çalıştırılan köleler o kadar şanslı olamadılar. Bölgede kısa sürede ortaya çıkan yeni **"Bahçe sahiplerinin"** tarlalarında ölesiye, gece gündüz çalışmak zorundaydılar.

İmparatorlukta köleliğin kaldırılmasına dair hiçbir işaret de yoktu.

Kur'an'ın köleliği kınayan ayetlerini bayraklarına yazıp meçhule kılıç çekmekten başka yol görünmüyordu.

Nitekim öyle yaptılar.

Bayraklarına *"Fekku ragabe"* (kölelere özgürlük!), *"Allah mü'minlerin canlarını ve mallarını cennet karşılığında satın almıştır"* yazılı ayetleri yazarak başkaldırdıklarında, modern kapitalizmin doğmasına daha bin yıl vardı...

"Sahibu'z-Zenc" (Zenci dostu/ lideri) diye anılan Ali b. Muhammed, Abbasilerin başkent olarak kullandıkları zamanlarda Samarra'da yaşıyordu. Abbasi halifesi Musta'ın döneminde İslam dünyasında başta Şiiler olmak üzere muhalif dünya **"Mehdi gelecek, vahşet bitecek"** beklentisi içindeydi. İmparatorluğun dört bir yanında mehdi iddiasıyla ayaklanmalar birbiri ardınca patlak veriyordu.

Zenci lideri Ali b. Muhammed böylesi bir zamanda ortaya çıktı.

Şair ve edebiyatçı bir kişiliği vardı. Hat, gramer ve astronomide ilerlemişti, hocalık özelliği vardı. Abbasi başkentindeki lüks ve sefahati, ahlaki çözülüşü yakından gördüğünden "İçki buralarda su gibi akıyor/İnsanlar günah işlemeye ne kadar da düşkünler" diye dizeler yazdığını görüyoruz.

Adından da anlaşılacağı gibi soyunu Hz. Ali'ye dayandırdı. Çünkü muhalefet akımları eğer başarı kazanmak istiyorlarsa bu

şemsiye altına girmek zorundaydı. Ortaçağ İslam dünyasında yeni bir dünya için muhalefetin ve umudun dili buydu.

Başkent Samarra'dan Bahreyn, Basra, Kufe, Bağdat gibi şehirlere giderek kuvvet toplamaya başladı. Çöl içlerinde bedevilerle görüştü.

En güçlü katılım, bugünkü Basra körfezi civarındaki bataklık bölgelerde çok ağır şartlarda çalışan zenci kölelerden geldi. Kureyş toprak ağaları tarafından Afrika'dan bu bölgeye getirilerek kanallarda çalıştırılan tuz işçileri (şurciyyun) ve süpürme işçileri (*kessâhun*) akın akın Ali b. Muhammed'in davetine icabet etmeye başladı. Efendilerinden kaçan binlerce köle hareketine katıldı.

Ali b. Muhammed, bataklıklarda çamur deryası içinde çalışan köleleri ziyaret ediyor, çoşkulu konuşmalar yapıyordu. Köleliğin sona ereceğini, efendilerinden kaçarak harekete katılanların özgür olacağını söylüyor ve Kur'an'dan ayetler okuyordu. En çok öne çıkardığı ***"Allah mu'minlerin canlarını ve mallarını cennet karşılığı satın almıştır"*** (Tevbe: 111) ayetiydi. Bu ayeti okuyarak Allah'ın kullarının insanlar tarafından alınıp satılamayacağını, yegâne satın alanın Allah olduğunu söylüyordu. Keza Beled suresindeki *"Fekku Ragabe"* (kölelere özgürlük!) gibi ayetlere sık sık göndermede bulunuyordu.

Efendilerinden kaçarak harekete katılan kölelerin tekrar iade edilmesi için teklif edilen köle başına beş dinar tekliflerini reddediyor ve bu maceraya herhangi bir dünyevi gaye için girmediğini, amacının Allah rızası, özgürlük, adalet ve dindeki bozulmanın önüne geçme olduğunu söylüyordu.

Böylece giderek güçlenen hareket korsan eylemlere başladı.

Abbasi kuvvetlerine baskınlar düzenliyor, gemilere el koyuyor, efendilerin konaklarını basıyor, ele geçirdikleri ganimetleri kölelere ve yoksullara dağıtıyorlardı.

En şiddetli çarpışmalar zengin toprak sahibi efendilerinin yaşadığı Basra şehrinde oldu. Binlerce zenci köle şehre girerek her yanı yakıp yıktı. Zengin konakları, şatafatlı evler, lüks villalar ateşe

veriliyor, kendilerine engel olmak isteyenler kılıçtan geçiriliyordu.

Öfkenin pimi çekilmişti.

Siyah öfke dalga dalga büyüdü, büyüdü...

Bataklığın ortasında kendilerine bir şehir kurdular: *El-Muhtare...*

"Özgürlük kenti" anlamına gelen *el-Muhtare* aynı zamanda onların merkeziydi. İmparatorlukta efendilerinden kaçan ve özgürlük isteyen binlerce köle buraya geliyordu.

Zenci lideri *el-Muhtare*de oturuyor, hareketi oradan yönetiyordu. İsyan giderek yayılınca bölgedeki şehir, kasaba ve köyler teker teker onlara geçti. Basra, Ahvaz, Übulle, Abadan gibi şehirleri de hâkimiyetleri altına aldılar.

El-Muhtare'de kendilerine özgü para bile bastırdılar.

Paraların ön ve arka yüzlerinde şunlar yazıyor: ***"Tek olan Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammed b. Emiru'l-Mu'în... Allah'ın adıyla bu dinarlar 261 (873) senesinde Muhtara'da basıldı... Allah muminlerin canlarını ve mallarını cennet karşılığı satın almıştır. Onlar Allah yolunda savaşırlar... Muhammed Allah'ın elçisidir. Mehdi Ali b. Muhammed... Kim Allah'ın hükümleri ile hükmetmezse kâfirlerin ta kendisidir. Dikkat edin Allah'tan başka hüküm koyan yoktur ve Allah'tan başka itaat edilecek yoktur..."*** (Bu paralar şu an Londra British ve Paris müzelerindedir).

Abbasi tarihçilerinin aşağılama ve suçlama dolu iddialarına rağmen zenci lideri gayet iyi niyetliydi. Hareketin sivil halka değil; bizzat toprak sahibi efendilere ve bunları destekleyen Abbasi devletine karşı olduğunu bizzat tarihçi İbnu'l-Esir bile söyler.

Ancak *Zenc hareketi* köklü bir proğramdan yoksundu. Nitekim Ali b. Muhammed'e Karmati lideri Hamdan b. Karmat'ın "*Sende asker var, ben de ise program (mezhep), gel birleşelim*" diye mektup yazdığını görüyoruz. Ancak bu teklifin zenci lideri tarafından neden kabul edilmediğini bilmiyoruz.

Zenci liderleri hutbelerine başlarken daima "*Allahu ekber, La hükme illa lillah*" diye başlıyorlardı. Bayraklarına bu türden ayetler yazmışlardı. Ali b. Muhammed'in konuşmalarına ve kullandığı sloganlara baktığımızda Ezarika Hariciliği ve Şiî Zeydiliği arasında gidip geldiği görüyoruz.

Neden böyle olduğu gayet anlaşılabilirdir. Çünkü Ezarika Hariciliği İslam tarihinde eşitlikçi ve anarşist fikirleri ile tanınmış bir guruptur. Halife seçiminde zenci-beyaz herkesi eşit görürler. İmametin Emevî-Haşimî farketmez soya bağlı olmasını reddederler. Bu nedenle Şiîliğin verasete dayalı Ehl-i Beyt imamet anlayışı onlara terstir. Ezarika Hariciliği İslam tarihinde genellikle ezilen ve horlanan sınıfların eşitlikçi ve devrimci mezhebi olarak bilinir.

Zenc hareketinin Şiî imgeleri kullanmasının ise Şiîlikte yeryüzünü adaletle dolduracak ve kötülüklerden temizleyecek **"beklenen mehdi"** anlayışının ezilen halk kitlelerinde uyandırdığı yankı sebebiyle olduğu anlaşılıyor.

Kısa sürede onbinlerce zenci kölelin katılımı ile **"Sahibu'z-Zenc"** (zenci kölelerin dostu/lideri/kurtarıcısı) haline gelen, ancak kendisi bir beyaz olan Ali b. Muhammed liderliğindeki bu hareket, bataklık ortasına kurdukları özgürlük şehri *el-Muhtare*'de 14 yıl hüküm sürdü. Vergi toplayıp civar şehir, kasaba ve köyleri kendilerine bağladılar. Efendilerinden kaçan binlerce köleden oluşan birlik ve orduları ile kurdukları şehirlerde ortaklaşacı bir üretim ve paylaşım düzeni yaratmaya çalıştılar. Büyük toprak sahipleri ve onların siyasi ve askeri koruyucusu merkezi imparatorluk (Abbasiler) ile defalarca üzerlerine kuvvet gönderilmesine rağmen ölesiye savaştılar.

Kendi kurdukları şehirlerde kısmî özgürlüklerine kavuşmuşlar, ama düzenli bir programdan yoksun oldukları için tam bir yönetim de tesis edememişlerdi. *El-Muhtare*'de kurdukları düzen ortaçağ İslam dünyasının feodal geleneklerini tam aşamamıştı.

El-Muhtare'de kurulan yeni düzenin kısa sürede asıl amaçlarından uzaklaşarak, **"karşı çıktığına benzeme"** kadim hastalığına yakalandığını görüyoruz. Liderlerinin Abbasi sultanlarına özene-

rek şatafatlı hayat sürmeye başlaması üzerine bu sefer **"içlerinden çıkan efendilere"** öfke ve isyan sesleri yükselmeye başladı. Bir kez daha **"acılar içinde doğan dinler ve devrimler, iktidara gelince rahat ve konfora gömülür ve yozlaşır"** kuralı işlemekteydi... Sonra yine yeniden...

Zenc hareketinin devamı mahiyetindeki Karmatilerin *el-Ahsa*'da kurdukları şehre baktığımızda ise daha gelişmiş bir proğram ve eşitlikçi, ortaklaşacı bir düzen çabası görüyoruz. Öyle ki Karmatilerin dini, siyasi ve felsefi proğramları İslam tarihinde **"İhvan-ı Safa"** adıyla tanınmıştır.

Gelelim Zenc hareketinin ve liderleri Ali b. Muhammed'in akibetine...

Abbasiler, Saffari ve Tolunoğulları tehdidi ile uğraşmakta olduğundan, Zenc hareketine köklü bir çözüm üretememişlerdi. Nihayet el-Muvaffak komutasında düzenli bir ordu ile zencilerin eline geçen şehirleri bir bir kuşatmaya başladılar. Önce ambargo uyguluyor, aç ve susuz bırakıyor, iyice güçten düşürdükten sonra köyleri yakıyor, şehirleri tarumar ediyorlardı.

Böyle böyle Zenc şehirleri *el-Mani'a*, *El-Mansura* ve *Ahvaz* düştü.

Abbasi kuşatması, Zenc başkenti *el-Muhtare*'ye yöneldi. Şehre giriş çıkışları kestiler. Ambargo bütün şiddeti ile günlerce devam etti. Var gücüyle asılan Abbasi ordusu şehri yok etmek, köleleri tekrar efendilerine teslim etmek ve köle liderini idam etmeyi kafaya takmış ve bunu bir **"devlet gururu"** haline getirmişti.

Bataklığın ortasında kurulan hareketin başkenti *el-Muhtare*'de günlerce göğüs göğüse çarpışmalar oldu. Onbinlerce köle **"zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyleri olmadığı"** için ölümüne çarpışıyor, vuruşuyor, ölüyorlardı.

Abbasi orduları adeta öldüre öldüre bitiremediler.

Dört bir koldan şehre son bir saldırı düzenlediler. Taş üstünde taş bırakmamacasına zenci köleleri kılıçtan geçirdiler. Liderleri Ali b. Muhammed'in etrafında vuruşa vuruşa ölüyorlardı. Nihayet

Ali b. Muhammed, Ömer Muhtar'ın yalnız kalma sahnesi gibi tek başına kaldığı bir anda yakalandı.

Kendisine eman verilmesine, isyan boyunca çok cazip teklifler yapılmasına, mağlubiyetin ucu görününce yakın adamlarından kendisini terk edenler olmasına rağmen teslim olmadı ve vuruşarak ölmeyi tercih etti.

Öldürüldüğünde 48 yaşındaydı. Kellesi kesilerek mızrağın ucuna takıldı. Bağdat'a getirilip meydanlarda günlerce teşhir edildi. Bağdat'ın 'yeşil sarıklı olu hocaları', kölelerin ve cariyelerin hizmet ettiği 'yeşil saraylarda' **"vatan, millet ve servet düşmanlarını kahreyle ya Rabbi!"** diye dualar etti.

"Bahçe sahipleri" huzura garkoldu.

Kölelerin kurduğu *el-Muhtare*de ise gökyüzüne yükselen dumanlar akbabalara karıştı. Kan ve ceset kokusundan şehre girilemez oldu.

Şehri baştan aşağı yıktılar.

Cesetleriyle birlikte cayır cayır yaktılar.

Geride hiçbir kalıntı kalmasını istemediler.

14 yıl süren isyanda İbnu'l-Esir'e göre 500 bin kişi öldü.

Bugün zenci kölelerin Dicle ile Fırat'ın birleşip Basra körfezine aktığı yerde, çalıştırıldıkları şeker kamışı ve pirinç tarlalarının ortasında kurdukları ve adına 'özgürlük kenti' (*el-Muhtare*) adını verdikleri şehirden kalma hiçbir kalıntı yoktur.

Ne filmleri çekildi, ne romanları yazıldı, ne de tek bir ağıt duyuldu.

Adı, *el-Muhtare* idi.

İslam'ın kayıp şehri *el-Muhtare*...

(Tavsiye kitap bkz: *Siyah öfke: Ortaçağ İslam dünyasında Zenci kölelerin isyanı*, Mustafa Demirci, Çizgi yayınları, 2005, İst.).

İSLAM'IN 'YOLDAŞ'LARI (REFÎK'LERİ)

KARMATÎ ile **"Kiremit"** sözcüğü aynı kökten...

"Kiremit", TDK sözlükte şöyle tanımlanmış: "Çatıları örtmekte kullanılan, kızıl toprağın renginde, pişmiş balçık levha..." (*En fakir köyler taştandır ve üstü kiremittir*. F. R. Atay).

"Kermite" Nebati dilinde kırmızı göz anlamına geliyor. **"Karmat"**, aynı zamanda sıradan **"köylü"** demek. **"Karmatîler"**'in lideri Hamdan b. Eş'as hem sıradan bir köylü (hamal) , hem de kırmızı gözlü, kısa bacaklı birisi... İsmailîlerden koparak başlattığı harekete de bu nedenle **"Karmatîler"** denmiş...

Bu durumda Karmatîler, **"işçiler"**, **"köylüler"**, **"kızıllar"** demek oluyor. Hareket mensuplarının birbirilerine **"refîk"** (yoldaş) diye hitap etmelerini de eklersek, İslam tarihinin tam ortasında (h.279/ m.892) Mezopotamya bataklıklarında ortaya çıkan Zenc Hareketi'nin (bkz. İslam'ın kayıp şehri: el-Muhtare başlıklı makale) mirasçısı olarak ortaya çıkan Karmatîler'in nasıl bir topluluk oldukları tahmin edilebilir...

Evet, konumuz ortaçağ İslam dünyasında **"hayalet gibi dolanan"** ve fakat aslında **"ıpıssız aşiyanlar, kimsesiz köyler,** çökük damlar"ın hikâyesinden başka bir şey olmayan bir hareketin hikâyesi...

Sarayların asude bahçelerinden bakarsanız ıpıssız aşiyanları, kimsesiz köyleri, çökük damları, Mezopotamya'nın bataklıklarını, bu bataklıklarda Afrika'dan getirilerek çalıştırılan köleleri, onların itirazlarını, isyanlarını, acılarını, umutlarını göremezsiniz...

Bunun için sarayın dışına çıkmayı, İslam tarihine başka bir pencereden bakmayı denemeniz gerekir.

Evet, İslam'ın öteki/aykırı tarihinden bahsediyoruz.

Bu yazıda konumuz, Zenc Hareketi'nin külleri üzerinde adalet, eşitlik, kardeşlik talepleri ile yükselmiş, mülkiyette ortaklaşacılığı savunmuş, İslam tarihinde doğal olarak ezilen kitlelerin ezeli önderi **"Ali"** yi bayraklaştırmış, İslam'ın öteki/aykırı tarihinden bir yüz: Karmatîler... Yani İslam'ın okuduğumuzda bize başka bir dünyadan bahsediliyormuş gibi gelen bilmediğimiz, bilemediğimiz, yok saydığımız dram ve trajedilerle dolu tarihinden bir yaprak...

Önce tarihi arka plan...

Üçüncü halife Osman bin Affan'ın, ikinci halife Ömer bin Hattab'ın toprak politikasında yaptığı iki önemli değişiklik, sonraki yıllarda büyük toprak sahipleri ve onlara *ikta* edilmiş topraklarda çalışan işçiler, emekçiler, toprak köleleri yani marabalar ordusu oluşturmuştu.

Ömer b. Hattab'ın özellikle Kureyş'in toprak sahibi olamayacağı ve Medine'den çıkamayacağı yolunda getirdiği yasağın kalkmasının İslam tarihinde sanıldığından çok fazla etkisi olmuştur.

Halife Osman'dan sonra Emevîler ve ardından Abbasîler bir ganimet, rant ve toprak ağaları devletine dönüşmüştü. Arabistan'ın, Irak'ın, Suriye'nin, İran'ın, Mısır'ın verimli topraklarına tek başlarına sahip olan aristokrat bir zümre ortaya çıkmış, saray hayatı, debdebe, tantana almış başını gitmiş, ezilen halk kitleleri adeta kaderine terk edilmiş, Afrika'dan (*zenc*), Hind'den (*zutt*) getirilen köleler bataklıklarda, pirinç tarlalarında, maden ocaklarında karın tokluğuna çalıştırılmaya başlanmıştı.

Sadece doğu eyaletindeki Hindukuş gümüş madenlerinde 10 bin işçi çalışmaktaydı. Altın batıdan, özellikle Nubya ve Sudan'dan getiriliyordu. Bakır Isfehan çevresinden elde ediliyordu. Basra körfezinden inci çıkarılıyordu. Altın ve zenci köleler Doğu Afrika'dan, misk Tibet'ten, kaliteli kumaş Malaga'dan, ipek elbiseler, toprak mamulleri ve kâğıt Çin'den, kilim ve yaygılar Ermenistan'dan, baharat değerli taşlar, ilaçlar, mızraklar ve kafûr Hindistan'dan, pamuk, ipek dokumalar, kâğıt, kürk ve Asyalı köleler Maveraünnehir'den, kilimler, başlıklar, meyveler ve içecekler İran'dan, keten elbiseler, eteklikler ve yaygılar Bizans'tan getirilmekteydi.

Böylece muazzam servetlere sahip tüccar tabakası oluşmuş, bir kısmının serveti milyonlara varmıştı. Mustağni bir sermayedar sınıf (bahçe sahipleri) oluşmuş, anonim şirket (Şirket el-Daman), bağımsız şirket (Şirket el-Muvefaza) türünde doğudan batıya uzanan dev şirketler (küresel sermaye!) meydana gelmişti.

İmparatorluk topraklarında yaşanan muazzam gelişmenin (büyüme!) Karmatîlerin felsefi proğramı olan İhvan-ı Safa Risaleleri'nde sınıfsal analize tabi tutulduğunu görüyoruz. İhvan-ı Safa o günkü toplumu üç tabakaya ayırır: Zenginler, orta halliler ve yoksullar...

İmparatorluğun büyük şehirlerinde böylesi bir gelişme ve büyüme yaşanırken iç bölgelerde sefalet de alabildiğine derinleşmişti. **"Ipıssız aşiyanlar, kimsesiz köyler, yıkık damlar"** kendi haline terk edilmişti. Buralarda binlerce kişi zor şartlarda çalışmakta ve yaşamakta idi.

Statükocu fıkıh zekâtı 40/1'de dondururken tarih akıyordu. Tarihin gerisinde kalmama çabası demek olan içtihat, bu uçurumu gidermek ve sefaleti ortadan kaldırmak için bir türlü işletilmiyordu. Böylece zekat kısa sürede nostaljik bir dini ritüel haline geldi, fıkıh kitaplarının sarı sayfalarına hapsoldu. Ama hayat durmadı, alabildiğine gelişti, karmaşıklaştı, çelişkiler derinleşti. Böylece Islam'ın yayıldığı yerlerde peygamberin rüyasının aksine zengin ile yoksul arasındaki uçurum kapanmak bir yana iyice açıldı...

Erken dönemlerden itibaren Mevâlîler, Şiîler, Haricîler,

Mutezilîler, Horasanlılar, Hürremîler, Zenciler, İsmailîler, Karmatîler gibi isyan hareketlerinin yatağının işte bu **"ıpıssız aşıyanlar, kimsesiz köyler, yıkık damlar"** olduğunu görüyoruz. Sosyal hayat boşluk kabul etmez; İslam'ın imparatorluklarla birlikte ortaya çıkan müreffeh yüzüne karşılık, öteki yüzünün de beraberinde yükseldiğini, tarih boyunca isyanlarla kendini gösterdiğini görüyoruz.

Sünnî zihin **"ıpıssız aşiyanlardan, kimsesiz köylerden, yıkık damlardan"** çıkan bu hareketlerin tarihini bilmez. Saray tarihçileri bu hareketleri aşağılık yaftalarla mahkum ederler. Bu tür kitaplarda **"zındıklık, sapıklık, dinsizlik, servet düşmanlığı, malda ve kadında ortaklık, namazı inkâr, sünneti red, Kabe'yi** yıkma, çapulculuk, haydutluk, teröristlik" gibi ithamların bini bir paradır.

İslam tarihini galiplerin gözüyle okuyanların beyinlerinin böyle yıkandığını, İslam'ın öteki yüzünün özenle yok sayıldığını görüyoruz. Bu amaçla *el-Muhtare* örneğinde olduğu gibi şehirleri yok edilmiş, kitapları yakılmış, tarihe sarayın penceresinden bakmamız sağlanmıştır.

Oysa tarihe sarayların penceresinden değil; **"kimsesiz köylerin, yıkık damların"** penceresinden bakabilmemiz lazım.

Buradan baktığımızda bambaşka bir tarih ile karşılaşırız.

Hamdan Karmat... Bir hamal...

Yaydığı fikirlerin adalet, eşitlik, kardeşlik, imamet esaslarına dayandığını görüyoruz.Giderek küçük guruplar oluşturmaya başlıyor. Köylere, bataklıklara, kabilelere, Abbasî aristoklarının topraklarında çalışan tuz işçilerine, yenilmiş Zenci kölelere adamlar (*daî*) göndererek fikirlerini yayıyor.

Mevâlîler (Abbasî burjuva sınıfına dâhil olmayan Müslüman sınıf) ve Zımmîler (Abbasî burjuvazisinden rahatsız gayr-i müslim sınıf) ve yönetimden rahatsız ezilen kitleler çağrısına kulak vermeye ve hareket giderek güçlenmeye başlıyor.

Karmatîlerin ilk günlerden itibaren eşitlikçi bir paylaşım hareketi olarak dikkat çekmeye başladığını görüyoruz. Harekete ka-

tılanlar için ilk farz **"infak"** (mal verme, paylaşım, bölüşüm) idi. Öyle ki bu namazdan bile önce geliyordu.

Hareketin sosyal hedefi zengin-yoksul ayrımını ortadan kaldırmak, köleliğe son vermek, toprak reformu yaparak iktalara (devlet tarafından zenginlere bağışlanan topraklar) son vermek, herkesi çalışır, üretir hale getirmek, İslam dünyasının hiçbir yerinde aç ve yoksul bırakmamaktı. Peygamberin rüyasında geçtiği gibi; bir kadın San'a'dan Hadremevt'e kadar tek başına gidecek, Allah'tan başka kimseden korkulmadığını görecekti... Bir adam elinde altın ve gümüşle günlerce dolaşacak, zekat verecek kimse bulamayacaktı...

Önce Ramazan ayındaki zekât, fitre ve sadakaları ortak bir havuza toplayarak başladılar. Harekete katılan her kadın ve erkek ortak havuza bir dinar verecekti. Hamdan Karmat buna giriş infakı (*hijra*) diyordu. Hareketin mensuplarından da ayrıca yedi dinarlık *ahd* veya *mithak* adı verdikleri yemin töreni infakı (*bulgha*) alınıyordu. Ayrıca 12 dinarlık tebliğe muhatap kişinin bölge daisi ile tanışması sırasında alınan vergi (*necva*) vardı. Giderek tüm servetlere beşte bir verme kuralı koydular.

Nihaî amaç giderek oranlı infaklardan özel mülkiyetin ortadan kaldırıldığı bir anlayışa geçmekti.

Bu amaçla Zenc hareketinin *el-Muhtare* şehri gibi, aşağı Mezopotamya'da "*Dâru'l-Hicre*" adlı bir şehir kurdular. Peygamberimizin hicret ettiği Medine'nin bir ismi de *Daru'l-Hicre* idi. Ona özenerek Medine'deki gibi bir **"kardeşlik iktisadı"** kurmak istiyorlardı.

Çok sayıda insan buraya toplandı. İşçiler, köylüler, efendilerinden kaçan köleler, kimsesizler, yoksullar akın akın şehre hicret etmeye başladı. Kimin neyi varsa buraya getiriyordu. Herkesten yeteneğine göre alınıyor, ihtiyacına göre dağıtılıyordu. Öyle ki kısa süre içinde silah ve at dışında özel mülkiyet **"gönüllü"** olarak kalktı. İranlı seyyah Nasır-Hüsrev *Daru'l-Hicre*'yi ziyaret ettiğinde insanların ne vergi, ne de aşar vergisi vermediğini söyler. Yoksul veya borcu olan bir kimseye işini kurması veya durumu düzelin-

ceye kadar infak farzdı. Toplumun diğer mensuplarının ilk görevi buydu. Bunu yapmadan namaz kılması boşunaydı. Borç (*karz/kredi*) sadece ortak havuzdan (*Beytu'l-mal*) alınabilirdi. Bütün kredi ve borç işlemleri buradan yönetilmekteydi. Tahıllar ücretsiz değirmenlerde öğütülürdü. Değirmencilerin ücretleri ve değirmen için gerekli tamir masrafları kamudan (*Beytu'l-mal*) karşılanmaktaydı.

Halife Osman b. Affan'dan beri devam eden ikta (zengine toprak bağışı) sistemini kaldırdılar. Toprak köleliğine son verdiler. Yoksul çiftçilere ekip biçme karşılığı toprağın kullanım hakkını verdiler. Kimse toprağın sahibi olamazdı. Toplumsal servetin dışarı çıkışını önlemek amacıyla kurşundan para bastırdılar. Uzak Doğu ve Hindistan başta olmak üzere bir çok ülkeye dış ticareti teşvik ettiler.

İranlı seyyah Nasır-ı Hüsrev *Daru'l-Hicre*'yi 443/1053 yılındaki ziyareti sırasında gördüklerini hayranlıkla aktarır... Şehirde yaşayanların sahip oldukları sığırlar, mücevherler, eşya vb. şeyler toplandı. Her köyde güvenilir kimseleri *dai* olarak seçtiler. Karşılık olarak bu idareci yoksullara elbiseler temin ettiler ve halkın ihtiyaçlarını karşıladılar. Böylece şehirde yoksul hiç kimse kalmamıştı. Herkes topluma yaptığı infakla büyük bir mertebeye layık olmak için sabırla ve gayretle çalışmaktaydı.

Kadınların hepsi elde ettiklerini getirdiler ve hatta çocuklar mahsule dadanan kuşları korkutup kaçırtmakla kazandıkları paraları bile vermekte idiler. Hiç kimse kılıcı ve silahları dışında şahsi mülkiyete sahip değildi. "Madem ki toprağımız var, kardeşlerimiz var, güven içinde yaşayabiliriz, şahsi mal biriktirmemize gerek yok" anlayışı yerleşmişti. Tek bir yoksul ve sakat kalmamakla üzere açlar doyurulmakta ve çıplaklar giydirilmekte idi.

Karmatîlerin kurduğu düzen içinde kadınlardın rolü üst düzeydeydi. İdarede yer almaları, üst düzey toplantılara erkeklerle birilikte katılmaları kadınların hareketteki rollerini göstermesi açısından kayda değerdir. Ayrıca kadınlar da kazandıkları parayı bu sebeple birliğe ödüyorlardı.

Malatî gibi abdest alırken ibriğini bir cariyesi, havlusunu başka cariyesi tutan saray tarihçisi böylesi kadın-erkek kardeşliğini anlayabilecek kafadan yoksun olduğundan **"Kadın erkek birlikte oluyorlar, erkeklerle rastgele yatıyorlardı"** diye alçakça yazabilmektedir. Bu kafanın, örneğin Medineli Ensar'ın, Mekkeli Muhacirlere **"İki eşim var, boşanayım biriyle sen evlen"** demesini, **"Karılarını misafirlerine sunuyorlardı"**(!) diye yazması işten bile değildir. Kafa bu olunca dilin de zembereği olmuyor...

Anadolu'daki **"Ahilik"** (kardeşlik) geleneği de Karmatîlerin felsefî prağramı olan **"İhvan-ı Safa"** risalelerine dayanmaktadır. Ahilikteki Lonca sisteminin İhvan-ı Safa Risalleri'nde yer aldığını Fuad Köprülü, Massignon ve Hodgson gibi yazarlar ittifakla söylerler. Lonca sisteminde bir borcun anapara dışında ödenecek miktarı yoktur. (Faiz yasaktır). Yıkıcı rekabete, tekelleşmeye izin verilmez. Ortaklaşa üretim ve paylaşım düzeni esastır. Böylesi bir esnaf ve ticaret anlayışı Karmatîlerin *Daru'l-Hicre*'sinde vardı. Osmanlı'nın ilk yıllarındaki Ahîlik ve sonraki yıllarda gelişen "Mirî" (kamu) toprak düzeni anlayışı da buradan gelmektedir

Karmatîlerin namazı, orucu, haccı inkâr ettiği iddiası meseleyi anlamamaktan kaynaklanıyor. Şöyle ki: Klasik Sünnîlik namaz, oruc, hac gibi **"nüsuk"**ları temel farz, mülk ile ilişkiyi ise nafile derecesinde görür. Kırkta bir zekât yeterlidir. İnfak zenginin himmetine bırakılmıştır. Halife Osman'ın Ebuzer'e dediği gibi kimseye ihtiyaçtan fazlasını verme mecburiyeti getirilemez. Ama örneğin fıkıh kitaplarında geçtiği gibi kişi namaz kılmaya mecbur tutulabilir, hatta kılmazsa kırbaç cezası bile verilebilir. Aksi halde dinin direği yıkılır(!).

Karmatîler ise tam tersini düşünüyor. Onlara göre dinde aslolan mülk ile ilişkidir. Kırkta bir zekât oranı hem Kur'an'da geçmez, hem de tarihseldir, değişebilir. Esas amaç zengin-yoksul ayırımının ortadan kaldırılması, mülkiyet ilişkilerine sosyal adalet, eşitlik, hakça paylaşım getirmektir. Dinin temeli buradan ortaya çıkar. Namaz, oruc, hac gibi **"nüsuk"**lar ise bireysel olup kişinin himmetine bırakılmıştır...

İşte Sünnî zihin bunu, namazı, orucu, haccı inkr olarak anlıyor.

Bu nedenle Abbasî şehirlerinin ortasında dev camiler var, ezanlar okunuyor, cumalar kılınıyor, hac kervanları törenle uğurlanıyor, sokaklarda kadınlar çarşafa bürünüyor. Fakat aynı şehirlerde zenginler debdebe, yoksullar sefalet içinde… Cami önleri dilenciden geçilmiyor, uzak beldelerde ıpıssız aşiyanlar, kimsesiz köyler, yıkık damlar sefaletin kucağına terk edilmiş… Nusuklar devlet eliyle öne çıkmış, meydana dikilmiş, mülkiyet ilişkileri ise kişinin insafına, gönlüne, himmetine bırakılmış…

Karmatî şehrinde ise zengin yok, aç ve yoksul kalmamış, dilenene de rastlanmıyor. Şehrin meydanında devasa tapınaklar yok, isteyen cami yaptırıyor, oruç tutuyor, hacca gidiyor. Mülkiyet ilişkileri devlet eliyle öne çıkmış, meydana dikilmiş, nusuklar ise kişinin insafına, gönlüne, himmetine bırakılmış…

Siz olsanız hangisinde yaşamak isterdiniz?

Çağımızda bize ilham verecek hangisi?

Peygamberimizin her türden sünnetini küçük yaşlardan beri ezberlediniz: Sarık, cübbe, sakal, misvak, kabak yemeği… Oysa bunların sünnetle ne alakası var?

Ama bir sünnetlerin anası (*ummu's-sunne*) var ki, nedense kimse yanaşmaz: **Mal biriktirmezdi!**

Malum sünnet diye Kur'an'ın ete kemiğe bürünüşüne, peygamberimizde yaşar/yürür hale gelişine diyoruz.

Adam peygamberin kürsüsünden konuşuyor ve konuştuğu, yazdığı üzerinden mal biriktirmede hiçbir beis görmüyor. Peygamberden daha fazla mülk sahibi olmaya utanmıyor. Eğer bu mülk yığma matah bir şey olsaydı, kimse merak etmesin en önce Peygamberde olurdu. Öyle ya Allah **"nimetini"** en önce, herkesten önce resulünde görmek isterdi, değil mi?

Karmatî hareketinin en önemli yönü ilmî ve kültürel faaliyetlere verdikleri önemdir. Bu açıdan baktığımızda büyük alimler çıkardıklarını ve dev eserler ürettiklerini görüyoruz. En başta "İhvan-ı Safa Risaleleri"nin onlara ait olduğu biliniyor. İbn Nedim, hareketin ilk kurucusu Hamdan Karmat'ın kayınbiraderi Abdan'a ait olduğunu belirttiği dört eserden bahseder: *Kitâbu'l-Hudûd, Kitâbu'l-Melâhim, Kitâbu l-Mizân, Kitâbu'l-Makâsıd…* Abdullah el-Mağribi ise Karmatîlerin hukuk normlarını oluşturan kişi olarak bilinir. 50 eseri olduğu belirtilir. Bu eserlerden 20 kadarı günümüze ulaşmıştır. En önemle eseri "*Deâimu'l-İslâm fi Zikri'l-Helâl ve'l- Haram*" Karmatî fıkhının abide eseri olarak kabul edilir. Arapça basımı mevcuttur.

Böyle onlarca âlim ve fikir adamı yetiştirmişler. Ünlü Hallac-ı Mansur da Karmatî olduğu suçlaması ile 8 yıl hapiste tutulduktan sonra asılmıştır. Hallac'ın da Karmatî fikirleri doğrultusunda ihtiyaçtan fazla mal biriktirmeyi haram saydığı, devrin mülk sahiplerine Ebuzer gibi isyan ettiği, birçok fakihin **"Enel-Hak"** sözünün idamı gerektirecek bir söz olmadığını, fıkhî mülahazalara dayanarak cevaz çıkamayacağını söylemesine rağmen, asıl sebep başka olduğu için idam edildiğini biliyoruz. Bizlere hep 'kendini tanrı yerine koydu, onun için idam edildi' diye öğretildi. Hâlbuki asıl sebep teolojik değil; ekonomi-politikti. **"Lehu'l-mülk"** diye haykırması, kavmin iktidar ve zenginlikten şımarmış ileri gelenleri (*mele-i mütref*) takımına, müstağnilerine, bahçe sahiplerine isyan etmesiydi. Bu fikirlerin toplumda yayılması çok tehlikeli görüldüğü için ve o devirde bu fikirlerin savunulduğu ana muhalif akım Karmatîler olduğu için, onlara destek verdi. Bundan daha tehlikeli birisi olur muydu?

Karmatîlerin **"Şiî"** oluşuna gelince…

Doğrusu işin bu tarafı ile hiç ilgilenmiyorum. İlham alınacak hiçbir yön de bulamıyorum. Kanımca **"Sunnî saltanat ideolojisi"** nasıl iktidar mezhebi olup devrini tamamlamışsa, **"Şiî imamet mitolojisi"** de ezilen kitlelerin bir zamanlar kurtuluş umudu idi. O da devrini tamamladı.

Cabirî'nin dediği gibi her ikisi de aşılmadıkça İslam dünyasının önünde yeni ufuklar açılmayacaktır.

İnşa çağında bize yeni bir dil lazım.

Sosyal adalet, infak, mülkiyet ve ekonomi-politik yaklaşımları bakımından Karmatîlik benzeri hareketlerde Peygamber ocağı-

nın ateşini gördüm. Geçmişin külüne değil; ateşine talipseniz yabana atmayın derim.

Bu nedenle de "İslam'ın 'yoldaş'larının ('refik'lerinin)", insana bir kez daha 'tarih hiç ibret alınsaydı tekerrür eder miydi' dedirten yenilmiş ve fakat görkemli tarihini saygıyla selamlıyorum. Tabi çoğu dinî, felsefî ve mezhebi fikirlerinin zamanı geçti, devir çok değişti ama ekonomi-politik görüşlerinin gayet Kur'anî ve Peygamberimizin mülk ile ilgili tutumuna paralel olduğunu, bu nedenle de ilham ve esin kaynağı olabileceği görüşündeyim.

(Tavsiye kitap; *Ortadoğu'da marjinal bir hareket*: *Karmatîler*, Yrd. Doç. Dr. Abdullah Ekinci, Odak, Ank., 2005).

İBN-İ HALDUN'DAN MÜLK DERSLERİ

MALUM İbn-i Haldun'un (öl. 1406) *Mukaddimesi*'nde en temel kavram **"mülk"**...

Öyle ki, tüm *Mukaddime* **"mülkün tabiatına dair"** derinlemesine analizdir. *Mukaddime*de mülk, kök anlamına uygun olarak **"iktidar ve mal"** anlamında kullanılır. Mülkün iktidar boyutuna daha fazla değinilirken mal boyutu da ihmal dilmez.

Mal-emek-değer arasındaki ilişkileri köklü bir şekilde ele alan İbn-i Haldun, Karl Marx'ın (öl. 1883) ekonomi politiğini andırır açıklamalar yapar. Öyle ki bilmeyen birisi bu metinleri okuyunca İbn-i Haldun'u beş yüz yıl öncesinden Marx'ın hocası bile zannedebilir.

Malum Marx, *Das Capital*'e **"meta"** ile başlar. "*Meta dışımızdaki bir nesnedir*" tanımıyla başlayan eser tümüyle **meta, mal, para, sermaye, emek, değer** kavramlarına, bunların birbiriyle ilişkisine ve dönüşümlerine ayrılmıştır.

Bunlar aynı zamanda Kur'an kavramlardır; **meta, mal, altın ve gümüş/dinar** (para), **ruûsu'l-emval** (sermaye/anapara), **sa'y, kesb** (emek)...

İbn-i Haldun'a göre **amel ve sa'y** (*emek, çaba, hizmet, mesai, iş, çalışma*) bütün iktisadî faaliyetin temelidir. Emekle elde edilen şeye *rızk, kesb, künye, iktina, müktena* (*birikim, teraküm*), *menfa-*

at, istifâde, fayda, hâsıla ve kâr, mefâd, servet, sermaye, zahire adını verir. Ona göre emekle üretilen malın bir kıymeti *(değer)* vardır. Bu değer o malı meydana getirmek (*tahsil*) için harcanan emeğin değerine denk ve eşittir. (Marxda metanın kullanım değeri). Şu halde malın hiç bir kıymeti yoktur. Önemli olan o malı üretmek için harcanan emektir, dolayısıyla malın fiyatı, mala harcanan emeğin karşılığı anlamına gelir (shf. 889).

İbn-i Haldun'a göre nerede rızk ve gelir varsa orada nüfus çoktur. Rızk nüfusa değil; nüfus rızka tabidir. Diğer bir ifadeyle maddi şartlar manevi şartları belirler (Marx'da alt-yapı üst-yapı). Mülk ve devletten ahlaka varıncaya kadar her türlü toplumsal değeri belirleyen maddi şartlardır (shf. 990).

İbn-i Haldun, geçim şekilleri ve kazanç yollarını başlıca dört kısma ayırır;

1- **Zirâ'a** (tarım, çiftçilik/maddi üretim),

2- **Sınâ'a** (ilim, kültür, el sanatları/manevi üretim)

3- **Ticâre'** (alım-satım)

4- **İmâre'** (emirlik, yöneticilik)

İbn Haldun'da bu sıralama aynı zamanda üstünlük sıralamasıdır da.

Ziraat, mahiyeti icabı diğer tüm maişet yollarından önce gelir. Zira ziraat/çiftçilik teorik düşünceye ihtiyaç göstermeyen basit, tabiî ve fıtrî bir geçim yoludur. İbn Haldun'a göre çiftçilik genellikle bedâvet aşamasında kalan toplulukların mesleğidir. İlk, en eski ve tabiî olması sebebiyle çiftçilik aynı zamanda Hz. Âdem'in de geçim yolu olmuştur.

Sanatlar, çiftçilik gibi tabiî/basit değil mürekkep, ilmi, fikir ve nazar (düşünce) gerektiren bir uğraştır. Yani, kafa yorma, el sanatı, zihni uğraş, ilim, kültür ve yetenek gerektiren bir iştir. Bu haliyle sanatlar (sınaî) bedâvet aşamasını geçmiş hadâret aşamasını yaşayan toplulukların geçim yoludur. Bu işlerin piri ise aynı zamanda ilk terzi olan Hz. İdris'tir.

Ticaret ise, İbn Haldun'a göre ziraat ve sanatlar gibi üretici değil; üretilenleri alıp-satıcı bir meslektir. Bu açıdan ticarette kurnazlık ve hilekârlık çok görülür.

İmaret ise geçinmek için siyasi gücü ve idari makamı kullanarak kahren başkasının malına el koymak yoluyla olur. Dolayısıyla İmaret (devlet işi) tabiî bir geçim yolu değildir. İbn-i Haldun, imaret dediği devlet işlerini tabiî geçim yolu olarak görmez. Devlet işinde çalışan memurları kendi başına iş yapamayan, kadınımsı (*acz ve muhannes*) insanlar olarak tavsif eder. Başkasının işinde çalışmayı adamlık (*erkeklik*) nokta-i nazarından iyi bir şey olarak görmez. İbn-i Haldun'a göre sermayesini korumak ve zengin olmak için devlete yanaşmayanlar, kendi tabiriyle "boyun eğip yaltaklanmayanlar" servet sahibi olamazlar. Çünkü makam mal getirir. Kim iktidar makamlarını ele geçirirse veya iktidarı elinde tutan asabiyet sahiplerine yanaşırsa (yaltaklanırsa) zenginleşir... Öyle anlaşılıyor ki İbn Haldun iktidar sınıfını, siyasi/askeri güçleriyle sırf yöneticilik yaparak geçinen yiyici, asalak bir sınıf olarak görmektedir (shf. 890-92).

İbn-i Haldun'un bu dört temel geçim yolundan ilk ikisine iyi, diğer ikisini de kötü baktığı anlaşılıyor. Ona göre ziraat ve sanatlar kişinin doğrudan kendi emeği ve alın terine dayandığı için en muteber geçim yoludur. Ancak her iki muteber (ve asil) geçim yolu genellikle insanları zengin etmez. Bunun için insanlar zenginleşmek için ya devlete yanaşıp yaltakçılık (*mudâhene*) yaparlar ya da ticaret kurnazlıklarıyla zengin olmaya çalışırlar. Bu sebeple Kur'an en çok imaret (iktidar/devlet) ve ticaret (alım-satım) işiyle meşgul olanların haksızlıklar yaptığını bildiği için sürekli olarak bu kesimlere ahlaki öğütler verir, adalete, doğruluğa, dürüstlüğe ve erdemli davranışlara çağırır. (shf. 889-92)

İbn-i Haldun'un hadarî (şehirli) bir meslek olarak gördüğü sınaî (sanat, zenaat, üretim, bir şey icat etmek) uğraşlar bugün anlaşıldığı anlamdaki "sanatçı" kavramından çok daha geniştir. Onun kendi zamanından örnekler vererek anlattığı sanat kollarından bazıları şunlardır; çifçilik, mimari, marangozluk, dokuma ve dikiş, ebelik, tıp, kitabet, sahaflık, musiki, hesap vs. Buradan anlaşılıyor ki, İbn-i

Haldun sınai mesleklei derken şehirli bir toplumun topyekün üretim hasılasını anlamaktadır. Bugün bir milletin üretim/istihdam/ihracat potansiyeli neyse İbni Haldun'un "sınai" uğraş dedigı şey odur. Bilim, kültür, sanat, inşaat, tekstil vs. üretime dayalı tüm alanlar "sınai" uğraşların içine girer. Nitekim bugün bile İbn Haldun'un "sınai" kavramı "sanat/sanayi" olarak kullanılmakta ve her tür üretim ve yaratıcılık kasdedilmektedir.

İbn-i Haldun, hadarî rekabeti ve ilerlemeyi işte bu sınaî yaratıcılığın gelişmesine bağlamaktadır. "*Sanatlar ancak taliplerinin fazla oluşuyla iyileşir ve ilerler.*" sözünün bugün için anlamı gayet açıktır: "Üretim, istihdamı ve ihracatı doğurur." Bunu hangi ülke en iyi yaparsa kalkınmış ve ilerlemiş olan da odur. Her alandaki sınaî üretim iş kollarının çoğalmasına sebep olur, işsizlik ortadan kalkar. İyi ve kaliteli mallar ürettince insanlar sizden alışveriş yaparlar. Giderek dünyanın başka yerlerine ürettiğiniz malları satar, ihraç edersiniz. Böylece ülke kalkınır, mamur hale gelir. "*Harab olmaya yüz tutan şehirlerde sanatlar noksanlaşır.*" sözünün anlamı da ortadadır: "*Eğer bir ülkede istikrar olmazsa sınaî yaratıcılık* (üretim) *durur.*"

İbn-i Haldun "umran" kuramını inşa ederken iç içe geçmiş tam on bir mukaddime yazmıştır. Bu mukaddimelerde ele aldığı konular esas itibariyle şunlardır:

Genel Mukaddime; **Tarihin** doğuşu

1- Mukaddime; **Toplumun** doğuşu

2- Mukaddime; Ümranın doğuşu

3- Mukaddime; **Irkların** doğuşu

4-5- Mukaddime; **Ahlakın** doğuşu

6- Mukaddime; **Dinin** doğuşu

7- Mukaddime; **Medeniyetin** (Bedevilik/Hadarilik) doğuşu

8- Mukaddime; **Devletin** (Mülk ve Asabiyet) doğuşu

9- Mukaddime; Şehirlerin doğuşu

10- Mukaddime; İktisadın (Ekonomi) doğuşu

11- Mukaddime; **Bilimin** (İlimler) doğuşu...

Öyle görünüyor ki, İbn-i Haldun'un giriştiği iş bir tarih felsefesi/sosyoloji olmak durumundadır. Nitekim kendisi, değil İslam âleminin dünyanın ilk sosyoloğu kabul edilmiştir. Zira **Aristo**'dan beri tarih ve toplumsal ilimler "bilim" olarak görülmüyordu. İlk defa İbn-i Haldun, **Aristo**'ya katılmayarak, "Doğanın nasıl yasaları varsa tarihin ve toplumsal olayların da bir yasası olmalı" diyerek, tamamen kendi orijinal "icadı" olarak ümran ilmini kurmuştur.

Bu açıdan bakıldığında İbn-i Haldun, modern sosyoloji akımları içinde toplumsal olarak da bir "yasa" bulmaya çalışan **Comte, Durkheim** ve **Marx**'a benzer. Bulduğu yasa veya yasalar yer yer bunlarınkiyle örtüşür. Öte yandan sosyal olaylarda tıpkı doğadaki gibi genel-geçer yasaların olamayacağını söyleyen **Weber, Poper** vb.den ayrılır. Yine tarihsel olayların kendi zamanlarının ürünü olduğunu, bütün bir tarihsel zamanlar için geçerli yasalar olamayacağını söyleyen **Dilthey**ci tarihselcilik ve toplumsal olaylardan öte doğada bile böyle yasalar olduğunu iddia edip her şeyi o tekçi yasayla (veya yasalarla) açıklamaya girişmenin ve toplumda veya doğada değişmeyen hakikatler aramanın mutlakçılık, tekçilik, dogmatizm, totallik vs. olduğunu söyleyen **Fayarabend, Derrida, Deleuze, Lyotard** vb. tarzı post-modernlik İbn-i Haldun'a yabancıdır.

İbn-i Halduncu söylem daha çok post-modern değil modern söylemle örtüşür. Yakından bakıldığında **Comte**'nin "metafizik, teolojik, pozitif dönem, üç hal kanunu" kavramları, **Marx**'ın "alt yapı, üst yapı, sınıf çatışması, emek" vb. kavramlarıyla İbn-i Haldun'un "mülk, asabiyet, bedevilik, hadarilik, ümran" kavramları aynı mantığın yani toplumsal/tarihsel alanda bir takım "yasaların" bulunduğu, bunların tecrübeyle aranıp bulunabileceği mantığının ürünüdür.

Öte yandan "ümranın kanunlarını bulma" noktasında bir Rönesans aydını gibi düşünen İbn-i Haldun, Rönesansın sonucu

olan "modernitenin insan ahlakı üzerindeki etkileri" konusunda ise post-modern söyleme yaklaşır. İbn-i Haldun bir anlamda şöyle demektedir: "Bedevilikten hadariliğe geçiş şu kanunlara göre olur. Ama hadariliğin insan ahlakını bozduğu, kötü sonuçlar doğurduğu da bir gerçektir. Bu açıdan eleştirilmedir..."

Bu noktada İbn-i Haldun "hadariliğin ahlaki bozulmaya yol açtığı" düşüncesiyle 15. yüzyıl sonrası yükselen moderniteye (İbn-i Haldun jargonuyla yeni bir hadarileşme) ilk ciddi eleştirileri yönelten **J.J. Rousseau**'ya benzer. **Rousseau**, "Bilim ve icatların gelişmesiyle insanlar sadelikten ve doğallıktan uzaklaşmış, kendine yabancılaşmıştır. Ahlak ve erdem yerine bilgiçlik önem kazanmıştır. İnsanlar duygusuz kuru akılcı bir yaratık haline gelmiştir..." diyordu.

İbn-i Haldun hadariliğin, **Rousseau** da modernitenin sonuçları konusunda hemfikirdir. Ancak her ikisi de bunu bütün kötü sonuçlarıyla beraber bir olgu olarak kabul eder. Bu durumdan kurtulmanın yolu tekrar eski doğal hale dönmektir. Ancak şehirli toplumların tekrar köylüleşmesi de mümkün değildir. Yani medeniyetin tersine çevrilmesi de imkânsızdır. Bunun için yapılması gereken şey her ikisine göre de "şehirde doğallığı korumak"tır.

Bunu İbn-i Haldun "Kanunlar zora, baskıya ve korkuya dayanırsa, bu, halkın tesirli metanetini kırar, mukavemet kabiliyetini yok eder. Zulme uğramış (şehir) insanına tembellik ve bezginlik çöker..." şeklinde açıklar. **Rousseau** ise "Devletin görevi insanların doğallığını korumak ve gelişmelerini sağlamaktır. Bu da ancak toplum ile devlet arasında gerçekleştirilecek bir sözleşmeyle mümkün olur..." der.

Görülüyor ki, her iki düşünür de "şehirde özgürlük"ten yanadır. Böylece insanların ilk doğal hali korunmuş olacak, kendine güvenen, cesur, yaratıcı bireyler toplumsal gelişmenin dinamiği olmaya devam edeceklerdir. Yine İbn-i Haldun'un "Şehirdeki baskıcı kanunların insanları köreltiği, bezginleştirdiği, yaratıcılığı öldürdüğü, şehirli hadarinin kaypak, kurnaz, ürkek hale geldiği" görüşü Çinli filozof **Lautse**'nin "Baskıcı ülkelerin insanları riyakar olur" sözüyle de örtüşür.

Keza İbn-i Haldun'un birinci mukaddimede anlattığı "Mülkün (devlet, hükümdar) ortaya çıkışı tabiî/fıtridir" görüşü, **Huig de Groot**'un "doğal devlet" görüşüyle, "İnsanlar şehirdeki iş bölümü, yabani hayvanlardan ve hemcinslerinin tecavüzlerinden korumak için kudretli bir el (hükümdar, devlet) ihtiyacı içine girerler" görüşü, **Locke**'un "Devletin görevi savunma ve çıkar çatışmasını düzenlemek/adalet, hukuktur" görüşüyle, "İklimin (coğrafyanın) insan karakteri üzerinde etkileri vardır" görüşü, **Montesquie**'nün "Kanunlar milletlerin manevi yapılarına göre olmalıdır, her milletin yaşadığı coğrafyanın etkisiyle oluşan manevi bir tabiatı vardır" görüşüyle, "Değer o malı meydana getirmek (*tahsil*) için harcanan emeğin değerine denk ve eşittir" sözü de **Marx**'ın "metanın kullanım değeri" dediği şeyle tıpa tıp aynıdır.

Doğrusu *Mukaddime*'yi okudukça bu eseri yazan kişinin hangi çağda yaşadığı konusunda insan oldukça şaşırıyor. Evet, bu satırların yazarı 1408 yılında vefat etmiştir! Tam altıyüz sene önce söylenmiş sözlerdir bunlar...

İslam dünyasında hadisinden kelamına, tasavvufundan tefsirine; Gazzalî, Eş'arî, Sufî, Selefî, Şiî, Sunnî yüzlerce, binlerce ekol oluşmasına rağmen neden İbn-i Halduncu bir ekol oluşmamıştır?

Meta, mal, emek, altın, gümüş, sermaye, infak, kenz vb. onlarca kavram doğrudan Kur'an'da geçmesine rağmen neden fıkhın muamelat kısmını aşamayarak Kur'an'a dayalı bir ekonomi-politik bu topraklarda yeşerememiştir?

İbn-i Haldun, altıyüz sene önce (14. yüzyıl) bunu başlatmıştı, neden devam etmedi, edemedi?

İbn-i Haldun'un fikirleri neden batı toprağında boy attı da, İslam toprağında yeşeremedi?

Düşünün...

KORKU İMPARATORLUĞU

YERYÜZÜNDE bir **"Korku imparatorluğu"** hüküm sürüyor.

İnsanoğlunu korku ve kaygılarından esir alan bir korku saltanatı bu.

Türkiye'yi korkular yönetiyor... Dünyayı korkular yönetiyor... Çünkü **"insanı"** korkuları yönetiyor.

"Dışarıdaki çatışma" diyor Mahmud Muhammed Taha, aslında **"İçteki çatışmanın dışavurumudur. Asıl korku insanın içindedir..."**

Ne korkusu?

Üç tür **"kadim korku"** olduğundan bahsediyor:

1- Ne yiyeceğim? Ne giyeceğim? Ya hastalanırsam? Nerede tedavi olacağım? Yani **"Kahrolası şu hanede evlâd-u iyâl var"** korku ve kaygıları...

2- Ya tutuklanırsam? Ya hapse atarlarsa? Yani "Erzurum'da çevirdiler yolumu/Beş on polis bağladılar kolumu" korku ve kaygıları...

3- Ya ölürsem? Mezarın ötesinde ne var? Yani "Ben kimim ve bu hal neyin nesi" korku ve kaygıları...

M. Muhammed Taha'nın projesine göre içteki bu korkuların dışarı vurmasıyla insanoğlu bu üç tür korku ve kaygının esiri ol-

makta...

Tarih boyunca her tür sömürücü sistemler birinci korkudan, her tür baskıcı, despot diktatörlükler ikinci korkudan, her türden nihilist akımlar da üçüncü korkudan beslenmekte...

İnsanoğlunun bu korkuları yenmesi halinde sömürücü sistemler ortadan kalkacak, baskıcı diktatörlükler yıkılacak, nihilizm de sona erecektir. M. Muhammed Taha'ya göre, çağımızda bu korkular ancak eşitlikçi, toplumcu bir düzen (iştirâkiyye), tam demokrasi ve dinin (maneviyat) el ele vermesiyle yenilebilir. Çünkü ona göre toplumcu bir düzen (iştirâkiyye) birinci korkunun, tam demokrasi ikinci korkunun, din ve maneviyat da üçüncü korkunun panzehiridir.

1985 yılında Sudan diktatörü Numeyri tarafından "irtidat" (dinden çıkma) suçlaması ile 76 yaşında idam edilen M. Muhammed Taha, buna "İslam'ın ikinci mesajı" demekteydi. Kendisi "Bazı yasak kitapların verdiği dinç duygular" familyasındandır. (Mahmud Muhammed Taha'nın hayatı, fikirleri ve projesi hakkında ayrı bir makale yazacağım)

Demek ki, dünyadaki "korku impatorluğunu" kendi içinde mantıki tutarlığa sahip bütüncül bir sistem dâhilinde yenmek ve alaşağı etmek mümkündür. Bu öyle bir bütüncül sistem olmalı ki, insanoğlunun hem ekonomi-politik korkularını, hem siyasi ve sosyal korkularını, hem de ontolojik yalnızlık korkularını yenebilmeli. Bunu tek başına ne iştirâkiyye (sosyalizm), ne demokrasi, ne de tek başına 7. yüzyıl şartlarında "Medine dönemi ahkâmı" ile oluşmuş İslam'ın "birinci mesajı" sağlayabilir.

Bunu ancak İslam'ın (özellikle Mekke dönemi ayetlerinde ortaya konan) evrensel mesajlarını çağımıza getirerek, ekonomi-politik ayetlerini ortaklaşacı/toplumcu, siyasi ve sosyal ayetlerini tam demokrasi temelinde yorumlayan ve tek insana (bireysel ruha) yönelik ayetlerini de Allah'a ve ahiret gününe iman temelinde ele alıp ibadetle taçlandıran "İslam'ın ikinci mesajı" sağlayabilir.

Böylece şehrin bezgin insanı güçlenmiş, Kur'an'ın ***"Onlar için korku yoktur ve üzüntü (kaygı, endişe, tasa) da duymayacaklardır"*** müjdesi gerçekleşmiş, İslam'ın ekonomik, politik ve ontolojik içeriği "çağın idraki içinde" ete kemiğe bürünmüş olacaktır.

Görüldüğü gibi M. Muhammed Taha'nın "korku imparatorluğuna" karşı önerdiği alternatif en azından tartışılmaya değer görünüyor...

Kur'anda sürekli tekrar edilen "replik"lerden birisi de ***"Onlar için korku yoktur, üzüntü de duymayacaklardır"*** (*ve lâ havfun aleyhim ve lâ hum yehzenûn*) ayetidir.

Korku ve hüzn (endişe, kaygı, tasa)...

Kur'an bunların olmadığı bir dünyadan bahsediyor.

Burası "cennet" olsa bile dünyadan bağımsız değildir. Çünkü cennet, Kur'an'ın aynı zamanda dünyevî ütopyasıdır. Ütopya "hiç olmayacak yer" değil, "şu anda olmayan, ama çalışıldığı takdirde olması pekâlâ mümkün olan yer" demektir.

Bu anlamda "cennet" sınıfsız toplumu ifade ediyor. Orada "tevhid" yani sınıfsız tek toplum var. İnsanoğlu orada iç, dolayısıyla da dış korkularını yenmiştir. Aç ve açıkta kalma, siyasal despotizm, sosyal baskı, ontolojik yalnızlık korku ve kaygıları yoktur. Bu anlamda cennetin (doğal toplumun) özgür insanı korkularını fethetmiş insandır. Onun için onda "korku (*havf*) yoktur, kaygı da (*hüzn*) olmayacak"tır. İnsanın özgürce kendini geliştirmesi ve yüceliklere ulaşması için önce bu ilkel korku ve kaygılarını yenmesi lazım. Aksi halde korku ve kaygı cehenneminin çukurlarında dürtüleri ile yaşayan hayvan gibi debelenip dururuz.

"Cehennem" ise sınıflara ayrılmış, parçalanmış toplumu ifade ediyor. Orada "şirk" yani parçalamalar, bölmeler, sınıflamalar, kastlar, kabileler vardır. İnsanlar kavmiyet, milliyet, meslek, mülkiyet, cinsiyet ayrımcılıklarına tabi tutulurlar. Keskin çelişkiler derinleşir, aç ve açıkta kalmamak, tedavi olmak gibi en tabiî ihtiyaçlar, ana diliyle konuşmak, kendini ifade etmek, kimliği ile tanınmak, saygı görmek gibi en tabiî haklar için bile debelenip durmak zorunda kalırız. Hayat yük olmaya başlar, insanda yaşama sevinci bırakmaz. Doğmak anlamsız bir tekrara, yaşamak gerek-

siz bir uzantıya dönüşür. Artık doğmak dünyaya atılmışlık, ölmek de tezek olmakla eşdeğerdir. İktisadî uçurumlar, yıkılmaz otoriteler, aşılmaz duvarlar, ebedi statüler... Böylesi bir topluma/ülkeye/dünyaya korku ve kaygı egemendir. İnsanları yöneten kendileri değil; korku ve kaygılarıdır. Oysa bunların hiç birisi "cennette" (doğal, özgür toplumda) yoktur...

Peki, yukarıdaki üç kadim korkunun (*havf*) ve kaygının (*hüzn*) panzehiri acaba nedir?

1- ***"Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık infak edenler, karşılıklarını Allah'tan mutlaka alacaklardır. Onlar için korku yoktur, kaygı da duymayacaklardır."*** (Bakara: 274)

Yani: Ya aç ve susuz kalırsam? Ya hastalanırsam? Çocuğum nerede okuyacak? Nerede tedavi olacağım? "Kahrolası şu hanede evlâd-u iyâl var" korku ve kaygısının panzehiri gece ve gündüz, gizli ve açık infak; vermek, paylaşmak, bölüşmektir. Bu, bir toplumda açlık, susuzluk, barınma, sağlık, eğitim gibi tabiî ihtiyaçların garanti altına alındığı bir düzeni ifade eder. Burada infakı insafa bırakılmış nafile bir ibadet olarak değil; oluşturucu, düzenleyici, yaptırım ifade eden ekonomi-politik ilke olarak okuyoruz.

Böyle olunca toplum fertlerinin aç ve açıkta kalma, barınma, hastalık, yaşlılık, eğitim ve sağlıktan kaynaklanan korkuları olmayacak, kaygı da duymayacaklardır. Malların gece ve gündüz, gizli ve açık infak edilmesinin Allah'tan gelecek karşılığı (*ecr*) bu değilse nedir? Bu cennetin dünyevî yüzüdür. Uhrevî yüzüne gelince O'nun imanı bizde, bilgisi Allah katındadır.

Kur'an, böylesi bir düzenin eninde sonunda (âhir) kurulacağını, sağduyunun bunu gerektirdiğini, sağduyu sahiplerini dile getirerek şöyle açıklar: ***"Sağduyu sahipleri (ashâbu'l-a'râf) simalarından tanıdıkları bir takım adamlara diyecekler ki: 'Ne zenginliğiniz, ne kuru kalabalıklarınız, ne de büyüklük taslayıp durmanız işe yaramadı. Allah bunların yüzüne bile bakmaz (rahmet etmez) diye yemin ettiğiniz (yoksullar) bunlar mıydı?' Girin cennete! Onlar için korku yoktur, kaygı da duymayacaklardır."*** (A'raf: 48-49)

Burada "*Ashabu'l-A'raf*"ı insanlığın sağduyusu olarak okuyoruz. Sağduyu şunu söyler: İnsanlardan bir kısmının aç ve açıkta kalması, yoksun ve yoksul bırakılması, güven, saygı ve onurdan yoksun bir şekilde korku ve kaygı içinde yaşaması, buna karşın diğer bir kısmının mal yığması, tekebbür içinde şımarması zulümdür... İşte cennet (doğal, özgür toplum) bu zalim ayrımın, korkunun (*havf*) ve kaygının (*huzn*) ortadan kalktığı yerdir. Bunun için deniyor ki: Sağduyu sahipleriyle birlikte girin cennete...

2- ***"Firavun ve adamlarının şerrinden korktukları için, önceleri Musa'ya halkının bir kısım (gençlerinden) başka iman eden olmadı. Çünkü Firavun, yeryüzünde gücü ele geçirmiş acımasız bir despottu."*** (Yunus: 83)

Yani: Ya tutuklanırsam? Ya hapse atarlarsa? "Erzurum'da çevirdiler yolumu/Beş on polis bağladılar kolumu" korkusunun panzehiri, Firavun örneğinde görüldüğü gibi, ülkede/yeryüzünde gücü ele geçirmiş "korku imparatorluğunun" sona erdirilmesidir. Despotluk, tiranlık ve diktatörlüklerin alaşağı edilmesidir.

Öyle ki, bu diktatörlükler sürekli olarak korku yayarlar: ***"Firavun 'bırakın beni öldüreyim Musa'yı da Rabbine dua etsin*** *(de kurtarsın onu)*. Çünkü dininizi/devletinizi değiştirmesinden veya ayaklanma çıkararak ülkede karışıklık *(fesat)* çıkarmasından korkuyorum' dedi." (Mü'min: 26)

Görüldüğü gibi böylesi ülkelerde, ülkeyi yöneten diktatörün/diktatörlüğün korkularıdır. Bir korku kumkumasına girmişlerdir. Halk da diktatörlüğün korkularından korkmakta ve ancak bir kısmı (cesaret sahibi gençler vs.) bu korkuya teslim olmamaktadır.

Böylesi korku imparatorluklarında, İbn-i Haldun'un tabiriyle halkın "tesirli metaneti" kırılır. Çinli bilge Laotse'nin dediği gibi de "Baskıcı ülkelerin halkı kaypak ve ikiyüzlü olur." Bu durumda diktatörün korkak olması da tabiîdir.

İşte böylece "korku" bir ülkeyi teslim alır. Akılları ve dimağları işletmez, gözleri görmez, kulakları duymaz hale getirir. Bundan çıkmanın yolu korkunun yeşermediği, kaygının da bitmediği bir düzen kurmaktır. Onun için cennette (doğal dünya, özgür top-

lum) korku (*havf*) yoktur, kaygı (*huzn*) de olmayacaktır...

3- ***"Rabbimiz Allah'tır deyip, doğruluk ve dürüstlük yolunda yürüyenler için korku yoktur, kaygı da duymayacaklardır."*** (Ahkâf: 13)

Yani: Ya ölürsem? Mezarın ötesinde ne var? "Ben kimim ve bu hal neyin nesi?" korku ve kaygısının panzehiri, Allah'a ve ahirete iman ile erdemli ve dürüstçe yaşanmış bir hayattan (*amel-i sâlih*) başkası değildir. Böyle bir insan ölümden neden korksun? Mezardan sonra ne olacağından neden endişe etsin? Dünyanın saçma, hayatın anlamsız olduğu nihilizmine neden kapılsın? Dürüstçe bir hayat sürdükten sonra ona kim ne yapabilir? Gizli günahları olmayan birisinden daha güçlü kim olabilir? İnsanı esir alan asıl kendi günahları değil midir? Ortaya çıkacağından korkmadığın bir "şantaj kasedin" yoksa senden daha cesur kim olabilir? "Ya yalan, iftira?" denirse onun mumu yatsıya kadar yanar. "Ya haset, çekememezlik?" denirse o da sahibini ateşin odunu bitirdiği gibi yer bitirir, sana hiçbir şey olmaz.

İnsanı ontolojik yalnızlık korkusundan kurtaran "Allah'a iman" nasıl bir şeydir? Bu bir teoloji mi, yoksa yaşayan, canlı bir tecrübe mi? "Hiç kimse iki efendiye kulluk edemez. Ya Allah'a tapacaksınız, ya da (para tanrısı) Mamon'a" diyen İsa acaba ne demek istiyor?

İman, "emniyet, güven" kökünden gelir. Bir şeye inanmak, "ona güvenmek, itimad etmek" demektir. Düşünün... Hayatta Allah'a mı yoksa paraya mı daha çok güveniyorsunuz? Hangisi size güven veriyor? Hangisinin adını duyunca yüzünüz gülüyor, içinize güven doluyor?

"Peşin parayı duyunca nasıl da gülüyor" veya "Parayı sevmem ama stresimi alıyor" sözünden de anlaşılacağı gibi aslında biz Allah'a inanmıyoruz, imansız yaşıyoruz. Çünkü imanın yarısı risktir; dış dünyada "nesne" olmayan bir şeye inandığımızı söylemekteyiz.

Soru şu: "Yarın ne yiyeceğim" diye sorulduğunda "Şu parayı al, sana bir ay yeter, korkma" diyen birisi mi, yoksa "Allah var, korkma" diyen birisi mi size daha çok güven veriyor? Aslında neye iman ettiğimizin belli olması için, zorlayıcı bir içkinlikle iki şıktan sadece birini işaretleyin...

Ne oldu? Zorlanıyorsunuz değil mi? Evet, iman böyle bir şey işte.

"Allah var, korkma" demek, aslında "hayat var, toplum var, tabiat var, toprak, su, hava, ateş, rızık ve rızık kaynakları var, kardeşlerim var, bunlar daha büyük, kalıcı, sıcak, güvenmeye ve dayanmaya daha layık..." demektir. İşte böyle bir toplumda (cemaat/comun) yaşayan için korku (*havf*) yoktur, kaygı (*huzn*) da olmayacaktır.

Korku ve kaygı dolu zihin, bunlara inanmayan zihindir. Çünkü paradan başka kimseye güvenmemekte, olmayınca fakir kalmaktan, olunca fakir düşmekten ödü kopmaktadır. Her daim korkarak yaşamaktadır. Korkularının esiri olmuş, kaygıları onu teslim almıştır.

Üç kadim korkunun (ekonomik, politik, ontolojik) pençesinde kıvranan insanoğlu...

Bu korkular sebebiyle sömürücü sistemlere, despotik idarelere teslim olan ve hiççiliğin çukurunda debelenen insanoğlu...

Şimdi böyle bir insan özgür müdür?

Neydi özgürlük?

Korkularını fethetmek, kaygılarından kurtulmak...

Korkunun üremediği, kaygının türemediği bir dünya kurmak...

Korku imparatorluklarına, kaygı saltanatlarına son vermek...

Ya sonra?

Sonra mı?

Asıl iş ondan sonra başlıyor.

1 MİLYAR İNSAN HANGİ SUÇUNDAN DOLAYI AÇ?

16 Ekim Dünya Gıda Günü nedeniyle BM haberi:

"Birleşmiş Milletler (BM) dünyada açlık sorunu yaşayan insan sayısının 1 milyarı geçtiğini açıkladı. BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ile Dünya Gıda Programı'na (WFP) yayınladıkları ortak raporda, dünyada açlıkla mücadele eden insan sayısının, 2009 yılında 100 milyon artarak, 1 milyar 20 milyona ulaştığını bildirdi. Raporda, bu sayının son 40 yıldaki en yüksek aç sayısı olduğu ifade edildi. FAO Genel Sekreteri Jacques Diouf rapor açıklanırken, 'Aç insanların sayısındaki artış tahammül edilemez noktada' dedi. Diouf, 'Açlık sorunun yok edilmesi için ekonomik ve teknik olanaklarımız var, ancak açlığı sonsuza kadar yok etmek için eksik olan siyasi iradedir' diye konuştu..."

Görüldüğü gibi 1 milyar 20 milyon insan **"yeryüzünün"** sokaklarında aç dolaşıyor.

Oysa kıssaların anasında ne deniyordu: ***"Orada (yeryüzünde) aç kalmazsınız, çıplak olmazsınız, susuzluk çekmezsiniz, güneşin sıcağında yanmazsınız."*** (Taha: 118-119)

Yani **"yasak ağaçlardan"** (adam öldürmek, hırsızlık, yolsuzluk, fuhuş, zulüm, işgal, şiddet, sömürü vb.) yediğiniz takdirde açlık, çıplaklık, susuzluk, yanma; ateş, kaos ve krizden kurtulamazsınız...

Bunlar olmadığı takdirde yeryüzü sizin için **"cennet"** aksi halde **"cehennem"** olur...

Yeryüzünün cennete veya cehenneme çevrilmesi bizim kendi ellerimizle yaptıklarımızdan dolayıdır...

Her kim her sabah üzerine güneşin yeniden doğduğu, çiçeklerin açtığı, nehirlerin aktığı, kuzuların melediği, kuşların uçuştuğu, insanların cıvıldadığı bu yeryüzü cennetini **"yasak ağaçlara"** dokunarak **"cehenneme"** çevirirse ettiğini bulacaktır. Her kim de cehenneme çevrilmiş yeryüzünü tekrar cennete dönüştürmek için çalışırsa karşılığını eksiksiz bulacaktır...

İşte dünyaya böylesi bir bakışa Ali Şeriati **"Tevhidi Dünya Görüşü"** diyor.

Yani kozmosu bir ve bütün halinde kavrama, yeryüzünü bir ve bütün halinde kavrama, insanlığın bir ve bütün olduğuna; renk, ırk, kavmiyet, milliyet, cinsiyet, mülkiyet bakımından Allah'ın önünde eşit ve özgür olduğuna inanma...

Tüm insanlığı *Ehlullah* (Allah'ın ailesi) gibi görme...

Buradan bakılınca tevhid ve şirk bu birlik ve bütünlükle ilgili olur.

İnsanları renk, ırk, kavmiyet, milliyet, cinsiyet ve mülkiyet bakımından ayıran ve parçalayanlar Allah'a (bire/bütüne) şirk koşmuş olurlar.

Burada **"Allah"** teolojik bir kavram değil; bilakis sosyolojik ve antropolojik bir kavrayıştır. Hasan Hanefi'nin dediği gibi Kur'an'a baktığımızda Allah'ın kendisini teorik değil, **"pratik"** bir düzeye yerleştirdiğini görürüz. Allah bir logos değil, fakat daima bir fiil halindedir. Allah, akılla kavranabilen bir obje, bir fikir, bir kategori değil, fakat bir **"davranış"** ve **"vaziyet alış"**tır. Allah, tanımlamadan uzak fakat varlığın yanında olup epistemolojiye değil ontolojiye dâhildir.

Bu durumda diyebiliriz ki, **"Allah"** insanların dünyasında ihtiyaç, umut ve arayışlarda ortaya çıkmaktadır. Muhammed'in Allah'tan aldığı, okyanustan kabına dolan kadardır. İhtiyacınız, umudunuz ve arayışınız oranında kabınızı doldurabilmektesiniz. Siz ihtiyaç hissetmez, umut bağlamaz ve aramazsanız kabınız bomboş olacaktır. Yani dışınızda değil, içinizde Allah yok demektir. Kör açısından güneş neyse ihtiyaçsız, dertsiz, umutsuz ve arayışsız biri için de Allah odur...

Madem Allah ihtiyaç, dert, umut ve arayış oranında insanların dünyasında tecelli ediyor, şu halde Allah, insanın en temel ihtiyacı neyse onun arayışında görünür (müzahir) oluyor. Bu ise, kıssaların anasında değinilen açın, çıplağın, susuzun ve yanan adamın arayışında ortaya çıkıyor. Demek ki, Allah açın, çıplağın, (maddi ve manevi) susuzun ve yanan adamın ruhu ve umudu olarak inkışaf ediyor; yani keşf ve müşahade olunuyor ("Fakirin neyi var Allah'tan başka" veya "Umut fakirin ekmeğidir")...

Kanımca bunun böyle olmasını Allah istemiş görünmektedir. Sanki insanların dünyasında dipten gelen bir arayış dalgası halinde müzahir (kural, ilke ve değerleriyle görünür hale gelen) olmak istemektedir...

Bu nedenle tarih boyunca peygamberlerin hep "yoksulun, açın, çıplağın, susuzun ve güneşin sıcağında yanan adamın" sesi ve soluğu olarak ortaya çıktığını görüyoruz.

Ne garip bir cilvedir ki, yoksulların ve açların sesi olmak tarihte ilk defa modern çağda materyalist ve 'Allahsız' bir ideolojiye kalmıştır. Bu nedenle de tutmuyor. Çünkü eşitlik söylemi biraz 'irrasyonel' ve fakat imkânsız değildir. İnsanoğlunu dünyanın acımasız dönen çarkı karşısında, ancak bitmek tükenmek bilmeyen derin bir maneviyatla beslenen adalet özlemi ve eşitlik arayışı ayakta tutabilir. Aksi halde teker teker yıkılır ve teslim olur. Kuşaklar boyu süremez. "Mümkün, gerçekten daha fazla gerçektir."

Bu nedenlerledir ki, **"yeryüzünde 1 milyar aç"** meselesi her şeyden önce **"Allah"** davası ile ilgilidir. Kur'an perspektifinden bakarsak bu tevhid-şirk konusuna girer. Çünkü Kur'anda şirk kavramının geçtiği ilk yer **"Bahçe sahipleri"** kıssasıdır. **"Keşke Rabbime şirk koşmasıydım"** diyen Bahçe sahibi zengin dindarlık iddiasında ve fakat bahçesine (sermayesine/tarlasına/parasına/

mülküne) tapmaktaydı.

Demek ki, bugün peygamber gelse, 14 asır önce ***"Bu kız çocukları hangi suçudan dolayı öldürüldü?"*** diye çağa seslendiği gibi, bugün de ***"1 milyar insan hangi suçundan dolayı aç?"*** diye soracaktı. Gelen ilk ayetler buradan başlayacaktı. Allah ilk buradan çağa seslenecek, yoksulların ve açların lehine, mülk sahiplerinin ise aleyhine olarak tarihin akışına müdahil olacaktı.

İlk 23 surede o günün 9 büyük mülk sahibi kabile ağasını; **Velid b. Muğire, Umeyye b. Halef, Ebu Cehil, Ebu Süfyan, Ebu Leheb, Utbe b. Rabia, Ebu Amr es-Sakafi** vb. eleştirerek işe başladığı gibi başlayacaktı. Çünkü bunlar bir tanrıya inanan, namazında niyazında insanlardı. Kâbe'nin yeniden yapımında Velid b. Muğire "haram para getirilmemesini" istemişti... Ebu Cehil beş vakit (evet beş vakit) namaz kılıyordu. *"Vay o namaz kılanların haline"* ayetinin yer aldığı *Maun* suresi onun hakkında nazil olmuştu... Bunların çoğu Kâbe'yi yedi defa tavaf eder, cünüp olunca boy abdesti alır, Ramazan ayında oruç tutarlardı... (İbn-i Habib'in *el-Muhabber* adlı eseri cahile dönemi Araplarının dini hayatına dair çok kıymetli bilgilerle doludur. Oradan anlaşılıyor ki, İslamda dini ibadetlerin (*nusuk*) hiç birisi yeni değildi; hepsini başta yukarıdaki elebaşılar olmak üzere cahiliye Arapları yapıyordu).

Demek ki, bugün olsa, örneğin Türkiye'nin en zengin 9 büyük ailesini; **Koç ailesi** (6 milyar dolar üzeri), **Sabancı ailesi** (6 milyar dolar üzeri), Şahenk ailesi (5-6 milyar dolar), Ülker ailesi (5-6 milyar dolar), **Doğan ailesi** (4-5 milyar dolar), **Tara ailesi** (4-5 milyar dolar), **Eczacıbaşı ailesi** (3-4 milyar dolar), **Yazıcı ailesi** (3-4 milyar dolar), **Dinçkök ailesi** (3-4 milyar dolar) gibi büyük mülk sahiplerini aynı onları eleştirdiği gibi eleştirerek **"ilk mesajlar"** başlayacaktı...

Aynı şekilde yeryüzünün 9 büyük mülk sahibini; Warren Buffett (**Yatırımcı/62 milyar dolar**), Carlos Slim Helu (**Telekom/60 milyar dolar**), Bill Gates (**Microsoft/58 milyar dolar**), Lakshmi Mittal (Çelik/ 45 milyar dolar), Ingvar Kamprad (**Ikea/31 milyar dolar**), K. P. Singh (**Gayrimenkul/ 30 milyar dolar**), Oleg Deripaska'yı (**Aluminyum/28 milyar dolar**) **eleştirerek küresel çapta** "ilk mesajlar" **başlayacaktı...**

Çünkü çağımızın yerel ve küresel çapta "Bahçe sahipleri" **bunlar ve bunların** "zuhruf"**una (altına, paraya, lükse, şatafata) özenen daha yüzlercesidir...**

Bunlara sorsan önceki çağlarda olduğu gibi ***"Mallarımız üzerinde dilediğimiz gibi hareket edemeyeceğimizi sana namazın mı emrediyor ey Şuayb?"*** (Hud: 87) diyecekler, ***"İsterse Allah'ın doyuracağı kimseleri mi biz mi doyuracağız?"*** (Ya-sin: 47) diye müstağnileşecekler, ***"Yanlarındaki ile eşit hale gelmekten"*** (Nahl: 71) ödleri kopacak ve ***"Zenginliği kendi aralarında dönüp dolanan bir devlete"*** (Haşr: 4) dönüştürdükleri için onu korumak adına her yola başvuracaklardır.

Bunun böyle olacağını görmemek için Kur'an'ı teberrürken ve ölülerin arkasından okuyup durmak lazımdır(!).

İşte çağın peygamberâne misyonu bunların karşısına dikilip "Lehu'l-mülk" diyen söylemdir. Yani Mülk Allah'ındır (herkesindir/kamunundur). Allah'ın toprağı, suyu, merası, otlağı, bağı, bahçesi, doğalgazı, petrolü, alimunyumu insanlığın ortak mülküdür. Bunlar üzerinde tekel oluşturulamaz, adilce paylaşılmalıdır. Hiç kimse tek başına bunların baronu ve ağası olamamalıdır.

BM raporlarına göre Afrika kıtasındaki açlık sorununu çözmek için 40 milyar dolara ihtiyaç var. Yukarıdaki listeye bakın, örneğin ilk sıradaki Warren Buffett'in tek başına serveti 62 milyar dolar!

Mesele gayet açık değil mi?

Yeryüzünde 1 milyar insan aç dolaşıyor, öte yandan bir adam tek başına bir kıtanın açlık sorununu çözecek servete sahip!

"Bugün peygamber olsa, işe ***"1 milyar insan hangi suçundan dolayı aç?"*** diye sorarak başlardı" ne demek anlaşılıyor olmalı...

Çünkü Kur'andan okuduğuma göre söylüyorum, Allah'ı en çok rahatsız eden şey, kendi yarattığı dünyası üzerinde "aç, çıplak, susuz ve güneşin sıcağında yanan" insanların bulunmasıdır. Tevhid açısından birinci ve ilk mesele budur. Yeryüzünde dikili putlar bile sonraki meseledir. Çünkü "put" dediğiniz açların ve yoksulla-

rın emeği ve alınteri üzerine dikilen şeydir.

Allah'ı en çok hoşnut eden şey ise, zenginler ve yoksullar arasındaki uçurumun giderildiğinin görülmesidir. Yeryüzünün bütün tapınaklarından yükselen ayinler, okunan dualar, kesilen kurbanlar bile bundan daha önemli değildir.

Madem Allah insanların ihtiyacı, umudu ve arayışında müzahir oluyor, kurtarıcı beklemeye ne gerek var? Umudu ve arayışı diri tutmak, canlandırmak, yaymak ve örgütlemek Allah'ın gören gözü, işiten kulağı ve yürüyen ayağa olmak demek değil mi?

Ve bu hemen yanı başımızdan başlamalı değil mi?

"1 milyar insan hangi suçundan dolayı aç?" sorusu, bu nedenle çağın insanî ve ilahî sorusudur. ***"Bu kız çocukları hangi suçundan dolayı diri diri gömüldü?"*** sorusunun çağa tercümesidir.

"Yaşayan Kur'an" çağa bu soruyu sorar, peşine düşer, dava eder.

Ta ki, son aç doyuruluna, son çıplak giydirilene, son susuz suya kavuşana, son yangın söndürülene kadar... Ve bunlara neden olanlar alaşağı edilene kadar...

"EBUZERLEŞMEYELİM İNŞALLAH"

İHTİYAÇTAN fazla mal haramdır, hırsızlıktır... Açlar, yoksullar dururken villalar almıyor, ciplere biniliyor... Altın ve gümüş yoksullar üzerinde hegomonya kurmak için kullanılıyor... İnfak edilmiyor... Mülkte şirk koşuluyor... Bahçe sahipleri kıssası ölülerin ardından okunup duruyor... Kırkta bir diye bir şey tutturulmuş gidiyor... Komşusu açken tok yatmamak için zengin mahallelere taşınanlar var... Sokaktaki açtan, yoksuldan haberiniz var mı? Bu din yeryüzünün sokaklarında aç gezen 1 milyar insan için ne diyor hocam? Bu din *fekku ragabe* (kölelere özgürlük!) diyerek başlamadı mı hocam?..."

Çevresinde tefsir sohbetleri, fıkıh dersleri yapmasıyla ünlü hocaefendi, yanına gelen gencin bu türden heyacanlı konuşmaları karşısında once yutkundu, sonra ensesini kaşıdı, vereceği cevabı düşündükten sonra söyle dedi: **"Tamam seni anlıyorum, gençsin heyecanlısın. Şimdi namaz vakti, namaza kalkalım inşallah..."**

Namazdan sonra çıkarken kapıda gencin kulağına eğilerek kafa konforu rahat o esaslı nasihatını verdi: **"Ebuzerleşmeyelim inşallah!"**

"Ebuzerleşmeyelim..."

Bu söz, uyuşmuş, asude **"dindar zihnin"** klasik repliğidir.

İslam tarihinin bütün imparatorluk fıkhını özetler.

Bu kafaya göre Ebuzer aşırılığın adıdır.

Bu tür refleksif tepkilerle dindar zihin kendi kendine kafa konforunu iade etmek ister.

Buna benzer bir kaç refleks daha var. Bizzat şahit olmuşumdur.

Kur'an'ın ilk 23 suresinden örnekler vererek anlatıyorum mesela.

Yanıma yaklaşıyor ve şöyle diyor: **"Bunlar senin şahsi fikirlerin Kur'an öyle demiyor değil mi?**

Ben de diyorum ki: "Öyle desem rahatlayacak mısın? İyi o zaman... He bunlar benim şahsi fikirlerim. Kur'an öyle demiyor. Alak suresi zenginlikle tuğyan arasında ilişki kurarak başlamıyor. Kalem suresinde ilk bahçe sahipleri kıssasını anlatmıyor. Mülk sahiplerini ısrarla eleştirmiyor... Bunlar tamamen indi görüşlerim. Kur'an'ın ilk meselesi mülk değil; havadan sudan bahsediyor. Bahçe sahiplerini ölülerinizin arkasından okuyasınız veya geceleri uykudan önce iyi gelir diye anlatıyor. Bankadaki paracıklarına, yengenin kollarındaki altın ve bileziklere bir şey olmayacak, merak etme(!)"

Böyle deyince **"Oh be!"** diyor ve gayet rahatlamış ve kafa konforu iade edilmiş bir halde gidiyor.

Veya aynı tornadan çıkmış gibi başka bir refleks; **"Bunlar solculuk, İslam'da böyle şeyler yok. Sen solculardan etkilenmişsin..."**

Ona da **"Ya evet, 30 yıl önce Mamak'ta solcularla yatmıştım, oradan kalmış, Kurtulamadım gitti yani"** diyorum.

Dindar zihin kendi Kitabı ile yüzyüze gelmekten kaçıyor!

Bunun için zihni, refleksif olarak rahatlayacağı bir bahane arıyor. Kendisini rahatlatacak, gerçekle yüzleşmekten kurtaracak bir argüman buldu mu ona sarılıyor ve kafa konforunu bozacak "tehlikeli fikri" dışına atıyor...

"Ebuzerleşmeyelim inşallah" bunun tipik örneği.

Ebuzerleşince ne olacaksa?

Aç ve açıkta kalacağını, elinde avucunda ne varsa infak edeceğini, Hint fakirleri gibi olacağını, çoluk çoçuğunun sersefil olacağını sanıyor.

Sanki biz bunu söylüyoruz.

Tam tersi Ebuzerleşmeyelim dediği şey, bunlar olmasın diyedir. Ama kendi celladına gülümsersen böyle oluyor.

1- "(Ortalamasından) **bir ev, bir binek** (araba) **saliha bir eş, yıllık 4 bin dirhem** (aylık 3-5 bin TL) **gelir. Ve bunları alabilecek, evirip çevirebilecek bir iş, ticaret, ortaklık vs." her yetişkine farzdır.** (Bunlar sahih rivayetlerden hesaplanarak çıkarılmıştır).

2- **" Bunlar temel ihtiyaçtır, mülkiyet değil. İhtiyaçtan fazlası mülkiyet olup kanımca Müslümana haramdır, hatta hırsızlıktır. Mülk Allah'ındır!"**

3- **"Bundan fazlasını biriktirmeyecek, infak edecek, paylaşacak, bölüşeceğiz. Bireysel kurtuluş ve köşe dönmeyi değil; toplumsal kurtuluş ve dayanışmayı esas alacağız. Badireleri ancak böyle aşabiliriz. Peygamberimiz böyle yaparak zulüm çemberinim kırmadı mı?"**

3- **"Dinimizin atar damarı buradadır. Bunu yapmayan kendini baştan aşağı gözden geçirmelidir..."**

İşte bu aktüelleştirerek çağa taşıdığımız söylemlere **"Ebuzerleşme"** diyorlar.

"Ne sırıtıyorsun, anlattığım senin hikâyen" diyen Ebuzer söylemine **"Ebuzerleşmeyelim"** demek...

Hep kahır, hep kahırr...

"Hep kahır, hep kahır" dedirtecek başka bir örnek daha:

Yalova'da konferans vermiş İstanbul'a evine dönüyordu... Oturduğu koltukta cep telefonunu unuttuğunu otobüsten inince anladı. Telefonunu almak için bir hamleyle otobüse doğru koştu. Tam o esnada geriden gelen bir otobüsün çarpmasıyla otagarın yağmurdan ıslak parkeleri üzerine serileverdi...

Üzerine gazete kâğıtları örttüler.

"Şurada bir adama otobüs çarptı, ölmüş galiba" sesleri duyuldu. **"Profesörmüş, İbrahim Canan yazıyor"** dediler...

Gazeteler **"Profesör cep telefonu uğruna öldü"** diye yazdığında o defnediliyordu.

Ah benim güzel hocam!

Böyle yalnız ve gariban ölümlere dayananam.

Nitekim haberi duyduğumda dayanamadım.

Otogarları bilirim, çok gelip giderim öyle.

Yalnız biner, yalnız inerim.

Yalnızlık bana hep ümmetin o görkemli yalnızını hatırlatır.

Issız çölde yalnız yatan Ebuzer...

Bu ismi duyunca elektrikleniyorum. İçimin derinlikleinden bir heyecan dalgası yükseliyor. Titriyorum ve haykırasım geliyor.

Ah benim güzel hocam!

Sen öyle yalnız ve gariban otogar köşelerinde ölmeyesin diye meydanlara atılan, sarayların duvarlarını inleten Ebuzer hakkında aşağıdaki sözleri söyleyen sen mi olmalıydın?

Beni tarifsiz elemlere garkettin. Kahrıma kahır kattın.

Senin ölümüne mi yanayım, İstanbullu Ebuzer'in Ğifarlı Ebuzer için söylediklerine mi yanayım, "klasik dindar zihnin" aşağıdaki sözlerinde kendini ele veren hal-i pür melâline mi yanayım, neye yanayım...

Bakın otogar köşelerinde ölüp üzerine gazete kâğıtları örtülen İstanbullu Ebuzer Canan hoca, Ğifarlı Ebuzer hakkında neler yazmış;

"*Zamanımızda solcu fikirlere bulaşanlar, sermaye düşmanlığına **Ebu Zerr'i** örnek vererek İslam'ın da zenginlere, ferdi zenginliğe karşı olduğunu söylemektedirler. Burada hataya düşülmektedir. Evet. **Ebu Zerr**, ashabdandır, hemde büyüklerinden. Ve Rasulullah ashabının hepsinin doğru yolda olduklarını söylemiştir, bu da doğrudur. Ancak gözden kaçan bir husus var. **Hz. Muaviye** de ashabdan, **Hz. Osman** da, **Ebu Hureyre** (r) da. **Hz. Osman** devrinde hayatta olan ve **Ebu Zerr'e** katılmayan büyük çoğunluk niye görmemezlikten geliniyor. İslam'ın bir başka dusturu da ihtilaflı hususlarda çoğunluğun iltizam edilmesidir.* Ümmet-i Muhammed de sıratı mustakim olacak. *Geniş cadde "**Hz. Osman ve Hizbi**'nin yoludur. **Ebu Zerr** Hazretleri'nin görüşü ferdi kalmaktadır. Cadde-i Kübra olamamaktadır. Her isteyen o ferdi, o dar yolda gidebilir, kimse İslam adına o yolda gideni itham edemez, mani olamaz. Ama o yolu beğenip tercih edenler de öbür yolu, çoğunluğun yolunu itham edemez, buna hakları yoktur. Ve ümmet ferdi patikalara değil, büyük çoğunluğun cadde-i kübrasına sevkedilir. Dinimiz zekât, sadaka gibi emirler yerine getirildiği taktirde servete karşı değildir...*" (Prof. Dr. İbrahim **Canan**, *Kütüb-ü Sitte Muhtasarı*, c. 3, s. 540)

"*Ashab arasında ihtilaflı meselelerde ümmete rehber olacak esas ekseriyetin görüşüdür. Ferdi anlayışlarda ısrar etmek, İslami espiriye uymaz. **Ebu Zerr'in** görüşüne saygı duyulur ama İslam budur denemez. Belki "İslam'a aykırı değil, dileyen tatbik edebilir, onu tatbik etmeyen itham edilemez" denebilir. Zira ashab olsun, tabiîn olsun, zekâtı vermek kaydıyla para biriktirmenin caiz olduğunda ittifak ederler. Ashabdan büyük zenginler bile çıkmıştır...*" (Prof. Dr. İbrahim **Canan**, *Kütübü Sitte Muhtasarı*, c. 7, s .337).

Ah benim güzel hocam, ah!

İşte bizim hâl-i pür melâlimiz bu.

"Aç sabahlayıp da kılıcını çekmeyene şaşarım" diyen Ebuzer, sen böyle olmayasın diye savaşmıştı. Şimdi o çölde yatıyor, bak onun yerine söylüyorum: **"Otogar köşelerinde ölen yoksul bir ilahiyat profesörünün, zenginleri savunan birisi olduğuna şaşarım."**

Ne hazin bir durum!

İşte bunlar İslam'ın yaman çelişkisidir.

Yoksulların, ezilenlerin, açların, alınıp satılanların, kölelerin ta-

rihteki son dinî çığlığı olarak, "**fekku ragabe** (kölelere özgürlük!)" diyerek doğmuş, ilk 23 surede mülk sahiplerini bombardımana tutarak, okurlarına ilk bahçe sahipleri kıssasını anlatarak başlamış, **"Lehu'l-mülk"** sesleriyle servet kalelerini, **"Lailahe illallah'** nidalarıyla imparatorluk duvarlarını yıkmış bir dinin sonraki hocaefendileri, profesörleri, şehyleri, mollaları, tutar o yıkılan kalelerin ve duvarların savunucusu ve hatta koruyucusu haline gelirler.

Kendisi de bir Ebuzer'dir, ama Ebuzer'i açlıktan öldürenlere övgüler düzer.

"Kendi cellâdına gülümser."

Yaşadığı hayata bakmaz, ilhamını hayatın içinden almaz. "700 yıllık eserlerlerle averelik eder." Sırf **"Böyle gördük dedemizden"** kör gelenekçiliği yüzünden Seyyid Kutup'un tabiri ile **"haraketu'l-fıkıh"** üretmez; **"varakatu'l-fıkıh"**ı tekrar eder durur.

Oysa o varakatu'l-fıkıh (eski kitaplarda/sahifelerde yazılı fıkıh) Ömer'i vuranların, Ebuzer'i çöle gömenlerin, Ali'yi hançerleyenlerin, Hüseyin'i susuz bırakanların, Harre'de Medine'yi yağmalayarak 900 sahabe kadınına tecavüz edenlerin ve Kâbe'yi mancınıkla ateşe verenlerin fıkhıdır.

O fıkıhtan bir şey çıkmaz. Zenginlerin, kodamanların, cariye ve köle sahibi olma peşine düşmüşlerin, **"fekku ragabe"**yi tersine çevirenlerin fıkhıdır.

O fıkıhtan bir şey çıkmaz. Sultanların, saray ahundlarının, harem ağalarının, zindandan İmam-ı Azam'ın kırbaçtan morarmış cesedini çıkaranların, hile-i şer'iyecilerin, kırkta bircilerin fıkhıdır.

O fıkıhtan bir şey çıkmaz. Çünkü maharref bir Ehl-i Kitap fıkhı haline gelmiş durumdadır. Defteri dürülmeli, tarihe intikal etmeli ve "Müslüman Ehl-i Kitap fıkhı" muamelesine tabi tutulmalıdır.

Çağa **"hareketu'l-fıkıh"** lazımdır. Yani ilhamını doğrudan doğuya Kur'andan alan, sokağın tozuna toprağına bulanmış, hayatın atardamarlarından fışkırıp gelen, suyu ilk kaynağından içen; Peygamberin, Ömer'in, Ali'nin, Ebuzer'in düştüğü yerden kalkan, da-

ima yoksulu, ezileni, mazlumu, dışlanmışı, yalnızı, garibi, azınlıkta kalanı koruyan ve kollayan yaşayan fıkıh...

Yaşayan Kur'an fıkhı bu olmak icap eder.

Yazılarındaki bu zenginlik anti-patisi nedir böyle diyeceksiniz...

Okuduğum Kur'an'da zengini öven ve zenginliği teşvik eden bir tek ayet görmedim. Varsa bilen meydan okuyorum, göstersin. Övülen ve teşvik edilen sürekli olarak paylaşma, verme ve bölüşmedir.

İslam'ı yıkan üç şeyden (3m) ilki kesinlikle mülk meselesidir.

Hz. Peygamber ümmetin şirke düşeceğinden korkmamış ama mal mülk sevgisinden korkmuştur. Hasan-ı Basri bu ümetin putunun mal tutkusu olduğunu söylemiştir.

"Vermek için zengin olmalıyım" lafı içi boş bir avuntudur. Böyle olanlar nedense sonra hep **"Ebuzerleşmeyelim"** demeye başlıyorlar.

Kanımca kişinin kendisine **"Ben zenginim"** demesi bile Kur'an'ın hem lafzına hem ruhuna aykırıdır: ***"Siz yoksulsunuz, Allah'tır zengin olan."*** (Muhammed: 47/38)

Allah'ın sürekli olarak "mülk O'nundur, zengin O'dur, aziz O'dur, büyük O'dur, kibriya O'dur" vb. şekilde kendini yüceltmesi, tabiri caizse "kibirli" konuşması, aslında, bizdeki kibri kırmak içindir. **"Birbirinize tanrılar gibi davranmayın, oturun oturduğunuz yerde, ne olduğunuzu sanıyorsunuz siz? Sonunda ölünce üç gün sonra leşiniz kokacak, dâhi sandığınız o beyninizi mezarda kurtlar-böcekler yiyecek..."** dedirtmek içindir...

Bu halk bunları öğrenmeli. Hocalar, şeyhler, mollalar uyanmalı. Otogarlar'da ölüp giden yoksul profösörler, ölmeden önce geçmişe eleştirel bakmalı, yaşayan fıkıh üretmeli. İslam kalkarsa buradan ayaga kalkacak...

Aksi halde **"Ebuzerleşmeleyim inşallah"** sözü ile daha çok uyutulacağız...

DEVRİMCİ Z AHİTLİK

ALİ Şeriati'nin **"Devrimci zahitlik"** dediği mülk (iktidar ve mal) ile ilgili algılayış ve duruş, Kur'anda çok yerde ele alınır ama en çapıcı olanı Hadid suresindedir... Bakın nasıl.

"Biliniz ki, dünya hayatı bir oyun, eğlence, süs, aranızda övünme, güç ve zenginlik yarışından ibarettir. Yağmuru düşünün... Bitirdiği ot çiftçileri imrendirip heyecanlandırır. Bir de görürsün ki, sararıp solmuş sonra da çerçöp olmuş! Ahirette ise ya şiddetli bir azap, ya da bir bağışlama ve hoşnutluk vardır. Dünya hayatı gelip geçici bir zevkten başka bir şey değildir... Bu nedenle siz Rabbinizin affına nail olmaya bakın. Allah'a ve Peygamberine iman edenler için hazırlanmış olan yerler ve gökler kadar geniş cennet için yarışın. İşte bu Allah'ın lütfudur ki, onu lâyık gördüğüne verir. Allah çok büyük lütuf sahibidir... Yeryüzünde ve insan hayatında size isabet eden hiç bir şey Bizim irademiz olmadıkça meydana gelmez. ***Bu Allah'a göre kolaydır; bundan hiç şüpheniz olmasın... Bu şundan dolayıdır; elinizden gidene üzülmeyesiniz ve elinize geçenle de şımarmayasınız. Çünkü Allah kendini beğenmiş şımarıkları sevmez... Bunlar hem cimrilik ederler hem de insanlara cimriliği emrederler. Her kim vermekten kaçınırsa bilsin ki Allah zengindir, övgüye layık olan O'dur."*** (Hadid: 20-24)

Demek ki, bir oyun, eğlence, süs, aramızda böbürlenme (*tefâhur beynekum*), güç ve zenginlik yarışı (*tekâsür amvâlüküm*

ve evlâdukum) olan, çer çöpe dönen bahçeye benzeyen, gelip geçici bir zevklenmeden ibaret olan **"dünya malı"** elimize geçtiğinde şımarmamalı, geçmediğinde de kederlenmemeliyiz. Bilakis **"dünyada adalet"** istemeli ve buna talip olmalıyız. Hemen sonraki ayetlerde buna geçilir:

"Biz peygamberlerimizi söze dayalı apaçık delillerle gönderdik. Onlarla birlikte insanlıkta adalet daim yaşasın diye kitabı ve mizanı indirdik. Ve kendisinde hem çetin bir sertlik, hem de insanlar için birçok faydalar olan demiri indirdik. Bütün bunlar, Allah'ın kendisine ve peygamberlerine içtenlikle/gıyabında yardım edenlerin kimler olduğu bilinsin diyedir. Allah çok güçlüdür, üstündür; bundan hiç şüpheniz olmasın." (Hadid: 25)

Demek ki, dünyadan el etek çekmek bir yana, bilakis içine içine dalıp bir taraftan **"hak ve adalet"** istemeli, bunun için **"kitabı"** rehber almalı, insanlar arasında hassas teraziler (**mizan**) kurmalı; sadece adaletten yana taraf olmalı, ayırımcılık, kayırımcılık yapmamalı, adaletin **"demir"** yumruğunu sadece ve yalnızca zulme indirmeli, diğer taraftan da bunları yaparken oyuna, eğlenceye, süse, gösterişe, böbürlenmeye, güç ve zenginlik yarışına kendimizi kaptırmamalıyız.

Güç (demir) elimize geçince şımarmamalı, geçmeyince de karalar bağlamamalıyız. Emvâl (mal, mülk) ve evlâd (adam, güç, çevre, şan, şöhret) hırsından arınmalı ve fakat adalet coşkusu ile dopdolu olmalıyız...

Hemen sonraki ayette de devrimci zahidliğin, miskin zahitliğe (ruhbanlık) dönüşmemesi için dikkat çekeliyor ve uyarılarda bulunuluyor;

"Sonra onların ardından öteki peygamberlerimizi gönderdik. Keza Meryem oğlu İsa'yı gönderdik. Ona İncil'i verdik ve ona uyanların kalplerinde bir şefkat, sevgi ve merhamet meydana getirdik. Rahipliğe gelince, onu onlar uydurdular. Biz onlara böyle bir şey emretmedik. Allah'ın rızasını aramak amacıyla böyle yaptılar, fakat gereğini de yerine getirmediler. Biz de içlerinden iman etmiş olanlara mükâfatlarını verdik, ama çoğu yoldan çıkmıştı." (Hadid: 27)

Demek ki, zühd, ruhbanlık demek değil.

Zühd, ne olursa olsun bir yere gelmeyi (kariyerizm) ve içine girdiği (makam, mevki, mal, mülk) kabının biçimini almayı reddetmek demek. **"Eline geçince şımarma, geçmeyince üzülme"** denmesinin anlamı bu...

Bunun için Hz. Peygamber, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali birer **"devrimci zahid"** idiler. Mal ve mülk önlerinde seriliydi, isteseler Karun gibi zenginleşmeleri içten bile değildi. Bilinçli bir ideolojik duruş ve asil bir tavırla bambaşka bir yol tuttular ve ne olursa olsun bir yere gelmeyi ve içine girdikleri kabın biçimini almayı (kariyerizmi ve konformizmi) reddettiler.

Bunu anlamayanlar, bu dinden hiçbir şey anlayamazlar ve **"1400 yıl öncesine mi döneceğiz"** der dururlar...

Demek ki, **"Canım o zaman öyleydi, imkânlar azdı, fakr-u zaruret içindeydiler, ama şimdi öyle değil..."** diyorsanız fena halde yanılıyorsunuz.

Tam tersi; fırsat ellerine geçtiği halde bile isteye böyle yaşadılar.

Çünkü eşya ile ilişkileri, varoluşsal duruşları farklıydı. Dünyanın tam içindeydiler. Evet, hatta üzerine üzerine yürüdüler ama ona bambaşka bir yerden bakıyorlardı. Dahası tam bir Mü'min yüreğine ve imanına sahiptiler. Allah'a güvenleri muazzam, ahirete imanları derin, ölümle yüzleşmeleri korkusuzdu. Malla, mülkle kendilerini güvene ve garantiye alma derdine düşecek kadar **"düşmüş"** değildiler. Şu kapitalist çağın insanları ve hatta Müslümanları olarak onları anlamakta ne kadar da zorlanıyoruz değil mi?

Demek ki, zühd, tespih çekmekle, zikir yapmakla, abdestsiz gezmemekle, sarıkla, cüppeyle, türbanla, kandil geceleriyle, gül yağıyla, hacılara su dağıtmakla, Kâbe'nin örtüsünü değiştirmekle, kırk kez hacca gitmekle ilgili bir şey değil.

Mülk (iktidar ve mal) ile kurduğun ontolojik ilişkiyle ilgili...

Eşyaya bağlanan, iktidara sığınan, güveni malda gören özgür

olabilir mi, bununla ilgili...

Ne olursa olsun bir yere gelme (kariyerizm) ve geldiği yerde içine girdiği kabın biçimini alma (konformizm) ile ilgili...

Kur'an'ı okuyun, hangi sayfada olursa olsun boyuna bizi bundan kurtarmaya çalıştığını görürsünüz.

Müslümanların düştüğü yer burasıdır.

Kalkış da buradan olacaktır.